BRAND IBSEN

EN VAKKER PDF EBOK TIL FRI BENYTTELSE

VERSJON 1.0 • 9. JUNI 2008

HENRIK IBSEN

BRAND

ET DRAMATISK DIKT

WWW.KLAUSNORDBY.COM • OSLO 2008

DESIGNERENS FORORD

Min beundring for Henrik Ibsens Brand kjenner ingen grenser. Men jeg har aldri sett noen utgave, fysisk eller digital, som yter diktverket den *typografiske* heder det fortjener.

Siden Ibsens tekst nå lever et uhildet voksenliv hinsides alle kopirettslige lover, besluttet jeg derfor å skape en typografisk elegant og ikke minst *skjermvennlig* utgave av Brand — i form av en gratis PDF-basert *ebok*.

Denne PDF ebok kan riktignok skrives ut på enhver skriver (jeg ser ingen grunn til å blokkere dette), men det anser jeg for skjødesløs omgang med blekk og papir—og i tillegg mister man all hypertekst-navigasjon som jeg har lagt inn i PDF filen.

Ebokens sideproporsjoner er (i motsetning til altfor mange pseudo-ebøker) *liggende 3:4*—slik minst 90% av verdens dataskjermer fortsatt er. Typografien vil være leselig på skjermflater selv ned til 480×640 pikseler—men jo større skjermflate du har på din datamaskin, som 600×800, 1200×1600, etc., jo mer behagelig blir leseopplevelsen.

De relative lengder på skuespillets fem akter—som Ibsen kalte «handlinger»—visualiseres nederst på skjermen med *aktgrafen*. Vi ser her f.eks. hvor disproporsjonalt lang femte akt er:

mer enn dobbelt så lang som første. Akt-grafene er hyperlenker for manøvrering til aktenes første side. *Sidemarkøren* —den vandrende lille streken—viser hvor i teksten du til enhver tid befinner deg.

Tittelen har hyperlenke til **www.KlausNordby.com/brand**, der man raskt kan sjekke etter en oppdatert utgave.

Bakerst har eboken en *ordliste,* med sitt eget forord, som inneholder de *5,983 unike ord* i BRAND—og med *22,583 hyperlenker* fra ordenes sidereferanser til teksten.

Denne ebok utgave av BRAND er altså skapt for et «skjermet» liv—så la den få boltre seg på din skjerm!

Som råmateriale til min PDF ebok har jeg brukt teksten fra **Håkon Wium Lies fine online-utgave av Ibsens verker**. Jeg

takker Lie, urfaderen til CSS-stilmarkeringspråket og teknosjef for **Opera Software** (OPERA er verdens beste nettleser, til tross for at den er norsk!), for hans innsats med å gjøre Ibsens verker elektronisk tilgjengelige i en god HTML form.

Dessverre er HTML/CSS fortsatt et typografisk primitivt medium og Lies etekst er ikke feilfri. Jeg har derfor flittig konsultert en standard bokutgave i mitt arbeide, nemlig Gyldendal Norsk Forlags 1941 versjon av IBSENS SAMLEDE VERKER, merket «niende utgave» (et arvegods fra min morfar). Jeg er skeptisk til alle forsøk på å modernisere Ibsens originaltekster (for ikke å snakke om min forakt for alle modernist-nihilistiske oppsetninger), så jeg holder på en eldre gullstandard. Jeg har imidlertid oppdatert tegnsettingen på *ett* vis: der hvor teksten

har «;—» eller «,—» har jeg fjernet de grammatikalsk pedantiske og overflødige «;» og «,» og bruker kun «—».

Min ebok utgave inneholder (kanskje?) også en liten filologisk BRAND-nyvinning: eksakt linje-nummerering av verselinjene. Diktverket består, ifølge mitt privatiserte telleverk, av 5431 perle-perfekte verselinjer på jambisk eller trokéisk tetrameter—og typograferingen fremstiller, på klassisk vis, linjenes metriske lengde i vekseldialogen. Jeg har altså linje-nummerert *kun verselinjene*—dvs. *dialogen*—og intet annet i teksten, slik som sceneanvisninger. Noen lesere vil kanskje bestride betydningen av slik linje-nummerering, men jeg selv *liker* å se dette når jeg manøvrerer meg rundt i teksten.

Du kan imidlertid selv lett skru av linje-nummereringen med «layer» funksjonen i ADOBE ACROBAT READER: bare åpne Layers menyen og kryss av «Linjer & noter». På samme vis kan du—for en puristisk nytelse av Selve Teksten—skru av bunn- og toppfeltene samt margnotatene ved å avkrysse lagene «Side graf», «Akt graf», «Sidenummer» og «Topptittel».

Jeg vet godt hvor nesten-umulig det er for *en* mann—uten egen korrekturavdeling!—å produsere et feilfritt typografisk produkt av en slik kompleks art som et verse-drama—og jeg mottar derfor gjerne forslag til rettelser.

Min PDF ebok er et ikke-kommersielt produkt, kun skapt for å gjøre vår lesing av BRAND til en digitalt behagelig opplevelse. Du kan distribuere eboken som du selv ønsker—men

du kan ikke tukle med mitt design eller bruke filen kommersielt. (Hvis du vil, som en liten oppmuntring, sende meg noen kroner, dollar, pund eller yen mottar jeg gjerne privat kunstnerlønn sendt meg gjennom **PayPal**—vennligst send dette til **paypal@KlausNordby.com**).

Jeg håper at min PDF eboks design og digitale funksjoner vil lede til at flere norsk-lesende vil oppdage, gjenoppdage—og ikke minst *verdsette*—Henrik Ibsens udødelige BRAND.

KLAUS NORDBY

Oslo, 9. juni 2008

ego@klausnordby.com

KOLOFON

Typografi og PDF produksjon er gjort med det ypperlige programmet **Adobe InDesign CS3**. Den sjelfulle skriften BRIOSO PRO er designet av **Robert Slimbach** hos **Adobe**. Ordlisten og sidetelleren ble laget med hjelp av tre uvurderlige INDESIGN JavaScript-snutter skapt av **Marc Autret**.

Denne PDF fil kan distribueres i elektronisk form uten vederlag, men ebokens design er © 2008 **Klaus Nordby**.

BRAND

ET DRAMATISK DIKT

DE HANDLENDE

Brand
Hans moder
Ejnar, en maler
Agnes
Fogden
Doktoren
Provsten
Klokkeren
Skolemesteren
Gerd
En bonde
Hans halvvoksne søn
En anden bonde
En kvinde
En anden kvinde
En skriverkarl
Prester og embedsmænd
Almue, mænd, kvinder og børn
Fristeren i ødemarken
De usynliges kor
En røst

(Handlingen foregår i vor tid, dels i dels omkring en jordbygd på vestkysten af Norge.)

FØRSTE HANDLING

1

(Oppe i sneen på fjeldvidderne. Tågen ligger tæt og tung; det er regnvejr og halvmørkt.)

(BRAND, sortklædt, med stav og skræppe, kravler sig frem vestover. En BONDE og HANS HALVVOKSNE SØN, som har slået følge med, er noget bagefter.)

BONDEN *(råber efter Brand).*

1 Hej, fremmedkarl, far ej så fort!

2 Hvor er du?

BRAND. Her!

BONDEN. Du går dig bort!
Nu tykner skodden slig, at knapt
en ser så langt, som staven rækker—
SØNNEN. Faer, her er spriker!
BONDEN. Her er sprækker!
BRAND. Og hvert et vejspor har vi tabt.
BONDEN *(skriger)*.
Stands, mand! Guds bittre—! Her er bræen
skral som en skorpe! Tramp ej sneen!
BRAND *(lyttende)*. Jeg hører duren af en fos.
BONDEN. En bæk har hulet sig indunder;
her er et dyb, som ingen bunder—
det sluger både dig og os!
BRAND. Frem *må* jeg, som jeg før har sagt.
BONDEN. Det evner ingen mandemagt.

Kend—her er grunden hul og sprød—
Stands, mand! Det gælder liv og død!

BRAND. Jeg *må;* jeg går en stormands bud.

BONDEN. Hvad heder han?

BRAND. Han heder Gud.

BONDEN. Og hvad er du for noget?

BRAND. Prest.

BONDEN. Kanhænde det; men jeg véd bedst,
at om du så var provst og bisp,
så ligger du i dødsens gisp
før dagen gryr, hvis du vil frem
på bræens undergravne brem.

(nærmer sig varsomt og overtalende.)

Hør, prest; om en er klog og lært,
han kan ej *det,* som er *for* svært.

Vend om; vær ej så strid og stiv!
En har jo kun det ene liv—
går *det,* hvad har en så igen?
Der er en mil til næste grænd,
og skodden står så tyk, at den
kan skæres med en tollekniv.

BRAND. Står skodden tyk, en lokkes ej
af blålysblink på vildsporsvej.

BLÅLYSBLINK: Gass avgitt av sumpmyrer kan forårsake en blålig glød om natten.

BONDEN. Men her er is-tjern rundt omkring,
og slige tjern er stygge ting.

BRAND. Dem går vi over.

BONDEN. Gå på vand?
Du holder mindre end du lover.

BRAND. *Én* har dog vist—er troen sand,
så slipper karlen tørskod over.

41 BONDEN. Ja, før i tiden; men i vor
42 han går tilbunds med hud og hår.
43 BRAND. Farvel! *(vil gå.)*
BONDEN. Du sætter livet til!
44 BRAND. Hvis Herren for min død har brug—
45 velkommen flom og fos og slug!
46 BONDEN *(sagte)*. Nej, han er både gal og vild!
SØNNEN *(halvt grædende)*.
47 Faer, lad os vende! Der er tegn
48 til værre styggevejr og regn!
BRAND *(standser og nærmer sig igen)*.
49 Hør, bondemand; du sagde før,
50 at datter din, som bor ved fjorden,
51 har skikket bud, at snart hun dør;
52 men ej med saligt håb hun tør—

53 hvis ej hun ser dig—gå fra jorden?

54 BONDEN. Gud bedre mig så sandt og visst!

55 BRAND. Og til idag hun gav dig frist?

56 BONDEN. Ja.

BRAND. Ikke længer?

BONDEN. Nej.

BRAND. Så kom!

57 BONDEN. Det er ugørligt værk. Vend om!

BRAND *(ser fast på ham).*

58 Hør? Gad du hundred daler give,

59 ifald hun kunde saligt dø?

60 BONDEN. Ja, prest!

BRAND. *To* hundred?

BONDEN. Hus og bø

61 jeg skulde gerne fra mig skrive,

ifald hun slukne fik i fred!

BRAND. Men gad du give *livet* med?

BONDEN. Hvad? Livet? Kære, vene—!

BRAND. Nå?

BONDEN *(klør sig bag øret).*

Nej, men der er da måde på—!

I Jesu navn, du får ej glemme,

at jeg har barn og kone hjemme.

BRAND. Han, som du nævnte, havde moer.

BONDEN. Ja, det var længe før ifjor—

da hændte der så mangt et under;

det går ej slig til nuomstunder.

BRAND. Far hjem. Dit liv er dødens vej.

Du véd ej Gud og Gud ej dig.

BONDEN. Hu, du er hård!

SØNNEN *(trækker i ham).* Kom så afsted!
76 BONDEN. Ja vel; men *han* skal følge med!
77 BRAND. Skal jeg?
BONDEN. Ja, blir du borte her
78 i dette Herrens vonde vejr,
79 og rygtes, hvad en ej kan dølge,
80 at vi gik hjemmefra i følge,
81 så trækkes jeg tilthings en dag—
82 og drukner du i myr og tjern,
83 så dømmes jeg i bolt og jern—
84 BRAND. Da lider du for Herrens sag.
85 BONDEN. Mig rager ikke hans og dine;
86 jeg har alt mer end nok med mine.
87 Kom så!
BRAND. Farvel!

(hult bulder høres langt borte.)

SØNNEN *(skrigende).* Der går en skred!

BRAND *(til bonden, som har grebet ham i kraven).*

88 Slip taget!

BONDEN. Nej!

BRAND. Slip straks!

SØNNEN. Kom med!

BONDEN *(brydes med Brand).*

89 Nej, fanden nappe mig—!

BRAND *(river sig løs og kaster ham i sneen).*

Ja visst;

90 det kan du tro han gør tilsidst!

(går.)

BONDEN *(sidder og gnider armen).*

Au, au; den karl er stiv og stærk.

Sligt kalder han Vorherres værk!

(råber, idet han rejser sig.)

Hej, prest!

SØNNEN. Han gik indover hejen.

BONDEN. Ja, men jeg skimter ham endnu.

(råber igen.)

Hør, sig mig—kan du mindes, du,

hvor var det vi kom ud af vejen?

BRAND *(inde i tågen).*

Ej trænges vejløbs kors for dig—

du er alt på den brede vej.

BONDEN. Gud give, at det var så vel,

så sad jeg godt og varmt ikveld.

(han og sønnen går østover igen.)

BRAND *(kommer tilsyne højere oppe og lytter ud mod den kant, hvor bonden gik).*

De famler hjem. Du slappe træl,
sprang i dit bryst en viljes væld,
var ikkun evnen *det,* som skorted,
jeg skulde vejens møje kortet;
på dødstræt ryg, med foden såret,
jeg skulde glad og let dig båret—
men hjælp er gavnløs for en mand,
som ikke vil, hvad ej han kan.

(går længere frem.)

Hm; livet, livet; det er svært,
hvor livet er de godtfolk kært!

Hver skrælling lægger slig en magt
på livet, som om verdens frelse,
al menneskenes sjælehelse,
var på hans skrale skuldre lagt.
De vil nok offre, Gud bevares!
Men livet, livet — det må spares.
(smiler, som i en erindring.)
To tanker faldt som gut mig ind
og voldte lattervrid i maven,
og skaffed mig et barket skind,
når gamle skolemoer var gnaven.
Jeg tænkte mig en mørkræd ugle,
en fisk med vandskræk. Lydt jeg lo;
jeg vilde dem af sindet smugle,
men de hang i med tand og klo. —

Hvad kom det af, det lattervrid?
Jo, af den dunkelt følte splid
imellem tingen, som den er,
og tingen, som den skulde være—
imellem det, at måtte bære,
og finde byrden altfor svær.—
Fast hver en landsmand, syg og frisk,
er slig en ugle, slig en fisk.
Han skabtes til et dybets yrke,
han skulde leve livets mørke—
og det er *det,* som gør ham ræd.
Han spræller angst mod fjærens bred,
han skyr sit eget stjernekammer,
han skriger: luft og dagens flammer!
(standser et øjeblik, studser og lytter.)

139 Hvad var det der? Det lød som sang.
140 Ja, det er sang med latter blandet.
141 Hør — nu et hurra, nu et andet —
142 nu tredje — fjerde — femte gang!
143 Der rinder solen. Skodden letter.
144 Jeg øjner alt de vide sletter.
145 Derborte står det glade lag
146 i morgenskær på højderyggen;
147 vestover vidden kastes skyggen;
148 de skifter ord og nævetag.
149 Nu skilles de. De andre vender
150 mod øst, men to går vesterud.
151 Der skikker de, som sidste bud,
152 farvel med hat, med slør og hænder.

(Solen bryder alt mere og mere gennem tågen.
Han står længe og ser ned på de kommende.)

153 Der glittrer lys om disse tvende.
154 Det er som skodden gjorde vej,
155 som lyngen klædte hæld og hej
156 og himlen lo om ham og hende.
157 De er visst syskend. Hånd i hånd
158 de springer over lyngens tæppe.
159 Se; pigen rører grunden neppe,
160 og han er ledig som en vånd.
161 Der strøg hun fra ham! Der hun veg,
162 da rap han vilde hende fange—.
163 Nu vokser løbet til en leg—!
164 Hør; deres latter blir til sange!

(EJNAR og AGNES, let rejseklædte, begge blussende og varme, kommer legende frem over sletten. Tågen er borte; en klar sommermorgen ligger over fjeldet.)

EJNAR. Agnes, min dejlige sommerfugl,
dig vil jeg legende fange!
Jeg fletter et garn med masker små,
og maskerne er mine sange!

AGNES *(danser baglænds foran og smutter stedse fra ham).*

Er jeg en sommerfugl, liden og skær,
så lad mig af lyngtoppen drikke;
og er du en gut, som lyster en leg,
så *jag* mig, men *fang* mig ikke!

EJNAR. Agnes, min dejlige sommerfugl,
nu har jeg maskerne flettet;
dig hjælper visst aldrig din flagrende flugt—
snart sidder du fangen i nettet!
AGNES. Er jeg en sommerfugl, ung og blank,
jeg lystig i legen mig svinger;
men fanger du mig under nettets spind,
så rør ikke ved mine vinger!
EJNAR. Nej, jeg skal løfte dig varligt på hånd
og lukke dig ind i mit hjerte;
der kan du lege dit hele liv
den gladeste leg, du lærte!

(Uden at se det har de nærmet sig en brat styrtning; de står nu lige på randen.)

BRAND *(skriger ned til dem).*
185 Stands, stands! Der er en afgrund bag!
186 EJNAR. Hvem råber?
AGNES *(peger op).* Se!
BRAND. Berg jer itide!
187 I står på skavlens hule tag—
188 den hænger udfor stupets side!
EJNAR *(slår armen om hende og ler op).*
189 Det har ej nød med mig og hende!
190 AGNES. Vi har et liv at lege rundt!
191 EJNAR. I solskin er en færd os undt,
192 som først om hundred år har ende.
193 BRAND. Da først I går tilbunds? Ja så!
194 AGNES *(svinger sløret).* Nej, da går legen mod det blå.
195 EJNAR. Først hundred år i glædestimlen,

med bryllupslamper tændt hver nat—
et liv, et hundredårs tagfat—

BRAND. Og så—?

EJNAR. Så hjem igen—til himlen.

BRAND. Nå, det er *den,* I kommer fra?

EJNAR. Naturligvis; hvor ellers da?

AGNES. Ja, det vil sige, allersidst
vi kom fra dalen øst for fjeldet.

BRAND. Jeg syntes og jeg øjned hist
et skimt af jer ved vandløbskellet.

EJNAR. Ja, det var der vi skiltes nys
fra vore venner og veninder
og trykked håndslag, favntag, kys,
som segl på alle dyre minder.
Kom ned til os! Jeg skal fortælle,

hvor Gud har været mageløs—
så vil De fatte jublens vælde—!
Fy, stå ej der, som om De frøs!
Se så! Tin op! Det kan jeg lide.
Først er jeg maler, må De vide,
og det var allerede smukt
at skænke mine tanker flugt,
så jeg kan kogle liv i farver,
som han gør sommerfugl af larver.
Men aller prægtigst var dog Gud,
da han mig Agnes gav til brud!
Jeg kom fra syd, fra rejser lange,
med malerkassen på min ryg—
AGNES *(ivrig).* Så kongeglad og frisk og tryg—
og kunde visst de tusend sange!

225 EJNAR. Just som jeg gennem bygden strøg,
226 var hun deroppe på besøg.
227 *Hun* skulde drikke fjeldets luft
228 og sol og dugg og graners duft.
229 *Mig* drev en gudsmagt op mod fjeldet;
230 det sang i mig: søg skønhedsvældet
231 på granemo, langs skogens elv,
232 i skyflugt under himlens hvælv!—
233 Da malte jeg mit mesterstykke:
234 et rosenblus på hendes kind,
235 et øjepar, som lyste lykke,
236 et smil, som sang i sjælen ind—
237 AGNES. Men hvad du malte, så du neppe—
238 drak livets skål i blinde drag
239 og stod igen en solskinsdag

240 med stav i hånd og snøret skræppe—
241 EJNAR. Da strøg den tanke mig forbi:
242 du har jo ganske glemt at fri!
243 Hurra! I hast blev friet, svaret,
244 og dermed var det grejdt og klaret.
245 Vor gamle doktor blev så glad,
246 at selv han ikke vidste hvad.
247 Så holdt han lag tre døgn tilende,
248 med sang og dans, for mig og hende;
249 fra foged, lensmand, skriver, prest,
250 al voksen ungdom kom som gæst.
251 Fra gården brød vi op inat;
252 men derfor endtes gildet ej—
253 med flag på stang, med løv om hat,
254 op over li, frem over hej,

af flokken fulgtes vi på vej.

AGNES. Vor færd på vidden var en dans,
snart to og to — og snart i krans.

EJNAR. Af sølvstøp drak vi vinen sød —

AGNES. I sommernatten sangen lød —

EJNAR. Og skodden, som faldt tung fra nord,
strøg lydig væk, hvor frem vi foer.

BRAND. Og nu går vejen —!

EJNAR. Lige frem,
til byen.

AGNES. Der jeg har mit hjem.

EJNAR. Men først forbi de sidste toppe;
så ned til fjordens vik i vest;
på Egirs hest med dampen oppe
vi rider hjem til bryllupsfest —

EGIR: Sjøfartens skytsgud i de gamle Edda-kvadene.

og så mod sydens land tilsammen,
lig svaner på den første flugt—!

BRAND. Og der—?

EJNAR. Et bryllupsliv i gammen,
som drømmen stort, som sagnet smukt;
thi vid at denne søndagsmorgen,
skønt midt på vidden, uden prest,
vort liv blev lyst i fred for sorgen
og viet til en lykkefest.

BRAND. Af hvem?

EJNAR. Af al den glade klynge.
Ved bægerklang hver uvejrssky
blev sat i ban, der turde tynge
det lette løvværk om vort ly.
Af sproget ud hvert ord de kyste,

som varsel bar om stormslags drøn;
med løv i håret de os lyste
som glædens børn i kuld og køn.

BRAND. Far vel, I to!
(vil gå.)

EJNAR *(studser og ser nærmere på ham).*
Nej, stands og vent!
Det tykkes mig som noget kendt
i Deres træk—

BRAND *(koldt).* Jeg er Dem fremmed.

EJNAR. Og dog fra skolen eller hjemmet
jeg tror så visst, jeg mindes kan—

BRAND. I skolen; ja, da var vi venner;
da var jeg gut; nu er jeg mand.

EJNAR. Det skulde aldrig være—?

(skriger med engang):

Brand!

Ja, det er dig! Nu jeg dig kender!

BRAND. Jeg kendte dig fra første stund.

EJNAR. Vel mødt, vel mødt af hjertens grund!

Se på mig! Ja, du er den gamle,

som altid i dig selv var nok,

hvem legen aldrig kunde samle

i kammeraters viltre flok.

BRAND. Jeg var jo hjemløs mellem jer.

Dig tror jeg dog jeg havde kær,

skønt alle I *der-sør* i landet

var af en anden malm, end jeg,

som fødtes på et næs ved vandet,

i skyggen af en skogløs hej.

305 EJNAR. Din hjembygd—ja, den er jo her?
306 BRAND. Igennem den min vej nu bær.
307 EJNAR. *Igennem* den? Så? Vidre frem?
308 BRAND. Ja vidt; og fort—forbi mit hjem.
309 EJNAR. Du er jo prest?
BRAND *(smiler).* Stiftskapellan.
310 Lig haren under holtets gran
311 har jeg mit hus snart her snart hist.
312 EJNAR. Og hvor går rejsen nu tilsidst?
BRAND *(hurtigt og hårdt).*
313 Spørg ej om det!
EJNAR. Hvorfor?
BRAND *(forandrer tonen).* Å jo!
314 Det skib, som venter eder to,
315 skal også føre mig herfra.

316 EJNAR. Min brudgomshest? Hurra, hurra!
317 Tænk, Agnes, han skal samme vej!
318 BRAND. Ja, men jeg skal til gravøl, jeg.
319 AGNES. Til gravøl?
EJNAR. Du? Hvem skal begraves?
320 BRAND. Den Gud, som nys du kaldte *din*.
321 AGNES *(viger)*. Kom, Ejnar!
EJNAR. Brand!
BRAND. I lin og skrin
322 hver jordtræls Gud, hver døgnværk-slaves,
323 skal lægges ned ved højlys dag.
324 Der må en ende på den sag.
325 Det er på tiden I forstår,
326 han skrantet har i tusend år.
327 EJNAR. Brand, du er syg!

BRAND. Nej, sund og frisk,
som åsens tall, som bakkens brisk;
men det er tidens syge slægt,
som trænger til at vorde lægt.
I vil kun lefle, lege, le,
vil tro så småt, men ikke se—
vil læsse hele vægtens ve
på en, som man har sagt jer kom
og tog den store straffedom.
Han lod for jer sig tornekranse,
og derfor har I lov at danse—
ja dans—men hvor du danser *hen,*
det blir en anden sag, min ven!
EJNAR. Å, jeg forstår! Den sang er ny
og yndet over bygd og by.

Du hører til det unge kuld,
som kalder livet tant og muld,
som jage vil med pølens skræk
alverden i en askesæk.

BRAND. Nej, jeg er ingen «prækehest».
Jeg taler ej *om* kirkens prest;
knapt véd jeg, om jeg er en kristen;
men visst jeg véd, jeg er en mand,
og visst jeg véd, jeg øjner bristen,
der margstjal hele dette land.

EJNAR *(smiler)*. Det har jeg endnu aldrig hørt,
vort gode land i rygte ført
for overmål af livsenslyst.

BRAND. Nej, jublen sprænger intet bryst—
thi var det så, da var det vel.

Lad gå at du er glædens træl—
men vær det da fra kveld til kveld.
Vær ikke *ét* idag, igår,
og noget andet om et år.
Det, som du er, vær fuldt og helt,
og ikke stykkevis og delt.
Bacchanten er en klar idé,
en drukkenbolt hans ak og ve—
Silenen er en skøn figur,
en dranker hans karrikatur.
Gå blot omkring i dette land,
og hør dig for hos alle mand,
og du vil se, enhver har lært
sig til at være lidt af hvert.
Lidt alvorslørt til brug i helgen,

SILENEN: I gresk mytologi var Silenus en ledsager av Dionysus; en bedrukken men, muligens, også en vis person.

lidt trofast efter fædres sed,
lidt lysten efter natverdsvælgen—
thi det var samme fædre med—
lidt varm om hjertet, er der gilde
og sangen runger for det lille
men klippefaste klippefolk,
der aldrig tog mod stryg og svolk—
lidt ødsel når det gælder løfter—
lidt hårfin når han ædru drøfter
det ord, som gaves i et lag,
til løsning på en alvorsdag.
Dog alt, som sagt, kun ganske lidt;
hans fejl, hans fortrin, går ej vidt;
han er en brøk i stort og småt,
en brøk i ondt, en brøk i godt—

387 men værst det er — hver brøkens del
388 slår brøkens hele rest ihjæl.
389 EJNAR. Det er en letvindt ting at håne;
390 dog vakkrere det var at skåne —
391 BRAND. Kanhænde det — men ej så sundt.
392 EJNAR. Nu vel; til folkets syndebundt
393 jeg føjer både ja og amen,
394 men ser dog ej det hænger sammen
395 med ham, du lægge vil i skrin —
396 den Gud, jeg endnu kalder min.
397 BRAND. Min glade ven, du er jo maler —
398 vis mig den Gud, hvorom du taler.
399 Du har jo malt ham, har jeg hørt,
400 og billedet har godtfolk rørt.
401 Han er vel gammel; ikke så?

402 EJNAR. Nu ja—?
BRAND. Naturligvis. Og grå?
403 Tyndhåret efter gubbers vis,
404 med skæg som sølvtråd eller is—
405 velvilligt stemt, men dog så streng,
406 at han kan skræmme børn i seng?
407 Hvorvidt du gav ham tøfler på,
408 se, det lar ved sit værd jeg stå;
409 men visst jeg tror det gjorde godt,
410 om han fik briller og kalot.
411 EJNAR *(vred)*. Hvad skal det til—
BRAND. Det er ej spot.
412 Just netop sådan ser han ud,
413 vort lands, vort folks familjegud.
414 Som katoliken gør en rolling

DOBBELT-DIRKEN: Et freskomaleri i Romas Sixtinske kapell viser St. Peter, den første pave, motta to nøkler fra Jesus.

415 af Frelserhelten, gør I her
416 af Herren en affældig olding,
417 der er sin alders barndom nær.
418 Som paven har på Peters stol
419 tilovers snart kun dobbelt-dirken,
420 så snevrer I fra pol til pol
421 Vorherres rige ind til kirken.
422 I skiller liv fra tro og lære;
423 for ingen gælder det at *være;*
424 jer stræben er, jer ånd at hæve,
425 men ikke helt og fuldt at leve.
426 I trænger til, for slig at slingre,
427 en Gud, som ser igennem fingre—
428 som slægten selv, dens Gud må gråne
429 og males med kalot og måne.—

Men denne Gud er ikke min!
Min er en storm, hvor din er vind,
ubøjelig, hvor din er døv,
alkærlig der, hvor din er sløv;
og han er ung, som Herkules—
ej nogen Gudfaer på de treds!
Hans stemme slog med lyn og skræk,
da han som ild i tornehæk
for Moses stod på Horebs berg,
som kæmpen står for dverges dverg.
Han standsed sol i Gibeons dal
og gjorde undre uden tal,
og skulde gøre dem endnu,
hvis slægten ej var slap, som du!

EJNAR *(med et usikkert smil).*

Og nu skal slægten skabes om?

BRAND. Det skal den, du, så sandt og visst
jeg véd, at jeg til verden kom,
som læge for dens sot og brist!

EJNAR *(ryster på hovedet).*
Sluk ikke stikken, skønt den oser,
før lygten viser vejens spor;
stryg ikke sprogets gamle gloser,
før du har skabt de nye ord!

BRAND. Ej noget nyt jeg stunder til;
det eviges ret jeg hævde vil.
Det er ej dogmer eller kirke,
som jeg vil løfte med mit virke;
thi begge så sin første dag,
og derfor var det muligt vel

de begge ser sin sidste kveld.
Alt *skabt* har jo et *finis* bag;
det fanger mén af møl og orm,
og må ifølge lov og norm
afvejen for en ufødt form.
Men der er noget til, som står—
det er den ånd, som ej blev skabt,
som løstes, da den var fortabt,
i tidens første friske vår,
som slog med frejdig mandetro
fra kød til åndens ophav bro,
Nu er i småt den høkret ud—
tak være slægtens syn på Gud—
men frem af disse sjælestumper,
af disse åndens torsoklumper,

473 af disse hoder, disse hænder,
474 et *helt* skal gå, så Herren kender
475 sin *mand* igen, sit største værk,
476 sin ætling, Adam, ung og stærk!

EJNAR *(afbrydende).*

477 Farvel. Jeg mener, det er bedst
478 vi skilles her.

BRAND. Går I mod vest,
479 går jeg mod nord. To veje bær
480 til fjorden, begge lige nær.
481 Farvel!

EJNAR. Farvel.

BRAND *(vender sig ved nedgangen).* Skil lys fra dunst.
482 Husk—det, at leve, er en kunst.

EJNAR *(vinker ham fra sig).*

483 Vend du kun verden op og ned;
484 min gamle Gud jeg holder ved!
485 BRAND. Godt; mal ham du med krykkestav—
486 jeg går og lægger ham i grav!

(går ned over stien.)

EJNAR *(går i taushed hen og ser ned efter* BRAND*).*

AGNES *(står et øjeblik som åndsfraværende; derpå farer hun op, ser sig urolig om og spørger).*

487 Gik solen ned?
EJNAR. Nej, kun en sky
488 strøg for; nu lyser den pány.
489 AGNES. Her blæser koldt.
EJNAR. Det var et pust,

490 som jog igennem skaret just.
491 Her skal vi ned.
AGNES. Så sort mod sør
492 stod berget ej og stængte før.
493 EJNAR. Du så det ej for sang og leg,
494 før han dig skræmte, da han skreg.
495 Men lad ham gå sin bratte trap;
496 vi knytter legen, hvor den glap.
497 AGNES. Nej, ikke nu—nu er jeg træt.
498 EJNAR. Det er igrunden også jeg—
499 og nedfor er ej vejen let,
500 som borte på den flade hej.
501 Men har vi højden bagom os,
502 da skal vi danse just på trods—
503 ja, tifold mere vildt og fort,

end ellers vi det havde gjort.—
Se, Agnes, se den stribe blå,
som solens glød nu glittrer på;
snart kruser den sig, snart den ler,
snart er den sølv, snart er den rav;
det er det store, friske hav,
som du der yderst ude ser!
Og kan du se den mørke røg,
som længe langsmed leden strøg?
Og kan du se den sorte prik,
som nu just rundt om næsset gik?
Se, det er dampen—din og min!
Nu står den fjorden lige ind!
Iaften står den ud fra fjord,
tilhavs, med dig og mig ombord!—

519 Der slører tågen tung og grå.—
520 Sig, Agnes, fik du øje på
521 hvor smukt sig hav og himmel malte?

AGNES *(ser åndsfraværende lige ud og siger).*

522 Ja visst. Men sig mig om du så—?

523 EJNAR. Hvad?

AGNES *(uden at se på ham og dæmpet som i en kirke).*

Hvor han vokste, mens han talte!

(Hun går nedover stien. EJNAR *følger.)*

(Vej langs fjeldvæggen med vildt dyb udfor til højre. Ovenfor og bag berget skimtes større højder med tinder og sne.)

BRAND *(kommver oppe på stien, går nedover, standser midtvejs på en fremspringende knart og ser ned i dybet).*

524 Ja, jeg kender mig igen!
525 Hvert et bådnøst, hver en grænd,
526 Jordfaldsbakken, osets birke,
527 og den gamle brune kirke,
528 elvekantens olderbuske,
529 alting kan fra barn jeg huske.
530 Men jeg tror, at mere gråt
531 er det nu, og mere småt;
532 og på berget skavlen hænger
533 mere yderligt end da,
534 har af dalens snevre himmel
535 skåret bort endnu en strimmel

536 luder, truer, skygger, stænger—
537 stjæler mere sol ifra.
(sætter sig og ser langt udover.)
538 Fjorden. Var den og *den* gang
539 lige styg og lige trang?
540 Det er bygevejr. Der står
541 ind en råsejlsjagt for børen.
542 Sør, indunder hamrens skygge,
543 øjner jeg en bod, en brygge,
544 og der bag en rødmalt gård!—
545 Det er enkens gård på øren!
546 Enkens gård. Min barndoms hjem.
547 Minders minder myldrer frem.
548 Der, imellem strandens stene,
549 blev min barnesjæl alene.—

Over mig er klemslens vægt,
tyngslen af at stå i slægt
med en ånd, som altid peged
jordvendt, udenfor mit eget.
Alt, hvad stort jeg vilde før,
vimrer nu som bag et slør.
Modet, magten har mig sveget,
hug og sjæl blir slap og sprød;
her, ved nærmelsen af hjemmet,
ser jeg på mig selv som fremmed—
vågner bunden, klippet, tæmmet,
Samson lig i skøgens skød.

(ser atter ned i dybet.)

Hvad er der for færd og virke?
Ud fra hver en plads og grænd

URD: Steinur

stævner kvinder, børn og mænd.
Snart i urd og snart i brækker
taber sig de lange rækker,
dukker atter op igen—
fremme ved den gamle kirke.
(rejser sig.)
O, jeg kan jer ud og ind,
slappe sjæle, sløve sind!
Hele eders Fadervor
har ej *så*pas viljevinge,
ikke *så*pas angstens drøn,
at deraf tilhimmels når—
klangfuldt, som en røst skal klinge—
andet end den fjerde bøn!
Den er landets løsen jo,

578 *den* er folkets feltråb blevet.
579 Ud af sammenhængen revet,
580 ind i alle hjerter skrevet,
581 ligger den som stormfordrevet
582 vrag af eders hele tro!—
583 Væk fra dette klumre slug!
584 Der er grubeluft herinde—
585 her kan ingen fanes dug
586 flagre frit for friske vinde?

(vil gå; en sten kastes ovenfra og ruller nedigennem lien tæt ved ham.)

BRAND *(råber op).*
587 Hej der! Hvem kaster sten?

(GERD, en femtenårs pige, løber oppe på bergkammen med stene i forklædet.)

GERD. Han skreg!

588 Jeg traf!

(kaster igen.)

BRAND. Hør, barn; stands denne leg!

589 GERD. Der sidder han foruden mén

590 og vipper på en vindfældt gren!

(kaster igen og skriger.)

591 Der kommer han så vild som før!

592 Hjælp! Hu! Han hugger mig med klør!

593 BRAND. I Herrens navn—!

GERD. Hyss! Hvem er du?

594 Stå stilt, stå stilt; han flyver nu.

595 BRAND. Hvem flyver?
GERD. Så du ikke høgen?
596 BRAND. Her? Nej.
GERD. Den store stygge fugl
597 med kammen fladt på panden strøgen,
598 med rand om øjet rød og gul!
599 BRAND. Hvor går din vej?
GERD. Til kirke.
BRAND. Så?
600 Da kan vi to jo følge slå.
601 GERD. Vi to? Nej, jeg skal opad her.
602 BRAND *(peger nedover)*. Men *der* er kirken jo!
GERD *(ser hånligt smilende på ham og peger ned)*.
Den *der*?
603 BRAND. Ja visst; kom med.

GERD. Nej; der er stygt!
604 BRAND. Stygt? Hvorfor?
GERD. Jo, for der er småt.
605 BRAND. Hvor har du set en større bygt?
606 GERD. En større? Å, det véd jeg godt.
607 Farvel!
(går opover.)
BRAND. Går *der* din kirkevej?
608 Den bær jo til den vilde hej.
609 GERD. Følg med mig, du, så skal du se
610 en kirke bygt af is og sne!
611 BRAND. Af is og sne! Nu går det op!
612 Derinde mellem tind og top,
613 jeg komme kan fra gut ihug,
614 der findes skal et dalstrøgs slug;

Iskirken tror jeg det blev kaldt;
om den blev mange slags fortalt;
et frossent tjern er gulv og toft,
på skavlen ligger sneen kram
og spænder vidt sig, som et loft,
udover søndre væggens kam.

GERD. Ja, det ser ud som is og fjeld,
men *er* nu kirke lige vel.

BRAND. Gå aldrig did; et vindstøds kast
har tidtnok voldt at bræen brast;
et skrig, et rifleskud er nok—

GERD *(uden at høre på ham).*
Kom med og se en rensdyrflok,
som skreden slog, så op den kom
ivår først med den store flom.

629 BRAND. Gå aldrig did; *der* er ej trygt!
630 GERD *(peger ned)*. Gå aldrig did; for *der* er stygt!
631 BRAND. Guds fred med dig.
GERD. Kom heller med!
632 Deroppe messer fos og skred;
633 der præker vind på jøklens vold,
634 så du blir både hed og kold.
635 Og høgen slipper aldrig ind;
636 han slår sig ned på Svartetind—
637 der sidder han, det styggetøj,
638 som hane på min kirkefløj.
639 BRAND. Vild er din vej og vild din sjæl—
640 en langelek med sprukken fjæl.
641 Af *slet* blir *slet* kun, slet og ret—
642 men *ondt* til *godt* kan vendes let.

643 GERD. Der kommer han med vingesus!
644 Nu får jeg se at nå ihus!
645 Farvel; i kirken er jeg tryg—
646 hu, hvor han kommer arg og styg!
(skriger.)
647 Kom ikke nær! Jeg kaster sten!
648 Slår du med klo, slår jeg med gren!
(flygter opover fjeldet.)
649 BRAND *(efter et ophold).* Se, det var og en kirkegæst.
650 I dal—på hej, hvem gør det bedst?
651 Hvem vimrer værst og vildest frem,
652 hvem famler længst fra fred og hjem—
653 det *letsind* som, med krans af løv,
654 lar legen gå langs brattest slug—
655 det *slapsind*, som går vejen sløv,

fordi det så er skik og brug—
det *vildsind*, som har slig en flugt,
at fast hvad ondt det ser, blir smukt?—
Til kamp på tvers, til kamp på langs
mod denne trippelallians!
Jeg ser mit kald; det glittrer frem,
som sol igennem glugg påklem!
Jeg véd mit hverv; de trolde tre
i faldet bøder verdens ve—
får slægten *dem* først lagt i grav,
da viftes verdenspesten af!
Op; rust dig, sjæl! Dit sverd fra lænd!
Til kamp for himlens odelsmænd!

(han stiger ned i bygden.)

ANDEN HANDLING

2

(Nede ved fjorden med bratte bergvægge omkring. Den gamle forfaldne kirke ligger på en liden bakke i nærheden. Et uvejr trækker op.)

*(*ALMUEN, MÆND, KVINDER *og* BØRN, *er samlet i klynger dels på stranden dels i bakkerne.* FOGDEN *sidder i midten på en sten; en* SKRIVERKARL *hjælper ham; der deles korn og levnetsmidler ud.* EJNAR *og* AGNES *står omringet af en flok længere borte. Nogle både ligger i fjæren.* BRAND *kommer frem på kirkebakken uden at mærkes af mængden.)*

EN MAND *(bryder sig gennem trængslen).*

669 Af vejen!

EN KVINDE. Jeg kom først!

MANDEN *(skubber hende tilside).* Gå væk!

(trænger sig frem til fogden.)

670 Se her; fyld gabet i min sæk!

FOGDEN. Giv tid.

MANDEN. Ugørligt—jeg må hjem;

671 der sidder sultne fire—fem!

672 FOGDEN *(spasende).* Du véd ej tallet på en prik?

673 MANDEN. *Én* drog med døden, da jeg gik.

674 FOGDEN. Bi lidt. Du står på listen vel?

(blader i sine papirer.)

675 Nej—jo, du står. Det var dit held.

(til skriverkarlen.)

676 Giv nummer ni og tyve sit.—
677 Nå, nå, I godtfolk, vent dog lidt!
678 Nils Snemyr?

EN MAND. Ja!

FOGDEN. Idag du får
679 trekvart kun mod hvad du fik sidst.
680 I er jo færre nu.

MANDEN. Ja visst—
681 hun Ragnhild døde ret igår.

682 FOGDEN *(noterer)*. *Én* mindre. Spart er altid spart.
(til manden, som fjerner sig.)
683 Men far nu ikke hen i fart
684 og gift dig anden gang!

SKRIVERKARLEN *(fniser)*. Hi, hi!

685 FOGDEN *(hvast)*. Hvad ler De af?

SKRIVERKARLEN. Jeg lo fordi
686 herr fogden er så morsom.
FOGDEN. Ti!
687 Det stævne her er ingen spas;
688 men bedste råd mod gråd er fjas.
EJNAR *(træder ud af flokken med Agnes).*
689 Nu har jeg tømt den sidste lomme,
690 og pung og tegnebog er tomme—
691 ombord jeg kommer som en fant,
692 og sætter uhr og stok i pant.
693 FOGDEN. Ja, I to kom i rette stund.
694 Hvad jeg har samlet, er kun lidt;
695 det slår ej til, som hver kan vide,
696 når fattig hånd og halvmæt mund
697 skal skifte deles del af sit

698 med dem, som intet har at bide.
(får øje på Brand og peger op.)
699 En til! Velkommen! Har De hørt
700 om hungersnøden, flommen, tørken,
701 så løs for pungen, er den snørt.
702 Vi tar imod af alle slags.
703 Vort forråd er på bunden straks—
704 fem fiske små i armods ørken
705 gør intet måltid nutildags.
706 BRAND. Ti tusend, i en afguds navn
707 delt ud, blev ingen sjæl til gavn.
708 FOGDEN. Det var ej ord jeg bad Dem om.
709 Ord er kun sten, er maven tom.
710 EJNAR. Det er umuligt, at du véd
711 hvor hårdt og længe folket led!

712 Brand, her er uår, sult og sot.
713 Her ligger lig—

BRAND. Jeg ser det godt.

714 På hvert et øjes blygrå ring
715 det kendes hvem som holder thing.

716 FOGDEN. Og endda står De hård som flint!

BRAND *(træder ned iblandt mængden og siger med eftertryk).*

717 Hvis livet her gik slapt og lindt,
718 gik trægt sin gang med hverdagsnød,
719 da ynked jeg jert skrig om brød.
720 Må du på fire krybe hjem,
721 da kommer dyret i dig frem.
722 Går dag for dag i lummer ro,
723 i skridtgang som et ligfærdstog,
724 da ligger det så nær at tro

sig strøgen ud af Herrens bog.
Men eder var han mere god;
han dryssed rædsel i jert blod;
med dødsnøds svøber han jer slog;
hvad dyrt han gav, han atter tog—

FLERE RØSTER *(afbryder ham truende).*

Han sparker os i al vor nød!

FOGDEN. Han skælder os, som gav jer brød?

BRAND *(ryster på hovedet).* O, kunde alt mit hjerteblod
jer læske som en helsens flod,
det skulde vælde frem i flom
til årens seng var tør og tom.
Men her at hjælpe var en synd!
Se, Gud vil løfte jer af dynd—
et livsfolk—om end spredt og svagt—

af trængslen suger marg og magt;
det sløve syn får falkeflugt,
og skuer vidt og skuer smukt,
den veke vilje skyder ryg
og ser bag striden sejren tryg;
men avler nød ej adelsfærd,
er flokken ej sin frelse værd!

EN KVINDE. Der slår et uvejr over fjord,
som om det vaktes ved hans ord!

EN ANDEN. Han ægger Gud! Min spådom mærk!

BRAND. *Jer* Gud gør intet underværk!

KVINDERNE. Se vejret! Se!

RØSTER BLANDT MÆNGDEN. Af bygden driv
den hårde sjæl med sten og kniv!

(ALMUEN stimler truende sammen om BRAND. FOGDEN træder imellem.—EN KVINDE, forvildet og forreven, kommer ilsomt ned over bakkerne.)

KVINDEN *(skriger frem mod flokken).*

752 Hvor får jeg hjælp i Jesu navn!

753 FOGDEN. Hvad trænges? Nævn hvad nød, hvad savn—

754 KVINDEN. Ej nød, ej savn det gælder nu!

755 Det gælder verdens værste gru!

756 FOGDEN. Hvad er det? Tal!

KVINDEN. Jeg har ej røst!

757 Hvor findes presten?—Hjælp og trøst!

758 FOGDEN. Her er ej prest—

KVINDEN. Fortabt, fortabt!

759 Hård var du, Gud, at jeg blev skabt!

760 BRAND *(nærmer sig)*. Kanhænde dog her findes *én*.
KVINDEN *(griber ham om armen)*.
761 Så lad ham komme, vær ej sen!
762 BRAND. Nævn mig din nød, så kommer han.
763 KVINDEN. Tversover fjorden—
BRAND. Nu?
KVINDEN. Min mand—
764 tre sultne små, og huset tømt—
765 sig nej, sig nej—han er ej dømt!
766 BRAND. Tal først.
KVINDEN. Min barm var tørket ud;
767 os hjalp ej mennesker, ej Gud;
768 den yngste tungt med døden drog;
769 det skar hans sjæl; han barnet slog—!
770 BRAND. Han slog—!

ALMUEN *(i rædsel).* Sit barn!

KVINDEN. I samme stund

771 han så sin gernings afgrundsbund!

772 Hans anger flommed som en elv;

773 han lagde voldshånd på sig selv.—

774 Kom, berg hans sjæl trods vejr og sjø!

775 Han kan ej leve, tør ej dø;

776 med liget ligger han i favn

777 og skriger på den ondes navn!

778 BRAND *(stille).* Ja, *her* er nød.

EJNAR *(bleg).* Er muligt sligt!

779 FOGDEN. Han hører ej til mit distrikt.

BRAND *(kort, til almuen).*

780 Gør loss en båd og sæt mig over!

781 EN MAND. I sligt et vejr? Det ingen vover!

782 FOGDEN. Rundt fjorden går en sti—
KVINDEN. Nej, nej—
783 nu findes ingen farbar vej;
784 jeg foer den, men et elvebrudd
785 skar lige bag mig kloppen ud!
786 BRAND. Gør båden loss.
EN MAND. Umuligt nu;
787 det bryder over grund og flu!
788 EN ANDEN. Se der! Et kast fra højden strøg,
789 så hele fjorden står i røg!
790 EN TREDJE. Er vejret sligt, med slag og skrald,
791 så lyser provsten messefald!
792 BRAND. En syndersjæl, sin domsstund nær,
793 ej venter efter vind og vejr!
(går ned i en båd og løser sejlet.)

I vover båden?

EJEREN. Ja; men bliv!

BRAND. Godt; kom nu *den,* som vover liv!

EN MAND. Jeg går ej med.

EN ANDEN. Og ikke jeg!

FLERE. Det var den lige dødsens vej!

BRAND. *Jer* Gud hjalp ingen over fjord;
men husk, at *min* er med ombord!

KVINDEN *(vrider hænderne).*
Han ufrelst dør!

BRAND *(råber fra båden).* *Én* mand er nok
til hjælp med øsekar og fok!
Kom, en af jer, som nylig gav!
Giv, mænd, giv indtil død og grav!

FLERE *(viger tilbage).* Kræv aldrig sligt!

EN ENKELT *(truende).* Af båden ud!

805 Det er for stærkt at friste Gud!

806 FLERE RØSTER. Se, vejret vokser!

ANDRE. Linen brast!

BRAND *(hugger sig fast med bådshagen og råber til den fremmede kvinde).*

807 Godt; kom da du; men kom i hast!

KVINDEN *(viger tilbage).*

808 Jeg! Her, hvor ingen—!

BRAND. Lad dem stå!

809 KVINDEN. Jeg kan ej!

BRAND. Kan ej?

KVINDEN. Husk de små—!

810 BRAND *(ler).* Dynd er den grund, I bygger på!

AGNES *(vender sig med blussende kinder raskt om til Ejnar, lægger hånden på hans arm og siger).*

811 Har *alt* du hørt!

EJNAR. Ja; han er stærk!

812 AGNES. Gud signe dig! Du véd dit værk!

(råber til Brand):

813 Se—her er *én,* som vel er værd

814 at følge med på frelsens færd!

815 BRAND. Så kom!

EJNAR *(bleg).* Jeg!

AGNES. Gå! Jeg har dig skænkt!

816 Højt ser mit syn, som før var sænkt!

817 EJNAR. Før dig jeg traf, jeg skulde skænkt

818 mig selv, og villig med ham styrt—

819 AGNES *(bævende).* Men nu—!

EJNAR. Mit liv er ungt og dyrt—
820 jeg *kan* det ej!
AGNES *(viger tilbage)*. Hvad har du sagt!
821 EJNAR. Jeg *tør* det ej!
AGNES *(skriger ud)*. Nu blev der lagt,
822 med stormslag og med strømnings fos,
823 et verdenshav imellem os!
(til Brand):
824 *Jeg* går i båden!
BRAND. Godt; så kom!
KVINDERNE *(forfærdede, idet hun springer ombord)*.
825 Hjælp, Jesus!
EJNAR *(griber fortvivlet efter hende)*. Agnes!
HELE MÆNGDEN *(iler til)*. Stands! Vend om!
826 BRAND. Hvor ligger huset?

KVINDEN *(peger ud).* Ende der—
827 på næset bag det svarte skær!

(båden støder fra land.)

EJNAR *(skriger efter dem).*
828 Husk dine syskend; husk din moer!
829 Frels livet!
AGNES. Her er *tre* ombord!

(Båden sejler. Almuen stimler sammen på højderne og ser efter den i stærk spænding.)

830 EN MAND. Han klarer odden!
EN ANDEN. Nej!
FØRSTE. Jo, se—
831 han har den agter alt i læ!

832 ANDEN. En kastevind! Den har dem fat!
833 FOGDEN. Se, se—den stryger med hans hat!
834 EN KVINDE. Så svart, som korpens vinge, slår
835 i vejret vildt hans våde hår!
836 FØRSTE MAND. Alt står i kog og røg.
EJNAR. Hvad var
837 det skrig, som gennem stormen skar?
838 EN KVINDE. Det kom fra fjeldet.
EN ANDEN *(peger op)*. Der står *Gerd*
839 og ler og hujer ad hans færd!
840 FØRSTE KVINDE. Hun blæser i et bukkehorn
841 og kaster sten som koglekorn!
842 ANDEN KVINDE. Nu slang hun hornet som en vånd
843 og tuder i den hule hånd!
844 EN MAND. Ja, tud og skrig, du stygge trold—

845 den karl har både vagt og skjold!

846 EN ANDEN. I værre vejr, med ham tilrors,

847 står trygt jeg næste gang tilfjords.

FØRSTE MAND *(til Ejnar).*

848 Hvad var han?

EJNAR. Prest.

ANDEN MAND. Ja, hvad han var—

849 det kendtes vel, han var en karl!

850 I ham var mod og magt og trods.

851 FØRSTE MAND. *Det* var en rigtig prest for os!

852 MANGE RØSTER. Ja, det var rigtig prest for os!

(de spreder sig ud over bakkerne.)

FOGDEN *(samler sine papirer og bøger).*

853 Det formløst er i alle fald

854 at træde op i fremmed kald,
855 og gribe ind og vove liv
856 foruden tvingende motiv.—
857 *Jeg* gør bestandig og min pligt—
858 men altid indom mit distrikt.

(går.)

(Udenfor hytten på næset. Det er langt på dagen. Fjorden ligger blank og stille. AGNES *sidder nede ved stranden. Lidt efter kommer* BRAND *ud af døren.)*

859 BRAND. *Det* var døden. Af den tvætted
860 alle rædslers stænk og skræk;
861 nu med stille store træk
862 ligger han så lys og lettet.
863 Kan et svigtende bedrag

864 gøre nat til slig en dag?
865 Af sin vilde helvedbrøde
866 så han ydre skorpen kun—
867 det, som nævnes kan med mund—
868 det, som gribes kan med hænder—
869 som hans navn med brandflek skænder—
870 volden mod den lille døde.
871 Men de to, som sad forskræmt,
872 stirrende med store øjne,
873 stilt, som fugle sammenfløjne,
874 op i skorstenskrogen klemt—
875 *de,* som bare så og så—
876 skønte ikke selv hvorpå—
877 *de,* hvis sjæle fik en plet
878 ætset ind, som ej de skrubber

879 af i tidens slid og tvæt,
880 selv som bøjde sølvhårsgubber—
881 *de,* hvis livsens-elv skal rinde
882 ud fra dette stygge minde—
883 *de,* som nu skal gro i lys
884 af hans nattegernings gys—
885 *de,* som aldrig ud kan brænde
886 denne tankes ådselbål—
887 *dem* han mægted ej at kende
888 som de to, der har ihænde
889 just det store eftermål.—
890 Og fra dem går kanske ud
891 led på led til synd og brudd.
892 Hvorfor? Hule afgrundssvar—
893 de var sønner af sin faer!

894 Hvad skal stryges ud i stilhed?
895 Hvad skal jævnes ud med mildhed?
896 Når begynder ansvarsvægten
897 af ens arvelod fra slægten?
898 Hvilken thingdag, hvilken dommer,
899 når det store forhør kommer!
900 Hvem skal prøve, hvem skal vidne,
901 hvor enhver er delinkvent;
902 hvem tør lægge frem sit skidne
903 transporterte dokument?
904 Tages *da* for godt det svar:
905 Gælden skriver sig fra faer?—
906 Svimmeldybe nattegåde,
907 ingen mægter dig at råde.
908 Men på afgrundsbredden danser

sværmen uden sind og sanser—
sjæle skulde skrige, bæve—
men ej *én* blandt tusend øjner,
hvilket skyldberg der sig højner
fra det lille ord: at *leve*.

(Nogle mænd af almuen kommer frem bag huset og nærmer sig Brand.)

EN MAND. Vi skal nok mødes anden gang.
BRAND. Han har til eders hjælp ej trang.
MANDEN. Selv er han løst og hjulpen; men
i stuen sidder tre igen.
BRAND. Og så?
MANDEN. Af smulerne, vi fik,
vi førte med en liden slik—

920 BRAND. Hvis *alt* du gav foruden livet,
921 da vid, at du har intet givet.
922 MANDEN. Hvis han, som her nu ligger død,
923 idag var stedt i livsensnød
924 og skreg om hjælp fra bådens hvælv,
925 jeg skulde vovet livet selv.
926 BRAND. Men sjælens nød har ingen vægt?
927 MANDEN. Husk på, vi er en slæbets slægt.
928 BRAND. Så vend jert hele fulde syn
929 fra lyset over åsens bryn;
930 skel ej, som nu, med venstre øjet
931 tilhimmels, og det højre vendt
932 mod muldet, hvor, med ryggen bøjet,
933 I har jer selv for åget spændt.
934 MANDEN. Jeg havde tænkt, du heller gav

935 det råd at ryste åget af.

936 BRAND. Ja, om I kan.

MANDEN. Du ejer magt.

BRAND. Gør jeg?

937 MANDEN. Alt mangen har os *sagt*

938 og *vist,* hvor vejen var, før nu—

939 de *pegte,* men du *gik* den, du.

940 BRAND. Du mener—?

MANDEN. Ikke tusend ord

941 sig prenter, som *én* gernings spor.

942 Vi søger dig i bygdens navn—

943 vi ser, en *mand* er just vort savn.

944 BRAND *(urolig).* Hvad vil I mig?

MANDEN. Bliv du vor prest.

945 BRAND. Jeg? Her!

MANDEN. Du har vel hørt og læst,
946 vor menighed er presteløs?
947 BRAND. Ja nu jeg mindes—
MANDEN. Før i tiden
948 var bygden stor, nu er den liden.
949 Da uår kom, da kornet frøs,
950 da sot faldt over folk og fæ,
951 da armod slog hver mand iknæ,
952 da nøden sang hver sjæl i døs,
953 da her blev dyrt på sul og sæd—
954 *da* blev her prestedyrtid med.
955 BRAND. Kræv hvad du vil, men aldrig sligt!
956 På mig er lagt en større pligt.
957 Jeg trænger livets stærke røre,
958 jeg trænger verdens åbne øre.

959 Hvad skal jeg her? Hvor fjeldet stænger,
960 har mandemælet ingen magt.
961 MANDEN. Hvor fjeldet svarer, lyder længer
962 det ord, som fuldt og stærkt blir sagt.
963 BRAND. Hvem lukker sig i gruben inde,
964 når vangen vinker fri og flak?
965 Hvem pløjer ødemarken brak,
966 når der er odlet land at finde?
967 Hvem vil af kærner høste frugt,
968 når ungtræer står i modningsaldren?
969 Hvem sløver sig i døgnværkskvaldren,
970 når han har syners lys og flugt?
MANDEN *(ryster på hovedet).*
971 Din dåd forstod jeg—ej dit ord.
972 BRAND. Spørg ikke mer! Ombord, ombord!

(vil gå.)

MANDEN *(træder ivejen for ham).*

973 Det kald, som ej du slippe vil,

974 det værk, som nu du stunder til—

975 det er dig altså dyrt?

BRAND. Mit liv

976 i et og alt det er!

MANDEN. Så bliv!

(med eftertryk.)

977 Hvis alt du gav foruden livet,

978 så husk, at du har intet givet.

979 BRAND. *Ét* ejes, som du ej kan skænke;

980 det er dit eget indre *selv.*

981 Du tør ej binde, tør ej lænke,

982 du tør ej stemme kaldets elv—

983 den vil sin vej til havets hvælv.

984 MANDEN. Blev den i myr og tjern begravet—

985 den når som dugg tilslut dog havet.

BRAND *(ser visst på ham).*

986 Hvo gav dig slige ord i munden?

987 MANDEN. Du gav mig dem i storværkstunden.

988 Da stormen skreg, da sjøen slog,

989 da frem trods storm og sjø du drog,

990 *da* for en rådløs syndersjæl

991 du satte livet på en fjæl—

992 *da* strøg det gennem mangt et sind

993 snart koldt, snart varmt, som sol og vind,

994 da ringed det som klokkeklemt—

(sænker stemmen.)

995 Imorgen, kanske, er det glemt;

da firer vi det løftningsflag,
du hejste over os idag.

BRAND. Hvor kraft ej er, der er ej kald.
(hårdt.)
Kan ej du være, hvad du *skal*—
så vær alvorligt, hvad du *kan*;
vær helt og holdent muldets mand.

MANDEN *(ser en stund på ham og siger).*
Ve dig, som slukte, da du gik;
ve os, som *så* et øjeblik!

(han går; de øvrige følger stille efter.)

BRAND *(ser længe efter dem).*
En for en med bøjde nakker
går den stille klynge hjem.

1006 Sindet sturer, foden sakker,
1007 staver tungt og træt sig frem;
1008 hver af dem med tungsinds lader
1009 går som truet af et ris,
1010 går, som menneskenes fader
1011 dreven ud af Paradis—
1012 går, som han, med skyldslørt tinding—
1013 ser, som han, i mørkets gab—
1014 bær, som han, sin kundskabs vinding—
1015 bær, som han, sin blindheds tab;
1016 Mennesket jeg kækt har villet
1017 skabe nyt og helt og rent—
1018 *der* er værket—brødens billed,
1019 ikke Guds, som det var ment.—
1020 Ud herfra til større vidder;

her er rum ej for en ridder!
(vil gå, men standser, idet han ser Agnes ved stranden.)
Se, hvor lyttende hun sidder,
som om her var sang i luften.
Lyttende hun sad i båden,
da den skar de rørte vande—
lyttende hun holdt i tuften—
lyttende hun havråksfråden
rysted af sin klare pande.
Det ser ud som hørslen bytted
plads og hun med øjet lytted.
(nærmer sig.)
Unge pige, er det fjordens
krumme vej, som synet følger—?
AGNES *(uden at vende sig).*

1033 Hverken fjordens eller jordens;
1034 begge sig for synet dølger.
1035 Men en større jord jeg skimter;
1036 skarpt mod luften står dens runding;
1037 have ser jeg, floders munding;
1038 solblink gennem tågen glimter.
1039 Jeg ser slaglys, luerøde,
1040 legende om skyslørt tinde,
1041 ser en umålt ørkens øde.
1042 Store palmer står derborte,
1043 svajer i de hvasse vinde,
1044 kaster bag sig skygger sorte.
1045 Intet livstegn er at finde;
1046 det er ligt en jord, som skabes;
1047 og jeg hører røster runge,

1048 og jeg hører stemmer tolke:
1049 *nu* du frelses eller tabes;
1050 gør dit værk, det ansvarstunge—
1051 denne jord skal du befolke!
1052 BRAND *(reven med)*. Sig, hvad mer du ser!
AGNES *(lægger hånden på brystet)*. Herinde
1053 kan jeg kende kræfter ulme,
1054 kan jeg føle floder svulme,
1055 kan jeg se en dagning rinde.
1056 Hjertet, lig en verden, vider
1057 stort sig ud til alle sider,
1058 og jeg hører stemmer tolke:
1059 *denne* jord skal du befolke!
1060 Alle tanker, som skal komme,
1061 hver en gerning, som skal gøres,

vågner, hvisker, ånder, røres,
som om fødslens stund var omme;
og jeg aner mer end øjner
ham, som ovenom sig højner,
føler at han skuer ned
fuld af sorg og kærlighed,
lys og mild som morgenrøden,
og bedrøvet dog til døden;
og jeg hører røster runge:
nu du skabe skal og skabes;
nu du frelses eller tabes—
gør dit værk, det ansvarstunge!
BRAND. Indad; indad! Det er ordet!
Did går vejen. Der er sporet.
Eget hjerte—*det* er kloden,

nyskabt og for Gudsliv moden;
der skal viljegribben dødes,
der den nye Adam fødes.
Lad så verden gå sin gang
under trældom eller sang—
men ifald vi fiendtligt mødes—
hvis mit værk den knuse vil—
da, ved himlen, slår jeg til!
Plads på hele jordens hvælv
til at være helt sig selv—
det er lovlig ret for manden,
og jeg kræver ingen anden!
(tænker stille en stund og siger):
Være helt sig selv! Men vægten
af ens arv og gæld fra slægten?

(standser og ser ud.)

Hvem er hun, som jordvendt kommer
klavrende opover bakken,
kroget, ludende med nakken?
For at puste må hun stå,
støtter sig for ej at slingre,
griber med de magre fingre
hvast i sine dybe lommer,
som en skat hun slæbte på.
Om den visne benrad slænger
stakken, som en fjærhams lægg;
hånden krummer sig som tænger;
hun er ørnen lig, der hænger
spigret på en stabbursvæg.

(pludselig angst.)

1104 Hvilket iskoldt barneminde,
1105 hvilket gufs fra hjem og fjord
1106 drysser rim om denne kvinde—
1107 drysser værre rim herinde—?
1108 Nådens Gud! Det er min moer!

BRANDS MODER *(kommer opover, standser halvvejs synlig i bakken, holder hånden skyggende over øjnene og ser sig om).*

1109 Her, har de sagt, han var.
(kommer nærmere.)
Den onde
1110 ta'e solen—hun gør halvt mig blind!
1111 Søn, er det dig?

BRAND. Ja.

MODEREN *(gnider øjnene).* Hu; det skin,

1112 det brænder en i synet ind;
1113 en kan ej skille prest fra bonde.
1114 BRAND. Derhjemme så jeg aldrig sol
1115 fra løvet faldt til gøgen gol.
MODEREN *(ler stille).*
1116 Nej, *der* er godt. Der blir en frossen,
1117 som istap-kallen over fossen.
1118 En blir så stærk, at hvadsomhelst
1119 en *tør* — og tror sig endda frelst.
1120 BRAND. Goddag. Farvel. Min tid er knap.
1121 MODEREN. Ja, du har altid været rap.
1122 Som gut du stunded bort herfra —
1123 BRAND. At bort jeg foer, dig tyktes bedst.
1124 MODEREN. Ja, det var skelligt nu som da;
1125 det trængtes *vel* at du blev prest.

(betragter ham nærmere.)

1126 Hm, han er vokset stærk og stor.

1127 Men agt nu bare på mit ord—

1128 vær vaer om livet!

BRAND. Er det alt?

1129 MODEREN. Ja, livet? Ja, hvad er der mere?

1130 BRAND. Jeg mener: rådet, som nu faldt,

1131 er *det* det hele?

MODEREN. Véd du flere,

1132 så brug dem som du vil. Men livet,

1133 berg *det* for mig; jeg har det givet.

(vred.)

1134 Det spørges vidt, hvad du har øvet;

1135 og det har gjort mig ræd og skræmt.

1136 Tilfjords idag! Du kunde røvet,

hvad du for *min* skyld skulde gemt.
Du er den eneste i slægten.
Du er min søn, mit kød og blod.
Du slutter af, som tagryg-lægten,
det hus, jeg tømred, fod for fod.
Hold fast; stå stærk; bær lange tider!
Vær vaer om livet! Aldrig svigt!
At leve er en arvings pligt—
og du blir min—engang—omsider—

BRAND. Så? Derfor er det, at du kommer
og søger mig med fyldte lommer?

MODEREN. Søn, er du gal!
(viger tilbage.)
Kom ikke nær!
Bliv stående! Jeg slår med staven!

(roligere.)

Hvad mente du med det?—Hør her!
Jeg ældes år for år; det bær
sent eller tidligt frem mod graven;
så får du alt, hvad jeg har ejet;
det ligger tællet, målt og vejet.—
Jeg har ej på mig!—Hjemme ligger
det hele. Det er ikke stort;
men den, som får det, er ej tigger.—
Stå der du står! Kom ej herbort!—
Jeg lover dig, jeg skal ej putte
i sprækker eller grave ned
en hvid på noget ukendt sted—
ej gemme noget under stene,
i muren, under gulvets fjæl—

du, sønnen min, får arven hel;
altsammen går til dig alene.

BRAND. På visse vilkår?

MODEREN. På det ene,
at ej du skal med livet rutte.
Hold ætten oppe, søn for søn;
jeg kræver ingen anden løn.
Og sørg så for, at intet spildes—
at intet deles eller skilles—
øg, eller ikke, hvad du får;
Men gem det, gem det år for år!

BRAND *(efter et kort ophold).* En sag får klares mellem os.
Jeg har fra gut af vist dig trods—
jeg var ej søn, du var ej moer,
til du blev grå og jeg blev stor.

1178 MODEREN. Jeg kræver ikke klap og smek.
1179 Vær som du vil; jeg er ej vek.
1180 Vær hård, vær strid, vær istapkold—
1181 det kløver ej mit bringeskjold;
1182 gem blot din arv—om død og gold—
1183 når kun den er i slægtens vold!
BRAND *(går et skridt nærmere).*
1184 Og hvis jeg tvertom fik isinde
1185 at strø den ud for alle vinde?
MODEREN *(tumler tilbage).*
1186 Strø ud, hvad gennem trældoms-år
1187 har krøgt min ryg og blegt mit hår!
1188 BRAND *(nikker langsomt).* Strø ud.
MODEREN. Strø ud! Hvis *det* du gør,
1189 for vinden ud min sjæl du strør!

1190 BRAND. Og hvis jeg gør det lige vel?
1191 Hvis ved din seng jeg står en kveld,
1192 når lys er foran lejet sat,
1193 når du med salmebog i hænder
1194 skal sove dødens første nat—
1195 hvis da jeg gramser, famler, kender,
1196 hvis frem jeg finder skat for skat—
1197 hvis jeg taer lyset, hvis jeg tænder—?

MODEREN *(nærmer sig i spænding).*

1198 Hvor har du denne tanke fra?

1199 BRAND. Hvorfra? Skal jeg fortælle?

MODEREN. Ja!

1200 BRAND. Ifra et barndomseventyr,
1201 som aldrig af mit minde flyr,
1202 som skræmmer sjælen, lig et ar

ifra et helet hareskar.
Det var en høstkveld. Død var faer,
og du lå syg. Jeg sneg mig ind,
hvor han lå bleg i vokslysskin.
Jeg stod og stirred fra en krog,
og så han holdt en salmebog;
mig undred mest den dybe dvale,
og hvi hans håndled var så smale;
jeg kendte lugt af kuldslået lin—
da hørte jeg på gangen trin—
ind kom en kvinde, så mig ej—
hun gik til sengen rakt sin vej.
Hun gav sig til at gramse, rode;
først flytted hun den dødes hode,
så trak hun frem en bundt, så flere—

1218 hun tælled, hvisked: mere, mere!
1219 Så grov hun ud af sengens puder
1220 en pakke, bunden til med knuder;
1221 hun rev, hun hugg med ilske hænder,
1222 hun bed den op med sine tænder.
1223 Hun grov påny. Hun hitted flere.
1224 Hun tælled, hvisked: mere, mere!
1225 Hun græd, hun bad, hun jamred, svor;
1226 hun vejred efter gemslers spor—
1227 og fandt hun—fluks med jublens angst
1228 hun skød, som falken, på sin fangst.
1229 Tilslut var hver en lønkrog tømt;
1230 hun gik af stuen som en dømt;
1231 hun svøbte fundet i en pjalt
1232 og stønned stilt: så *det* var *alt!*

1233 MODEREN. Mit krav var stort, mit fund var skralt;
1234 og det var mer end dyrt betalt.
1235 BRAND. Det blev dig dyrere endda;
1236 mit sønnesind det stjal dig fra.
1237 MODEREN. Lad gå. Det er jo gammel brug
1238 at købe gods for sind og hug.
1239 Jeg gav fra først en større pris;
1240 jeg tror, jeg gav mit livs forlis.
1241 Jeg noget gav, som nu er slukt—
1242 det står mig for som lys og flugt,
1243 som noget både dumt og smukt—
1244 jeg gav, hvad knapt jeg længer véd—
1245 folk kaldte det for kærlighed.—
1246 Jeg mindes godt, min strid var svar;
1247 jeg mindes godt det råd fra faer:

glem husmandsgutten; tag den anden;
agt ikke på hans visne krop;
det er en karl med kløgt i panden;
han øger ejet dobbelt op!—
Jeg tog ham, men fik skam til tak.
Til dobbelt op han aldrig rak.
Men siden har jeg slæbt og slidt,
så nu der fattes ikkun lidt.

BRAND. Og mindes du, så nær din grav,
at sjælen du på købet gav?

MODEREN. At *det* jeg mindes, vistes bedst,
da sønnen min blev sat til prest.
Når timen kommer, for min tarv
du sørge skal til tak for arv.
Jeg ejer både fast og løst;

1263 du ejer ord og magt og trøst.
1264 BRAND. Så klog du er, du så dog fejl,
1265 da mig du så i hjemmets spejl.
1266 Der gives fler langs li og led
1267 med slig forældrekærlighed—
1268 I ser i barnet en forvalter
1269 for husets efterladte pjalter;
1270 af evigheden går et skær
1271 forbi jer tanke hist og her;
1272 I griber efter den og mener
1273 I tingen er på livet nær,
1274 når æt og arv I sammengrener—
1275 at døden I med livet ener,
1276 at evighed som sum I får
1277 af sammenlagte rækker år.

1278 MODEREN. Gransk ikke, søn, din moders sind,
1279 men tag din arv, når den blir din.
1280 BRAND. Og gælden?
MODEREN. Gælden? Hvilken gæld?
1281 Der er ej nogen gæld.
BRAND. Nu vel;
1282 men hvis der var—jeg måtte svare
1283 til hvert et skyldbrev, alting klare.
1284 Søns sag det er, at alle krav
1285 sker fyldest på hans moders grav;
1286 var huset tomt, når jeg det tog—
1287 jeg arved dog din skyldnerbog.
1288 MODEREN. Så byder ingen lov.
BRAND. Ej den,
1289 som skreven er med blæk og pen;

men i hvert ærligt sønnesind
en anden lov står ristet ind—
og denne lov skal fyldest ske.
Forblindede, lær dog at se!
Guds bo på jord har du forringet,
dit sjælelån har du forødt,
det billed, hvori du blev født,
har du med dyndets skimmel dækt;
den ånd, som engang var bevinget,
har du i myldret vingestækt.
Det er din gæld. Hvor vil du hen,
når Herren kræver sit igen?

MODEREN *(sky)*. Hvor jeg vil hen? Hvor hen?

BRAND. Frygt ej;
din søn taer al din gæld på sig.

Gudsbilledet, som du har plettet,
i mig skal rejses viljetvættet!
Gå du kun trøstig til de døde.
Gældbunden sover ej min moer—
jeg klarer gælden.

MODEREN. Gæld og brøde?

BRAND. Din gæld. Kun *den;* mærk vel mit ord.
Din sjælegæld din søn skal klare;
men for din synd må selv du svare.
Den *sum af menneske,* som blev
forskingret i en jordtræls stræv,
kan indtil sidste rest og hvid
betales ved en andens id;
men *at* den ødtes, det er brøden;
for *den* er anger—eller døden!

ID: Gammelt ord for «streben» eller «gjerning».

MODEREN *(urolig).*

1318 Det er nok bedst jeg kommer hjem
1319 i skyggen under bræens brem;
1320 her skyder giftig tankegrøde
1321 i dette klumre solskins skær;
1322 en blir af duften næsten svimmel.

1323 BRAND. Søg skyggen du; jeg er dig nær.
1324 Og drages du mod lys og himmel,
1325 og stunder du imod et møde,
1326 da skik mig bud og jeg skal komme.

1327 MODEREN. Ja, du med dine straffedomme!

1328 BRAND. Nej, varm som søn og mild som prest
1329 jeg værger dig mod rædslens blæst;
1330 med sang jeg ved dit lejes fod
1331 skal svale svien i dit blod!

1332 MODEREN. Det lover du med hånd og mund?
1333 BRAND. Jeg kommer i din angers stund.
(nærmere ved hende.)
1334 Men vilkår sætter jeg, som du.
1335 Alt, hvad til jord dig binder nu,
1336 skal du frivilligt kaste af
1337 og skride nøgen mod din grav.
MODEREN *(slår vildt imod ham).*
1338 Byd ilden skilles fra sin hede,
1339 sne fra sin frost, sjø fra sin væde!
1340 Slå af!
BRAND. Kast midtfjords barn af båden,
1341 og bed at Gud vil signe dåden.
1342 MODEREN. Kræv anden bod; kræv sult og tørst—
1343 Men ikke det, som tykkes størst!

1344 BRAND. Går end det *største* udenom,
1345 al resten mildner ej hans dom.
1346 MODEREN. Jeg lægger sølv i kirkeblok!
1347 BRAND. *Alt?*
MODEREN. Søn, er *meget* ikke nok?
1348 BRAND. For dig er intet bodsværk, før,
1349 som Hjob på askens hob, du dør.

HJOB: Gammel staveform for den Bibelske person Job.

MODEREN *(vrider hænderne).*
1350 Mit liv forspildt, min sjæl forstødt;
1351 om stakket tid mit gods forødt!
1352 Så hjem og kryste tæt i favn
1353 alt, hvad af *mit* endnu bær navn!
1354 Mit gods, mit smertens barn, mit gods—
1355 for dig jeg rev mit bryst tilblods—
1356 nu hjem og græde som en moer

NOER:
Gammelt ord for «barn».

ved vuggen for sit syge noer.—
Hvi blev min sjæl da født i kød,
når kødets elsk er sjælens død?—
Bliv nær mig, prest!—jeg véd ej nu
hvad sind jeg får i timens gru.
Må alting jeg ilive miste—
jeg vil dog vente til det sidste.

(går.)

BRAND *(ser efter hende).* Ja, din søn skal nær sig holde,
bie på din bodsstunds bud,
varme op din gamle kolde
hånd, så fort den rækkes ud.

(går nedover til Agnes.)

1368 Kvelden blev ej morgnen lig.
1369 Da stod sind og hug til krig;
1370 fjernt jeg hørte slagsang klinge,
1371 vredens sverd jeg vilde svinge,
1372 knuse løgnen, dræbe trolde,
1373 klemme verden mellem skjolde.

AGNES *(har vendt sig om og ser lyst op til ham).*

1374 Morgnen var mod kvelden bleg.
1375 Da jeg vilde løgn og leg,
1376 vilde vinde, vilde skabe,
1377 hvad min vinding var at tabe.

1378 BRAND. Stærke drømme, fagre drømme,
1379 kom i flok som vilde svaner,
1380 løfted mig på brede vinger.
1381 *Udad* så jeg mine baner—

1382 slægtens, tidens skyldbetvinger
1383 stævned stor på støjens strømme.
1384 Kirkeprocessioners pragt,
1385 hymner, virak, silkefaner,
1386 gyldne skåler, sejersange,
1387 løftnings-jublen fra de mange,
1388 lyste, om mit livsværk lagt.—
1389 Alt lå lokkende og rigt—
1390 men det hele var et digt,
1391 kun et viddens glimmersyn,
1392 halvt i solblink, halvt i lyn.—
1393 *Nu* jeg står, hvor gråt det kvælder
1394 længe førend dagen hælder—
1395 står imellem urd og sund,
1396 udestængt fra verdensvrimlen,

med en strime kun af himlen—
men jeg står på *hjemmets* grund.
Sunget er mit søndagsdigt;
af må vingehesten sadles;
men jeg ser et større mål,
end en dyst med ridderstål—
slidets dagværk, yrkets pligt,
skal til søndagsgerning adles.

AGNES. Og hin Gud, som skulde falde?

BRAND. Han skal falde ligefuldt—
men i løndom, dulgt og skjult,
ikke åbenlyst for alle.
Grant jeg ser, at fejl jeg tolked
frelsens helsebod for folket.
Ingen bramfuld storværkshandling

1412 løfter slægten til forvandling;
1413 vækkelsen af rige evner
1414 bøder ej dens sjælerevner.
1415 Det er *viljen,* som det gælder!
1416 Viljen frigør eller fælder,
1417 viljen, hel, i alt det spredte,
1418 i det tunge som det lette.—

(vender sig indover mod bygden, hvor aftenskyggerne begynder at falde.)

1419 Kom da, mænd, som vandrer sløve
1420 i min hjembygds lukte dale—
1421 sjæl mod sjæl i tomandstale
1422 vil vort lutringsværk vi prøve,
1423 halvhed fælde, løgnen døve,
1424 vække viljens unge løve!

Hånd om hakken, som om sverdet,
enes kan med mandeværdet;
ét er målet—*det* at blive
tavler, hvorpå Gud kan skrive.

(Han vil gå. EJNAR *møder ham.)*

EJNAR. Stands og giv mig, hvad du tog!
BRAND. Er det hende? *Der* hun sidder.
EJNAR *(til Agnes).* Vælg imellem lyse vidder
og den skumle sorgens krog!
AGNES. Jeg har intet valg at gøre.
EJNAR. Agnes, Agnes, lån mig øre!
Kom ihug den gamle lære:
let at løftes, tungt at bære.
AGNES. Gå med Gud, du fagre frister;

1438 jeg skal bære til det brister.
1439 EJNAR. Tænk på alle dine kære!
1440 AGNES. Hils til syskend, hils til moer;
1441 brev jeg skikker, får jeg ord.
1442 EJNAR. Ude på de blanke vande
1443 skær de hvide sejl fra strand—
1444 længsler lig på drømfyldt pande,
1445 høje, perlestænkte stavne,
1446 jager, flygter, for at havne
1447 fjernt ved et forgættet land!
1448 AGNES. Sejl i vester eller øster—
1449 tænk på mig som en begravet.
1450 EJNAR. Agnes, følg mig som en søster!
AGNES *(ryster på hovedet).*
1451 Mellem os er verdenshavet.

1452 EJNAR. O, så hjem da til din moer!
1453 AGNES *(stille)*. Ej fra lærer, ven og broer.
BRAND *(kommer et skridt nærmere)*.
1454 Unge kvinde, vogt dig vel.
1455 Klemt imellem fjeld og fjeld,
1456 skygget om af tag og tinde,
1457 stængt i revnens halvnat inde,
1458 skal mit liv fra nu af rinde
1459 som en stur Oktoberkveld.
1460 AGNES. Mørket skræmmer ikke længer;
1461 stjernen gennem skyen trænger.
1462 BRAND. Husk, at jeg er streng i kravet,
1463 fordrer *intet* eller *alt;*
1464 hvis på vejen fra du faldt,
1465 var dit liv som slængt i havet.

Ingen prutningsmon i nøden,
ingen eftergivt i brøden—
strækker ikke livet til,
må du villigt gå i døden!

EJNAR. Flygt fra dette vilde spil!
Slip den mørke lovens mand;
lev det liv, du véd, du kan!

BRAND. Vælg—du står på vejens skille.

(går.)

EJNAR. Vælg imellem storm og stille!
Valget mellem *gå* og *bliv*
valg er mellem fryd og sorgen,
valg imellem nat og morgen,
valg imellem død og liv!

1479 AGNES *(rejser sig og siger langsomt).*
1480 Ind i natten. Gennem døden.—
1481 Bagom dæmrer morgenrøden.

(Hun følger efter, hvor BRAND *gik.*
EJNAR *ser en stund som fortabt efter hende,*
bøjer hovedet og går udover mod fjorden igen.)

TREDJE HANDLING

3

(Tre år senere. En liden have ved prestegården. Høj fjeldvæg ovenfor, stengærde omkring. Fjorden ligger trang og lukket i baggrunden. Husdøren går ud til haven. Eftermiddag.)

(BRAND står på trappen udenfor huset. AGNES sidder på trinet nedenfor.)

1482 AGNES. Min elskte husbond, atter foer
1483 dit øje angstfuld over fjord—
1484 BRAND. Jeg venter bud.
AGNES. Du er urolig!

1485 BRAND. Jeg venter bud ifra min moer.
1486 Tre år har nu jeg ventet trolig
1487 det bud, som aldrig blev mig bragt.
1488 Imorges blev for visst mig sagt,
1489 at hendes time snart er omme.

AGNES *(sagte og kærligt).*

1490 Brand, *uden* bud du skulde komme.

BRAND *(ryster på hovedet).*

1491 Har hun ej anger for sin brøst,
1492 jeg *véd* ej ord, jeg har ej trøst.

1493 AGNES. Hun er din moer.

BRAND. Jeg har ej ret

1494 at dyrke guder i min æt.

1495 AGNES. Brand, du er hård!

BRAND. Mod dig?

AGNES. O, nej!

1496 BRAND. Jeg spåde dig en trængsels-vej.

1497 AGNES *(smiler)*. Det slog ej ind; du har ej holdt dit ord.

1498 BRAND. Jo, her er hvast og koldt;

1499 her bleges skæret på din kind;

1500 det isner i dit veke sind.

1501 Vort hus er ingen trivsel ved;

1502 det ligger midt i urd og skred.

1503 AGNES. Her ligger det desmere trygt.

1504 Så yderligt har bræen bygt,

1505 at når ved løvspræts-tid den går,

1506 den skrider udenover os,

1507 og prestehuset urørt står,

1508 som inde i en hulfalds-fos.

1509 BRAND. Og sol, som aldrig rækker hid.

1510 AGNES. Den danser jo så varm og blid
1511 på bergets skulder bent imod.
1512 BRAND. Tre uger, ja—ved sommertid—
1513 men vinder aldrig til dets fod.
AGNES *(ser visst på ham, rejser sig og siger).*
1514 Brand, der er *ét*, som gør dig ræd!
1515 BRAND. Nej, *dig!*
AGNES. Nej, dig!
BRAND. Du bær en gru,
1516 en løndomsfuld.
AGNES. Brand, også du!
1517 BRAND. Du svimler, som ved stupets bredd!
1518 Tal ud! Nævn alt!
AGNES. Jeg stundom skalv—
(standser.)

1519 BRAND. Du skalv! Hvem skalv du for?
1520 AGNES. For Alf.
BRAND. For Alf?
AGNES. Du også!
BRAND. Stundom, ja!
1521 Men nej, han tages os ej fra!
1522 Gud er jo god! Min lille gut
1523 sig vokser stor og stærk tilslut.
1524 Hvor er han nu?
AGNES. Han sover.
1525 BRAND *(ser ind gennem døren)*. Se;
1526 han drømmer ej om sot og ve;
1527 den lille hånd er trind og rund—
1528 AGNES. Dog bleg.
BRAND. Ja bleg; men det går over.

1529 AGNES. Hvor sødt og kvægende han sover.
1530 BRAND. Gud signe dig; sov nu dig sund!
(lukker døren.)
1531 Med dig og ham blev lys og fred
1532 om alt mit kaldsværk sænket ned;
1533 hver sorgens stund, hver gerning svær,
1534 blev let at bære mellem jer;
1535 hos dig mig aldrig modet sveg,
1536 mig styrke gav hans barneleg.
1537 Mit kald jeg tog som martyrdom;
1538 men se, hvor alt har vendt sig om,
1539 hvor held har fulgt mig på min færd—
1540 AGNES. Ja, Brand; men du er heldet værd.
1541 O, du har kæmpet, lidt og stridt—
1542 har døjet ondt, har slæbt og slidt—

jeg véd, at stilt du blod har grædt—
BRAND. Ja vel; men alt mig tyktes let;
med dig drog kærligheden ind,
som solklar vårdag i mit sind.
Den havde før jeg aldrig kendt;
ej faer, ej moer den havde tændt;
de dulmed helst den flyvegnist,
som sprang af asken her og hist.
Det var som al den sum af mildt,
jeg havde båret dulgt og stilt,
blev sparet til en glorie-glød
om ham og dig, min hustru sød.
AGNES. Ej os alene; alle dem,
som nu er lemmer af vort hjem,
hver sorgens søn, hver nødens broer,

hvert barn, som græd, hver moer, som led,
et kvægsomt sæde finder ved
dit hjertes fulde, rige bord.

BRAND. Men gennem dig og ham. I to
slog mildheds-åndens himmelbro.
Ej nogen sjæl kan *alle* favne,
hvis ikke først han elsked *én;*
jeg måtte længte, måtte savne,
så hjertet hærded sig til sten—

AGNES. Og dog—din kærlighed er hård;
den, som du klappe vil, du slår.

BRAND. Dig, Agnes?

AGNES. Mig? O nej, du kære;
let var, hvad mig du bød at bære—
men mangen sjæl ifra dig faldt

1572 ved kravet: *intet* eller *alt!*

1573 BRAND. Hvad verden kalder kærlighed,

1574 jeg ikke vil og ikke véd.

1575 Guds kærlighed jeg kender til,

1576 og den er ikke vek og mild;

1577 den er til dødens rædsel hård,

1578 den byder klappe, så det slår.

1579 Hvad svarte Gud i oljelunden,

1580 da sønnen lå i sved og skræk

1581 og bad og bad: tag kalken væk!

1582 Tog han ham smertens kalk fra munden?

1583 Nej, barn, den måtte ud til bunden.

1584 AGNES. O, målt med slig en målestok,

1585 er dømt al jordens sjæleflok.

1586 BRAND. Ej nogen véd, hvem dommen når;

men i en evig ildskrift står:
vær tro til prøvens sidste slutning,
livskronen vindes ej ved prutning!
Ej nok, i angstens sved at bades;
du må igennem martrens ild.
At ej du *kan,* dig visst forlades—
men aldrig at du ikke *vil.*

AGNES. Ja, det skal være, som du siger.
O, løft mig, løft mig, hvor du stiger;
led mig mod dine høje himle;
stærk er min hug, men sløvt mit mod;
tidt angst mig slår, mig tykkes svimle,
og træt og jordtung er min fod.

BRAND. Se, Agnes, for den hele hjord
er kravet: ingen fejg akkord!

I alt sit værk en mand er dømt,
hvis halvt det øves og på skrømt.
Den lære skal til lovbud hæves,
ej gennem ord, men ved at leves.

AGNES *(kaster sig om hans hals).*

Jeg går, hvor du har foden sat!

BRAND. For *to* er ingen klev for brat.

*(*DOKTOREN *er kommen nedover vejen og standser udenfor havegærdet.)*

DOKTOREN. Hej, øves leg af kælne duer
på disse ørkenbrune tuer!

AGNES. Min gamle doktor, er du her!
O, kom dog indom!

(løber ned og åbner havegrinden.)

DOKTOREN. Ej til jer!
Du véd jo godt, at jeg er vred.
At knytte sig til sligt et sted,
hvor viddens vejr og vintrens vind
skær iskoldt gennem sjæl og skind—!
BRAND. Ej gennem sjælen.
DOKTOREN. Ikke? Nå!
Nej-nej, det lader næsten så.
Det synes, som jer hastværks-pagt
står lige fuldt og fast ved magt,
skønt ellers, efter gammel skik,
en skulde tro, at fort forgik,
hvad skabt blev i et øjeblik.

1623 AGNES. Et solskærs kys, et klokkeslag,
1624 kan vække for en sommerdag.
1625 DOKTOREN. Farvel. Jeg ventes hos en syg.
1626 BRAND. Min moer?
DOKTOREN. Ja. Skal De samme vej?
1627 BRAND. Nu ikke.
DOKTOREN. *Var* der kanske?
BRAND. Nej.
1628 DOKTOREN. Prest, De er hård. I sludd og fyg
1629 jeg sled mig over vidden frem,
1630 skønt godt jeg véd, hun er af dem,
1631 der lønner som et fattiglem.
1632 BRAND. Gud signe Deres kløgt og flid.
1633 Let, om De kan, den tunge strid.
1634 DOKTOREN. Min vilje signe han; jeg kom,

1635 så fort i nød det spurgtes om.

1636 BRAND. Dem har hun budsendt; jeg er glemt—

1637 jeg venter, venter hjerteklemt.

1638 DOKTOREN. Kom uden bud!

BRAND. Før bud hun sender,

1639 jeg intet hverv dernede kender.

DOKTOREN *(til Agnes).*

1640 Du veke stakkel, som blev lagt

1641 i slige hårde hænders magt!

1642 BRAND. Jeg *er* ej hård.

AGNES. Sit blod han gav,

1643 hvis hendes sjæl det tvætted af!

1644 BRAND. Som hendes søn i arv jeg tog

1645 frivillig hendes skyldnerbog.

1646 DOKTOREN. Klar Deres egen!

BRAND. Manges mén
for Gud kan klares gennem *én*.
DOKTOREN. Ej gennem en, der *selv* som tigger
i skyld opover øret ligger.
BRAND. Rig eller tigger—helt jeg *vil*—
og dette ene strækker til!
DOKTOREN *(ser stivt på ham)*.
Ja, mandeviljens *qvantum satis*
står bogført som din rigdoms rad—
men, prest, din *conto caritatis*
er bogens hvide jomfrublad!

QVANTUM SATIS: Latin for «passende mengde efter behov». Står på apoteker-resepter; Ibsen var i sin ungdom apoteker-lærling

CARITATIS: Gresk for «(neste)kjærlighet».

(går.)

BRAND *(følger ham en stund med øjnene)*.
Ej noget ord blev sølet ned

i løgn som ordet kærlighed—
det lægger de med Satans list
som slør udover viljens brist;
med *det* de dækker svigfuldt til,
at livet er et leflespil.
Er stien trang og brat og skred,
den knappes af—i kærlighed!
går en ad syndegaden bred,
han har dog håb—i kærlighed;
så en sit mål, og dog ej stred,
han sejre kan—i kærlighed;
går en sig vild, skønt ret han véd—
det er et ly—i kærlighed!

AGNES. Ja, det er falskt, og endda må
jeg tidt mig spørge: *er* det *så?*

1672 BRAND. *Ét* springes over; viljen først
1673 må læske lovens retfærds-tørst.
1674 Først må du *ville,* ikke blot
1675 hvad gørligt er i stort og småt,
1676 ej blot hvor dåden i sig bær
1677 en sum af møje og besvær—
1678 nej, ville må du stærk og glad
1679 igennem alle rædslers rad.
1680 *Det* er ej martyrskab, i ve
1681 at dødes på et korsets træ;
1682 først det at *ville* korsets død,
1683 at *ville* midt i kødets nød,
1684 at *ville* midt i åndens angst,
1685 først *dette* er din frelses fangst.

AGNES *(klynger sig tæt til ham).*

Når kravet skræmmer med sin gru—
min stærke husbond, tal da du!

BRAND. Vandt viljen sejr i *slig* en strid,
da kommer kærlighedens tid,
da daler den som duen hvid
og bringer livets oljeblad;
men *her,* mod slægten, slap og lad,
ens bedste kærlighed er had!

(i skræk.)

Had! Had! En verdenskamp at ville
det enkle ord, det lette, lille!

(går ilsomt ind i huset.)

AGNES *(ser gennem den åbne dør).*

Han knæler hos sin søde dreng

og vugger hodet som i gråd;
han knuger sig til barnets seng,
som en, der ej véd hjælp og råd.—
O, hvilken sum af kærlighed
i denne stærke mandesjæl!
Alf tør han elske; barnets hæl
endnu ej verdens-slangen bed.
(udbryder forfærdet.)
Op springer han med hænders vrid!
Hvad ser han? Han er askehvid!
BRAND *(ud på trappen).* Kom der ej bud?
AGNES. Nej, intet bud.
BRAND *(ser tilbage ind i huset).*
Det brænder i hans stramme hud;
hans tinding hamrer, pulsen banker—!

1709 O, frygt ej, Agnes!

AGNES. Gud, hvad tanker—

1710 BRAND. Nej, frygt blot ej—

(råber udover vejen.)

Der ser jeg budet!

EN MAND *(gennem havegrinden).*

1711 *Nu* får du komme, faer!

BRAND *(ilsomt).* Ja straks!

1712 Hvad hilsning bær du?

MANDEN. Ugrej slags;

1713 hun sad i sengen, frem hun luded

1714 og sagde: gå; få presten hentet;

1715 mit halve gods for sakramentet.

1716 BRAND *(viger tilbage).* Det *halve!* Nej! Sig nej!

MANDEN *(ryster på hovedet).* Da var

1717 ej budet ærligt bragt dig, faer.

1718 BRAND. Det *halve! Halve! Alt* var ment!

1719 MANDEN. Kanhænde det; men lydt og rent

1720 blev ordet sagt. Jeg glemmer sent.

BRAND *(griber ham om armen).*

1721 På Herrens dag, for dommen stævnt,

1722 du vidne tør, *det* ord blev nævnt?

1723 MANDEN. Ja.

BRAND *(fast).* Gå og sig, det svar blev sendt—

1724 ej kommer prest, ej sakrament.

MANDEN *(ser uvisst på ham).*

1725 Du har nok ikke skønt mig da;

1726 det er din *moer* jeg kommer fra.

1727 BRAND. Jeg kender ingen tvedelt ret

1728 for fremmedfolk og egen æt.

1729 MANDEN. Hårdt ord er det.
BRAND. Hun véd, det galdt
1730 at byde *intet* eller *alt*.
1731 MANDEN. Prest!
BRAND. Sig, at mindste guldkalv-stump
1732 er lige fuldt en afguds-klump.
1733 MANDEN. Med svarets svøbe skal jeg slå
1734 så let og lindt, jeg kan og må.
1735 For hende gror den trøst endnu:
1736 Gud er ej fuldt så hård som du!

(går.)

1737 BRAND. Ja, denne trøst har tidtnok blæst
1738 sin ådsel-luft til verdens pest.
1739 Med sang og skræk i knibens stund

1740 en dommer smøres nemt om mund.
1741 Naturligvis! Det *så* sig bør!
1742 De kender jo sin mand fra før—
1743 fra alt sit værk de godt jo véd,
1744 at gubben laer sig prutte med.

(Manden har ude på vejen mødt en anden; de kommer begge i følge tilbage.)

1745 BRAND. Nyt budskab!
FØRSTE MAND. Ja.
BRAND. Hvad bringer du?
1746 DEN ANDEN. Ni tiende-dele lød det nu.
1747 BRAND. Ej *alt?*
DEN ANDEN. Ej alt.
BRAND. Mit svar er kendt—

1748 ej kommer prest, ej sakrament.

1749 ANDEN MAND. Hårdt har i ve og værk hun bødt—

1750 FØRSTE. Prest, kom ihug, hun har dig født!

BRAND *(knuger hænderne).*

1751 Jeg tør ej bruge to slags vægt

1752 for avindsmænd og egen slægt.

1753 ANDEN MAND. Den syges nød er vild og stor;

1754 kom, eller send et soningsord.

BRAND *(til første mand).*

1755 Gå; sig den syge, som jeg bød:

1756 rent bord for nådens vin og brød.

(Mændene går.)

AGNES *(klynger sig op til ham).*

1757 Brand, tidt jeg ræddes for din færd:

du flammer som et Herrens sverd.

BRAND *(med gråd i stemmen).*

Står verden ej mod mig igen
med sverd-tom slire ved sin lænd?
Slår ikke den min sjæl tilblods
med al sin slappe sejgheds trods?

AGNES. Hårdt er det vilkår, du har stilt.

BRAND. Byd, om du tør, et mere mildt.

AGNES. Lægg sligt et mål på hvem du vil,
og se om nogen strækker til.

BRAND. Nej, *der* du har til rædsel ret.
Så vrangt, så tomt, så fladt, så slet
er hele slægtens livssyn blevet.
Det regnes højt, får en det drevet
til, som en lovprist ubekendt,

1772 at offre sit ved testament.
1773 Byd helten stryge ud sit navn
1774 og nøje sig med sejrens gavn;
1775 giv kejser, konge, samme kår,
1776 og se hvad stort du øvet får.
1777 Byd digteren i løndom smugle
1778 af buret sine skønhedsfugle,
1779 så ingen aner det var *ham,*
1780 der gav dem røst og guldfjærs bram.
1781 Frist frodig eller vindtør gren;
1782 hengivelsen er ej hos *én.*
1783 Igennem alt går jordtræls-tanken—
1784 udover stupet, vildt og hvast,
1785 hver klamrer sig til støvlivs-ranken—
1786 og svigter *den*—i trevl og bast

1787 han klorer sig med negler fast.
1788 AGNES. Og til en slægt, som rådløst faldt,
1789 du råber: *intet* eller *alt!*
1790 BRAND. Hvo sejr vil fange, får ej vige;
1791 fra dybets fald må højst du stige.—
(tier lidt; stemmen slår over.)
1792 Og dog, når for den enkle sjæl
1793 jeg står og stiller rejsnings-kravet,
1794 da er det, som jeg svam i havet
1795 stormslagen på en vrag-stumps fjæl.
1796 I kval og gråd jeg lønligt bed
1797 den tunge, som jeg tugted med—
1798 og løfted armen jeg til slag,
1799 jeg tørsted mod et favnetag!—
1800 Gå, Agnes, se til ham, som sover;

1801 syng ham i lyse drømme ind;
1802 en barnesjæl er klar og lind,
1803 som tjern i sommersolens skin;
1804 en moder stryge kan derover
1805 lig fuglen, der sig spejler smukt
1806 i dybets dyb på lydløs flugt.

AGNES *(bleg).*

1807 Hvad er det, Brand? Hvorhelst du sender
1808 din tankes pil—mod ham den vender!

1809 BRAND. O, intet. Vogt ham godt og stilt.

1810 AGNES. Giv mig et ord.

BRAND. Et stærkt?

AGNES. Et mildt.

BRAND *(favner hende).*

1811 Den, som er uden skyld, skal leve.

AGNES *(ser lyst op på ham og siger).*

1812 *Ét* ejes, som ej Gud tør kræve!

(går ind i huset.)

BRAND *(ser stille frem for sig).*

1813 Men hvis han turde? Herren tør,

1814 hvad «Isaachs rædsel» turde før.

ISAACHS RÆDSEL: Den bibelske historie om Abrahams offring av sin sønn Isaach.

(ryster tankerne af sig.)

1815 Nej, nej; mit offer har jeg bragt.

1816 Mit livskald har jeg fra mig sagt—

1817 at runge som en Herrens torden

1818 og vække sovende på jorden.

1819 Løgn! Intet offer lå deri;

1820 det glap, da drømmen var forbi,

1821 da Agnes vakte mig—og fulgte

1822 til samme gerning i det dulgte.

(ser udover vejen.)

1823 Hvi nøler dog den syges bud

1824 om offervillighed og bod,

1825 som rykker brøden op med rod,

1826 med dybest trevl, med vildest skud!—

1827 Se der—! Nej, det er fogden kun

1828 velvillig, væver, rask og rund,

1829 med hænderne i begge lommer,

1830 lig klammer om en parentés.

FOGDEN *(gennem havegrinden).*

1831 Goddag! Kun sjelden vi to ses,

1832 og sagtens jeg i utid kommer—

BRAND *(viser mod huset).*

1833 Træd indenfor.

FOGDEN. Tak; her er godt;
og vandt mit ærind indgang blot,
så mener jeg for sandt og visst,
det alles både blev tilsidst.
BRAND. Nævn Deres ærind.
FOGDEN. Deres moer
er håbløs syg, såvidt jeg tror—
det gør mig ondt.
BRAND. Jeg tvivler ej.
FOGDEN. Det gør mig *meget* ondt.
BRAND. Tal ud!
FOGDEN. Dog, hun er gammel—Herregud,
vi skal jo alle samme vej.
Og da jeg netop foer forbi,
så tænkte jeg: det springes i

1845 så let som krybes; ydermere
1846 så blev det mig fortalt af flere,
1847 at hun med Dem, fra De kom hid,
1848 har levet i familjesplid—
1849 BRAND. Familjesplid?
FOGDEN. Der siges jo
1850 hun holder stærkt og sejgt på sit.
1851 De finder vel, det går for vidt.
1852 Man må ej glemme eget tarv.
1853 Hun sidder i uskiftet bo
1854 med hele Deres fædrearv—
1855 BRAND. Uskiftet bo—ja, det er sandt.
1856 FOGDEN. Så kommer skyldfolk let på kant.
1857 Og da jeg nu med skellig grund
1858 formoder, De med kølig barm

1859 forventer hendes afgangsstund,
1860 så håber jeg De uden harm
1861 vil høre mig, skønt visstnok tiden
1862 er ilde valgt.

BRAND. Nu eller siden;
1863 det kommer ud for mig på et.

1864 FOGDEN. Ja, så til sagen slet og ret.
1865 Så såre Deres moer er død,
1866 og salig lagt i jordens skød—
1867 hvad snart vil times—blir De rig—

1868 BRAND. Det tror De?

FOGDEN. Tror? Nej, det er sikkert.
1869 Hun ejer grund i hver en vik,
1870 så langt De øjne kan med kikkert.
1871 Rig blir De, prest!

BRAND. Trods skifteretten?

FOGDEN *(smiler)*.

1872 Hvad skal *den* her? *Den* skiller trætten,
1873 hvor der er fler om gæld og arv;
1874 men her ej trues nogens tarv.

1875 BRAND. Og dersom dog til gods og gæld
1876 medarving mødte lige vel
1877 og sagde: *jeg* er rette manden?

1878 FOGDEN. Det måtte være selve fanden!
1879 Ja, se kun på mig—ingen anden
1880 har her et ord at sige med;
1881 lid trygt på mig; jeg véd besked.
1882 Nu altså; De blir velstandsmand,
1883 rig mand endogså; ikke længer
1884 til denne afkrogs kald De trænger;

Dem åbent står det hele land.
BRAND. Hør foged, er ej, fattet kort,
al talens kærne *den:* rejs bort!?
FOGDEN. Omtrent. Til alle parters bedste
jeg tror det blev. Hvis De vil fæste
opmærksomt øje på de folk,
for hvem De nu er ordets tolk,
så vil De se, sålidt De passer
blandt os, som ulv blandt gæs og gasser,
Forstå mig vel! De ejer evner
til større samfunds gavn og brug,
men fast til mén for den, som nævner
sig odelsmand til klippens revner
og ætling af en dalbunds slug.
BRAND. Ens fædrebygd for mandens fod

er, hvad for træet er dets rod—
er *der* ej til hans gerning trang,
hans dåd er dømt, og endt hans sang.

FOGDEN. Det er al idræts første lov,
at lempes efter lands behov.

BRAND. Men lands behov ses bedst fra højden,
ej fra en fjeldklemt krog i bygden.

FOGDEN. *Det* er de store samfunds tale,
ej ord for folk i fattige dale.

BRAND. O, I med eders grænse-skel
imellem sletteland og fjeld!
I kræver ret som verdensriger,
mens hver en samfundspligt I sviger;
I mener fejgt, det skal jer fri,
det nødskrig: vi er småfolk, vi!

1915 **Fogden.** Alt har sin tid, hver tid sit hverv,
1916 hver slægt sin egen dont at passe.
1917 *Vor* bygd har også lagt sin skærv
1918 i verdens store formåls kasse;
1919 forstår sig, det er længe siden;
1920 men skærven var ej ganske liden.
1921 Se, nu er bygden tom og snever;
1922 dens ry dog end i sagnet lever;
1923 dens svundne storheds dage falder
1924 samtidigt med kong Beles alder—
1925 der meldes endnu mangt et ord
1926 om brødreparret Ulf og Thor
1927 og snese gæve mænd, som foer
1928 på herjetog til Bretlands kyst
1929 og plyndred, så det var en lyst.

Kong Bele: En mytologisk norrøn konge. Har gitt opphav til stedsnavnet «Balestrand» på vestlandet, altså i det området hvor handlingen finner sted.

1930 Sydboen skreg, af rædsel kold:
1931 Gud fri os for de grummes vold!
1932 Og disse grumme var, tiltrods
1933 for alle tvivlsmål, mænd fra os.
1934 Og som de karle kunde hævne,
1935 og slå ihjæl i brandværks-stævne!
1936 Ja, sagnet véd endnu at nævne
1937 en Herrens helt, som korset tog—
1938 dog meldes ej, at ud han drog—
1939 BRAND. Der stammer visst en sønneflok
1940 fra denne løftets mand?
FOGDEN. Sandt nok;
1941 men hvoraf véd De—?
BRAND. Å, fordi
1942 mig tykkes ætten kendes i

de løftets helte nutildags,
hvis korstog er af samme slags.
FOGDEN. Ja, slægten rækker lige hid.
Men vi var i kong Beles tid!
Først slog vi altså udenlands,
så gæsted vi vor grandemands
og frændes grund med økse-egg;
i knas vi tramped akren hans,
sved kirkespir og stuevæg
og fletted os en stordåds-krans.—
Af alt det blod, som slig er flydt,
er kanske lidt for meget skrydt;
dog, efter hvad jeg her har sagt,
jeg tror jeg vover, fuldt beskeden,
at pege bagud på vor magt

i storhedstiden, længst forleden,
og påstå, denne bygd har lagt
sin skærv med både ild og stål
til verdens fremgangs store mål.

BRAND. Dog tykkes mig, som om I svigter
det ord, at adelskab forpligter—
som om, med hakke, plog og harv,
I mulder ned kong Beles arv.

FOGDEN. På ingen måde. Gå blot ud
i sognefolkets gæstebud,
hvor jeg og lensmand, klokker, dommer,
som hæderslemmer er at finde,
så skal De se, når punschen kommer,
at dødt ej er kong Beles minde.
I skåler, bægerklang og sang,

1973 i tale, både kort og lang,
1974 han ihukommes, lades leve.
1975 Jeg selv har tidt en dybtfølt trang
1976 fornummet til om ham at væve
1977 mit tankespind til blomstret dug,
1978 og løftet mangen indfødts hug.
1979 Jeg liker godt lidt poesi.
1980 Det gør igrunden alle vi
1981 fra denne bygd—dog alt med måde;
1982 i *livet* bør den aldrig råde—
1983 kun mellem klokken syv og ti
1984 om aftenen, når folk er fri,
1985 når man, af dagens gerning træt,
1986 kan trænge til en løftnings-tvætt.
1987 Den forskel er der mellem os

1988 og Dem, at De med vold og trods
1989 på engang pløje vil og slås.
1990 Så vidt jeg ser, er Deres mening:
1991 vort livs og dets idees forening—
1992 Guds krig, med dyrkning af poteter
1993 i *enhed* stillet frem tilslut,
1994 så inderligt, som af salpeter
1995 med kul og svovel vorder krudt.
1996 BRAND. Omtrent.
FOGDEN. Men sligt er her ugørligt.
1997 I store samfund lød det hørligt—
1998 gå did med Deres høje krav;
1999 lad os så pløje myr og hav.
2000 BRAND. Pløj allerførst i havet ned
2001 jer pral om fædres herlighed;

ej dverg blir mandshøj, skønt han har
en Goliath til oldefaer.

FOGDEN. Der ligger vækst i store minder.

BRAND. Når *mindet* sig til *livet* binder;
men I af mindets gravhoug hul
har bygt jer sløvheds skalkeskjul.

FOGDEN. Mit første blir mit sidste ord—
bedst var det, om herfra De foer.
Her vil ej Deres gerning grønnes,
her vil ej Deres livssyn skønnes.
Den smule flugt, som er fornøden—
den løftning, som behøves kan
fra tid til tid for slæbets mand,
skal jeg besørge ufortrøden.
Igennem al min embedstid

stå vakkre vidner om min flid;
ved mig er folkets tal fordoblet,
ja øget fast til tre mod en—
idet jeg har til stedet koblet
snart hin snart denne næringsgren.
Mod trodsende natur i kamp
er frem vi skredet som med damp;
her brydes vej, her bygges bro—

BRAND. Men ej imellem liv og tro.

FOGDEN. Imellem fjord og viddens sne.

BRAND. Ej mellem gerning og idé.

FOGDEN. Først farbart mellem grænd og grænd,
først fremkomst mellem mænd og mænd—
det var der kun *én* mening om,
før De som prest til bygden kom.

Nu har De blandet alt i et,
vort grubeblus med nordlysflammen;
hvem kan i sligt et tve-skær se,
hvad der er vrangt, hvad der er ret,
hvad der er bod, hvad der er ve?
Hvert forhold har De filtret sammen;
De splittet har i fiendske lejre
den flok, som samlet skulde sejre.

BRAND. Her blir jeg dog tiltrods for Dem.
En *vælger* ej sit virkes hjem.
Den mand, som målet véd og vil,
fornummet har i skrift af ild
det Gudsråb: *her* du hører til!

FOGDEN. Så bliv, men inden egne grænser;
jeg gerne ser, De folket renser

for synd og last, som går isvang;
Gud véd, det trænges mangen gang!
Men gør blot ingen helligdag
af yrkets sex — og ton ej flag,
som om Vorherre var ombord
på hver en jagt, der skar vor fjord.

BRAND. Hvis Deres råd mig skulde nytte,
jeg måtte sjæl og sjæls-syn bytte;
men kaldet er, sig selv at være,
sin egen sag til sejr at bære,
og jeg skal bære sagen frem,
så det skal lyse om mit hjem!
Det folk, jer hele styrer-trop
har dysset ind, skal vækkes op!
I længe nok i trangheds bur

2062 har pint dets rest af fjeldnatur;
2063 fra eders småheds sultekur
2064 hver mand går ud forstemt og stur;
2065 I tappet har hans bedste blod,
2066 har hulet margen af hans mod;
2067 I pukket har i stumper små
2068 hver sjæl, som malmstøbt skulde stå—
2069 men endnu kan et rejsnings-skrig
2070 i eders øre tordne: krig!
2071 FOGDEN. Krig?
BRAND. Krig!
FOGDEN. Hvis De til våben kalder,
2072 De blir den første mand, der falder!
2073 BRAND. Med klarsyn skønnes skal en dag,
2074 at største sejr er nederlag!

2075 FOGDEN. Betænk Dem, Brand; De står på skillet;
2076 sæt *alt* ej på det ene kort.
2077 BRAND. Og dog jeg gør det!
FOGDEN. Tabes spillet,
2078 er Deres jordliv ødslet bort.
2079 De ejer alle verdens goder,
2080 er arving til en grundrig moder,
2081 De har et barn at leve for,
2082 en elsket hustru—lykkens kår
2083 blir rakt Dem som af milde hænder!
2084 BRAND. Og hvis jeg endda ryggen vender,
2085 til hvad De lykkens kår har kaldt?
2086 Ifald jeg *må?*
FOGDEN. Fortabt er alt,
2087 hvis her, i verdens udmarks vik,

De åbner Deres verdens-krig!
Drag sørpå, mod de rige strande,
hvor mænd tør stå med løftet pande;
der kan med ret De lyse møde
og byde menigheden bløde;
vort offer er ej blod, men sved
i kamp for brød blandt klippeskred.

BRAND. Her blir jeg dog. Her er mit hjem,
og i mit hjem min krig skal frem.

FOGDEN. Husk, hvad De taber, hvis det glipper—
og først og fremst, husk, hvad De slipper!

BRAND. Mig selv jeg taber, hvis jeg viger.

FOGDEN. Brand, håbløs er en ensom kriger.

BRAND. Min flok er stærk; jeg har de *bedste*.

FOGDEN *(smiler)*. Ja, muligt det—men jeg de *fleste*.

(går.)

BRAND *(ser efter ham).*

Der går en fuldblods folkets mand,
retsindigt tænkende, velvillig,
på sin vis virksom, varm og billig—
og dog en svøbe for sit land.
Ej jordfald, flom og vinterblæst,
ej hungersnød, ej frost og pest,
forvolder halvt det nederlag,
som slig en mellem år og dag.
Af landeplagen *liv* kun røves—
men han—! Hvor mange tanker kløves,
hvor mange friske viljer sløves,
hvor mange stærke sange døves

af slig forklemt, trangbrystig sjæl!
Hvor mangt et smil på folkemunde,
hvor mangt et lyn i folkebarm,
hvor mangen løftnings lyst og harm—
der frem til dåd sig vokse kunde—
slog ikke blodløst han ihjæl!
(pludselig i angst.)
Men budet! Budet!—Ingen kommer!
Jo, doktoren!
(iler ham imøde.)
Tal, tal! Min moer—?

DOKTOREN. Nu er hun stedet for sin dommer.

BRAND. Død!—Men i bod?

DOKTOREN. Det knapt jeg tror;
hun hang ved sit på denne jord,

2126 til timen slog, og de blev skilt.

BRAND *(ser stille rystet frem for sig).*

2127 Er her en vildsom sjæl forspildt?

2128 DOKTOREN. Kan hænde vel hun dømmes mildt—

2129 ej efter lov, men efter skøn.

2130 BRAND *(sagte).* Hvad talte hun?

DOKTOREN. Hun mumled stilt:

2131 Gud er ej hårdhændt, som min søn!

BRAND *(synker i smerte ned på bænken).*

2132 I brødens kvalm, på dødens fjæl,

2133 den samme løgn, som slår hver sjæl!

(skjuler ansigtet i hænderne.)

DOKTOREN *(går nærmere, ser på ham og ryster på hovedet).*

2134 De vil en gennemlevet tid

i et og alting flytte hid.
De tror endnu hin lovens pagt
for Gud og godtfolk står ved magt—
hver slægt har dog sin egen vis;
vor skræmmes ej med flammeris,
med ammesnak om sjæle-ran—
dens første bud er: vær human!

BRAND *(ser op)*. Human! Ja, dette slappe ord
er feltråb for den hele jord!
Med *det* hver stymper hyller til,
at ingen dåd han tør og vil;
med *det* hver skrælling dækker over,
at ej han *alt* for sejren vover;
i ly af det blir letvindt brudt
hver uslings løfte, fejgt fortrudt—

2150 I pusling-sjæle gør tilsidst
2151 af mennesket en humanist!
2152 Var Gud human mod Jesus Krist?
2153 Hvis *eders* Gud fik dengang råde,
2154 han under korset råbte nåde—
2155 og soningsværket sagtens blev
2156 et diplomatisk himmelbrev!

(skjuler hovedet og sidder i stum sorg.)

DOKTOREN *(sagte).*

2157 Ras ud, ras ud, du sjæl i storm—
2158 bedst, om du kunde tårer fange.

Agnes (er kommen ud på trappen; bleg og forfærdet hvisker hun til doktoren).

2159 Her ind! Følg med!

DOKTOREN. Du gør mig bange!

2160 Hvad er det, barn?

AGNES. En angstens orm

2161 har koldt sig om mit hjerte lagt—!

2162 DOKTOREN. Hvad *er* det?

AGNES *(drager ham med sig).*

Kom!—Guds evige magt!

(de går ind i huset; Brand mærker det ikke.)

BRAND *(stille hen for sig).*

2163 Død uden bod. Død, som hun leved.

2164 Er ikke der Guds fingerpeg?

2165 Igennem mig skal vorde hævet

2166 den skat, som hun har fra sig skrevet—

2167 nu tifold ve mig, om jeg sveg!

(rejser sig.)

2168 Med sønnens pligt, på hjemmets grund,
2169 uryggelig fra denne stund
2170 som kåret korsmand slå jeg skal
2171 for åndens sejr i kødets fald.
2172 Gud har mig rakt sin tunges stål,
2173 har tændt i mig sin vredes bål—
2174 nu står jeg i min viljes vælde,
2175 nu tør, nu kan jeg knuse fjelde!

DOKTOREN *(efterfulgt af Agnes kommer hurtigt ud på trappen og råber).*

2176 Beskik dit hus og drag herfra!

2177 BRAND. Om jorden skalv, jeg blev endda!

2178 DOKTOREN. Så er dit barn til døden dømt.

BRAND *(forvildet).*

2179 Alf! Barnet! Alf! Hvad rædsels skrømt

er dette her! Mit barn!
(vil ind i huset.)
DOKTOREN *(holder ham tilbage).* Nej bliv!—
Her er ej lys, her er ej sol,
her skær en luft, som pust fra pol—
her sænker skodden klamt sig ned—
en vinter til på dette sted
vil visne bort hans spæde liv.
Rejs, Brand, og Deres barn er frelst;
men gør det snart, imorgen helst.
BRAND. Ikveld, idag, i denne stund!
O, han skal vokse stærk og sund—
ej gufs fra bræ, ej sno fra kyst,
skal isne mer hans lille bryst.
Kom, Agnes, løft ham lindt i blund!

2194 På flugt, på flugt langs alle sund!
2195 O, Agnes, Agnes, dødens garn
2196 sig spinder om vort lille barn!
2197 AGNES. Jeg lønligt aned, lønligt skalv—
2198 og dog jeg så kun faren halv.
BRAND *(til doktoren).*
2199 Men flugt ham frelser? Så De lover!
2200 DOKTOREN. Det liv, en fader våger over
2201 ved nat og dag, er sejerstrygt.
2202 Vær alt for ham, og sundhedssmykt
2203 De snart skal se ham; nær ej frygt.
2204 BRAND. Tak, tak!
(til Agnes.)
Hyll tæt i dun ham ind;
2205 langs fjorden stryger aftnens vind.

(Agnes går ind i huset.)

DOKTOREN *(betragter i taushed* BRAND*, som ubevægelig ser ind gennem døren, går derpå hen til ham, lægger hånden på hans skulder og siger).*

Mod verdens flok så ubønhørlig,
og mod sig selv så let medgørlig!
For *den* ej gælder *lidt,* ej *meget*—
kun lovens *intet* eller *alt;*
men fra en selv er modet veget
i samme stund som loddet faldt—
og offerlammet var ens eget.

BRAND. Hvad mener De?

DOKTOREN. Til Deres moer
De tordned lovens hårde ord;

2216 fortabt, hvis alt ej lægges af,
2217 hvis ej du nøgen går i grav;
2218 Og samme råb har runget tidt,
2219 når folkets flok, som tyngst, har lidt!
2220 Nu er De havsnødsmanden selv,
2221 i skæbnens storm på bådens hvælv;
2222 nu kaster De fra krænget køl
2223 tilhavs hvert brev om straffens pøl—
2224 tilhavs, tilhavs den tunge bog,
2225 hvormed De brødres bringer slog;
2226 nu gælder det i kuling stiv
2227 at berge eget afkoms liv.
2228 På flugt, på flugt langs fjord og vik—
2229 på flugt fra egen moders lig—
2230 på flugt fra sjælehjord og kald—

2231 nu lyser presten messefald!

BRAND *(griber sig forvildet om hovedet som for at samle tankerne).*

2232 Er *nu* jeg blind! Var jeg det *før!*

2233 DOKTOREN. De handler som en fader bør.

2234 Tro ej, jeg laster, hvad De gør—

2235 for mig De er i stækket stand

2236 mer stor, end før som styrkens mand.—

2237 Farvel! Nu har jeg rakt Dem spejlet;

2238 brug det og suk så: Herregud,

2239 slig ser en himmel-stormer ud!

(går.)

BRAND *(stirrer en stund frem for sig, pludselig udbryder han).*

2240 Nu eller før — når er her fejlet?!

(AGNES kommer ud af døren med kåbe over skuldrene og barnet på armen; BRAND ser hende ikke; hun vil tale, men standser ligesom slagen af skræk, da hun bemærker udtrykket i hans ansigt. I samme øjeblik kommer en mand ilsomt ind gennem havegrinden. Solen går ned.)

AVINDSMAND: en som bærer nag eller minsunnelse; en fiende.

2241 MANDEN. Hør, prest, du har en avindsmand!

BRAND *(knuger hånden mod brystet).*

2242 Ja, *her.*

2243 MANDEN. Vær på din post mod fogden.

2244 Din sæd skød frodigt over land,

2245 til han med rygtets brandpest slog den.

2246 Alt ofte har han ymtet om,

2247 at prestegården snart står tom —

2248 har sagt, at os du ryggen vender,
2249 så fort din rige moer er død.
2250 BRAND. Og hvis så var—?
MANDEN. Prest, jeg dig kender
2251 og véd, hvi slige giftord lød;
2252 du står jo ham og hans imod,
2253 han aldrig fik din vilje bøjet—
2254 se, *det* er rygtets rette rod—
2255 BRAND *(usikker)*. At sandt er sagt—sig tænke lod.
2256 MANDEN. Da har du stygt for alle løjet.
2257 BRAND. Har jeg—?
MANDEN. Hvor tidt har ej du sagt,
2258 at Gud har selv til strid dig vakt—
2259 at mellem os du har dit hjem,
2260 at *her* din krig skal føres frem,

at ingen mand tør kaldet svige,
at slå han skal, men aldrig vige.
Og kaldet *har* du! Stærkt og lyst
din ild har fængt i mangt et bryst.

BRAND. Mand, her er mængdens øre døvt;
fast hvert et sind er slukt og sløvt!

MANDEN. Du bedre véd — i mangt et sind
nu glittrer himlens solskin ind.

BRAND. I tifold flere er der nat.

MANDEN. Du er som lys i natten sat.
Men lad det være, som det vil;
at tælle trænges her ej til;
thi her står jeg, den ene mand,
og siger: rejs, ifald du kan!
Jeg har en sjæl så fuldt som nogen;

jeg kan ej hjælpe mig med bogen;
du har mig op af dybet draget—
prøv, om du nu tør slippe taget!
Du kan det ej; jeg holder fast;
min sjæl var tabt, hvis taget brast!—
Farvel! Jeg venter trygt det bud:
min prest ej slipper mig og Gud.

(går.)

AGNES *(sky).* Din kind er hvid, din mund er bleg;
det er, som du i hjertet skreg.
BRAND. Hvert klangfuldt ord, mod bergvæg sagt,
mig slår med tifold genlyds magt.
AGNES *(gør et skridt frem).* Jeg er beredt!
BRAND. Beredt? Hvortil?

2288 AGNES *(med styrke)*. Til hvad en moder må og vil!

*(*GERD *løber forbi udenfor på vejen og standser ved havegrinden.)*

GERD *(klapper i hænderne og råber med forvildet glæde).*

2289 Har I hørt det? Bort fløj presten!—
2290 Ud af bakken, op af houg
2291 myldrer både trold og draug,
2292 svarte, stygge, store, små—
2293 hu, hvor hvast de kunde slå—!
2294 Øjet rev de af mig næsten;
2295 halve sjælen har de taget—
2296 å, jeg hjælper mig med resten;
2297 der er nok igen af vraget!

2298 BRAND. Pige, vildt din tanke går;
2299 her du ser jeg for dig står.
2300 GERD. Du? Ja du, men ikke presten!
2301 Ned fra Svartetind min høg
2302 rap bortover lien strøg;
2303 bidslet, sadlet, vild og vred
2304 hvæste han i mørknings-blæsten,
2305 og en mand på ryggen red—
2306 det var presten, det var presten!
2307 Nu står bygdens kirke tom,
2308 stængt med både lås og bom;
2309 Styggekirkens tid er omme;
2310 nu skal *min* til ære komme.
2311 *Der* står presten, stærk og stor,
2312 i sit hvide messeklæde,

2313 vævt af vintrens dryp og væde—
2314 vil du være med, så kom;
2315 bygdens kirke står jo tom;
2316 presten min har slige ord,
2317 at det runger over jord!
2318 BRAND. Brudte sjæl, hvo bød dig fange
2319 vildsomt mig med afguds-sange!
GERD *(kommer indenfor havegrinden).*
2320 Afgud? Hvad er det for noget?
2321 Afgud? Å, jeg véd det godt;
2322 stundom stort og stundom småt;
2323 altid gyldent, altid broget.
2324 Afgud! Hør du; ser du hende?
2325 Kan du under klædet kende
2326 barnehænder, barneben?

Kan du se, hvor fint og broget
Svøbet folder sig om noget,
der er ligt et barn, som sover?
Ræd hun viger—dækker over!
Afgud? Mand, *der* ser du *én*!

AGNES *(til Brand)*. Har du tårer, har du bønner?
Ud har rædslen mine brændt!

BRAND. Agnes, hustru—ve jeg skønner,
hende har en større sendt!

GERD. Hør; nu ringer alle klokker
sammen på den vilde hej!
Se, hvad menighed der flokker
sig til færd på kirkevej!
Kan du se de tusend trolde,
bygdens prest har sænkt i havet?

2342 Kan du se de tusend dverge?
2343 Indtil nu de lå begravet
2344 med hans segl som gravbrudds-værge.
2345 Hav og grav dem kan ej holde;
2346 frem de myldrer, våde, kolde—
2347 skindødt troldbarn ser jeg grine,
2348 vælte af sig bergskreds-blokken.
2349 Hør, de skriger: moer og faer!
2350 Mænd og kvinder giver svar;
2351 bygdens mand går mellem sine,
2352 som en faer i sønneflokken;
2353 bygdens kvinde taer sin døde,
2354 rækker ham sit bryst til føde—
2355 aldrig før så stout hun knejste,
2356 når hun barn til dåben bar.

2357 Her blev liv, da presten rejste!

2358 BRAND. Vig ifra mig! Fast jeg ser

2359 værre syner—

GERD. Hør! Han ler,

2360 han, som sidder langsmed vejen,

2361 der den svinger op mod hejen;

2362 ind han skriver i sin bog

2363 hver en sjæl, som opad drog—

2364 hej, han har dem alle næsten;

2365 bygdens kirke står jo tom,

2366 stængt med både lås og bom—

2367 og på høgens ryg fløj presten!

(Springer over havegærdet og taber sig i urden. Stilhed.)

AGNES *(nærmer sig og siger dæmpet).*

2368 Lad os gå; nu er det tid.

2369 BRAND *(stirrer på hende)*. Hvilken vej?
(peger først mod havegrinden, siden mod husdøren.)
Did?—eller did?

2370 AGNES *(viger forfærdet)*. Brand, dit barn—dit barn!

BRAND *(følger efter)*. Giv svar;

2371 var jeg prest, før jeg blev faer?

AGNES *(viger længere tilbage)*.

2372 Blev end spurgt med tordnens brag—

2373 intet svar i denne sag!

2374 BRAND *(følger igen)*. Svare skal du; du er moer;

2375 *du* har her det sidste ord!

2376 AGNES. Hustru er jeg; tør du byde,

2377 skal jeg bøje mig og lyde!

BRAND *(vil gribe hende om armen)*.

2378 Valgets kalk mig tag ifra!

2379 AGNES *(viger bagom træet).* Aldrig var jeg moder da!

2380 BRAND. Der er dom i dette svar!

2381 AGNES *(stærk).* Spørg dig selv, om valg du *har!*

2382 BRAND. Styrket dommen atter lød!

2383 AGNES. Tror du fuldt på Herrens kald?

2384 BRAND. Ja!

(griber hende fast om hånden.)

Og nu du sige skal

2385 ordet over liv og død!

2386 AGNES. Gå den vej, din Gud dig bød!

(Ophold.)

2387 BRAND. Lad os gå; nu er det tid.

2388 AGNES *(toneløst).* Hvor går vejen?

BRAND *(tier).*

2389 AGNES *(peger mod havegrinden og spørger).*

Did?

BRAND *(peger mod husdøren).* Nej—did!

AGNES *(løfter barnet højt på armene).*

2390 Gud! Det offer, du tør kræve,

2391 tør jeg mod din himmel hæve!

2392 Led mig gennem livets gys!

(ind i huset.)

BRAND *(stirrer en stund frem for sig, brister i gråd, slår hænderne sammen over hovedet, kaster sig ned på trappen og råber).*

2393 Jesus, Jesus, giv mig lys!

FJERDE HANDLING

4

(Juleaften i prestegården. Det er mørkt i stuen. På bagvæggen er udgangsdør; vindu på den ene side, dør på den anden.)

(AGNES står sørgeklædt ved vinduet og stirrer ud i mørket.)

2394 AGNES. Endnu ikke! Endnu ikke!—
2395 O, hvor tungt det er at vente—
2396 længsels råb på råb at skikke—
2397 aldrig noget svar at hente!—
2398 Sneen falder blødt og tæt,

2399 har, som med et lin-skaut, klædt
2400 taget på den gamle kirke—
(lytter.)
2401 Hyss! Jeg hører grinden knirke!
2402 Fodtrin; faste mandetrin;
(iler til døren og lukker op.)
2403 Er det dig? Kom ind, kom ind!

(Brand kommer ind, tilsneet, i rejseklæder, som han under det følgende kaster af sig.)

AGNES *(slår armene om ham).*
2404 O, hvor du blev længe borte!
2405 Gå ej fra mig, gå ej fra mig;
2406 ensom kan jeg ej de sorte
2407 natteskygger ryste af mig!

2408 Hvilken nat og hvilke dage,
2409 disse to og denne nat!
2410 BRAND. Barn, nu har du mig tilbage.
(tænder et enkelt lys, som kaster et svagt skær over stuen.)
2411 Du er bleg.
AGNES. Og træt og mat.
2412 Jeg har længtet, spejdet, stundet—
2413 og så har lidt grønt jeg bundet—
2414 *lidt;* men det var, hvad jeg ejed,
2415 alt ifra isommer plejet
2416 til at pynte juletræet.
2417 Busken kaldte jeg for hans;
2418 ja, han fik den og—som krans!
(brister i gråd.)

2419 Se, nu er den halvvejs sneet
2420 ned—o Gud—
BRAND. På kirkegården.
2421 AGNES. O, det navn!
BRAND. Tør af dig tåren.
2422 AGNES. Ja jeg skal, men vær tålmodig;
2423 endnu er min sjæl som blodig;
2424 såret er så friskt og nyt,
2425 ud min styrkes væld er flydt—
2426 o, men det skal snart bli bedre;
2427 er jeg over disse dage,
2428 skal du aldrig se mig klage.
2429 BRAND. Er *det* Herrens helg at hædre?
2430 AGNES. Nej, jeg véd—men vær tålmodig!
2431 Husk, ifjor så sund og frodig,

2432 og iår ifra mig båren,
2433 båren ud—
(gyser tilbage for ordet.)
2434 **Brand** *(stærkt)*. På kirkegården!
2435 **Agnes** *(skriger)*. Nævn det ej!
Brand. Med fulde lunger
2436 *må* det nævnes, er du ræd!
2437 Nævnes *må* det, så det runger,
2438 lig en bølge mod en bredd!
2439 **Agnes.** Selv du lider under ordet
2440 mer, end du vil kendes ved;
2441 på din pande ser jeg sporet
2442 af den sved, det købtes med.
2443 **Brand.** Duggens dråber på min pande
2444 er kun sprøjt fra fjordens vande.

2445 AGNES. Er og dråben i dit øje
2446 smeltet sneflok fra det høje?
2447 Nej, o nej, den er for varm;
2448 kilden er din egen barm!
2449 BRAND. Agnes, hustru, lad os begge
2450 være stærke, stå imod,
2451 sammen vore kræfter lægge,
2452 vinde fremad fod for fod.—
2453 O, jeg var en mand derude!
2454 Sjøen skylled over fluen,
2455 mågen taug i uvejrsgruen,
2456 hagglen slog min skrale skude;
2457 midtfjords lå vi, vandet fræste,
2458 mast og takkel hugg og hvæste,
2459 sejlet, slidt i pjalter, blæste

langt i læ for havråks-fråden,
hver en nagle skreg i båden —
udfor stup og udfor lider
gik der skred fra begge sider;
otte mænd med hvilte årer
sad som otte lig på bårer.
O, da vokste jeg ved roret,
jeg var den, som førte ordet,
kendte godt, en *stor* mig døbte
til mit kald, det dyrekøbte.

AGNES. Let at stå i stormen stiv,
let at leve kampens liv;
o, men tænk på mig, som sidder
stilt i sorgens spurvekvidder,
mig, som ej kan døve tiden,

om jeg nok så gerne vil;
tænk på mig, som, stængt fra striden,
ej får glimt af dådens ild;
tænk på mig, hvem kun en liden
snever gerning hører til;
tænk på mig; jeg sidder hjemme,
tør ej mindes, kan ej glemme!

BRAND. Har *du* liden gerning, du?
Aldrig var den stor som nu.
Hør; jeg vil dig sige noget,
som i sorgen er mig mødt.
Ofte blir mit øje tåget,
tanken ydmyg, sindet blødt;
det er, som der lå en glæde
i at kunne græde, græde.

Agnes — tænk, da ser jeg Gud
nær, som aldrig før jeg så ham —
o, så nær at det ser ud,
som om det var let at nå ham.
Og jeg tørster mod at kaste
mig som funden til hans barm,
mod at trykkes af hans faste
stærke varme faderarm.

AGNES. Brand — o, se ham altid så —
som den Gud, du mægter nå —
mere fader, mindre herre!

BRAND. Tør ej, Agnes; tør ej spærre
vejen for hans eget værk;
jeg må se ham stor og stærk,
himmelstor — så kræver tiden,

2505 just fordi den selv er liden.
2506 O, men *du* kan se ham nær,
2507 se ham som en fader kær,
2508 i hans favn dit hoved bøje,
2509 hvile, hvile, er du træt,
2510 gå ifra ham, sund og let,
2511 med hans afglans i dit øje,
2512 bære glansens glorie med
2513 ned til mig, som led og stred.
2514 Ser du Agnes, slig at dele,
2515 er just ægteskabets kærne;
2516 *én* skal stride, storme, værne,
2517 *én* skal alle dødshugg hele;
2518 da først kan med sandheds ret
2519 siges, at de to er et.

Alt ifra du verdens liv
vendte ryggen, blev min viv,
kasted kækt din skæbnes terning,
hviler på dig dette kald;
jeg skal slå til sejr og fald,
slå i dagens hede stråler,
stå på vagt i nattens kulde—
du skal række mig de fulde
kærlighedens læsknings-skåler,
slynge mildheds kappefold
varmt ind under bringens skjold—
liden er ej denne gerning!

AGNES. Hver en gerning, spejdet efter,
er for tung for mine kræfter;
mine tankers tusend grene

2535 slynges sammen i den ene.
2536 Alt er endnu som et digt.
2537 Lad mig klage, lad mig græde,
2538 hjælp mig *så* at finde rede
2539 på mig selv og på min pligt.—
2540 Brand, inat, mens du var borte,
2541 kom han i mit kammer ind;
2542 sundhedssmykket var hans kind;
2543 tyndklædt i sin lille skjorte
2544 stavred han med barnetrin
2545 frem til sengen, hvor jeg hvilte,
2546 rakte mod mig sine arme;
2547 kaldte på sin moer og smilte—
2548 men som om han bad om varme!
2549 Ja, jeg så det! O, jeg gøs—!

2550 BRAND. Agnes!
AGNES. Jo, du—barnet frøs!
2551 O, det *må* han jo derude
2552 på de kolde spåners pude!
2553 BRAND. Liget ligger under sneen;
2554 barnet er til himlen båret.
2555 AGNES *(viger fra ham)*. O, hvi river du i såret,
2556 grusomt, midt i rædsels-veen!
2557 Det, som hårdt du *liget* kalder,
2558 *barnet* er for mig endnu.
2559 Sjæl og legem sammen falder;
2560 end ej mægter jeg, som du,
2561 mellem disse to at dele;
2562 begge er for mig det hele;
2563 Alf, som under sneen sover,

2564 er min Alf hist ovenover!
2565 BRAND. Mangt et sår må blodigt rives,
2566 før du læges for din sot.
2567 AGNES. Ja, men vær tålmodig blot—
2568 jeg kan ledes, ikke drives.
2569 Stå mig nær og styrk mig, Brand;
2570 tal det mildeste du kan.
2571 Du, som ejer stormens tone
2572 i de store øjeblikke,
2573 når en sjæl skal drage brikke
2574 om sin egen livsenskrone—
2575 har du ikke sangens mildhed
2576 til at døve smertens vildhed?
2577 Har du ej et ord, som kvæger,
2578 et, som ud i dagen peger?

2579 Gud, som du mig lærte kende,
2580 er en konge på sin borg—
2581 hvor tør jeg til ham mig vende
2582 med min lille modersorg?
2583 BRAND. Tror du, bedre du dig vendte
2584 til den Gud, som før du kendte?
2585 AGNES. Aldrig, aldrig did igen!
2586 Og dog er det tidt, som drages
2587 jeg af længsel ud, derhen,
2588 hvor det lysner, hvor det dages.
2589 Let at løftes, tungt at bære;
2590 lød ej så den gamle lære?
2591 Dine riger er for store,
2592 *alt* er her for stort for mig,
2593 du, dit kald, dit mål, din fore,

al din vilje, hver din vej,
fjeldet, som udover hænger,
fjorden, som for foden stænger,
sorgen, mindet, mørket, striden—
ikkun kirken er for liden.

BRAND *(slået).* Kirken? Atter denne tanke!
Ligger den i landets luft?
Hvi for liden?

AGNES *(ryster sørgmodig på hovedet).*
Kan jeg sanke
grunde sammen med fornuft?
Kommer ikke stemnings-strømmen,
som med vindens strøm en duft?
Hvorfra kom den, hvorhen går den?
Mig er nok, at jeg forstår den.

og jeg véd foruden viden—
kirken er for mig for liden.

BRAND. Der er syn i folkedrømmen.
Hundred sjæle, som jeg mødte,
af sig samme tanke fødte;
selv hos hin, som vildt forreven
skreg på vidden, stod den skreven.
«Der er stygt, for der er småt»
lød det; hun ej heller kunde
rede tanken ud med grunde.
Hundred kvinder sagde siden:
bygdens kirke er for liden!
Dette råb fra kvindemunde
tolker trangen til et slot.—
Agnes—o, jeg ser det godt,

2622 du er kvinden, Herren kåred
2623 til sin engel på min sti—
2624 tryg og sikker, skønt iblinde,
2625 véd du vejen ret at finde,
2626 hvor jeg skillet går forbi.
2627 Aldrig blålysblink dig dåred;
2628 første dag du pegte lige
2629 mod det sande skabnings rige—
2630 standsed mig, som vilde stige
2631 på min flugt mod himlens hvælv,
2632 retted synet på mig selv,
2633 indad mod det inderlige.—
2634 Agnes, atter har du sagt
2635 ord, som slog med lynets magt—
2636 ført mig, hvor jeg uviss foer,

kastet dagskær på mit virke.
Liden er Vorherres kirke—
godt; så skal den tømres stor!
Aldrig så jeg grant som nu,
hvad i dig min Skaber gav mig;
derfor trygler jeg, som du:
gå ej fra mig, gå ej fra mig!

AGNES. Jeg skal ryste af mig sorgen,
jeg skal tørre tåren af,
jeg skal stænge mindeborgen,
som det sømmer sig en grav;
jeg skal lægge glemsels hav
åbent mellem den og mig;
jeg skal viske lykkefærden
af min lille billedverden,

2652 være hustru helt for dig!

2653 BRAND. Vejen går imod det store.

2654 AGNES. O, men brug ej strængheds spore.

2655 BRAND. Gennem mig en større byder.

2656 AGNES. En, om hvem du selv har sagt,

2657 at han viljen ej forskyder,

2658 skønt den savner evnens magt.

(vil gå.)

2659 BRAND. Hvorhen, Agnes?

2660 AGNES *(smiler)*. Husets skøtsel

2661 får ej glemmes, mindst ikveld.

2662 Forrige jul, du husker vel,

2663 at du sagde, jeg var ødsel.

2664 Lys var tændt i alle stager;

2665 her var grønt og smukke sager,

2666 legetøj på juletræet;
2667 her blev sunget, her blev leet.
2668 Brand, iår skal atter tændes
2669 alle lys, så helgen kendes;
2670 her skal pyntes op som bedst
2671 til den stille store fest.
2672 Titter Gud i stuen ind,
2673 skal han se en straffet datter,
2674 refset søn med ydmygt sind,
2675 børn, som lydigt véd og fatter,
2676 at de ej for fadervreden
2677 tvært tør skyde fra sig glæden.—
2678 Ser du nu vel spor af tåren?

BRAND *(trykker hende til sig og slipper hende atter).*

2679 Barn, tænd lys; det er dit virke!

AGNES *(smiler sørgmodigt).*

Byg så du din store kirke—
o, men få den rejst før våren!

(går.)

BRAND *(ser efter hende).* Villig, villig midt i vånden,
villig midt i martrens ild;
svigter evnen, segner ånden,
sker det, skønt hun offret vil.
Herre, lægg din styrke til—
og fra mig tag hvervets kalk,
bittrest kalk, at måtte skikke
lovens grumme høg og falk
over hende for at drikke
hjertets fulde varme flod.

2692 Jeg har kræfter, jeg har mod;
2693 læss på mig din vægt for tvende—
2694 vær barmhjertig blot mod hende!

(Det banker på gangdøren. Fogden kommer ind.)

2695 FOGDEN. Her gæster Dem en slagen mand.
2696 BRAND. En slagen mand?
2697 FOGDEN. Som slig jeg kommer.
2698 De husker sagtens, da isommer
2699 jeg vilde drive Dem fra land,
2700 jeg spåde Dem just ej det bedste
2701 af krigens udfald mellem os—
2702 BRAND. Nu ja?
FOGDEN. Men al min ret tiltrods
2703 jeg vil ej længer med Dem slås.

2704 BRAND. Hvorfor?
FOGDEN. Fordi De har de *fleste*.
BRAND. Har jeg?
2705 FOGDEN. Det tænker jeg De véd;
2706 Dem søger folk jo langt af led;
2707 her er, især på sidste tiden,
2708 en ånd i bygden kommen ind,
2709 som Gud skal vide ej er min,
2710 og deraf tør jeg slutte da,
2711 at det er Dem, den kommer fra.
2712 Her er min hånd; vi ender striden!
2713 BRAND. En krig, som vor, får ikke slut,
2714 er end den enes modstand brudt.
2715 FOGDEN. Hvad skal der mer til slut på krig,
2716 end fred og mindeligt forlig?

Jeg er ej den, som står mod brodden;
man er, som folk er flest, jo skabt;
når for sit bryst man kender odden
af fiendens våben, gier man tabt;
har man kun kæp mod landsespids,
bør marken rømmes i betids,
og står man som en ensom kriger,
er det fornuftigst, at man viger.

BRAND. To ting, jeg tror, er her at mærke;
først at De kalder mig den stærke;
jeg har de fleste—

FOGDEN. Ganske visst!

BRAND. Ja muligt endnu; men tilsidst,
på offrets store alvorsdag—
hvem har da magten for sin sag?

2731 **Fogden.** På offrets dag? Men Herregud,
2732 det er jo *den,* som ikke kommer!
2733 I værste fald går offret ud
2734 på lossning af de godtfolks lommer;
2735 human er tiden, vil ej offer
2736 af mere dyrebare stoffer.
2737 Og ærgerligst det er ved sagen
2738 at selv jeg hører mellem dem,
2739 som bragte det humane frem,
2740 og derved hindred offerdagen,
2741 så det kan siges på en vis,
2742 jeg givet har mig selv til pris—
2743 iallefald, at jeg bandt ris
2744 til rap på eget livsværks ende.
2745 **Brand.** At ret De har, kan muligt hænde.

2746 Men for det andet kan jeg knapt
2747 forstå, at De tør give tabt.
2748 Om riset eller ikke riset,
2749 en mand er for sin gerning skabt;
2750 hans mål for ham er paradiset!
2751 Om mellem ham og det sig hvælved
2752 et hav, mens Satans land lå nær—
2753 tør derfor råbes: væk, besvær—
2754 her er jo kortere til helved?!
2755 FOGDEN. Jeg hertil svarer ja og nej;
2756 etsteds må mennesket jo havne—
2757 og ser man møjen ej kan gavne,
2758 hvem vil vel gå forgæves vej?
2759 Det er nu så, vi vil erstatning
2760 for liden eller stor befatning;

2761 kan sejr ej vindes ved at kæmpe,
2762 så får man fare frem med læmpe.
2763 BRAND. Men aldrig *sort* dog vorder *hvidt!*
2764 FOGDEN. Min kære ven, det hjælper lidt
2765 at kalde noget hvidt som bræen,
2766 når mængden råber: sort som sneen!
2767 BRAND. De råber kanske med?
FOGDEN. Nå, nå—
2768 jeg råber ikke *sort* men *grå*.
2769 Human er tiden; folk må mødes,
2770 ej bums imod hinanden stødes.
2771 Husk på, at dette land er frit;
2772 her skal jo alles mening gælde—
2773 hvor tør da *én* mod *alle* fælde
2774 sin særdom over sort og hvidt?—

2775 Kort sagt, da De har fleretallet,
2776 så er De første mand i kaldet;
2777 jeg slutter mig, som alle andre,
2778 til Dem så godt jeg kan og véd,
2779 og håber ingen sjæl vil klandre,
2780 at ej jeg til det sidste stred.
2781 Folk dømmer nu, det ser jeg godt,
2782 mit virke kun som spredt og småt:
2783 de kalder *én* ting mer fornøden
2784 end årligårs at øge grøden;
2785 man er ej villig nu, som før,
2786 at yde skærven, hvor sig bør—
2787 og er ej viljen med i legen,
2788 da er en gerning sejerssvegen.—
2789 Det falder tungt, det må De tro,

2790 at slippe plan om vej og bro,
2791 om tapning ud af myr og fjære,
2792 og meget mer, som var igære.
2793 Men Herregud, hvad skal man sige;
2794 kan ej man sejre, får man vige,
2795 tålmodigt håbe alt af tiden,
2796 og bøje klogeligt til siden.
2797 Nu—folkets yndest har jeg tabt
2798 på samme vej, hvor den blev skabt;
2799 ja, ja; så må på andre veje
2800 jeg komme til mit fordums eje.
2801 BRAND. Men var det da for folkegunst
2802 De øved Deres kløgt og kunst?
2803 FOGDEN. Nej, det véd Gud, det ikke var.
2804 Det alment bedste har jeg villet

2805 til bygdens nytte blot og bar.
2806 Dog nægtes ej, at med i spillet
2807 kom håbet om et vederlag
2808 for velgjort værk på yrkets dag.
2809 Det er nu så; en virksom mand
2810 med evner og med sund forstand
2811 vil frugten af sin gerning se,
2812 ej stønne gennem slidets ve
2813 til fromme for en bar idé.
2814 Jeg kan ej, selv med bedste vilje,
2815 forsømme egen velfærds røgt
2816 og offre andre al min kløgt.
2817 Jeg sidder med en stor familje;
2818 jeg har jo kone, mange døttre,
2819 som skal forsørges allerførst—

2820 idéen læsker ingens tørst,
2821 idéen slukker ingens sult,
2822 hvor man, som jeg, har huset fuldt;
2823 og dersom nogen skulde yttre
2824 forundring, har jeg blot det svar,
2825 han er en slet familjefaer.
2826 BRAND. Og nu er Deres agt—?
FOGDEN. At bygge.
2827 BRAND. At bygge, siger De?
FOGDEN. Ja vel—
2828 til eget som til bygdens held.
2829 Først vil jeg bygge op det ry,
2830 jeg stod i for ej længe siden—
2831 det lakker stærkt mod thingvalgs-tiden;
2832 thi må til noget stort jeg ty

2833 og bringe foretag på bane,
2834 så jeg blir kurvens første hane
2835 og hindrer valget af en ny.
2836 Nu har jeg tænkt som så — man kan
2837 fornuftigvis ej ro mod flommen.
2838 Folk vil, som nu det heder, hæves;
2839 den gerning er for mig forgæves;
2840 jeg kan kun hjælpe folk påfode;
2841 men sligt må gøres med det gode,
2842 og her står mod mig alle mand.
2843 Se, derfor er jeg modent kommen
2844 til forsæt om, hvis det går an,
2845 at søge bod mod armodsdommen.
2846 BRAND. Den vil De rydde ud?
FOGDEN. Nej visst —

2847 den er jo en nødvendig brist
2848 i alle samfund; den må døjes;
2849 men med lidt klogskab kan den bøjes
2850 i visse former, strængt begrændses,
2851 såfremt itide blot den ændses.
2852 Vi véd jo, armod er det dynd,
2853 som gødsler bedst al landsens synd—
2854 for dyndet vil jeg dæmning sætte.
2855 BRAND. På hvilken vis?
2856 FOGDEN. Ja, kan De gættes?
2857 Afhjælpes skal et dybtfølt savn,
2858 idet jeg til distriktets gavn
2859 får bygt et armodsdommens pesthus;
2860 ja, pesthus siger jeg, fordi
2861 det skal for brødens smitte fri.

Og denne bygning har jeg tænkt,
forbindes nemt med et arresthus,
så virkning blir med årsag stængt
bag samme bom og samme lås,
med væg kun mellem bås og bås.
Og da jeg engang er på gled,
så er min agt at bygge med
en fløj indunder samme tag,
som bruges kan til valg og lag,
til alvorshandling som til fester,
med talerstol og rum til gæster—
kort sagt, et pent politisk festhus.

BRAND. Sligt trænges hårdt; især det sidste;
dog véd jeg *ét*, som trænges mere.

FOGDEN. De tænker på en dårekiste?

2877 Ja, ganske visst; den trænges hårdt.
2878 Den også var min første tanke;
2879 men efter overlæg med flere
2880 jeg ganske kom fra tanken bort;
2881 thi hvorfra skal vi midler sanke
2882 til noget overvættes stort?
2883 Og tro De mig, en sådan kiste
2884 vil kræve en alvorlig sum,
2885 hvis hver og en skal der få rum,
2886 som trang og værdighed beviste.
2887 Man tænke må på tidens elv,
2888 og ej blot bygge for sig selv—
2889 alt går jo frem med kæmpeskridt;
2890 ifjor tilpas, iår forlidt—
2891 De ser, i hvilke dimensioner

hvert folkeligt behov har vækst;
med syvmils-støvler, rent forhekst,
udvikles kraft og alslags evne,
i hvilket fag De så vil nævne.
Det altså blev for dyr en spas
at skaffe efterslægten plads
for sig og sine børn og koner.
Jeg siger derfor: Herregud;
den tand, den får vi nok slå ud!

BRAND. Og ter sig nogen altfor gal,
så har De jo den store sal.

FOGDEN *(fornøjet).*

Ja, rummet står som oftest ledigt!
Det indfald, Brand, var ganske snedigt!
Vil byggeplanen blot ej briste,

2906 så har vi gratis dårekiste,
2907 har samlet under fælles tag,
2908 beskyttet af det samme flag,
2909 de væsentligste elementer,
2910 hvorfra vor bygd sin farve henter—
2911 vi har vor hele armodsdom
2912 samt slyngelflokkens syndeflom
2913 og dårerne, som før gik om
2914 foruden røgt og uden tugt—
2915 og så har vi vor friheds frugt
2916 med valgkamp og med talers flugt;
2917 vi har vor rådssal, hvor vi drøfter,
2918 hvad gøres kan til bygdens tarv—
2919 vor festsal, hvor vi giver løfter
2920 om skøtsel af vor fortids arv.

Hvis altså blot ej sagen faldt,
så får jo klippesønnen alt,
hvad han med billighed kan kræve,
for ret sit eget liv at leve.
Gud véd, vort strøg er ikke rigt;
dog, står først fællesgården bygt,
så tror jeg, det kan kaldes trygt
et vel organisert distrikt.

BRAND. Men midlerne—?

FOGDEN. Ja, det er knuden
i denne som i hver en sag;
til ydelser er viljen svag,
og står jeg Deres hjælp foruden,
jeg véd, at jeg må stryge flag.
Men støtter De med ordets magt

min tanke, vil den letvindt fremmes—
og får jeg den til modning bragt,
skal Deres gode hjælp ej glemmes.

BRAND. Det sige vil, De gad mig købe?

FOGDEN. Med andet navn jeg vilde døbe
min plan—til fælles gavn og brug
at fylde ud det splidens slug,
som hidtil mellem os har gabt,
og hvorved begge to har tabt.

BRAND. Da har De ilde tiden kåret—

FOGDEN. Ak ja; jeg véd, den store sorg,
som nys har Dem og Deres såret;
men Deres mandighed mig dåred;
og trangen til distriktets borg—

BRAND. I sorgens som i glædens stund

2950 jeg står tilrede, når det kræves;
2951 men af en anden gyldig grund
2952 De dennegang dog går forgæves.
2953 FOGDEN. Og hvilken grund—?
BRAND. Jeg selv vil bygge.
2954 FOGDEN. Hvad! Bygge? Tage min idé?
2955 BRAND. Ej ganske.
(peger ud af vinduet.)
Foged, kan De se—?
2956 FOGDEN. Der?
BRAND. Ja.
FOGDEN. Det store stygge træhus?
2957 Det er jo prestegårdens fæhus!
2958 BRAND. Nej, ikke det—det *lille* stygge.
2959 FOGDEN. Hvad! Kirken!

2960 BRAND *(nikker)*. Den vil stor jeg bygge.
2961 FOGDEN. Nej, det skal fanden ikke ske!
2962 Ved kirken skal ej nogen rygge—
2963 det var at krydse min idé!
2964 Min plan er færdig og den haster;
2965 men Deres mig af sadlen kaster.
2966 To ting på engang er formeget—
2967 vig altså—!
BRAND. Jeg har aldrig veget.
2968 FOGDEN. Her må De, mand! Byg mit arresthus
2969 med pesthus og politisk festhus,
2970 altsammen, kortsagt—dårekisten—
2971 så spørges ej om kirkebristen.
2972 Og hvorfor skal den nu i muld?
2973 Den var dog god nok før i tiden.

2974 BRAND. Ja, muligt; *nu* er den forliden.
2975 FOGDEN. Da har *jeg* aldrig set den fuld!
2976 BRAND. Selv for en enkelt sjæl derinde
2977 er ikke løftningsrum at finde.
FOGDEN *(ryster forundret på hovedet).*
2978 Ved sligt den enkle sjæl beviste
2979 nødvendigheden af min kiste.
(slår over.)
2980 Lad kirken stå, det vil jeg råde;
2981 den kan jo kaldes på en måde
2982 et stykke ædelt arveguld.
2983 Den er et ædelt arvestykke—
2984 den skal ej falde for en nykke!
2985 Ja, går min byggeplan i vasken,
2986 jeg som en Fønixfugl af asken

skal rejse mig i mængdens nåde!
Jeg træder op som riddersmand
for mindesmærket ved vor strand!
Her stod engang et gude-hov—
det var nok i kong Beles tider;
så rejste kirken sig omsider
ved fromme heltes ran og rov.
Ærværdig ved sin simple pragt,
højhellig i sin oldtidsdragt
den knejste indtil vore dage—
BRAND. Men hine tegn på fordums magt
er visst forlængst i graven lagt—
nu står igen ej mindste flage.
FOGDEN. Just netop det! *Så* gammel er den,
at ej den mer er til i verden;

3002 men i min bedstefaders dage
3003 et hul i væggen stod tilbage!
3004 BRAND. Et hul?
FOGDEN. Vidt, som en tøndesæk!
3005 BRAND. Men væggen selv!
FOGDEN. Ja, den var væk.
3006 Se, derfor må jeg rentud sige,
3007 at kirkens rivning er umulig—
3008 det var en skammelig, en grulig
3009 barbarisk handling uden lige!
3010 Og midlerne—hvor får vi dem?
3011 Tror De, at her man er så ødsel,
3012 at lokke udgiftsposter frem
3013 ved ufuldbårne forslags fødsel,
3014 når med en lille smule skøtsel

3015 man såvidt støtte kan det gamle,
3016 at det i *vor* tid ej vil ramle?
3017 Men gå De ud og spejd i lejren—
3018 jeg blir dog den, som vinder sejren.

3019 BRAND. Jeg agter ej at presse ud
3020 en hvid til husly for min Gud.
3021 Af egne midler vil jeg bygge—
3022 min arv, alt mit til sidste skærv
3023 skal gives ud til dette hverv.
3024 Nu, foged, er De end så djerv,
3025 at mene, De kan tanken rygge?

FOGDEN *(med foldede hænder).*

3026 Jeg står som falden ned fra skyerne!
3027 Sligt spørges knapt engang fra byerne—
3028 og her i bygden—her hos os,

3029 hvor pungens lukning længst var lov
3030 mod hvert et trængende behov—
3031 her åbner De en rundheds fos,
3032 som risler, blinker, sprøjter, skummer—.
3033 Nej, Brand, som sagt, jeg rent forstummer!
3034 BRAND. Jeg længst i tanken fra mig skrev
3035 min arv—
FOGDEN. Ja, her er ymtet meget,
3036 som hen på noget sligt har peget,
3037 men jeg har tænkt, at det var væv.
3038 Hvem plejer vel at offre alt,
3039 når ej det synbar fordel galdt?
3040 Dog, det blir Deres egen sag—
3041 gå foran De; så går jeg bag.
3042 De er i skuddet; De kan virke,

3043 og jeg kan skridtvis frem mig lirke.—
3044 Brand, *sammen* vil vi bygge kirke!
3045 BRAND. Hvad? Vil De Deres eget slippe?
3046 FOGDEN. Det véd den søde Gud jeg vil!
3047 Jeg var jo gal, om ej jeg gjorde.
3048 Hvem tror De mængden flokkes til,
3049 når *én* vil gøde, mæske, fore,
3050 en anden malke, flå og klippe?
3051 Ja død og plage er jeg med!
3052 Jeg er af tanken ganske hed,
3053 bevæget, greben, næsten rørt;
3054 en heldig skæbne har mig ført
3055 i denne kveld til prestegården;
3056 thi jeg tør tro, at uden *min*
3057 var *Deres* plan knapt faldt Dem ind—

3058 ialfald ej til verden båren.
3059 Det altså er mit eget virke
3060 at bygge bygdens nye kirke!
3061 BRAND. Men kom ihug, vi kan ej skåne
3062 hin oldtids knejsende ruin!
3063 FOGDEN *(ser ud)*. Betragtet her i dobbeltskin
3064 af nyfalds-sne og nyets måne
3065 den taer sig ud som noget skrammel.
3066 BRAND. Hvad, foged?
FOGDEN. Brand, den er for gammel!
3067 Det er mig ganske uforklarligt,
3068 at ej jeg så det før ikveld—
3069 men hanekjælken står påheld;
3070 at bruge den var uforsvarligt.
3071 Og hvor er stil, arkitektur,

3072 når ret man gransker loft og mur?
3073 Hvad skal man kalde slige buer?
3074 en fagmand vilde kaldt dem fæle—
3075 ja, jeg må samme mening dele!
3076 Og tagets mosbeklædte tuer—
3077 de er minsæl ej fra kong Bele.
3078 Nej, pietet kan gå for vidt!
3079 Det må dog hvermand se og skønne,
3080 at denne gamle rådne rønne
3081 i et og alt er noget skidt!
3082 BRAND. Men dersom mængdens røst sig hæved
3083 til vægring ved at få den revet—?
3084 FOGDEN. Vil ingen anden, så vil *jeg*.
3085 I helgen skal, jo før jo heller,
3086 jeg ordne alt, hvad formen gælder,

3087 og sætte sagen glat ivej.
3088 Jeg ivre skal og virke, skrive;
3089 jo, jo—De kender fogden nok!
3090 og kan jeg hjælp ej sammendrive
3091 til rivning blandt den dumme flok,
3092 skal jeg med egne hænder rive
3093 den ned til grunden, stok for stok.
3094 Ja, om jeg så skal ta'e min kone
3095 og alle mine døttre med,
3096 så skal den død og plage ned!
3097 BRAND. Det er en ganske anden tone,
3098 end den, som blev fra først af brugt.
3099 FOGDEN. Det er humanitetens frugt
3100 at få med alt *ensidigt* bugt;
3101 og dersom digteren ej lyver,

3102 så er det netop noget smukt,
3103 at mandens tanke ejer flugt—
3104 med andre ord—at tanken flyver.—
3105 Farvel!
(tager sin hat.)
Nu får jeg se til banden.
3106 BRAND. Til hvad?
FOGDEN. Å, tænk Dem, jeg, selv anden,
3107 idag på bygdegrændsen kneb
3108 et fantefølge, fælt som fanden;
3109 jeg fik da hjælp med toug og reb;
3110 nu sidder de forvart hos granden
3111 her nærmest nord; men pokker ta'e mig,
3112 om ikke to-tre løb ifra mig—
3113 BRAND. Nys ringtes ind dog fredens tid.

3114 FOGDEN. Hvi kom det djævelskab da hid?
3115 Dog, det forstår sig, på en måde
3116 de hører sagtens sognet til—
(leende.)
3117 ja endog *Dem!* Hør her en gåde;
3118 løs den, ifald De kan og vil:
3119 folk findes, som er til i kraft
3120 af *den,* De har til udspring havt,
3121 og dog de til er, slet og ret,
3122 fordi de er af anden ætt!
BRAND *(ryster på hovedet).*
3123 O Gud, der er så mangen gåde
3124 *én* stirrer på, men ej kan råde.
3125 FOGDEN. Da er dog denne letvindt gættet.
3126 De har vel tidtnok hørt berettet

3127 i bygden et og andet ord
3128 om fattiggutten, han, her vester,
3129 der var så lært som fire prester;
3130 han friede til Deres moer—
3131 BRAND. Hvad mer?
FOGDEN. Tænk, til en grundrig jente!
3132 Dog hun naturligvis ham sendte
3133 til Bloksberg, som han måtte vente.
3134 Men véd De så, hvad fyren gør?
3135 Han sørger halvt sig fra forstanden,
3136 og fæster sluttelig en anden
3137 af taterslægt—og før sin død
3138 han med en afkom øged banden,
3139 som stryger om i synd og nød.
3140 Ja, en af disse slegfredtrolde

3141 fik sognet rigtignok beholde
3142 til minde om hans vakkre færd—
3143 BRAND. Og det er—?
FOGDEN. Taterungen Gerd.
3144 BRAND *(dæmpet)*. Ja så!
FOGDEN *(munter)*. Hvad? Gåden er ej slet!
3145 Hans afkom er jo til i kraft
3146 af den, De har til udspring havt;
3147 thi ynglens indre ophav var,
3148 at elsk til Deres moer han bar.
3149 BRAND. Sig, foged, kan De nævne *ét*,
3150 som rummed hjælp for disse sjæle?
3151 FOGDEN. Pyt, de må ind bag tugthus-dørene.
3152 De er fortabt op over ørene;
3153 at frelse dem, det var at stjæle

3154 fra fanden, som må gå fallit,
3155 hvis ej han får af verden sit.
3156 BRAND. De tænkte jo at bygge stort
3157 et hus til ly mod nød og klage?
3158 FOGDEN. Det forslag—fort, som det blev gjort—
3159 tog forslagsstilleren tilbage.
3160 BRAND. Men hvis det dog—det var dog smukt—
3161 FOGDEN *(smilende)*. Nu taler De i anden tone,
3162 end den, som blev fra først af brugt.
(klapper ham på skulderen.)
3163 Lad dødt kun være dødt og glemt;
3164 en mand skal handle fast bestemt.
3165 Farvel! Jeg tør ej længer tøve;
3166 nu må jeg ud igen og prøve
3167 at finde rømlingernes skjul.

3168 Vi mødes snart. Fornøjet jul!
3169 Farvel, farvel; hils Deres kone!

(går.)

BRAND *(efter en tankefuld taushed).*

3170 O, endeløst er her at sone.—
3171 Så vildt, så broget filtres ind
3172 de tusend skæbnetrådes spind—
3173 så ligger skyld med skyldfrugt blandet,
3174 det ene smittende det andet,
3175 at den, som ser derind, ser ret
3176 og blodigst uret vorde *ét*.

(går til vinduet og ser længe ud.)

3177 Mit lille barn, skyldløse lam,
3178 du fældtes for min moders gerning;

3179 en brusten sjæl bar bud fra ham,
3180 som troner over skyens kam,
3181 og bød mig kaste valgets terning—
3182 og denne brustne sjæl blev til,
3183 fordi min moders sjæl foer vild.
3184 Så bruger Herren skyldens grøde
3185 til ligevægts og retfærds føde;
3186 så slynger han fra højden ned
3187 hjemsøgelsen i tredje led.
(viger forfærdet fra vinduet.)
3188 Ja, lovens Gud er over slægten!
3189 Det første mål er ligevægten.
3190 I offervillighedens magt
3191 er rejsningsmuligheden lagt;
3192 men ordet lyves ud af tiden;

3193 thi flokken ræddes for sin viden.

(går længe op og ned i stuen.)

3194 At bede? Bede? Hm—et ord,
3195 som glat nok over læben foer—
3196 som ruttes med i alle stænder.
3197 Bøn er for dem at skrige nåde
3198 i vind og vejr til gåders gåde,
3199 at tigge plads på Kristi læss,
3200 at strække opad begge hænder—
3201 og stå i tvivlens pøl tilknæs.
3202 Haha, var dermed sagen gjort,
3203 da turde jeg, som hvermand, vove
3204 at hamre på den Herres port,
3205 der er «forfærdelig at love»!

(standser og tænker stille.)

3206 Og dog — i angstens værste dage,
3207 i sorgens store rædselsstund,
3208 da barnet sov den sidste blund,
3209 da intet kys af modermund
3210 bar smilet på hans kind tilbage —
3211 hvad *var* det — ? Bad jeg ikke da?
3212 Hvad kom den søde svimlen fra,
3213 den sangens strøm, den melodi,
3214 som langvejs lød og jog forbi —
3215 og bar mig højt og bar mig fri?
3216 Bad jeg? Blev jeg i bønnen svalt?
3217 Har jeg med Gud herinde talt?
3218 Har han mig hørt? Og så han ned
3219 i sørgehuset, hvor jeg græd? —
3220 Hvad véd jeg! Nu er lukt og stængt,

3221 og mørket atter om mig sænkt—
3222 og intet, intet lys at finde—.
3223 Jo, Agnes—hun, som ser iblinde—!
(råber i angst.)
3224 Lys, Agnes—lys, ifald du kan!

*(**Agnes** åbner døren og træder ind med de tændte feststager; et klart skær falder over stuen.)*

3225 **Brand.** Lys!
Agnes. Ser du julelyset, Brand?
3226 **Brand** *(sagte)*. Ha, julelyset!
3227 **Agnes** *(sætter stagerne på bordet)*. Blev jeg længe?
3228 **Brand.** Nej, nej!
Agnes. O, hvor du har det koldt;
3229 du må jo isne—

BRAND *(stærkt).* Nej!

AGNES *(smilende).* Hvor stolt!

3230 Du vil ej lys og varme trænge.

(lægger i ovnen.)

3231 BRAND *(går op og ned).* Hm, *vil* ej!

AGNES *(stille for sig selv, idet hun pynter op i stuen).*

Her skal stagen stå.

3232 Ifjor han greb med fingre små

3233 mod julelysets klare blink.

3234 Han var så glad og frisk og flink;

3235 han strak sig fra sin lille stol

3236 og spurgte, om det var en sol.

(flytter lidt på stagen.)

3237 Nu falder lysets fulde skær

3238 ud over—over stedet *der.*

3239 Nu kan han gennem rudens glas
3240 se blinket fra sin soveplads;
3241 nu kan han glytte stilt herind
3242 i julestuens glans og skin.—
3243 Men ruden står som tåreslørt—
3244 vent lidt, vent lidt; snart skal den smile—
(tørrer vinduet af.)
3245 BRAND *(har fulgt hende med øjnene og siger sagte).*
3246 Når lægger sig til fred og hvile
3247 det sorgens hav, fra bunden rørt!
3248 Det *må* til hvile.
3249 AGNES *(for sig selv).* Se, hvor klar!
3250 Det er som skillet borte var,
3251 som stuen vided ud sig stor;
3252 som om den stygge kolde jord

3253 med et blev til en lun alkove,
3254 hvor barnet sødt og godt kan sove.
3255 BRAND. Hvad gør du, Agnes?
AGNES. Stille; hys!
3256 BRAND *(nærmere)*. Hvi trak gardinet fra du nys?
3257 AGNES. O, kun en drøm; nu er jeg vakt.
3258 BRAND. I drømmen er der snarer lagt.
3259 Stæng atter!
3260 AGNES *(bønligt)*. Brand!
BRAND. Stæng tæt, stæng tæt!
3261 AGNES. O, vær ej hård, det er ej ret!
3262 BRAND. Stæng, stæng!
AGNES *(trækker skodderne for)*.
Nu har jeg lukt og stængt.
3263 Men trygt jeg tror, Gud er ej krænkt,

3264 om end i drømmens korte frist
3265 jeg drak af trøstens væld—

BRAND. Nej visst!
3266 Han er en mild, medgørlig dommer;
3267 du rager ej med ham på kant,
3268 om i din dyrkelse der kommer
3269 lidt afgud hist og her iblandt.

AGNES *(brister i gråd).*
3270 O, sig mig da, hvor langt går kravet!
3271 Min fod er dødstræt—vingen faldt.

3272 BRAND. Jeg har dig sagt, at slængt i havet
3273 hvert offer er, som ej er *alt*.

3274 AGNES. Men mit *var* alt; jeg har ej mere!

BRAND *(ryster på hovedet).*
3275 Dit offer følges må af flere.

3276 AGNES *(smiler)*. Kræv! Jeg har fattigdommens mod!

3277 BRAND. Giv!

AGNES. Tag! Ak, Brand, du intet finder.

3278 BRAND. Du har din sorg og dine minder—

3279 du har din syndige længsels flod—

3280 AGNES *(fortvivlet)*. Jeg har mit pinte hjertes rod!

3281 Riv ud! Riv ud!

BRAND. I afgrunds-gabet

3282 unyttig du dit offer slang,

3283 ifald du hyler over tabet!

3284 AGNES *(gyser)*. Din Herres vej er brat og trang.

3285 BRAND. For *viljen* er der kun den ene.

3286 AGNES. Men *nådens*—?

BRAND *(afvisende)*. Bygt af offerstene.

3287 AGNES *(stirrer frem for sig og siger rystet)*.

3288 Nu åbnes, lig en afgrund stor,
3289 det skriftens ord, som aldrig før
3290 jeg kom tilbunds i.

BRAND. Hvilket ord?

3291 AGNES. Hver den, som ser Jehova, dør!

BRAND *(slår armene om hende og trykker hende tæt op til sig).*

3292 O, skjul dig, skjul dig! Se ham ej!
3293 Luk dine øjne—

AGNES. Skal jeg?

BRAND *(slipper hende).* Nej!

3294 AGNES. Du lider, Brand.

BRAND. Jeg elsker dig.

3295 AGNES. Hård er din kærlighed.

BRAND. *For* hård?

3296 AGNES. Ej spørg; jeg følger, hvor du går.
3297 BRAND. Tror du, at meningsløst jeg drog dig
3298 af dansen og af legen ud—
3299 at for en halvheds skyld jeg slog dig
3300 med offerlydighedens bud?
3301 Ve dig og mig; for dyrt og stort
3302 var da det offer, her blev gjort.
3303 Du er min hustru; jeg tør kræve
3304 dig *helt,* for kaldets liv at leve.
3305 AGNES. Ja, kræv; men gå ej fra mig;
BRAND. Jo;
3306 jeg trænger stilhed, trænger ro.
3307 Snart skal den store kirke bygges—
3308 AGNES. Min lille kirke sank i grus.
3309 BRAND. Var den dit hjertes afgudshus,

3310 så måtte den i stormen rygges.

(favner hende som i angst.)

3311 Al fred om dig—og gennem *dig*

3312 til mig, til mit, den lige vej!

(går mod sidedøren.)

3313 AGNES. Brand, må jeg flytte ganske stille

3314 på vindues-lugens stygge skille?

3315 Kun lidt? På klem? Brand, må jeg?

BRAND *(i døren).* Nej.

(går ind i sit kammer.)

3316 AGNES. Lukket, lukket—alting lukket!

3317 Selve glemslen lukket af!

3318 Bom for klagen, segl for sukket,

3319 lås for himmel og for grav!

3320 Jeg vil ud; jeg kan ej ånde
3321 her i ensomhedens vånde!
3322 Ud? Hvorhen? Ser ej fra højden
3323 strenge øjne på mig ned!
3324 Kan jeg vel på flugt fra bygden
3325 føre hjertets eje med?
3326 Kan jeg flygte, om jeg vilde,
3327 fra min rædsels tomme stille?

(lytter ved døren til Brands stue.)

3328 Lydt han læser; til hans øre
3329 rækker ikke frem min røst.
3330 Ingen hjælp! Ej råd, ej trøst!
3331 Julens Gud har nok at gøre
3332 med at lytte til de riges,
3333 børneriges, lykkeliges

3334 tak og sang og leg og dans.
3335 Jul er jublens tid og hans.
3336 Ej han ser mig, ej han agter
3337 på en ensom moders fagter.
(nærmer sig varsomt til vinduet.)
3338 Skal jeg åbne skillets rammer,
3339 så det klare fulde lys
3340 jager nattens skræk og gys
3341 fra hans sorte sovekammer?—
3342 Nej, dernede er han ikke!
3343 Julen er jo barnets tid—
3344 han får lov at komme hid;
3345 kanske står han nu derude,
3346 strækker armen for at pikke
3347 på sin moders stængte rude.—

3348 Lød der ikke barnegråd?
3349 Alf, jeg véd ej hjælp og råd?
3350 Her er stængt; din fader stængte—
3351 Alf, jeg tør ej åbne nu!
3352 Lydigt lidet barn er du;
3353 aldrig du og jeg ham krænkte.
3354 O, flyv hjem igen til himlen;
3355 der er lys og der er glæde;
3356 der er leg i børnevrimlen.
3357 Men lad ingen se dig græde—
3358 sig ej, at din fader lukked,
3359 da du kom og banked på.
3360 Lidet barn kan ej forstå,
3361 hvad vi store voksne må.
3362 Sig, han sørged—sig, han sukked;

3363 sig dem, det var *ham,* som plukked
3364 smukke blade til en krans.
3365 Kan du se den? Den er hans!
(lytter, tænker sig om og ryster på hovedet.)
3366 O, jeg drømmer! Mer end rammen
3367 står som skille mellem os.
3368 Først i glød af lutringsflammen
3369 falder skillevæggen sammen,
3370 revner hvælv og brister stængsler,
3371 hviner fængselsdørens hængsler,
3372 springer op den store lås!
3373 Meget, meget her må gøres,
3374 før vi to kan sammen føres.—
3375 Jeg skal virke, virke stille,
3376 for at fylde kravets svælg;

3377 jeg skal hærdes, jeg skal *ville*.—
3378 Men iaften er det helg.
3379 Fra ifjor hvor vidt forskellig—!
3380 Hys—den højt skal holdes hellig;
3381 frem jeg henter mine skatte—
3382 dem, hvis endeløse pris,
3383 fra min lykkes livsforlis,
3384 kun en moders sjæl kan fatte.

(Hun knæler ned ved kommoden, åbner en skuffe og tager forskellige ting frem. I samme øjeblik lukker BRAND *på døren og vil tale til hende, men da han bemærker, hvad hun foretager sig, holder han inde og bliver stående.* AGNES *ser ham ikke.)*

3385 BRAND *(sagte)*. Evig samme flugt om graven,

3386 samme leg i dødninghaven.
3387 AGNES. Her er sløret. Her er kåben,
3388 han blev båren i til dåben.—
3389 Her i knyttet har jeg kjolen—
(holder den ivejret, ser på den og ler.)
3390 Herre Gud, hvor sød og butt!
3391 Dejlig var min lille gut,
3392 da han sad i kirkestolen.—
3393 Her er skærfet, her er kuften,
3394 han var klædt i første gang
3395 han fik komme ud i luften.
3396 Dengang var den altfor lang,
3397 men den blev ham snart for liden—
3398 den skal lægges her ved siden.—
3399 Vanter, strømper—hvilke ben!—

3400 og hans nye silkekyse,
3401 som han fik for ej at fryse—
3402 den er ubrugt, ren og pen.—
3403 O, der ligger langfærdsdragten,
3404 han blev svøbt i lunt og tæt,
3405 for at rejse lindt og let;
3406 da jeg atter havde lagt den
3407 bort, jeg var til døden træt.

BRAND *(knuger hænderne i smerte).*

3408 Spar mig, Gud! Jeg kan ej knuse
3409 hendes sidste afgudshuse;
3410 skik en anden, er det ret!

3411 AGNES. Den er plettet—har jeg grædt?—
3412 Hvilken rigdom! Perlestukken,
3413 smertekrammet, tåredrukken,

glansomstrålt af valgets gru,
hellig! Den er kroningskåben,
som han bar i offerdåben!
O, hvor jeg er rig endnu!

(Det banker hvast på gangdøren; AGNES *vender sig med et skrig og ser* BRAND *i det samme. Døren rives op og en* KVINDE*, forrevent klædt, træder ilsomt ind med et barn på armen.)*

KVINDEN *(ser børnetøjet og råber til Agnes).*
Del med mig, du rige moer!
AGNES. Du er tifold mere rig!
KVINDEN. Ha, du er de andre lig;
altid munden fuld af ord!
BRAND *(nærmer sig).* Nævn mig, hvad du søger her.

3424 KVINDEN. Ikke dig, for du er presten!
3425 Heller ud igen i blæsten,
3426 end at høre præk om brøde;
3427 heller flygte sig tildøde,
3428 drukne, rådne på et skær,
3429 end at stå for svartemanden,
3430 som véd vejen ned til branden!
3431 Kan jeg hjælpe, jeg, for fanden,
3432 at jeg blev til den jeg er?
3433 BRAND *(sagte).* Denne røst og disse træk
3434 isner mig med anings-skræk!
3435 AGNES. Hvil dig, varm dig, hvis du fryser.
3436 Sulter barnet, skal det mættes—
3437 KVINDEN. Taterungen tør ej sættes,
3438 hvor det luner, hvor det lyser.

Vore folk har landevejen,
urden, skogen, fjeldet, hejen;
vi skal færdes, vi skal vandre;
hus og hjem er for jer andre.
Lynsnar må jeg ud igen;
de er efter mig som hunde!
Foged, lensmand, lovens mænd,
gad mig binde, hvis de kunde.

BRAND. Her du skal ej røres.

KVINDEN. Her?
Under tag og mellem vægge?
Nej, du; vinternatten bær
bedre luftning til os begge.
Men et plagg til svøb for barnet!
Ældste broder hans, det skarnet,

SKARN: Gammelt ord for «sjofel person».

3454 er som tyv ifra mig strøgen
3455 med den klud han svøbtes i.
3456 Ser du, han er halvvejs nøgen,
3457 blå, forfrossen, gennemføgen
3458 af den rim, som røg forbi.
3459 BRAND. Kvinde, gør din spæde fri
3460 for din vilde dødsfærds sti—
3461 lad ham løftes, lad ham lettes;
3462 af kan brændemærket tvættes—
3463 KVINDEN. Jo, du kender godt til tingen!
3464 Sligt et under mægter ingen—
3465 *skal* ej mægte det engang!
3466 Krig med jer, som har forstødt ham!
3467 Véd du, hvor hans moer har født ham.
3468 Jo, på grøftekantens hælding,

3469 under drik og spil og sang.
3470 Han blev døbt i sluddets vælling,
3471 korset med et kul af asken,
3472 læsket med en klunk af flasken—
3473 samme stund han slap sin moer,
3474 stod der om os folk, som svor—
3475 véd du hvem det var? Gudbedre—
3476 ungens faer—og ungens fædre!

3477 BRAND. Agnes?
AGNES. Ja.
BRAND. Du ser din pligt.
3478 AGNES *(med rædsel).* Brand! Til hende! Aldrig sligt!
3479 KVINDEN. Giv mig, giv mig! Giv mig alt!
3480 Silkevæv og vraget pjalt!
3481 Intet er for slet, for godt,

3482 kan det lindes om ham blot.
3483 Snart hans ånde slipper op;
3484 han skal dø med tinet krop!
3485 BRAND *(til Agnes).* Nu du hører valget runge!
3486 KVINDEN. Du har nok til egen unge;
3487 sig mig—har du ej til min
3488 livets plagg og dødens lin?
3489 BRAND. Lyder ej fra denne tunge
3490 maningsfulde varslers hvin?
3491 KVINDEN. Giv mig!
AGNES. Det er helligbrøde!
3492 Blodskyld mod den lille døde!
3493 BRAND. Gavnløst han i døden sendtes,
3494 hvis på tærsklen vejen endtes.
3495 AGNES *(brudt).* Viljen ske. Mit hjertes rødder

skal jeg træde under fødder.
Kvinde, kom og tag imod—
deles skal min overflod—

KVINDEN. Giv mig!

BRAND. Deles?—Agnes; *deles?*

AGNES *(med vild styrke)*. Heller dræbes jeg, end stjæles
alt ifra! Se, jeg har veget
fod for fod! Jeg kan ej længer!
Halvt er nok; ej mer hun trænger!

BRAND. Var det *hele* da formeget,
da det købtes til dit eget?

AGNES *(giver)*. Kvinde, kom; se her, tag kåben,
som mit eget bar i dåben.
Her er kjolen, skærfet, kuften;
den er god mod natteluften;

3510 her den lille silkekyse;
3511 under den han skal ej fryse;
3512 tag det; tag til sidste pjalt—
3513 KVINDEN. Giv mig!
BRAND. Agnes, gav du *alt?*
3514 AGNES *(giver igen).* Kvinde, her er kroningskåben,
3515 som han bar i offerdåben!
3516 KVINDEN. Så! nu ser jeg der er tømt.
3517 Den som nu var langvejs rømt!
3518 Jeg vil svøbe ham på trappen—
3519 så på flugt med hele lappen!

(går.)

3520 AGNES *(står i stærk indre kamp; endelig spørger hun).*
3521 Sig mig, Brand, om det er billigt,

3522 at der kræves mer endnu?

3523 BRAND. Sig mig først, om det var *villigt,*

3524 at du gik til gavens gru?

3525 AGNES. Nej.

3526 BRAND. Din skænk er slængt i havet.

3527 Over dig er endnu kravet.

(vil gå.)

3528 AGNES *(tier til han er nær ved døren, da råber hun).*

3529 Brand!

3530 BRAND. Hvad vil du?

AGNES. Jeg har løjet—

3531 se, jeg angrer; jeg er bøjet.

3532 Ej du aned, ej du vidste

3533 andet end jeg gav det sidste.

3534 BRAND. Nu?

AGNES *(tager en sammenlagt barnekappe frem fra brystet).*
Se, *ét* er i behold.
3535 BRAND. Kappen?
AGNES. Ja, med tårer vædet,
3536 fugtet af hans dødssved kold—
3537 siden ved mit hjerte fredet!
3538 BRAND. Bliv i dine guders vold.
(vil gå.)
3539 AGNES. Stands!
BRAND. Hvad vil du!
AGNES. O, du véd det!
(rækker kappen imod ham.)
BRAND *(nærmer sig og spørger uden at tage den).*
3540 Villigt?
AGNES. Villigt!

BRAND. Ræk mig kappen.
Kvinden sidder end på trappen.

(går.)

AGNES. Røvet, røvet — alting røvet —
sidste bånd, som bandt til støvet!

(Står en stund ubevægelig stille; lidt efter lidt går udtrykket i hendes ansigt over til høj strålende glæde. BRAND *kommer tilbage; hun flyver ham jublende imøde, kaster sig om hans hals og råber).*

Jeg er fri! Brand, jeg er fri!
BRAND. Agnes!
AGNES. Mørket er forbi!
Alle rædsler, som har tynget

lig en mare på mit bryst,
ligger nu i sluget slynget!
Der er sejr i viljens dyst!
Af er alle tåger strøget,
bort er alle skyer føget;
gennem natten, over døden
ser jeg skimt af morgenrøden!
Kirkegården, kirkegården!
Ordet åbner ej for tåren.
Navnet river ej i såret—
barnet er til himlen båret!

BRAND. Agnes! Ja, nu har du sejret.

AGNES. Ja, tilvisse sejret nu—
sejret over grav og gru!
O, se opad, se ivejret!

3562 Ser du Alf for tronens fod,
3563 lysglad som i livets dage,
3564 strække armen os imod?
3565 Om jeg ejed tusend munde,
3566 om jeg turde, om jeg kunde,
3567 ikke *én* jeg dog oplod
3568 for at kræve ham tilbage.
3569 O, hvor stor, hvor rig er Gud
3570 til at finde midler ud.
3571 Barnets offer, offerbrøden,
3572 båret har min sjæl fra døden;
3573 han mig fødtes for at mistes;
3574 frem til sejr jeg måtte fristes!—
3575 Tak, at du min hånd har ledet;
3576 du har trofast for mig stredet;

3577 o, jeg så din hjertekval.
3578 Nu står *du* i valgets dal;
3579 over *dig* nu vægten faldt
3580 af dets *intet* eller *alt!*
3581 BRAND. Agnes, gådefuldt du taler—
3582 endt er alle stridens kvaler!
3583 AGNES. Glemmer du det ord fra før:
3584 den, som ser Jehova, dør!

BRAND *(viger tilbage).*

3585 Ve mig, hvilket lys du tænder!—
3586 Nej! og tusend gange nej!
3587 Jeg har kæmpestærke hænder;
3588 gå ifra mig skal du ej!
3589 Lad kun *alt* på jorden glippe;
3590 hver en vinding kan jeg slippe,

3591 o, men aldrig, aldrig dig!
3592 AGNES. Vælg; du står på vejens skille!
3593 Sluk det lys, som i mig brænder,
3594 stæng for juletankens kilde;
3595 giv mig mine afgudsklude—
3596 kvinden sidder end derude—
3597 lad mig atter gå tilbage
3598 til de himmelblinde dage,
3599 sænk mig atter ned i dyndet,
3600 hvor, til nu—jeg sløvt har syndet—
3601 alt du kan; det står dig frit;
3602 jeg mod dig kun mægter lidt;
3603 stæk min vinge, stæng for sjælen,
3604 døgnets blylod hæng om hælen,
3605 bind mig, træk mig atter ned,

3606 did, hvorfra du selv mig hæved—
3607 lad mig leve, som jeg leved,
3608 da i mørket jeg mig vred!
3609 Hvis du dette vil og tør,
3610 jeg din hustru er som før—
3611 vælg; du står på vejens skille!
3612 BRAND. Ve mig, ve mig, hvis jeg vilde!
3613 O, men langt fra dette sted,
3614 langt fra alle sorgens minder,
3615 liv og lys som *ét* du finder!
3616 AGNES. Glemmer du at *her* dig binder
3617 kaldets dåb—og offrets med?
3618 Glemmer du de tusend sjæle,
3619 som dit hverv er *her* at hele—
3620 dem, Gud Herren bød dig føre

3621 fremad, hjem, til frelsens kilde?
3622 Vælg; du står på vejens skille!
3623 BRAND. Jeg har intet valg at gøre.
AGNES *(kaster sig om hans hals).*
3624 Tak for alt—og tak for dette!
3625 Du har ledet tro den trætte!
3626 Over mig er tungheds tåge—
3627 du vil tro ved lejet våge.
3628 BRAND. Sov! nu er dit dagværk endt.
3629 AGNES. Endt, og nattelyset tændt.
3630 Sejren tog min styrkes skat;
3631 jeg er mødig, jeg er mat;
3632 o, men Gud er let at love!
3633 Brand, godnat!
BRAND. Godnat!

AGNES. Godnat!

3634 Tak for *alt*. Nu vil jeg sove.

(går.)

BRAND *(knuger hænderne mod brystet).*

3635 Sjæl, vær trofast til det sidste!

3636 Sejrens sejr er alt at miste.

3637 Tabets *alt* din vinding skabte—

3638 evigt ejes kun det tabte!

FEMTE HANDLING

5

(Halvandet år senere. Den nye kirke står fuldfærdig og smykket til indvielsen. Elven rinder tæt forbi. Det er tidlig tåget morgen.)

*(*KLOKKEREN *er ifærd med at hænge kranse op udenfor kirken; lidt efter kommer* SKOLEMESTEREN.*)*

3639 SKOLEMESTEREN. Se, alt på pletten?

3640 KLOKKEREN. Det kan trænges.

3641 Tag hånd i med; her løv skal hænges

3642 fra stav til stav som hegn for toget.

3643 SKOLEMESTEREN. Ved prestegården rejses noget,

3644 som slutter med en åbning rund—
3645 KLOKKEREN. Ja-visst, ja-visst!
3646 SKOLEMESTEREN. Hvad skal det være?
3647 KLOKKEREN. Et såkaldt skilt til prestens ære,
3648 med prestens navn på gylden grund.
3649 SKOLEMESTEREN. Jo, der blir stas idag i sognet!
3650 Helt langvejs fra de strømmer hid;
3651 af sejl er fjorden næsten hvid.
3652 KLOKKEREN. Ja, nu er menigheden vågnet;
3653 i prestens salig formands tid
3654 der spurgtes aldrig splid og strid;
3655 da sov man selv, da sov ens næste—
3656 jeg véd ej, hvad der er det bedste.
3657 SKOLEMESTEREN. Liv, klokker, liv!
KLOKKEREN. Men jeg og I

3658 går urørt livelsen forbi;
3659 hvad kan det komme af?

SKOLEMESTEREN. Fordi
3660 vi virked, til de andre sov;
3661 og da de vågned, sovned vi—
3662 thi da var ej for os behov.

3663 KLOKKEREN. Men dog I sagde, liv var bedst?

3664 SKOLEMESTEREN. Det samme siger provst og prest;
3665 jeg selv ej siger andet heller—
3666 men, vel at mærke, når det gælder
3667 den hele store folkets rest.
3668 Dog vi to har en anden lov,
3669 end den, som læses rundt i lierne;
3670 vi er distriktets embedsmænd;
3671 se, vi skal holde stramt igen,

skal skøtte kirketugt og videnskaber,
og ej befatte os med lidenskaber—
kort sagt, stå udenfor partierne.

KLOKKEREN. Men presten selv står midt i sagen.

SKOLEMESTEREN. Det er just det, han ikke burde.
Jeg véd, hans foresattes kreds
er med hans gerning utilfreds,
og dersom de for folket turde,
de havde længst alt vendt ham bagen.
Men han er fin; han lugter lunten;
han véd nok hvad, som binder bundten.
Han bygger kirken. Alle smøres
med blindhed her, når noget gøres.
Hvad der blir gjort, det rager ingen;
at der blir gjort—se, det er tingen—

3687 vi allesammen, flok og førere,
3688 kan kaldes for en slægt af gørere.
3689 KLOKKEREN. I har jo været storthingsmand,
3690 så I må kende folk og land;
3691 men en, som rejste gennem sognet
3692 kort efter at man her var vågnet,
3693 har sagt, at fordum var vi sovere,
3694 så vaktes vi — og blev til lovere.
3695 SKOLEMESTEREN. Ja, lovende er dette folk —
3696 et folk, som lover såre meget —
3697 et folk, som er i kort tid steget,
3698 så hvermand snart er løftets tolk.
3699 KLOKKEREN. På et jeg tidt har spekuleret;
3700 hør, sig mig, I, som har studeret —
3701 hvad er et såkaldt folkeløfte?

3702 SKOLEMESTEREN. Et folkeløfte, kære klokker?
3703 Det blev vidtløftigt her at drøfte;
3704 men det er noget, alle flokker
3705 sig om i kraft af en idé;
3706 det noget stort er, som skal ske—
3707 i folkets fremtid notabene.
3708 KLOKKEREN. Så tak, nu skønner jeg det ene;
3709 men der er *én* ting til, jeg må
3710 i hastighed få rede på.
3711 SKOLEMESTEREN. Tal frit.
3712 KLOKKEREN. Sig mig, hvad årstal kommer
3713 den tid, som kaldes fremtid?
SKOLEMESTEREN. Ej!
3714 Den kommer aldrig!
KLOKKEREN. Aldrig!

SKOLEMESTEREN. Nej,
det er naturligt i sin orden;
thi når den kommer, er den vorden
til nutid—er ej fremtid mer.
KLOKKEREN. Ja, det er rigtigt, som jeg ser;
om den ting kan ej ordstrid voldes.
Men når skal så et løfte holdes?
SKOLEMESTEREN. Nu har jeg jo fornylig sagt,
et løfte er en fremtidspagt;
i fremtid skal det holdes.
KLOKKEREN. Ja—
men sig, når kommer fremtid da?
SKOLEMESTEREN *(sagte).*
Det er en klokker!
(højt.)

Kære ven,

3726 skal nu jeg rippe op igen,
3727 at fremtid kan umuligt komme;
3728 thi når den kommer, er den omme.

3729 KLOKKEREN. Tak!

3730 SKOLEMESTEREN. Bag om alle tings begreb
3731 der noget står, som ligner kneb,
3732 men som er ganske ligefrem—
3733 at sige da for alle dem,
3734 der tælle kan til mer end fem,
3735 At *love* er tilsidst at *lyve*,
3736 skønt loveren er lige ærlig;
3737 al holden kaldtes før besværlig,
3738 men den kan kaldes rent umulig,
3739 hvis i logiken man er duelig.—

3740 Nå, lad så løftefuglen flyve.
3741 Hør, sig mig—?

KLOKKEREN. Hys?

SKOLEMESTEREN. Hvad er det?

KLOKKEREN. Stille!

3742 SKOLEMESTEREN. Min tro, jeg hører nogen spille
3743 på orgelværket.

KLOKKEREN. Det er ham.

3744 SKOLEMESTEREN. Hvad? Presten?

KLOKKEREN. Netop.

SKOLEMESTEREN. Få mig skam—
3745 så har han været tidligt ude!

3746 KLOKKEREN. Knapt tror jeg han i denne nat
3747 har krammet prestesengens pude.

3748 SKOLEMESTEREN. Hvad!

KLOKKEREN. Det er aldrig rigtig fat.

Han gnages af en lønlig tand
alt siden han blev enkemand;
han gemmer sorgen, det er visst!
men ud den bryder her og hist;
det er som om hans hjerte var
et overfyldt og utæt kar—
så spiller han. Hør, hver en tone
er som han græd for barn og kone.

SKOLEMESTEREN. Det er, som om de taltes ved—

KLOKKEREN. Som en der trøsted, en der led—

SKOLEMESTEREN. Hm—den der turde blive rørt!

KLOKKEREN. Ja, den, som ej var embedsmand!

SKOLEMESTEREN. Ja, den, som ej var klemt og snørt
af alslags hensyn til sin stand!

3763 KLOKKEREN. Ja, den, som turde give pokker
3764 og fanden både pen og bog!
3765 SKOLEMESTEREN. Og den, som slap at være klog;
3766 og den som turde *føle,* klokker!
3767 KLOKKEREN. Ven, ingen ser os—lad os føle!
3768 SKOLEMESTEREN. Det var usømmeligt at søle
3769 sig ned i menneskenes sfære.
3770 En mand skal, efter prestens lære,
3771 på en gang ikke to ting være;
3772 selv den, som vil, ej være kan
3773 et menneske og embedsmand;
3774 man være bør—i alt som noget—
3775 en efterligning af vor foged.
3776 KLOKKEREN. Hvi just som han?
3777 SKOLEMESTEREN. I mindes vel

3778 den store brand i fogedgården,
3779 da ud arkivets skat blev båren
3780 og reddet?
3781 KLOKKEREN. Ja, det var en kveld—
SKOLEMESTEREN.
3782 En uvejrskveld, og fogden stræved;
3783 det var, som om han tifold leved—
3784 men fanden stod og lo i stuen;
3785 og fluks hun så ham, hylte fruen:
3786 o, frels din sjæl, min kære ven—
3787 den onde står dig efter livet!
3788 Da råbte fogden gennem luen:
3789 min sjæl? Til helvede med den—
3790 hjælp blot at bære bort arkivet!
3791 Se, han er foged ud og ind

3792 med hud og hår, i sind og skind,
3793 og derfor véd jeg visst han vinder
3794 didhen, hvor han sin livsløn finder.
3795 KLOKKEREN. Og hvor er det?
SKOLEMESTEREN. Naturligvis
3796 i gode fogders paradis.
3797 KLOKKEREN. Min lærde ven!
SKOLEMESTEREN. Hvad godt?
KLOKKEREN. Jeg tror
3798 jeg bagom hvert af jeres ord
3799 formærker tegn på tidens gæring;
3800 thi gæring er her, det er visst;
3801 den kendes gennem alles brist
3802 på agt for gammel hævdet sed.
3803 SKOLEMESTEREN. Det mugne må i muldet ned;

det rådne er det færskes næring—
her hules slægtens bryst af tæring,
og kan ej ondet hostes op—
så ned i kisten med dets krop.
Ja, gæring er her, det er sikkert,
det observeres uden kikkert.
Hin dag, den gamle kirke faldt,
det var, som tog den med sig alt,
hvori vort liv til samme stund
slog rod og trevl og fandt sin grund.

KLOKKEREN. Der kom en stilhed over mængden.
De havde råbt: riv ned, riv ned!
men skriget holdt ej ud i længden,
og mangen blev om øret hed
og skotted sky og stod betænkelig,

3819 da bygdens gamle gudehus
3820 for alvor skulde ned i grus—
3821 og mange fandt, den var ukrænkelig.

SKOLEMESTEREN.

3822 Men mængden mente, tusend bånd
3823 dem knytted til det gamles ånd,
3824 sålænge ej det nye slot
3825 var viet ind solid og godt;
3826 og derfor under angst og spænding
3827 de agtede på tingens vending,
3828 og blinked mod den store dag,
3829 da stryges skal det slidte flag,
3830 da friske farver frit skal flomme—
3831 dog, alt som spiret opad steg,
3832 blev flokken mere taus og bleg—

3833 og nu—ja nu er tiden omme.

KLOKKEREN *(peger ud til siden).*

3834 Se myldret! Både stor og liden

3835 er stimlet hid.

3836 SKOLEMESTEREN. I tusendvis.

3837 Hvor stilt det er!

KLOKKEREN. Og dog det dønner,

3838 som havet dønner før en bris.

SKOLEMESTEREN.

3839 Det folkehjertet er, som stønner—

3840 det er, som om der gik den viden

3841 igennem dem, at stor er tiden;

3842 det er, som om de stævntes ud

3843 til thing og skulde bytte Gud.

3844 Hør, hvor er presten? Jeg er klemt—

3845 jeg skulde ønske jeg var gemt!

3846 KLOKKEREN. Jeg med, jeg med!

SKOLEMESTEREN. I slig en stund

3847 en lodder ej sin egen bund;

3848 hvert dyb et dybere har under;

3849 en vil, en viger og en stunder!

3850 KLOKKEREN. Ven!

3851 SKOLEMESTEREN. Ven igen!

KLOKKEREN. Hm!

SKOLEMESTEREN. Tal!—I nøler?

3852 KLOKKEREN. Jeg tror bogstavelig vi *føler!*

3853 SKOLEMESTEREN. Hvad! Ikke *jeg!*

KLOKKEREN. *Jeg* ikke heller!

3854 *Et* vidnesbyrd ej nogen fælder!

3855 KLOKKEREN. Vi to er mænd, ej dumme jenter.

3856 Godmorgen! Skolens ungdom venter.

(går.)

3857 KLOKKEREN. Nys så jeg syner som et fjog
3858 nu er jeg atter kølig, klog,
3859 og lukket som en spændebog.
3860 Til arbejd hist—her er det ude,
3861 og lediggang er fandens pude.

(går til den anden side.)

(Orgelet, som under det foregående har lydt dæmpet, bruser på engang stærkt og ender med en skærende mislyd. Lidt efter kommer BRAND *ud.)*

3862 BRAND. Nej! jeg kan ej tonen tvinge,

3863 så den høres fuldt at klinge.
3864 Orgelsangen blir til skrig;
3865 loftets buer, hvælv og vægge,
3866 tykkes knugende sig lægge,
3867 tykkes trangt og træhårdt møde,
3868 lukke rundt om sangen, lig
3869 kistelåget om den døde!
3870 Jeg har prøvet, jeg har fristet;
3871 orglet har sit mæle mistet.
3872 Røsten hæved jeg til bøn;
3873 men den drev tilbage brusten,
3874 som en klokkes, sprukken, rusten,
3875 i et dumpt, hulbrystet støn.
3876 Det var som Gud Herren stod
3877 øverst tronende i koret,

3878 slog med hånden vredt imod,
3879 visende ifra sig ordet!—
3880 Herrens hus skal bygges stort;
3881 så det var jeg trøstig loved;
3882 rydde, jævne, feje bort,
3883 rive ned jeg glat nok voved—
3884 nu står værket færdiggjort.
3885 Alle korser sig i kor,
3886 skriger: nej, hvor stor, hvor stor!—
3887 Er det dem, som bedre véd det—
3888 eller mig, som ej kan se det?
3889 *Er* den stor? Er dette hus
3890 fuldt og helt, hvad jeg har villet?
3891 Er i den hin anings brus,
3892 som har født den af sig, stillet?

3893 Ligner den det tempelbilled,
3894 som jeg skimted stort i ånden,
3895 hvælvet over verdens-vånden?—
3896 Hm, hvis Agnes havde levet,
3897 var det anderledes blevet,
3898 stort i småt hun kunde se,
3899 lyse fra mig tvivlens ve,
3900 favne jord og himmel sammen,
3901 lig et løvtag over stammen.
(bemærker anstalterne til festen.)
3902 Grønne kranse, flag på stang;
3903 skolen øver ind sin sang;
3904 prestegården snart er fuld;
3905 alle folk vil hilse på mig—
3906 de har rejst mit navn i guld!

3907 Gud, giv lys—hvis ej, så slå mig
3908 tusend alen under muld!
3909 Om en time åbnes festen;
3910 alles tanker gælder presten;
3911 presten er i alles munde!
3912 Deres tanker kan jeg kende,
3913 deres ord jeg føler brænde;
3914 lov og pris går trolddomsbåret
3915 som en isstrøm gennem håret!
3916 Den som kunde, den som kunde
3917 kaste glemsel om sig, skjule
3918 hodet i et vilddyrs hule!

FOGDEN *(kommer i fuld uniform og hilser strålende fornøjet).*

3919 Nu har vi da den store dag,

3920 sabbaten efter ugens seks;
3921 nu firer vi vort sejl tildæks,
3922 og hejser højt vort søndagsflag,
3923 og går for strømmen lunt og småt
3924 og ser at alt er såre godt!
3925 Til lykke, ædle store mand,
3926 hvis ry snart bæres vidt om land!
3927 Til lykke; jeg er ganske rørt,
3928 og dog uhyre glad tillige!
3929 Men De—?

BRAND. Jeg er som strubesnørt!

3930 FOGDEN. Ej, den fornemmelse må vige.
3931 Nu må De præke, så det dundrer—
3932 mål hjorden skæppen fuld tilrands.
3933 Der er jo slig en resonans,

3934 at alle, jeg har talt med, undrer
3935 sig højlig—

BRAND. Så?

FOGDEN. Ja selve provsten
3936 har undret sig og højlig rost den.
3937 Og hvilken ædel stil i værket!
3938 Og hvilken mægtighed der bor
3939 i formerne—

BRAND. Det har De mærket?

3940 FOGDEN. Hvad mærket?

BRAND. At den tykkes stor?

3941 FOGDEN. Ej blot den *tykkes*—nej, den *er,*
3942 i frastand set såvel som nær.

3943 BRAND. Den er det? Virkelig? De tror—?

3944 FOGDEN. Ja død og plage er den stor—

3945 *for* stor for folk så langt mod nord.
3946 I andre lande véd jeg nok
3947 man bruger større målestok;
3948 men her hos os, som knebent bor
3949 på brakmark og på golde hauser,
3950 på strimlen mellem fjeld og fjord—
3951 her er den stor, så det forbauser!
3952 BRAND. Ja *så* det er, og vi har byttet
3953 en gammel løgn kun for en ny.
3954 FOGDEN. Hvad nu?
BRAND. Vi folkets hug har flyttet
3955 fra mindesmærkets mugne ly
3956 til nutids-spiret under sky.
3957 Før skrålte koret: hvor ærværdig!
3958 Nu brøler koret: se hvor stor—

3959 dens mage findes ej på jord!
3960 FOGDEN. Min kære ven, jeg må ihærdig
3961 betegne hver som lovlig grov,
3962 der til en større har behov.
3963 BRAND. Men hver skal eje klart den viden,
3964 at kirken, som den står, er liden;
3965 at dølge dette, var at lyve.
3966 FOGDEN. Nej, hør—lad slige griller flyve!
3967 Hvad skal det til, at kalde stygt,
3968 hvad selv en har med møje bygt?
3969 Folk er så inderlig tilfredse;
3970 de tykkes alt er gildt og rigt,
3971 at aldrig før de øjned sligt—
3972 o, lad dem tænke så for stedse!
3973 Hvi skal vi pirke ved de stakler,

og pine dem med tændte fakler,
hvis lysning ingen skøtter om?
Alt kommer an på troens dom.
Det gør ej til, ej fra, en snus,
om kirken er et hundehus,
når folk kun uforstyrret tror,
at den er overmåde stor.

BRAND. I alle forhold samme lære!

FOGDEN. Idag er her desuden fest;
hver sjæl er på en vis vor gæst;
det vilde utilbørligt være,
om ej vi stelled alt som bedst.
Og mest for Deres egen skyld
det var urimeligt at røre
ved lidenhedens sandhedsbyld.

3989 BRAND. Hvorledes det?
FOGDEN. Nu skal De høre.
3990 Først har vort formandskab besluttet
3991 at skænke Dem en sølvpokal,
3992 hvis indskrift vilde blive gal,
3993 om kirkens storhed af blev pruttet;
3994 og sangen som er skreven til—
3995 og talen, som jeg holde vil,
3996 blev også begge lige gale,
3997 hvis værkets storhed skulde dale.
3998 De altså ser, De må Dem give
3999 og holde begge ører stive.
4000 BRAND. Jeg ser, hvad tidt mig skar i øjne—
4001 en løgnerfest til pris for løgne.
4002 FOGDEN. Men Gud bevares, kære ven—

4003 så stærke ord; hvor vil De hen!
4004 Dog, for at få den smagssag endt,
4005 så hør mit andet argument—
4006 som hint var sølv er dette guld;
4007 thi vid, som kælebarn De sidder
4008 i nådens yndest, agt og huld;
4009 kort sagt—De udnævnt er til ridder!
4010 Idag De skal, som ordensmand,
4011 gå stolt med korset midt på brystet.
4012 BRAND. Jeg alt af tyngre kors er krystet;
4013 tag *det* ifra mig, hvo som kan.
4014 FOGDEN. Hvad nu? De blir ej mærkbart rystet
4015 af rørelse ved slig en nåde?
4016 De er i et og alt en gåde!
4017 Men tænk Dem dog for Guds skyld om—

4018 **Brand** *(stamper).* Den hele snak er spildt og tom—
4019 jeg fra Dem går, så klog jeg kom;
4020 De har ej fattet mindste spor
4021 af hvad der lå bag mine ord.
4022 Jeg har ej ment den storhed, som
4023 i fod og tommer ud kan måles,
4024 men den, som dulgt tilbagestråles,
4025 som isner og som ildner sjælen,
4026 som vinker ind til drøm og dvælen,
4027 som løfter lig en stjernenat,
4028 som, som—gå fra mig! Jeg er mat—
4029 bevis, forklar, tal til de andre—

(går opover mod kirken.)

Fogden *(for sig selv).*

Hvo kan i sligt et virvar vandre
og finde rede? Storhed sat
i noget, som tilbagestråles,
som ikke tommevis kan måles?
Og stjernenat? Så faldt jo ordet?—
Har presten prøvet frokostbordet?—

(går.)

BRAND *(kommer ned over pladsen)*
Så ensom på de vilde vidder
jeg aldrig gik, som her jeg går;
hvert spørgsmål genlydsfattigt slår
tilbage de med kvæk og kvidder.
(ser ud, hvor fogden gik.)
Ham gad jeg knuse med min hæl!

4042 Hver gang jeg prøver på at højne
4043 hans syn udover kneb og løgne,
4044 han spytter ud sin rådne sjæl,
4045 uvorent, midt for mine øjne!—
4046 O, Agnes, hvi var du for vek?
4047 mig trætter denne tomme leg,
4048 hvor ingen vinder, ingen viger—.
4049 Ja, håbløs er en ensom kriger!

PROVSTEN *(kommer).*

4050 O, mine børn! O, mine får—!
4051 Nej, om forladelse—jeg mener
4052 min embedsbroder! Festens scener—
4053 predikenen mig til hodet slår;
4054 jeg indstuderte den igår,
4055 men færsk den end i halsen står.

4056 Dog nok om den ting. — Tag min tak;
4057 De, som så mandigt isen brak,
4058 som stolpred gennem skrål og snak,
4059 som rev, hvad der var faldefærdigt,
4060 og bygged stort og nyt og værdigt!
4061 BRAND. Langt frem endnu.
PROVSTEN. Hvad, kære ven?
4062 Står mer end vielsen igen?
4063 BRAND. I nybygt hus må flytte ind
4064 en genfødt ånd, et tvættet sind.
4065 PROVSTEN. Sligt kommer ganske af sig selv.
4066 Så stort og pent panelet hvælv,
4067 så lyst et rum vil trække med sig,
4068 at folket tvættet lader se sig.
4069 Og denne skønne resonans,

4070 som af hvert prestens ord gør to,
4071 må øge menighedens tro
4072 med hundrede procent tilmands.
4073 Det er i sandhed resultater,
4074 som ikke selv de store stater
4075 skal kunne vise bedre frem.—
4076 Alt dette skyldes ene Dem;
4077 tag derfor af en embedsbroder
4078 en dybtfølt tak, som jeg formoder
4079 ved middagsbordet følges efter,
4080 på denne Deres hædersdag,
4081 af mangt bevinget foredrag
4082 ifra provstiets yngre kræfter.—
4083 Men, kære Brand, De er så bleg—?
4084 BRAND. Alt længe magt og mod mig sveg.

4085 PROVSTEN. Begribeligt — så mangt at skøtte,
4086 og alting uden hjælp og støtte.
4087 Men nu er jo det værste over,
4088 og alt en herlig dag os lover.
4089 Kun ej forknyt; det glider nok!
4090 På flere tusender en flok
4091 fra fjerne prestegæld er samlet;
4092 gå i Dem selv, og sig — hvem hamled
4093 med Dem i talegaver op?
4094 Se, Deres embedsbrødres trop
4095 Dem møder nu med åbne arme,
4096 og alle menighedens barme
4097 for Dem er fyldt med tak og varme!
4098 Og værket, som så godt er lykket!
4099 Og alt, som er så prægtigt smykket!

Og dagens text—hvor høj, hvor stor!
Og så det mageløse bord!
Jeg var just indom prestegården,
hvor netop kalven op blev skåren.
I sandhed, De, et dejligt dyr!
Jeg lover, det har voldt bestyr
at få sligt lækkert stykke fundet
i denne vanskelige tid,
da kødet står i ni mark pundet.
Men lad den fare indtil vidre.
Et andet ærind drev mig hid.

BRAND. Tal kun; skær op, stik, riv og slid!

PROVSTEN. Min fremgangsmåde, ven, er blidere.
Dog kort; thi knap er begges tid.
Det er et enkelt lidet punkt,

4115 som De fra denne dag bør rette,
4116 og det vil vist ej falde tungt.
4117 Ja, jeg formoder De kan gætte
4118 så halvt om halvt, hvorhen jeg sigter?
4119 Det gælder Deres embedspligter.
4120 De hidindtil har stundom lagt
4121 på skik og brug forliden magt;
4122 og skik og brug er dog det første,
4123 om ikke egentlig det største.
4124 Nå, Herregud, jeg vil ej skænde;
4125 man er jo ung og man er ny;
4126 man kommer fra den store by
4127 og kan ej landsens forhold kende.
4128 Men *nu,* min ven, *nu* er det vigtigt
4129 at fatte sagen mere rigtigt.

De hidtil har formeget plejet
hver enkelts særlige behov;
den fejl er, mellem os sagt, grov.
Lad dem i massevis bli vejet;
kæm alle med den samme kam;
tro mig, De får ej deraf skam.

BRAND. Forklar Dem bedre!

PROVSTEN. Ser De vel—
De har nu bygt til sognets held
en kirke. Den er klædebon
for fredens og for lovens ånd;
thi staten ser i religionen
den magt, som bedst forædler tonen—
det værn, hvori dens tryghed bor—
kort sagt, moralens rettesnor.

4144 Se, statens forråd er kun tyndt;
4145 den vil valuta for sin mynt.
4146 God kristen, siges der, god borger.
4147 Tror De, den øser penge ud
4148 til gavn for godtfolk og for Gud,
4149 og for sig selv at skaffe sorger?
4150 Nej, staten, faer, er ikke gal;
4151 og hvermands tilstand snart blev skral,
4152 hvis ikke staten, strængt og nøje,
4153 kun havde dette liv for øje.
4154 Men dette statens formål, ven,
4155 kun nåes ved dens embedsmænd,
4156 og det vil sige her, dens prester.—
4157 BRAND. Hvert ord er visdom! Tal!
PROVSTEN. Der rester

kun ganske lidt. Nu har De skænket
til statens nytte denne kirke,
og følgelig må Deres virke
til statens ophjælp være lænket.
I denne ånd jeg ser den fest,
som fejres skal i næste time,
i denne ånd skal klokken kime,
i den blir gavebrevet læst.
Med gaven følger da et løfte,
hvis kærne De bør nøje drøfte—

BRAND. Ved Gud, så var det aldrig ment!

PROVSTEN. Ja nu, min ven, det er for sent—

BRAND. For sent? For sent! Det skal vi se!

PROVSTEN. Vær sindig! Jeg må næsten le!
Hvad er da her at hyle over?

4173 Det er jo intet ondt, De lover!
4174 Hver sjæl kan skøttes lige godt,
4175 om staten tjenes med det samme;
4176 to herrers tarv De nemt kan ramme,
4177 hvis De Dem ter fornuftigt blot,
4178 De er ej prest, for Peer og Pål
4179 at fri fra syndestraffens bål,
4180 men for at hele prestegældet
4181 kan nyde godt af nådevældet;
4182 dog, frelses sognet, er det klart,
4183 hver enkelt får sin frelsens part.
4184 Se, staten er, hvad knapt De aner,
4185 nøjagtigt *halv* republikaner;
4186 den hader frihed som en sot,
4187 men ynder lighed såre godt;

dog lighed vindes aldrig, før
hver ujævnhed er nivelleret—
og det er *det,* De ikke gør!
De tvertimod har stærkt formeret
den ujævnhed i syn på sagen,
som aldrig forhen kom for dagen.
Før var enhver et kirkens led,
nu er han en personlighed;
og det er staten ikke tjent med;
og derfor går det og så sent med
at sammenskrabe ligheds-skatten
samt alle andre samfunds-goder;
thi kirken er ej længer hatten,
som skulde passe alle hoder.
BRAND. O, hvilket langsyn åbnes nu!

4203 PROVSTEN. Kun ej forknyt; det intet båder;
4204 skønt ej det nægtes kan, her råder
4205 et virvar, så det er en gru.
4206 Men er der liv, så er der håb;
4207 og gennem kirke-gavens dåb
4208 De øged Deres pligt: at virke
4209 for statens hensigt med sin kirke.
4210 I alting må en regel til,
4211 hvis ej de spredte kræfters spil
4212 skal, som en kåd, utæmmet fole,
4213 forstyrre både grind og hegn
4214 og vedtægts tusend grænsetegn.
4215 I alle ordnens forhold røbes
4216 *én* lov, skønt den forskelligt døbes.
4217 I kunsten kaldes den for skole,

og i vor krigerstand, så vidt
jeg mindes kan, at holde tritt.
Ja, *det* er ordet, kære ven!
Did er det, staten stævner hen.
Den finder, springmarche går for vidt;
på stedet marche er den for lidt—
for hvermand lige lange skridt,
for hvermand samme takt i foden—
se, det er målet for methoden!

BRAND. For ørnen rendesten—for gåsen
skykløftens svimmel over åsen!

PROVSTEN. Vi, Gud ske lov, er ikke dyr—
dog, skal vi bruge digt og fabel,
det bedst er, vi til skriften tyr.
Den har belægg for alt; den kryr

4233 fra genesis til åbenbaringen
4234 af alskens vækkende parabel.
4235 Jeg vil nu bare minde om
4236 hint projekterte tårn i Babel!
4237 Sig selv, hvor langt de godtfolk kom?
4238 Og hvorfor? Letvindt er forklaringen;
4239 de holdt ej sammen i geleder,
4240 de talte hver sit eget sprog,
4241 de trak ej samlet under åg—
4242 kort sagt, de blev personligheder.
4243 *Det* er den halve dobbelt-kærne,
4244 som gemmes under fablens skal—
4245 at ensom ingen kan sig værne,
4246 at sondret står enhver for fald.
4247 Den, Gud vil slå i livets strid,

ham gør han først til individ.
Hos Romerne var satsens ramme,
at guderne tog hans forstand—
men gal og ensom er det samme,
og derfor må hver ensom mand
til slut sig samme skæbne vente,
som den, der traf, da David sendte
på forpost oberst Urian.

BRAND. Vel muligt, ja; men hvad så mer?
I død jeg undergang ej ser.
Og tror De da så fuldt og visst,
at hine bygværksmænd tilsidst,
med samme sprog og samme sind,
var lykkedes at bygge ind
i himlen Babels-tårnets tind?

4263 PROVSTEN. I himlen? Nej, det er just tingen,
4264 at helt til himlen rækker ingen.
4265 *Det* er den anden halve kærne,
4266 som gemmes under fablens skal,
4267 at hvert et bygværk står for fald,
4268 som toppes vil ved himlens stjerne.
4269 BRAND. Til himlen rak dog Jakobs-stigen;
4270 til himlen rækker sjælens higen.
4271 PROVSTEN. På *den* manér! Ja, Gud bevares!
4272 Derom al vidre snak kan spares.
4273 Naturligvis er himlen løn
4274 for velført levnet, tro og bøn.
4275 Men liv er et og tro et andet;
4276 det skader begge, blir de blandet—
4277 seks dage skal ens gerning gøres,

4278 den syvende skal hjertet røres;
4279 stod kirken åben hele ugen,
4280 var det forbi med søndagsbrugen.
4281 De svækker ordets lutringsduft,
4282 hvis ej det spares med fornuft;
4283 thi religion, så vel som kunst,
4284 må ikke flyde ud i dunst.
4285 De trygt kan idealet se,
4286 fra prækestolens hellige læ—
4287 men lægg det af med prestekjolen,
4288 så fort De kommer ud i solen.
4289 Som sagt, der er en lov i alt,
4290 en lov, der kræver streng begrænsning,
4291 og det er til fornøden rensning
4292 af dette punkt at jeg har talt.

4293 BRAND. Et er mig klart, for mig ej passer
4294 de statens tusend sjælekasser.
4295 PROVSTEN. Jo, ven, De vil just prægtigt fylde—
4296 men på en meget højere hylde—
4297 De må tilvejrs—
BRAND. Det nåes ej ved
4298 at søle mig i dyndet ned.
4299 PROVSTEN. Hvo sig fornedrer, skal ophøjes;
4300 skal krogen gribe, må den bøjes.
4301 BRAND. Skal manden bruges, må han dødes!
4302 PROVSTEN. Gud fri os vel; hvor kan De tro,
4303 at jeg har sligt isinde?
BRAND. Jo!
4304 Så skal det være! Først forblødes!
4305 Man passer kun som benrad stiv

for eders gustne blegsot-liv!

PROVSTEN. Jeg vil, ved Gud, ej årelade
en kat engang, langt mindre Dem;
men jeg har tænkt, det ej kan skade
at lukke døren lidt på klem
til vejen, hvor jeg selv gik frem.

BRAND. Og skønner De, hvad De har krævet?
At jeg på statens hanegal
fornægte skal det ideal,
hvorfor til denne dag jeg leved!

PROVSTEN. Fornægte, ven? Hvem kræver sligt?
Jeg har kun pegt på Deres pligt;
jeg vil at De skal i Dem sluge,
hvad Deres samfund ej kan bruge.
Behold det hele, hvis De vil—

men luk det blot hermetisk til;
flyv, sværm, i Herrens navn, indvendigt,
men ikke åbenlyst for mængden;
tro mig, det straffer sig i længden
at te sig envist og ubændigt.

BRAND. Ja, skræk for straf og håb om vinding
er Kains-mærket på din tinding;
det skriger at du, verdensklog,
dit hjertes rene Abel slog!

PROVSTEN *(sagte).*

Nu siger han min sandten «du»;
det går for vidt!

(højt.)

Jeg vil ej nu
forlænge denne strid, men må

4333 dog atter bede Dem forstå,
4334 at vil De frem, så bør De vide,
4335 hvad land De lever i, hvad tid;
4336 thi ingen fanger sejr i strid,
4337 har han ej tiden på sin side.
4338 Se blot til kunstnerne, se digterne!
4339 Tør de foragte samtidspligterne?
4340 Se vore krigere! En sabel
4341 med sleben egg er her en fabel!
4342 Hvorfor? Fordi der er en lov,
4343 som byder, agt dit lands behov.
4344 Sin særlighed må hvermand tæmme,
4345 ej højne sig og ej gå fremme,
4346 men jævnt sig midt i massen gemme.
4347 Human er tiden, siger fogden;

4348 og dersom blot humant De tog den,
4349 De kunde vorde noget stort.
4350 Men af må alle kanter slibes,
4351 og af må alle kviste knibes;
4352 glat må De være, lig de andre,
4353 og aldrig nogen særvej vandre,
4354 skal værket varigt vorde gjort.

4355 BRAND. Væk, væk herfra!

PROVSTEN. Ja, ganske visst;

4356 en mand, som *De* er, må tilsidst
4357 ind i en bedre virkekreds;
4358 men skal De finde Dem tilfreds
4359 i store forhold, som i små,
4360 må tids-munduren trækkes på.
4361 Af korporal med hånd om stokken

4362 må takten bankes ind i flokken;
4363 thi tidens fører-ideal
4364 er hertillands en korporal.
4365 Som korporalen fører sine
4366 i kirken ind afdelingsvis,
4367 så skal og presten føre sine
4368 i sognevis til paradis.
4369 Alt er så let; til grund for tro
4370 De har auktoriteten jo;
4371 og da den er på lærdom bygt,
4372 så kan den følges blindt og trygt;
4373 og hvordan troen frem skal bæres,
4374 af lov og ritual jo læres.
4375 Altså, min broder—ej forknyt;
4376 til eftertanke tiden nytt;

gransk stillingen, og ængst Dem ikke!—
Jeg vil i kirken prøve nøjere,
om jeg kan stemme tonen højere;
man er ej vant til resonans—
den er så sjelden hertillands.
Farvel, farvel; jeg skal prædike
om menneske-naturens splid
og Gude-billedets forviskning.—
Men nu jeg tror det er på tid
at tage sig en let forfriskning.

(går.)

BRAND *(står en stund som forstenet i sine tanker).*

Alt har jeg offret for mit kald,
for Guds, som jeg forblindet mente;

4389 så skingred døgntrompetens skrald
4390 og viste mig, hvad ånd jeg tjente.
4391 Nej, endnu ej! De har mig ikke!
4392 Hin kirketomt fik blod at drikke;
4393 mit lys, mit liv her lagdes ned—
4394 men sjælen får de ikke med!
4395 Forfærdeligt at stå alene—
4396 hvorhen jeg ser, at skimte død;
4397 forfærdeligt at rækkes stene,
4398 så hedt jeg hungrer efter brød.
4399 Hvor sandt, hvor rædsels-sandt han talte—
4400 og lige vel, hvor afgrunds-hult.
4401 Guds klarheds due sidder skjult;
4402 ve, aldrig over mig den dalte.—
4403 O, mødte mig kun *én* i tro—

og gav mig tryghed, gav mig ro!

(EJNAR, bleg, udtæret, sortklædt, kommer forbi på vejen og standser ved synet af BRAND.)

BRAND *(skriger ud)*. Du, Ejnar?
EJNAR. Ja, så er mit navn.
BRAND. Just nu jeg tørsted efter en,
hvis bryst ej var af træ og sten!
O, kom; kom inderst i min favn!
EJNAR. Behøves ej; jeg er i havn.
BRAND. Du bærer nag for hvad som hændte,
da sidstegang vi mødtes—
EJNAR. Nej;
du har ej skyld. Jeg ser i dig
det blinde redskab, Herren sendte,

4414 da vild jeg foer på verdens vej.

BRAND *(viger tilbage).*

4415 Hvad sprog er dette?

EJNAR. Hvilens sprog—

4416 det sprog, som læres, når en trækkes

4417 af syndens søvn og genfødt vækkes.

4418 BRAND. Forunderligt! Jeg havde hørt,

4419 at du på ganske andre veje

4420 var slået ind—

EJNAR. Jeg var forført

4421 af hovmod, tro på egen styrke.

4422 De guder, verden plejer dyrke,

4423 talentet, som jeg sagdes eje,

4424 min sangerrøst var lutter farer,

4425 som drog mig ind i Satans snarer.

4426 Men Gud ske lov; han var mig god;
4427 sit svage får han ej forlod;
4428 han tog sig af mig, da det galdt.
4429 BRAND. På hvilken vis?
EJNAR. Jo, jeg forfaldt.
4430 BRAND. Forfaldt? Hvortil?
EJNAR. Til svir og spil;
4431 han gav mig smag på kort og terninger—
4432 BRAND. Og det du kalder Herrens gerninger?
4433 EJNAR. Det var det første skridt til frelsen.
4434 Derefter tog han fra mig helsen.
4435 Jeg misted ganske mit talent;
4436 min lyst til munterhed var endt;
4437 jeg blev på hospitalet sendt—
4438 lå længe syg, lå som i luer—

4439 jeg syntes jeg i alle stuer
4440 så tusender af store fluer—
4441 kom siden ud og blev bekendt
4442 med nogle søstre, tre i antal,
4443 som står i himlens sold og mandtal,
4444 og disse, samt en theolog,
4445 fik løst mig helt af verdens åg
4446 og trukket mig af syndens garn
4447 og gjort mig til Vorherres barn.
4448 BRAND. Ja så.
EJNAR. Forskellige er stierne;
4449 en går i dalen, en i lierne.
4450 BRAND. Men siden?
EJNAR. Siden? Det er sandt;
4451 så blev jeg afholdsprædikant;

4452 men dette væsen stundom er
4453 med fristelser formeget blandet;
4454 jeg derfor greb til noget andet,
4455 og rejser nu som missionær—
4456 BRAND. Hvorhen?
EJNAR. Til Haleneger-landet.
4457 Men det var bedst, om af vi brak!
4458 min tid er dyr—
BRAND. Du vil ej dvæle?
4459 Se, her er fest idag.
4460 EJNAR. Nej tak;
4461 min plads er hos de sorte sjæle.
4462 Farvel!

(vil gå.)

BRAND. Og intet mindes skimmer
4463 dig standser her og byder spørge—?
4464 EJNAR. Hvorom?
BRAND. Om en, som vilde sørge
4465 ved svælget mellem nu og sidst—
4466 EJNAR. Nu aner jeg; du tænker visst
4467 på dette unge fruentimmer,
4468 som holdt mig under lystens net,
4469 før jeg blev ren i troens tvætt.
4470 Ja, hvordan står det til med hende?
4471 BRAND. Hun blev min hustru året efter.
4472 EJNAR. Det er uvæsentligt; jeg hefter
4473 ej min opmærksomhed ved sligt;
4474 det *vigtigste* jeg kun vil kende.
4475 BRAND. Vort samliv blev velsignet rigt

4476 med sorg og glæde; barnet døde—
4477 EJNAR. Det er uvæsentligt.
BRAND. Å ja;
4478 det var jo mere lån end gave,
4479 og engang dages jo et møde.
4480 Men siden gik hun selv herfra;
4481 derinde grønnes begge grave.
4482 EJNAR. Det er uvæsentligt—
BRAND. Det med?
4483 EJNAR. Om sligt jeg kræver ej besked;
4484 jeg vide vil *hvordan* hun døde.
4485 BRAND. Med håbet om en morgenrøde,
4486 med hjertets hele rige skat,
4487 med viljen stærk til sidste nat—
4488 med tak for alt, hvad livet gav

4489 og livet tog, hun gik i grav.

4490 EJNAR. Alt sådant er kun tant og skrømt;

4491 nævn, hvordan hendes tro så ud.

4492 BRAND. Uryggelig.

EJNAR. På hvem?

BRAND. På Gud!

4493 EJNAR. Ak, kun på ham; så er hun dømt.

4494 BRAND. Hvad siger du?

EJNAR. Fordømt, desværre.

4495 BRAND *(rolig)*. Gå, slyngel!

EJNAR. Helveds overherre

4496 får også dig i sine kløer—

4497 så fuldt som hun, du evigt dør.

4498 BRAND. Du, usling, dømme tør til pølen!

4499 Nys lå du selv i syndesølen—

4500 EJNAR. Ved mig der klæber ingen plet;
4501 jeg skyllet er i troens tvætt;
4502 afgneden er hver søleskvætt
4503 på hellighedens vaskebret;
4504 jeg renset har min Adams-ble
4505 ved hjælp af vaktheds banketræ;
4506 jeg som en messesærk ser ud
4507 ved brug af bønnens sæbelud.
4508 BRAND. Tvi!
EJNAR. Tvi igen. Her lugter svovl,
4509 og jeg ser glimt af djævlens horn.
4510 *Jeg* er et himlens hvedekorn—
4511 du avnen er på dommens skovl.

(går.)

BRAND *(ser en stund efter ham, med en gang lyser hans øjne op og han udbryder).*

4512 *Det* var manden, som jeg trængte!
4513 Nu er alle lænker sprængte;
4514 eget flag skal om mig bølge,
4515 selv om ikke *én* vil følge!

FOGDEN *(kommer ilsomt).*

4516 Kære pastor, skynd Dem bare!
4517 Kirkeprocessionens skare
4518 er i orden til at fare—

4519 BRAND. Lad dem komme.

FOGDEN. Uden Dem!

4520 Husk Dem om og skynd Dem hjem!
4521 Folket vil ej vente længer;
4522 hele menigheden trænger,

4523 lig et elvebrudd om våren,
4524 stimlende til prestegården,
4525 råber, de vil presten se.
4526 Hør kun; atter råb på presten!
4527 Skynd Dem; thi jeg frygter næsten
4528 de skal inhumant sig te!
4529 BRAND. Aldrig jeg mit åsyn dølge
4530 vil i eders flok og følge;
4531 her jeg bliver.
FOGDEN. Er De gal?
4532 BRAND. Eders vej er mig for smal.
4533 FOGDEN. Den blir smalere, jo længer
4534 menigheden frem sig trænger.
4535 Se, der stormer de min sandten!
4536 Provst og prester, embedsmænd,

4537 trænges ud på grøftekanten—
4538 kom dog, kom dog, kære ven;
4539 brug indflydelses-krabasken!
4540 Ha, for sent; de bryder hegnet;
4541 processionen går i vasken!

(Mængden strømmer ind og bryder sig i vild uorden vej gennem festtoget fremover til kirken.)

ENKELTE STEMMER.

4542 Prest!

ANDRE *(peger op mod kirketrappen, hvor* BRAND *står, og råber).*

Se der!

ATTER ANDRE. Giv åbningstegnet!

PROVSTEN *(klemt i trængslen).*

4543 Foged, hold dem inden grændser!

4544 FOGDEN. Ej min myndighed de ændser!

SKOLEMESTEREN *(til Brand).*

4545 Tal, og kast en lysning ind

4546 i de urofyldte sind!

4547 Er det stygt, hvad heller stort,

4548 det, som her skal vorde gjort?

4549 BRAND. O, så går der dog en strømning

4550 over folkets lummerstille!

4551 Mænd, I står på vejens skille!

4552 *Helt* I må det nye ville—

4553 *alle* rådne værkers rømning—

4554 før den store tempelhal

4555 rejses, som den bør og skal!

4556 EMBEDSMÆND. Presten raser!

PRESTER. Han er gal!

4557 BRAND. Ja, jeg var det, da jeg mente,
4558 I på sæt og vis dog tjente
4559 ham, som ånd og sandhed vil!
4560 Og jeg var det, da jeg tænkte,
4561 at jeg ham til eder lænkte
4562 gennem prutnings leflespil.
4563 Liden var den gamle kirke,
4564 og jeg slutted fejgt som så:
4565 dobbelt op—*det* må forslå;
4566 femfold op—jo, *det* må virke!
4567 O, jeg så ej, at det galdt
4568 enten *intet* eller *alt*.
4569 På akkordens vej jeg slingred—
4570 men idag har Herren talt.

4571 Domsbasunen over huset
4572 har i denne time skingret—
4573 og jeg lytted angst-omsuset—
4574 knust, som David stod for Nathan—
4575 slagen, vejret bort af skræk—
4576 nu er alle tvivlsmål væk.
4577 Folk! Akkordens ånd er Satan!

MÆNGDEN *(under stigende gæring).*

4578 Bort med dem, som har os blindet!
4579 Ned med dem, som stjal vor marg!
4580 BRAND. Bag jer selv boer fienden arg,
4581 som har listet på jer bindet.
4582 Høkret har I med jer kræfter,
4583 kløvet eder selv itu;
4584 derfor kommer spredthed efter

4585 med sin hele hulheds-gru.
4586 Hvad vil I ved kirken nu?
4587 Stasen, stasen eder lokker—
4588 sang af orgel og af klokker—
4589 lysten til at gennemrisles
4590 af en højheds-tales ild,
4591 der den læspes, der den hvisles,
4592 der den flommer, tordner, hegler,
4593 efter alle kunstens regler!
4594 PROVSTEN *(sagte)*. Fogdens snak han sigter til!
4595 FOGDEN *(ligeså)*. Det er provstens væv, han snerter!
4596 BRAND. Helligstundens tændte kerter,
4597 ydersiden kun I vil.
4598 Og så hjem igen i sløvhed,
4599 hjem til slæb og slid i døvhed,

4600 sjælen klædt i hverdags-brogen,
4601 som jer krop — og livsensbogen
4602 gemt og glemt på kistebunden
4603 indtil næste helg er runden!
4604 O, det var ej så jeg drømte,
4605 da jeg offerkalken tømte!
4606 Stort jeg vilde kirken bygge,
4607 så dens hvælving kunde skygge,
4608 ej blot over tro og lære,
4609 men udover *alt* i livet,
4610 som af Gud er livsret givet —
4611 over døgnets hverdagsdyst,
4612 kveldens hvile, nattens kummer,
4613 ungdomsblodets friske lyst,
4614 alt, hvad ringt og rigt et bryst

4615 lovligt som sit eget rummer.
4616 Elven, som dernede skummer,
4617 fossen, som i kløften brummer,
4618 tonerne fra stormens lunger,
4619 røsterne, hvor havet runger,
4620 skulde smelte, sjælefangen,
4621 sammen fuldt med orgelsangen
4622 og med kvad fra folketunger.
4623 Væk med værket her er gjort!
4624 Kun i løgnen er det stort;
4625 alt i ånden faldefærdigt,
4626 eders usle vilje værdigt.
4627 I vil alle spirers kvæling
4628 gennem arbejdets fordeling;
4629 under ugens dage seks

4630 haler I Guds flag tildæks,
4631 og det er kun på den syvende,
4632 at det ses mod himlen flyvende!

STEMMER FRA MÆNGDEN.

4633 Før os! Der er storm i vejret!
4634 Før os, du, så har vi sejret!

4635 PROVSTEN. Hør ham ej, han har ej tro,
4636 som det sømmer sig en kristen!

4637 BRAND. Nej, der nævnte du just bristen—
4638 bristen for os begge to,
4639 bristen for det spredte hele!
4640 Troen ejes kun af *sjæle;*
4641 peg på *én,* som er en sjæl!
4642 Peg på *én,* som ej har kastet
4643 bort sin egen bedste del,

4644 der han famled, der han hasted!
4645 Gennem lystens spræl og sparken,
4646 under gøgler-pibers lyd,
4647 sløves I for livets fryd;
4648 først, som udbrændt, sjæle-knarken
4649 træder dansen foran arken!
4650 Er af krøbling og af tåbe
4651 bægret tømt til sidste dråbe—
4652 hej, da er det tid at håbe,
4653 tid i bøn og bod at råbe.
4654 Først I præget af jer slider,
4655 lever jer til tobens-dyr—
4656 så til nådens port I tyr,
4657 søger Gud—som invalider!
4658 Derfor må hans rige ramle.

Hvad skal han med sjæle gamle
rundtom sine fødders skamle?
Har han ikke sagt det højt—
kun med blodets friske sprøjt
gennem alle sindets årer
han dig til sin arving kårer!
Kun som barn du riget vinder?
did får ingen ind sig lirke.
Kom da, både mænd og kvinder—
mød med friske barnekinder
frem i livets store kirke!

FOGDEN. Luk da op!

MÆNGDEN *(skriger som i angst).*
Nej! Ikke denne!

BRAND. Kirken har ej mål og ende.

4672 Gulvet er den grønne jord,
4673 vidde, vang, og hav og fjord;
4674 himlen kun kan hvælvet spænde
4675 over, så den vorder stor.
4676 Der skal al din gerning gøres,
4677 så det tør i koret høres;
4678 du med ugens værk kan møde,
4679 øver dog ej helligbrøde.
4680 Den skal dække *alt,* som barken
4681 dækker træets alt i stammen;
4682 liv og tro skal smelte sammen.
4683 Den skal døgnets gerning bære
4684 enheds-helt med lov og lære.
4685 Der skal dagens yrke være
4686 et med flugt på stjernebanen,

barnets leg om julegranen,
kongedansen foran arken!

(Der går som en storm gennem mængden; nogle viger; de fleste stimler tæt sammen om Brand.)

TUSEND STEMMER.

Lys er tændt, hvor før var mørke—
et er: *liv*—og Gud at dyrke!

PROVSTEN. Ve, han hjorden fra os lokker!
Foged, skriver, lensmand, klokker!

FOGDEN *(dæmpet).* Skrig dog ikke så for pokker!
Hvem vil stanges med en stud?
Lad ham først få raset ud.

BRAND *(til mængden).*

Bort herfra! Her er ej Gud—

4697 kan ej være mellem slige;
4698 frihedsfagert er hans rige.
(vrider kirkedøren ilås og tager nøglerne i hånden.)
4699 Her er jeg ej længer prest.
4700 Gaven kalder jeg tilbage—
4701 af min hånd skal ingen tage
4702 nøglerne til eders fest!
(kaster dem ud i elven.)
4703 Vil du ind, du træl af muldet—
4704 kryb igennem kælderhullet;
4705 myg din ryg er; kryb og buk;
4706 lad i mørkets kvalm dit suk
4707 stryge gifttungt langs med jorden,
4708 lig et magtløst tærings-gisp!
FOGDEN *(sagte og lettet).*

Ha, der røg hans ridderorden!

PROVSTEN *(ligeledes).* Så; nu blir han aldrig bisp!

BRAND. Kom, du unge—kom du friske;
lad et livspust af dig viske
støvet fra den skumle krog.
Følg mig på mit sejerstog!
Engang må du vågne dog;
engang må du, adelsvorden,
bryde freden med akkorden—
ud af usseldommens nød;
ud af hele halvheds-røret—
slå din fiende på øret;
byd ham krig på liv og død!

FOGDEN. Holdt! Jeg læser oprørsakten!

BRAND. Læs! Med jer jeg bryder pagten.

4724 MÆNGDEN. Vis os vejen! Vi skal følge!
4725 BRAND. Over viddens frosne bølge!
4726 Gennem landet vil vi fare,
4727 løse hver en sjælesnare,
4728 folket sidder fanget i—
4729 luttre, løfte, gøre fri—
4730 knuse alle sløvheds-rester,
4731 være mænd og være prester,
4732 præge nyt det slidte stempel,
4733 hvælve riget til et tempel!

(Mængden, hvoriblandt KLOKKEREN *og* SKOLEMESTEREN*, stimler sammen om ham.* BRAND *hæves i vejret på mændenes skuldre.)*

4734 MANGE STEMMER. Stor er tiden! Store syner

4735 gennem lyse dagen lyner!

(Menneskemassen strømmer opigennem dalen; få blir tilbage.)

PROVSTEN *(til de bortdragende).*

4736 O, forblindede, hvad vil I?
4737 Ser I ej, at Satans spil i
4738 al hans tale ligger skjult!

4739 FOGDEN. Hej! Vend om; I hører til i
4740 bygdens farvand, stilt og smult;
4741 Godtfolk, stands—I går tilgrunde!—
4742 Hm, de svarer ej, de hunde!

4743 PROVSTEN. Tænk på eders hus og hjem!

RØSTER FRA MÆNGDEN.

4744 Større hus skal vokse frem!

4745 FOGDEN. Tænk på eders eng og aker;
4746 tænk på eders får og kør!
4747 RØSTER. Himlens dugg gav manna-kager,
4748 da de kårne hungred før!
4749 PROVSTEN. Eders kvinder bag jer skriger!
RØSTERNE *(langt borte).*
4750 Ej vi kender dem, som sviger!
4751 PROVSTEN. Barnet klager: faer forlod os!
4752 HELE SKAREN. Enten med os eller mod os!
PROVSTEN *(ser en stund med foldede hænder efter dem og siger fortabt).*
4753 Uden hjord, med savnets byrde,
4754 står den gamle sognehyrde
4755 plyndret ud til bare skjorten!
FOGDEN *(truer efter Brand).*

4756 Hans blir skammen; hans blir torten!
4757 Snart, herr provst, er sejren vor!

PROVSTEN *(grædefærdigt).*

4758 Sejren? De er fra os dragne—!

4759 FOGDEN. Ja, men vi er ikke slagne,
4760 hvis jeg kender mine får!

(følger efter.)

4761 PROVSTEN. Hvor monstro dog fogden går?
4762 Efter dem, så sandt jeg lever!
4763 Ha, sig atter modet hæver.
4764 Jeg vil også med deroppe—
4765 slå i flok og gøre fanger!
4766 Lægg mig sadlen på min ganger—
4767 skaf en sikker fjeldvant hoppe!

(de går.)

(Ved den øverste sæter i bygden. Landskabet højner sig i baggrunden og går over i store og øde fjeldvidder. Det er regnvejr.)

(BRAND, fulgt af mængden — MÆND, KVINDER og BØRN — kommer opover bakkerne.)

4768 BRAND. Se fremad; did går sejrens flugt!
4769 I dybet ligger bygden lukt,
4770 og vejret har fra fjeld til fjeld
4771 spændt over den sit tåge-tjeld.
4772 Glem døsen i den skumle grænd;
4773 flyv frit, flyv højt, I Herrens mænd!
4774 EN MAND. Vent, vent; min gamle faer er træt.

4775 EN ANDEN. Jeg fra igår har intet ædt—
4776 FLERE. Ja, stil vor sult og sluk vor tørst!
4777 BRAND. Frem, fremad over fjeldet først!
4778 SKOLEMESTEREN. Hvad vej?
BRAND. Hver vej er lige god,
4779 når kun den målet bær imod.
4780 Følg efter her—
EN MAND. Nej, der er brat;
4781 vi vinder ikke frem før nat!
4782 KLOKKEREN. Iskirken ligger og derborte.
4783 BRAND. Den bratte vejen er den korte.
4784 EN KVINDE. Mit barn er sygt!
EN ANDEN. Min fod er sår.
4785 EN TREDJE. Hvor finder jeg en læsknings-tår?
SKOLEMESTEREN.

4786 Mæt mængden, prest — se modet vakler.

MANGE STEMMER.

4787 Prest, gør mirakler! Gør mirakler.

4788 BRAND. O, stygt jer trældom har jer mærket;

4789 I lønnen vil forinden værket.

4790 Op, ryst jer dødnings-sløvhed af —

4791 hvis ej, så gå igen i grav!

SKOLEMESTEREN.

4792 Ja, han har ret; først frem til striden;

4793 vi véd jo, vi får lønnen siden!

4794 BRAND. Det får I, folk, så sandt en Gud

4795 ser klarsynt over verden ud!

4796 MANGE RØSTER. Han er profet! Han er profet!

FLERE I FLOKKEN.

4797 Hør sig os, prest — blir striden hed?

4798 ANDRE. Og blir den lang? Og blir den blodig?
4799 EN MAND. Prest, kræves det at være modig?
SKOLEMESTEREN *(dæmpet).*
4800 Jeg kan vel være tryg for livet?
4801 EN ANDEN MAND. Hvad blir *min* del af sejrens løn?
4802 EN KVINDE. Jeg mister da vel ej min søn?
4803 KLOKKEREN. Er sejren os før tirsdag givet?
BRAND *(ser sig forvildet om i flokken).*
4804 Hvad spørges om? Hvad vil I vide?
4805 KLOKKEREN. Først om hvorlænge vi skal stride—
4806 derefter nævn vort stridsforlis,
4807 og endelig—vor sejers pris!
4808 BRAND. Det spørges om?
SKOLEMESTEREN. Ja vel; dernede
4809 vi fik ej ret på tingen rede.

4810 BRAND *(oprørt)*. Så skal I få det nu!
4811 MÆNGDEN *(stimler tættere sammen)*. Tal! Tal!
4812 BRAND. Hvorlænge striden vare skal?
4813 Den vare skal til livets ende,
4814 til I har alle offre bragt,
4815 og løst jer fra akkordens pagt—
4816 til I har viljen hel ihænde,
4817 til alle fejge tvivlsmål faldt
4818 for budet: intet eller alt!
4819 Og stridsforliset? Alle guder,
4820 hver halvheds-ånd på højtids-hylden,
4821 hver jordtræls-kæde, blank og gylden,
4822 al eders slapheds sovepuder!
4823 Og sejersprisen? Viljens renhed,
4824 i troen flugt, i sjælen enhed—

4825 hin offerlydighed, som gav
4826 med jubel indtil død og grav—
4827 en tornekrans om hvermands tinding—
4828 se, det skal vorde eders vinding!

MÆNGDEN *(under rasende skrig).*

4829 Forrådt, forrådt! Bedraget! Sveget!

4830 BRAND. Jeg har ifra mit ord ej veget.

4831 ENKELTE. Du sejr har lovet os ihænde—
4832 nu vil du den til offer vende!

4833 BRAND. Jeg sejr har lovet—og jeg svær,
4834 den vindes skal igennem jer.
4835 Men hver, som går i første række,
4836 må falde for sin fagre sag;
4837 tør ej han det, så lad ham strække
4838 sit våben inden kampens dag.

I fiendevold er dømt det flag,
som værges af en vilje svag;
hvis du af offerskrækken lammes—
dødsmærket er du, før du rammes!

MÆNGDEN. Vort eget fald han kræver frækt
til fromme for en ufødt slægt!

BRAND. Igennem offrets ørkenvidder
går vejen til vort Kanaan.
Til sejr i fald! Hver slægtens mand
jeg byder op som Herrens ridder!

KLOKKEREN. Jo, her vi dejligt i det sidder!
I bygden er vi sat i ban—

SKOLEMESTEREN. Didned vi aldrig vende kan.

KLOKKEREN. Og fremad, fremad ingen gider!

NOGLE. Slå ham ihjel!

SKOLEMESTEREN. Nej, det blev værre!
4854 vi trænger jo en overherre!
KVINDER *(peger forskrækket nedover vejen).*
4855 Hu, provsten!
4856 SKOLEMESTEREN. Lad jer blot ej skræmme!
PROVSTEN *(kommer, fulgt af nogle af de tilbageblevne).*
4857 O, mine børn! O, mine får!
4858 Lyt til den gamle hyrdes stemme!
SKOLEMESTEREN *(til mængden).*
4859 Ej mer vi har i bygden hjemme;
4860 bedst at vi over vidden går!
4861 PROVSTEN. O, at I kan så tungt mig græmme,
4862 og slå mit bryst så dybe sår!
4863 BRAND. Du såred sjæle år for år!
4864 PROVSTEN. Hør ikke på ham! Han jer mader

4865 med hule løfter.

FLERE. Det er sandt!

4866 PROVSTEN. Men vi er milde; vi forlader,

4867 hvor vi oprigtig anger fandt.

4868 O, gå dog i jer selv tilsidst,

4869 og se den sorte helvedslist,

4870 hvormed han folket om sig flokked!

4871 MANGE. Ja, det er sikkert; han os lokked!

4872 PROVSTEN. Og tænk jer om; hvad mægter I,

4873 en ringe flok i vråen bårne?

4874 Er I til noget storværk kårne?

4875 Kan I de bundne gøre fri?

4876 I har jer lille hverdagsdont;

4877 hvad der går over den, er ondt.

4878 Kan eders arm på valen nytte?

I værge skal jer lave hytte.
Hvad vil I mellem falk og ørn?
Hvad vil I mellem ulv og bjørn?
I blir kun overmagtens bytte—
o, mine får—o, mine børn!

MÆNGDEN. Ja, ve os—det er sandheds ord!

KLOKKEREN. Og dog, da vi fra bygden foer,
vi lukked bag os hyttens dør—
der er ej hjemmet nu, som før.

SKOLEMESTEREN. Nej, han har lyst for folkets øjne,
har pegt på brist og sot og løgne;
ej længer menigheden sover;
det liv, som fordum var os nok,
blev uliv for den vågne flok.

PROVSTEN. Ak, tro I mig, det går snart over.

4894 Alt kommer i de gamle folder,
4895 når blot en stund I stilt jer holder.
4896 Jeg borger for at menigheden
4897 skal snart fornemme fortidsfreden.
4898 BRAND. Vælg, mænd og kvinder!
NOGLE. Vi vil hjem!
4899 ANDRE. For sent, for sent; langs vidden frem!
FOGDEN *(kommer ilsomt).*
4900 O, lykketræf at jeg jer finder!
4901 KVINDERNE. Å, kære, vakkre, vær ej vred!
4902 FOGDEN. Ej nu, ej nu; kom bare med;
4903 En bedre tid for bygden rinder—
4904 hvis I fornuftigt laer jer sige,
4905 er alle mand før kvelden rige!
4906 FLERE. Hvorledes det?

FOGDEN. En fiskestim
4907 på millioner står i fjorden!
4908 MÆNGDEN. Hvad siger han!
FOGDEN. Gør alt iorden!
4909 Sky viddens uvejr, sludd og rim.
4910 Før styred stimen aldrig hid—
4911 *nu,* venner, for vor del af Norden
4912 der rinder op en bedre tid!
4913 BRAND. Vælg mellem Herrens råb og hans!
4914 FOGDEN. Følg eders egen sunde sans!
4915 PROVSTEN. O, her er et mirakel hændt;
4916 et fingerpeg fra himlen sendt!
4917 Ak, jeg har drømt det jævnt og tidt,
4918 men tænkte det var mareridt—
4919 nu ser vi klart hvorhen det sigter—

4920 BRAND. Jer selv I taber, hvis I svigter!
4921 MANGE. En fiskestim!
FOGDEN. På millioner!
4922 PROVSTEN. Brød, guld til eders børn og koner!
4923 FOGDEN. Nu ser I vel, det ej er tid
4924 at spilde eders kraft i strid,
4925 især imod en overmagt,
4926 som gør herr provsten selv forsagt.
4927 Nu har I andre mål for øje,
4928 end tomt at hige mod det høje,
4929 Vorherre hytter nok sig selv;
4930 befæstet er jo himlens hvælv.
4931 Bland ej jer op i andres trætte,
4932 men skynd jer, havets skat at lette;
4933 det er et praktisk gøremål,

4934 som øves uden blod og stål;
4935 det bringer eder velstands-stoffer,
4936 og kræver ej personligt offer!
4937 BRAND. Just offret står med lueskrift,
4938 som Herrens krav, bag skyens rift!
4939 PROVSTEN. Ak, føler I til offer drift,
4940 så kom kun trygt til mig en skøn dag—
4941 som for exempel næste søndag—
4942 jeg skal min sandten—
FOGDEN *(afbrydende).* Ja, ja, ja!
KLOKKEREN *(sagte til provsten).*
4943 Beholder jeg min post som klokker?
4944 SKOLEMESTEREN *(ligeså).* Blir skolen tagen mig ifra?
4945 PROVSTEN *(dæmpet).* Ifald I mængdens stivsind rokker,
4946 så vil man vistnok være mild—

4947 FOGDEN. Afsted, afsted; ej tiden spild!
4948 KLOKKEREN. Tilbåds, tilbåds, hver, som er klog!
4949 NOGLE. Men presten—?
KLOKKEREN. Presten? Slip den gale!
4950 SKOLEMESTEREN. I ser jo her Vorherres tale,
4951 som i en åben prentet bog.
4952 FOGDEN. Svig presten; det er ret og pligt;
4953 han dåred jer med tant og digt—
4954 FLERE. Han løj for os!
PROVSTEN. Hans tro er vrang;
4955 og tænk, han har ej laud engang!
4956 NOGLE. Hvad har han?
FOGDEN. Dårlig karakter!
4957 KLOKKEREN. Ja, det er sandt; det klart vi ser!
4958 PROVSTEN. Hans gamle moer forgæves vented!

4959 han nægted hende sakramentet!

4960 FOGDEN. Han fast tog livet af sit barn!

4961 KLOKKEREN. Af konen med!

KVINDER. Tvi, tvi, det skarn!

4962 PROVSTEN. Slet søn, slet faer, slet ægtemand!—

4963 mon værre kristen gives kan!

4964 MANGE STEMMER. Vor gamle kirke rev han ned!

4965 ANDRE. I baglås han den nye vred!

4966 ATTER ANDRE. Han slang os på en havsnøds-planke!

4967 FOGDEN. Han stjal min dårekiste-tanke!

4968 BRAND. Jeg mærket ser på hvermands pande.

4969 Jeg ser, hvor denne slægt vil lande.

HELE FLOKKEN *(brølende).*

4970 Hej, hør ham ej! Af bygden driv

4971 den helvedbrand med sten og kniv!

(BRAND drives med stenkast indover i ødemarkerne. Forfølgerne vender efterhånden tilbage.)

4972 PROVSTEN. O, mine børn! O, mine får!
4973 Nu vender I til hjemmets arne;
4974 lad anger eders øjne klarne,
4975 og I skal se at godt det går.
4976 Vi véd, Vorherre er så god;
4977 han kræver ej uskyldigt blod—
4978 og vor regering er tillige
4979 så mild, som knapt i noget rige;
4980 og øvrigheden, amtmand, foged,
4981 vil ikke gøre jer det broget,
4982 og selv jeg er så kærlig, som
4983 vor tids humane kristendom—

jer overmænd vil allesammen
med eder bo i fred og gammen.
FOGDEN. Men hvis her findes nogen brist,
så må den heles, det er visst.
Når først vi kommer lidt til ro,
så vælger vi en kommission,
som prøve skal i hvilket mon
der bødes kan på lys og tro.
Den bør bestå af nogle prester,
som jeg og provsten kalder til—
desuden, dersom så I vil,
af klokker og af skolemester
samt andre mænd af folkets kreds,
så I kan slå jer trygt tilfreds.
PROVSTEN. Ja, vi skal lette al jer byrde,

4999 som I den gamle sjælehyrde
5000 idag har lettet for hans angst.
5001 Den tanke gøre hvermand stærk,
5002 at her er hændt et underværk.
5003 Farvel; god lykke til jer fangst!

5004 KLOKKEREN. Ak, *det* er folk med kristen mildhed!

5005 SKOLEMESTEREN. De går sin gang i bramfri stilhed.

5006 KVINDER. De er så snilde og så pene!

5007 ANDRE. Så rigtig folkelig gemene!

5008 KLOKKEREN. *De* kræver ikke ulivssår.

5009 SKOLEMESTEREN. *De* folk véd mer end Fadervor!

(Flokken drager nedover.)

PROVSTEN *(til fogden).*

5010 Ak, dette vil forbedre tonen.

5011 Nu er i alt et omslag nær;
5012 thi, Gud ske lov, der noget er,
5013 som bærer navn af reaktionen.
5014 FOGDEN. *Mit* værk det var, at alt spektakel
5015 blev kvalt i selve fødselstimen.
5016 PROVSTEN. Ak, mest vi skylder hint mirakel—
5017 FOGDEN. Hvad for mirakel?
PROVSTEN. Fiskestimen.
FOGDEN *(blæser)*.
5018 Det var en løgn naturligvis!
5019 PROVSTEN. Ja så? En løgn?
FOGDEN. Jeg gav til pris,
5020 hvad vrøvl mig først i munden faldt—
5021 kan sligt vel lastes, hvor det galdt
5022 så vigtig sag?

PROVSTEN. Nej, Gud bevares;
5023 i nødsfald kan det godt forsvares.
5024 FOGDEN. Og desforuden, om et døgn,
5025 når folket atter får sig sundet,
5026 hvad gør det da, om sejr blev vundet
5027 i kraft af sandhed eller løgn?
5028 PROVSTEN. Ven, jeg er ingen rigorist.
(ser indover i ødemarken.)
5029 Men er det ikke Brand, som hist
5030 sig slæber frem?
FOGDEN. Jo, ganske visst!
5031 En enlig kriger på sit tog!
5032 PROVSTEN. Nej; vent; *én* til jeg øjner dog—
5033 langt bag ham!
FOGDEN. Hvad—det er jo Gerd!

5034 Det følgeskab er karlen værd.

5035 PROVSTEN *(lystig).* Når stillet er hans offerdrift,

5036 ham sættes bør slig mindeskrift:

5037 her hviler Brand; hans sejr blev skral;

5038 *én* sjæl han vandt—og hun var gal!

FOGDEN *(med fingeren på næsen).*

5039 Men når jeg ret mig tænker om,

5040 det dog mig forekommer, som

5041 lidt inhuman var folkets dom.

PROVSTEN *(trækker på skuldrene).*

5042 *Vox populi vox dei.* Kom!

(de går.)

(Inde på de store vidder. Uvejret vokser og jager skyerne tungt over snesletten; sorte tinder og toppe træder hist og her frem og sløres atter af tågen.)

*(*BRAND*, kommer blodig og forslået indover fjeldet.)*

BRAND *(standser og ser tilbage).*

Tusend fulgte mig af bygden;
ikke *én* vandt op til højden.
Gennem alle hjerter taler
trangen til en større tid;
over alle sjæle daler
ledingsbud til løftet strid.
O, men offret, offret skræmmer;
viljen vek og ræd sig gemmer—
én jo for dem alle døde—

5052 fejghed er ej længer brøde!

(synker ned på en sten og ser sig sky omkring.)

5053 Jævnt og tidt jeg måtte grue;

5054 skrækken risled i mit hår,

5055 når jeg gik, som barnet går,

5056 under hyl og hundetuden,

5057 i den mørke genfærdsstue.

5058 Men jeg tvang min hjertebanken,

5059 og jeg trøsted mig med tanken:

5060 ude skinner lysets væld,

5061 mørket er ej nat, ej kveld—

5062 her er skodder kun for ruden.

5063 Og jeg tænkte, dagens skin,

5064 sommerlivets klare lue,

5065 skal igennem dørens bue

5066 vælde fuldt og fagert ind
5067 i den mørke genfærdsstue.
5068 O, hvor bittert jeg bedrog mig.
5069 Begsort nat imøde slog mig—
5070 og derude sad forstemte
5071 spredte mænd langs fjord og vik,
5072 holdt på minder, åndsforglemte,
5073 gemte dem, som kongen gemte
5074 årvis på sin Snefrids lig,
5075 løste dødninglinets flig,
5076 lytted over hjertekulen,
5077 næred sig med livshåbs-smulen,
5078 mente, *nu* sprang blodets røde
5079 roser ud ifra den døde.
5080 Ikke *én,* som han, sig hæved,

SNEFRID: Kong Harald Hårfagre sin kone som, ved hennes død, kongen ikke kunne få seg til å begrave siden han håpet hun fortsatt var i live, så hun lå og langsomt forråtnet.

gav til graven hvad den kræved.
Ikke *én* iblandt dem véd:
liget drømmes ej tillive,
liget må i muldet ned,
ligets hverv kun er at give
næring til en nylagt sæd.—
Nat, kun nat—og nat igen
over kvinder, børn og mænd!
Kunde jeg med lyn i hånden
frelse dem fra strådøds-vånden!
(springer op.)
Sorte syner ser jeg jage
lig et helridt gennem natten.
Tiden står i uvejrskofte,
maner med en livsdåds krav,

5095 kræver svunget stål for stav,
5096 kræver skeden tom ved hofte—
5097 frænder ser i strid jeg drage—
5098 brødre ser jeg sidde spage,
5099 krøbne under gemselshatten.
5100 Og jeg øjner mer endnu—
5101 usseldommens hele gru—
5102 klynk fra kvinden, skrig fra manden,
5103 øret stængt for bøn og bud—
5104 ser dem riste sig på panden
5105 navn af fattigfolk ved stranden,
5106 folk med skillingspræg fra Gud.
5107 Blege lytter de til braget,
5108 tror at selvgjort afmagt skærmer.—
5109 Regnbue over maj-vangen,

5110 flag, hvor er du nu at se?
5111 Hvor er nu de farver tre—
5112 de, der slog og fnøs fra stangen,
5113 under storm af folkesangen,
5114 til en konge og en sværmer
5115 splitt og tunge skar i flaget?
5116 Tungen brugte du til pral;
5117 tør ej dragen vise tænder,
5118 trænges ingen splittflags-ender—
5119 folkeskriget kunde tiet,
5120 kongesaksen kunde biet;
5121 flag med fredens fire hjørner
5122 strækker til som nødsignal,
5123 når en grundstødt skude tørner!
5124 Værre tider; værre syner

5125 gennem fremtidsnatten lyner!
5126 Brittens kvalme stenkulsky
5127 sænker sort sig over landet,
5128 smudser alt det friske grønne,
5129 kvæler alle spirer skønne,
5130 stryger lavt, med giftstof blandet,
5131 stjæler sol og dag fra egnen,
5132 drysser ned, som askeregnen
5133 over oldtids dømte by.—
5134 Da er slægten vorden styg—
5135 gennem grubens krumme gange
5136 lyder nyn af drypvands-sange;
5137 puslingflokken, travl og tryg,
5138 frigør malmens bundne fange,
5139 går med puklet sjæl og ryg,

5140 glor med dvergens gridske øjne
5141 efter guldets blanke løgne.
5142 Sjæl ej skriger, mund ej smiler,
5143 brødres fald ej hjerter kløver,
5144 eget fald ej vækker løver—
5145 flokken hamrer, mynter, filer;
5146 rømt er lysets sidste tolk;
5147 slægten vorden er et folk,
5148 som har glemt, at viljens pligter
5149 ender ej, hvor evnen svigter!
5150 Værre tider; værre syner
5151 gennem fremtidsnatten lyner!
5152 Kløgtens ulv med gluf og glam
5153 truer lærens sol på jorden;
5154 nødskrig lyder op mod Norden,

5155 byder leding ud langs fjorden;
5156 dvergen hvæser tvær og klam—
5157 sligt er ikke sag for *ham.*
5158 Lad de stærke samfund gløde;
5159 lad de *andre* give møde;
5160 *vi* har ikke råd at bløde—
5161 vi er små, vi savner evne
5162 til et sandheds styrkestævne,
5163 kan ej offre folkehelsen
5164 for vor brøk af verdensfrelsen.
5165 Ej for os blev kalken drukket,
5166 ej for os hugg tornekransen
5167 i hans tinding sine tænder,
5168 ej for os blev Romer-landsen
5169 i den dødes side stukket,

5170 ej for *vor* skyld naglen brænder,
5171 boret gennem fod og hænder.
5172 Vi er små, er sidst i laget,
5173 byder ledingsbudet trods!
5174 Ej for os blev korset taget!
5175 Spanrem-slaget, spanrem-slaget,
5176 Ahasveri rap, som ruller
5177 purpur om den dømtes skulder,
5178 er passionens brøk for *os!*

AHASVERI: Jeg har ikke klart å finne ut hva dette betyr, tips mottas.

(kaster sig ned i sneen og dækker ansigtet til; om lidt ser han op.)

5179 Har jeg drømt? Er nu jeg vågen?
5180 Alt er gråt og dulgt i tågen.
5181 Var det syge syner kun,

5182 hvad jeg så til denne stund?
5183 Er det billed glemt og tabt,
5184 hvori mandens sjæl blev skabt?
5185 Er vort ophavs ånd besejret—?

(lyttende.)

5186 Ha, det går som sang i vejret!

DE USYNLIGES KOR *(suser i stormen).*

5187 Aldrig, aldrig blir du lig ham—
5188 thi i kødet er du skabt;
5189 gør hans gerning eller svig ham,
5190 ligefuldt er du fortabt!

BRAND *(gentager ordene og siger sagte).*

5191 Ve mig, ve mig; snart jeg tror det!
5192 Stod han ej i kirkekoret,
5193 slog med hånden vredt mod ordet?

5194 Tog han ikke alt mit eje,
5195 stængte alle lysets veje,
5196 lod mig kæmpe til det sidste,
5197 lod mig nederlaget friste!

KORET *(lyder stærkere over ham).*

5198 Orm, du aldrig vorder lig ham—
5199 dødens bæger har du tømt;
5200 følg ham efter eller svig ham,
5201 ligefuldt din dåd er dømt!

5202 BRAND *(stille).* Agnes, Alf, de lyse dage,
5203 liv i fred og liv i hvile,
5204 bytted jeg mod kamp og klage,
5205 rev mit bryst med offerpile—
5206 fældte dog ej folkets drage.

KORET *(mildt og lokkende).*

5207 Aldrig, drømmer, blir du lig ham,
5208 arv og odel har du tabt;
5209 alt dit offer gør ej rig ham—
5210 for dit jordliv er du skabt!

BRAND *(brister i sagte gråd).*

5211 Alf og Agnes, kom tilbage;
5212 ensom sidder jeg på tinden,
5213 gennemblæst af nordenvinden,
5214 bidt af genfærd, klamme, spage—!

(han ser op; en dæmrende plet åbner og vider sig ud i tågen; en KVINDESKIKKELSE *står der, lyst klædt, med kåbe over skuldrene. Det er* AGNES.*)*

SKIKKELSEN *(smiler og breder armene mod ham).*

5215 Brand, her har du mig igen!

BRAND *(farer forvildet op).*

5216 Agnes! Agnes! Hvad er dette!

5217 SKIKKELSEN. Alt var feberdrøm, min ven!

5218 *Nu* skal sottens tåger lette!

5219 BRAND. Agnes! Agnes!

(vil ile hende imøde.)

SKIKKELSEN *(skriger).* Kom ej over!

5220 Se dog sluget mellem os!

5221 Her går fjeldets vilde fos.

(mildt.)

5222 Ej du drømmer, ej du sover,

5223 ej du mer med syner slås.

5224 Du har været syg, du kære—

5225 drukket vanvids bittre drik,

5226 drømt, din hustru fra dig gik.—

5227 BRAND. O, du lever! Lovet være—!

SKIKKELSEN *(hurtigt).*

5228 Hys, tal heller derom siden!

5229 Følg mig, følg mig; knap er tiden.

5230 BRAND. O, men Alf?

SKIKKELSEN. Ej heller død.

5231 BRAND. Lever!

SKIKKELSEN. Lever sund og rød!

5232 Alle sorger har du drømt;

5233 al din kamp var ikkun skrømt.

5234 Alf er hos din gamle moer;

5235 hun er frisk og han er stor;

5236 end er bygdens kirke til;

5237 den kan rives, hvis du vil—

5238 sognets folk dernede slider

5239 jævnt, som i de gode tider.

5240 BRAND. Gode?

SKIKKELSEN. Ja—da her var fred.

5241 BRAND. Fred!

SKIKKELSEN. O, skynd dig, Brand; kom med!

5242 BRAND. Ak, jeg drømmer!

SKIKKELSEN. Nu ej længer.

5243 Men til røgt og ly du trænger—

5244 BRAND. Jeg er stærk.

SKIKKELSEN. Ak, ej endnu;

5245 bag dig lurer drømmens gru.

5246 Atter vil du tåget glide

5247 bort fra min og barnets side,

5248 atter vil din tanke sløves—

5249 hvis ej lægemidlet prøves.

5250 BRAND. O, giv hid!
SKIKKELSEN. Du selv er Manden.
5251 *Du* kun kan det, ingen anden.
5252 BRAND. Nævn det da!
SKIKKELSEN. Den gamle læge,
5253 som har læst så mangen bog—
5254 han, som er til bunden klog,
5255 fundet har din sygdoms spor.
5256 Alle syner, stygge, blege,
5257 mantes frem med *trende ord*.
5258 *Dem* må kækt du overstrege,
5259 ud af mindebladet slette,
5260 væk fra lovens tavle stryge.
5261 *De* har voldt, at sotten faldt
5262 på dig som en vildsinds-byge—

5263 glem dem, glem dem, vil du tvætte
5264 sjælen ren for sot og syge!
5265 BRAND. Sig dem!
SKIKKELSEN. «*Intet* eller *alt*».
5266 BRAND *(viger)*. Er det så?
SKIKKELSEN. Så visst jeg lever,
5267 og så visst du engang dør!
5268 BRAND. Ve os begge! Sverdet svæver
5269 draget over os som før!
5270 SKIKKELSEN. Brand, vær mild; min favn er varm;
5271 hold mig med din stærke arm—
5272 lad os søge sol og sommer—
5273 BRAND. Anden gang ej sotten kommer.
5274 SKIKKELSEN. Ak, den kommer, Brand, vær tryg.
BRAND *(ryster på hovedet)*.

5275 Den er slynget bag min ryg.
5276 Ingen vilde drømmes gru—
5277 livets, livets kommer nu!
5278 SKIKKELSEN. Livets?
BRAND. Følg mig, Agnes!
SKIKKELSEN. Stå!
5279 Brand, hvad vil du?
BRAND. Hvad jeg må:
5280 *leve,* hvad til nu er *drømt*—
5281 gøre *sandt,* hvad end er *skrømt.*
5282 SKIKKELSEN. Ha, umuligt! Husk, hvorhen
5283 vejen bar dig!
BRAND. Om igen!
5284 SKIKKELSEN. Rædslens ridt i drømmetågen
5285 vil du ride fri og vågen?

5286 BRAND. Fri og vågen.
SKIKKELSEN. Slippe barnet?
5287 BRAND. Slippe barnet.
SKIKKELSEN. Brand!
BRAND. Jeg må.
5288 SKIKKELSEN. Blodig rive mig af garnet?
5289 Mig med offersvøber slå
5290 indtil døden?
BRAND. Jeg det må.
5291 SKIKKELSEN. Alle lys i natten slukke,
5292 dagens solskær udelukke,
5293 aldrig livets frugter plukke,
5294 aldrig løftes lindt af sange?
5295 O, jeg mindes dog så mange!
5296 BRAND. Jeg det må. Spild ej din bøn.

5297 SKIKKELSEN. Glemmer du din offerløn?
5298 Alt dit løftningshåb bedrog dig;
5299 alle sveg dig, alle slog dig!
5300 BRAND. Ej for egen løn jeg lider;
5301 ej for egen sejr jeg strider.
5302 SKIKKELSEN. For et folk i grubens gange!
5303 BRAND. *Én* kan give lys til mange.
5304 SKIKKELSEN. Dømt er jo dets fremtids-slægter!
5305 BRAND. Stort en enkelts vilje mægter.
5306 SKIKKELSEN. Husk at *én* med flamme-riset
5307 manden drev af paradiset!
5308 Porten har han lagt et slug for—
5309 over *det* du springer ej!
5310 BRAND. Åben lod han længslens vej!

SKIKKELSEN *(forsvinder i et brag; tågen vælter sig hvor den stod, og der skriges hvast og skærende, som fra en der flygter).*

5311 Dø! Dig har ej verden brug for!

BRAND *(står en stund som bedøvet).*

5312 Væk det jog i skoddens røg—
5313 fløj på store hvasse vinger
5314 over vidden som en høg.
5315 Kravet var en lillefinger
5316 for at fange helt min hånd—!
5317 Ha, det var akkordens ånd!

GERD *(kommer med en riffle).*

5318 Så du høgen! Så du høgen?

5319 BRAND. Ja, du; dennegang jeg så ham.

5320 GERD. Fort, sig vejen, han er strøgen;

5321 vi vil efter, vi vil nå ham!

5322 BRAND. Intet våben bider på ham;

5323 stundom tykkes han at fly,

5324 hjerteramt af dødens bly—

5325 men vil baneslag du slå ham,

5326 er han bag dig lige kry,

5327 gækker, lokker dig pány.

5328 GERD. Rensdyr-skyttens riffle stjal jeg,

5329 har den ladt med sølv og stål;

5330 du kan tro, jeg er så gal ej,

5331 som de siger!

BRAND. Træf dit mål!

(vil gå.)

5332 GERD. Prest, du halter jo på foden.

5333 Hvad har voldt det?

BRAND. Folket jog mig.

5334 GERD *(nærmere).* Rød, som blod fra hjerteroden,

5335 er din tinding!

BRAND. Folket slog mig.

5336 GERD. *Før* du havde sang i røsten—

5337 nu kun knirk, som løv om høsten!

5338 BRAND. Alt og alle—

GERD. Hvad?

BRAND. Bedrog mig.

GERD *(ser med store øjne på ham).*

5339 Hå—nu kender jeg dig først!

5340 Jeg har tænkt, at du var presten—

5341 tvi med ham og hele resten!

5342 Du er manden, som er størst.

5343 BRAND. Dårligt mente jeg det næsten.

5344 GERD. Lad mig se på dine hænder!
5345 BRAND. Mine hænder?
GERD. Nagle-såret!
5346 Blodets dryp jeg ser i håret—
5347 biddet efter torne-tanden,
5348 hugget vildt og hvast i panden.
5349 Dig har korsets træ jo båret!
5350 Faer har sagt, da jeg var liden,
5351 det blev gjort for længe siden,
5352 langt herfra, og af en anden—
5353 nu jeg skønner han mig dåred—
5354 ja, for du er frelser-manden!
5355 BRAND. Vig ifra mig!
GERD. Skal jeg falde
5356 ned og bede for din fod?

5357 BRAND. Vig!
GERD. *Du* ødte jo det blod,
5358 som har magt at frelse alle!
5359 BRAND. O, jeg véd ej frelsens fjæl
5360 for min egen arme sjæl!
5361 GERD. Her er rifflen! Lad dem dræbes—!
BRAND *(ryster på hovedet).*
5362 Frem mod faldet skal der stræbes.
5363 GERD. Ej af dig; du går jo først!
5364 I din hånd er naglehullet—
5365 du er udvalgt; du er størst.
5366 BRAND. Jeg er ringest kryb i muldet.
GERD *(ser opad; skyerne letter).*
5367 Véd du, hvor du står?
5368 BRAND *(stirrer frem for sig).* Jeg står

5369 ved det første trin af trappen;
5370 højt er op og foden sår.
5371 GERD *(vildere).* Svar mig! Véd du, hvor du står?
5372 BRAND. Ja, nu falder tågekappen.
5373 GERD. Ja, den falder: Svartetind
5374 peger helt i himlen ind!
5375 BRAND *(ser op).* Svartetind? Iskirken!
GERD. Ja!
5376 Kirkegæst du blev endda!
5377 BRAND. Tusend mile bort herfra!—
5378 O, hvor inderligt jeg higer
5379 efter lys og sol og mildhed,
5380 efter fredens kirke-stilhed,
5381 efter livets sommer-riger!
(brister i gråd.)

Jesus, jeg har råbt dit navn;
aldrig tog du mig i favn;
tæt forbi mig er du gledet,
gammelt ord på tungen lig;
lad mig nu af frelsens-klædet,
med den sande bods-vin vædet,
fange blot en fattig flig!

GERD *(bleg)*. Hvad er det? Du græder, du,
varmt, så det på kinden ryger—
varmt, så bræens grav-lin stryger
dryppende fra top og tinde—
varmt, så isen i mit minde
løses op i gråd herinde—
varmt, så messekåben glider
nedad jøkel-prestens sider—!

(bævende.)

5397 Mand, hvi græd du ej før nu!

BRAND *(klar, strålende og ligesom forynget).*

5398 Frostvejr bær igennem loven—

5399 siden sommersol fra oven!

5400 Til idag det galdt at blive

5401 tavlen, hvorpå Gud kan skrive—

5402 fra idag mit livsensdigt

5403 skal sig bøje varmt og rigt.

5404 Skorpen brister. Jeg kan græde,

5405 jeg kan knæle—jeg kan bede!

(synker iknæ.)

5406 GERD *(skotter opover og siger sagte og sky).*

5407 Se, der sidder han, den stygge!

5408 Det er ham, som kaster skygge,

5409 der han pisker tindens sider
5410 med sin brede vingefjær.
5411 *Nu* er frelsens time nær—
5412 dersom bare sølvet bider!

(kaster rifflen til kinden og skyder. Hult drøn, som af en rullende torden, lyder højt oppe fra bergvæggen.)

5413 BRAND *(farer op)*. Ha, hvad gør du!
GERD. Ramt han glider!
5414 Jeg har truffet—se, han falder;
5415 hør, han skriger, så det gjalder!
5416 Mange tusend fjær af hammen
5417 fyger ned fra bergvægs-kammen—
5418 se, hvor han blir stor og hvid—!
5419 Hej, han ruller ende hid!

BRAND *(synker sammen).*

5420 Ja, hver slægtens søn tildøde
5421 dømmes må for slægtens brøde!

5422 GERD. Tifold større himmeltelt
5423 spændtes ud, da han blev fældt!
5424 Se, han tumler; se, han ruller—
5425 å, jeg vil ej længer grue;
5426 han er hvid jo, som en due—!

(skriger i rædsel.)

5427 Hu, det stygge, stygge bulder!

(kaster sig ned i sneen.)

BRAND *(krymper sig under den styrtende skred og siger opad).*

5428 Svar mig, Gud, i dødens slug!—

5429 gælder ej et frelsens fnug
5430 mandeviljens *qvantum satis*—?!

(Skreden begraver ham; hele dalen fyldes.)

EN RØST *(råber gennem tordenbragene).*
5431 Han er *deus caritatis!*

ORDLISTEN

Denne ordliste er en typisk data-dum affære, nesten uberørt av menneskelig intelligens. For eksempel er ord med og uten genitiv «s» opplistet separat og all kapitalisering er uforandret (slik at hvis den første eller eneste forekomst av et ord begynner med en versal, så blir det versal i listen). Min teknologi kan heller ikke skille mellom egennavnet «Brand» og substantivet «brand»—og jeg har derfor manuelt lagt til den ene sidereferansen til flammefenomenet «brand». Det er sikkert

også andre utilstrekkeligheter i listen, så dette er opplagt ingen perfekt *konkordans* for de Ibsen-skriftlærde—til *det* er jeg for lat og for underbetalt.

Men jeg krever kreditt for dette: ordlisten har *hyperlenker* i PDF filen fra *hver* sidehenvisning til teksten.Det er 22,613 side-referanser med hyperlenker—bare klikk på sidenummeret for å lese ordet i dets kontekst.

Som man ser av telleverket inneholder ordlisten 5,983 ord. Gitt repetering grunnet genitiv, verbformer, etc., vil jeg anslå at *unike stamord* i BRAND er nøyaktig … «drøye 4,000».

Jeg har imidlertid luket vekk følgende 21 småord: *af, at, da, den, der, det, en, er, et, for, fra, har, i, med, men, og, på, som, så, til* og *var.* Dette eliminerte 4,854 sidereferanser og gjorde min PDF litt slankere. Som Fogden sier: «Spart er altid spart.»

Jeg har også fjernet fra ordlisten alle sidereferanser til *personnavn foran dialog*, siden å beholde dem ville gi gitt meningsløst mange forekomster av navn. Navnereferansene i ordlisten forekommer altså bare til *sceneanvisninger* og *dialoger*. Bortsett fra de 21 småordene er *alle* ord i BRAND inkludert, også de ord som forekommer i sceneanvisningene.

Jeg selv finner det fascinerende å øyevandre rundt i ordlisten: jeg ser ord som «ådselbål» og «trolddomsbåret» og «viljegribben» — og plager gladelig meg selv med å undres over *hvor* de forekommer og *hvordan* Ibsen så mesterlig bruker dem. Så klikker jeg på sidereferansen — og lar meg straks forbløffe!

Jeg håper også andre lesere av BRAND vil tenke, handle og føle slik.

1 Abel 341
2 ad 73, 138
3 Adam 39, 92
4 Adams-ble 355
5 adelsfærd 63
6 adelskab 162
7 adelsvorden 371
8 adles 116
9 afbrydende 39, 389
10 afbryder 62
11 afdelingsvis 344
12 affældig 35
13 afgangsstund 155
14 afglans 206
15 afgneden 355
16 afgrund 18, 263
17 afgrundsbredden 78
18 afgrundsbund 66
19 afgrunds-gabet 262
20 afgrunds-hult 346
21 afgrundssvar 77
22 afgud 190, 191, 261
23 afguds 60, 144, 190
24 afgudshus 264
25 afgudshuse 272
26 afgudsklude 287
27 afguds-klump 144
28 afguds-sange 190
29 Afhjælpes 230
30 afholdsprædikant 350
31 afkom 250, 251
32 afkoms 182
33 afkrogs 156
34 afmagt 402
35 afsted 8, 390
36 aftenen 163
37 aftenskyggerne 117
38 aftnens 180
39 afvejen 38
40 afvisende 262
41 Agnes 16, 17, 20, 28, 42, 43, 56, 59, 71, 75, 88, 113, 118, 119, 123, 130, 132, 136, 142, 149, 151, 178, 179, 180, 181, 184, 191, 197, 202, 205, 206, 209, 213, 214, 216, 257, 260, 270, 273, 277, 278, 279, 280, 283, 284, 286, 311, 322, 409, 410, 411, 416
42 agt 96, 105, 228, 231, 303, 319, 342
43 agtede 305
44 agter 72, 242, 267
45 Ahasveri 407
46 ak 31, 236, 262, 354, 385, 387, 389, 394, 395, 413, 415
47 aker 374
48 akkord 132
49 akkorden 371
50 akkordens 360, 361, 380, 419
51 akren 161
52 al 12, 22, 24, 62, 108, 112, 129, 131, 147,

157, 158, 165, 212, 219, 227, 230, 265, 298, 337, 368, 373, 380, 393, 412

53 alder 159

54 alders 35

55 aldrig 17, 25, 26, 30, 32, 52, 53, 69, 77, 82, 95, 97, 101, 105, 124, 125, 126, 128, 129, 132, 163, 185, 186, 192, 195, 197, 200, 204, 205, 211, 214, 215, 224, 238, 239, 263, 268, 277, 287, 292, 296, 300, 316, 321, 330, 332, 343, 346, 357, 371, 382, 387, 408, 409, 410, 417, 425

56 alen 312

57 alene 45, 99, 129, 346

58 Alf 127, 141, 178, 209, 210, 268, 285, 409, 410, 412

59 alkove 260

60 alkærlig 36

61 alle 19, 26, 31, 48, 60, 74, 75, 90, 100, 107, 116, 119, 129, 130, 139, 153, 157, 160, 163, 170, 180, 185, 191, 193, 206, 216, 217, 224, 225, 229, 230, 247, 255, 283, 284, 286, 288, 294, 296, 298, 310, 311, 314, 317, 325, 328, 332, 333, 343, 350, 356, 359, 361, 362, 364, 367, 372, 380, 386, 398, 404, 409, 412, 414, 417, 418, 421, 423

62 aller 20

63 allerede 20

64 allerførst 164, 227

65 allersidst 19

66 alles 153, 224, 303, 312

67 allesammen 295, 393

68 alment 226

69 almuen 56, 64, 66, 72, 79

70 alskens 335

71 alslags 233, 300

72 alt 8, 10, 14, 15, 32, 38, 46, 62, 70, 72, 73, 80, 81, 84, 96, 98, 103, 111, 112, 115, 117, 120, 126, 128, 129, 131, 133, 143, 144, 145, 148, 149, 159, 161, 163, 167, 170, 175, 180, 181, 182, 184, 199, 207, 208, 211, 226, 232, 235, 242, 243, 246, 247, 261, 277, 279, 280, 286, 287, 289, 290, 291, 294, 300, 301, 304, 305, 313, 316, 317, 319, 324, 325, 334, 338, 344, 345, 353, 354, 360, 363, 364, 368, 380, 386, 387, 395, 404, 407, 409, 410, 411, 415, 418, 421

73 altfor 13, 233, 271

74 altid 26, 46, 58, 75, 95, 190, 205, 273

75 alting 44, 107, 113, 175, 265, 283, 325, 333
76 altsammen 99, 238
77 altså84, 156, 159, 161, 233, 235, 238, 245, 318, 344
78 alverden 30
79 alvor 305
80 alvorlig 232
81 alvorligt 86
82 alvorsdag 32, 221
83 alvorshandling 231
84 alvorslørt 31
85 amen 33
86 ammesnak 175
87 amtmand 392
88 an 229, 317
89 anden 26, 29, 56, 58, 79, 92, 99, 105, 108, 111, 145, 156, 197, 237, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 272, 293, 308, 337, 414, 415, 422
90 andens 109
91 anderledes 311
92 andet 14, 31, 47, 223, 236, 250, 253, 281, 293, 319, 326, 337, 351
93 andre 14, 225, 226, 227, 248, 273, 275, 293, 315, 320, 332, 343, 348, 388, 393, 406
94 andres 388
95 aned 180, 281
96 aner 91, 148, 331, 352
97 anger 66, 109, 124, 384, 392
98 angers 111
99 angrer 281
100 angst 13, 93, 103, 132, 139, 173, 257, 265, 305, 361, 367, 394
101 angstens 47, 132, 177, 256
102 angstfuld 123
103 angst-omsuset 361
104 anings 274, 310
105 anings-skræk 274
106 ansigt 184, 283
107 ansigtet 174, 407
108 anstalterne 311
109 ansvarstunge 90, 91
110 ansvarsvægten 78
111 antal 350
112 ar 101
113 arbejd 308
114 arbejdets 364
115 arg 54, 361
116 argument 319
117 arken 366, 369
118 arkitektur 245
119 arkivet 302
120 arkivets 302
121 arm 70, 384, 415
122 arme 208, 325, 423
123 armen10, 18, 65, 143, 149, 184, 194, 267, 273, 285

124 armene 196, 198, 263, 410
125 armod 82, 230
126 armods 60
127 armodsdom 234
128 armodsdommen 229
129 armodsdommens 230
130 arne 392
131 arresthus 231, 238
132 arv 92, 100, 105, 106, 107, 136, 156, 162, 234, 242, 243, 410
133 arved 107
134 arveguld 239
135 arvelod 78
136 arven 99
137 arvestykke 239
138 arving 170, 367
139 arvings 97
140 askehvid 141
141 asken 129, 239, 277
142 askens 112
143 askeregnen 404
144 askesæk 30
145 atter 46, 47, 62, 123, 195, 212, 214, 217, 257, 260, 272, 287, 308, 342, 357, 375, 396, 398, 413
146 au 10
147 auktoriteten 344
148 avindsmand 184
149 avindsmænd 146
150 avler 63
151 avnen 355
152 Babel 335
153 Babels-tårnets 336
154 Bacchanten 31
155 bad 60, 103, 131, 208, 256
156 bades 132
157 bag 7, 18, 38, 43, 45, 46, 63, 67, 72, 79, 89, 231, 243, 251, 298, 320, 361, 374, 385, 389, 396, 413, 416, 420
158 bagefter 1
159 bagen 294
160 baggrunden 123, 376
161 baglænds 16
162 baglås 391
163 bagom 41, 122, 195, 303
164 bagud 161
165 bagvæggen 197
166 bakke 56
167 bakken 93, 94, 188
168 bakkens 29
169 bakkerne 56, 64, 74, 376
170 ban 24, 382
171 banden 248, 250
172 bandt 222, 283
173 bane 229
174 baner 114
175 baneslag 420
176 bange 176
177 banked 268

178 banker 141, 219, 273
179 bankes 344
180 banketræ 355
181 bar 25, 192, 227, 251, 254, 256, 273, 279, 280, 416
182 barbarisk 241
183 bare 76, 96, 335, 356, 374, 386, 427
184 barken 368
185 barket 12
186 barm 65, 154, 202, 205
187 barme 325
188 barmhjertig 219
189 barn 7, 44, 49, 66, 111, 112, 113, 130, 131, 170, 177, 178, 179, 180, 191, 192, 194, 199, 217, 253, 268, 273, 300, 350, 367, 377, 391
190 barndom 35
191 barndoms 45
192 barndomseventyr 101
193 barneben 190
194 barnegråd 268
195 barnehænder 190
196 barnekappe 282
197 barnekinder 367
198 barneleg 128
199 barneminde 94
200 barnesjæl 45, 150
201 barnet 65, 106, 178, 184, 196, 209, 256, 260, 274, 275, 284, 353, 374, 399, 417
202 barnetrin 208
203 barnets 141, 267, 285, 369, 413
204 bast 148
205 bed 103, 111, 141, 149
206 bede 255, 342, 422, 426
207 bedrag 75
208 Bedraget 381
209 bedre 6, 186, 200, 211, 275, 310, 324, 328, 343, 386, 387
210 bedrog 400, 418, 421
211 bedrøvet 91
212 bedst 3, 39, 54, 95, 105, 110, 158, 165, 176, 217, 230, 293, 317, 328, 334, 351, 383
213 bedste 59, 140, 157, 169, 171, 219, 226, 227, 292, 365
214 bedstefaders 241
215 bedøvet 419
216 befatning 223
217 befatte 294
218 befolke 90
219 befæstet 388
220 begge 16, 37, 38, 39, 89, 145, 152, 202, 203, 209, 236, 255, 275, 318, 337, 353, 365, 415
221 begges 326
222 begraver 429
223 begraves 28

224 begravet 85, 119, 192
225 begreb 298
226 Begribeligt 325
227 begrændses 230
228 begrænsning 338
229 Begsort 400
230 begynder 78, 117
231 behold 282, 340
232 beholde 251
233 Beholder 389
234 behov 137, 158, 233, 243, 293, 316, 328, 342
235 behøves 165, 347
236 bekendt 350
237 Bele 159, 246
238 Beles 159, 161, 162, 240
239 belægg 334
240 bemærker 184, 270, 311
241 ben 271
242 benrad 93, 339
243 bent 126
244 beredt 187
245 berettet 249
246 berg 18, 36, 66, 96
247 berge 182
248 berget 41, 43, 44
249 bergets 126
250 bergkammen 49
251 bergskreds-blokken 192
252 bergvæg 187
253 bergvægge 56
254 bergvæggen 427
255 bergvægs-kammen 427
256 besejret 408
257 besked 156, 353
258 beskeden 161
259 Beskik 178
260 beskyttet 234
261 besluttet 318
262 bestandig 75
263 bestemt 252
264 bestyr 326
265 bestå 393
266 besvær 139, 223
267 besværlig 298
268 besøg 21
269 besørge 165
270 betales 109
271 betalt 104
272 betegne 316
273 betids 221
274 betragter 96, 181
275 Betragtet 245
276 Betænk 170
277 betænkelig 304
278 bevares 12, 318, 337, 396
279 bevinget 108, 324
280 bevis 320
281 beviste 232, 239
282 bevæget 244
283 Bi 57
284 biddet 422
285 bide 60
286 bider 420, 427
287 bidslet 189
288 bidt 410

289 bie 113
290 biet 403
291 billed 87, 108, 408
292 billedet 33
293 billedverden 215
294 billig 172
295 billighed 235
296 billigt 280
297 bind 287
298 binde 84, 275
299 binder 111, 165, 288, 294
300 bindet 361
301 birke 44
302 bisp 3, 371
303 bittert 400
304 bittre 2, 411
305 bittrest 218
306 bjørn 385
307 blade 269
308 blader 57
309 Bland 388
310 blandet 14, 167, 253, 337, 351, 404
311 blandt 63, 79, 157, 171, 247
312 blank 17, 75, 380
313 blanke 119, 405
314 bleg 66, 70, 102, 114, 127, 150, 176, 187, 199, 305, 324, 347, 425
315 blege 402, 414
316 bleges 125
317 blegsot-liv 340
318 blegt 100
319 blev 22, 24, 38, 45, 52, 60, 64, 71, 82, 85, 95, 99, 104, 105, 108, 109, 113, 114, 124, 128, 129, 134, 136, 137, 143, 153, 154, 157, 174, 176, 178, 193, 194, 198, 207, 217, 226, 233, 247, 252, 254, 256, 257, 260, 264, 271, 272, 274, 277, 295, 296, 300, 302, 304, 305, 318, 326, 329, 335, 349, 350, 352, 383, 385, 395, 396, 397, 406, 407, 408, 422, 424, 428
320 blevet 48, 147, 311
321 bli 200, 328
322 blid 126
323 blidere 326
324 blind 94, 183
325 blinde 21, 347
326 blindet 361
327 blindhed 294
328 blindheds 87
329 blindt 344
330 blink 258
331 blinked 305
332 blinker 243
333 blinket 259
334 blir 8, 15, 29, 46, 53, 55, 83, 95, 97, 107, 110, 155, 156, 165, 167, 169,

170, 171, 175, 204, 229, 231, 242, 243, 292, 294, 309, 319, 330, 337, 357, 371, 373, 375, 378, 379, 385, 389, 408, 410, 427
335 bliv 68, 81, 84, 97, 113, 121, 167, 179, 282
336 blive 118, 300, 318, 426
337 bliver 270, 357
338 blod 62, 97, 110, 129, 136, 161, 169, 171, 346, 389, 392, 421, 423
339 blodets 367, 400, 422
340 blodig 200, 379, 398, 417
341 blodigst 253
342 blodigt 210
343 blodløst 173
344 Blodskyld 278
345 Bloksberg 250
346 blomstret 163
347 blot 31, 100, 139, 142, 153, 162, 168, 210, 219, 227, 228, 230, 232, 233, 235, 278, 302, 314, 331, 341, 342, 343, 363, 383, 386, 425
348 blund 179, 256
349 blussende 16, 70
350 bly 420
351 blygrå 61
352 blylod 287
353 blæk 107
354 blæser 40, 73, 395
355 blæst 110, 144
356 blæste 202
357 blæsten 189, 274
358 bløde 171, 406
359 blødt 197, 204
360 blå 18, 42, 276
361 blålysblink 4, 214
362 bo 108, 154, 393
363 bod 45, 111, 152, 167, 173, 177, 229, 366
364 bodsstunds 113
365 bods-vin 425
366 bodsværk 112
367 boer 361
368 bog 62, 182, 193, 301, 390, 414
369 bogen 187
370 bogens 137
371 bogført 137
372 bogstavelig 307
373 bolt 8
374 bom 189, 193, 231, 265
375 bonde 1, 95
376 bondemand 5
377 bonden 9, 11
378 bor 5, 314, 315, 328
379 bord 130, 146, 326
380 bordet 257
381 boret 407
382 borg 211, 236
383 borger 329, 386
384 bort 2, 44, 95, 157, 170, 179, 188,

232, 272, 284, 302, 310, 361, 365, 369, 413, 424
385 bortdragende 373
386 borte 8, 9, 16, 41, 56, 198, 208, 259, 374
387 bortover 189
388 brag 194, 419
389 braget 402
390 bragt 124, 143, 151, 236, 380
391 bragte 222
392 brak 83, 323, 351
393 brakmark 315
394 bram 148
395 bramfri 394
396 bramfuld 116
397 brand 302
398 Brand 1, 9, 26, 28, 40, 56, 60, 61, 64, 70, 71, 75, 79, 122, 123, 124, 126, 128, 146, 150, 170, 171, 177, 179, 181, 184, 191, 194, 198, 205, 208, 210, 217, 233, 243, 244, 245, 257, 260, 262, 263, 265, 270, 273, 277, 280, 281, 283, 289, 308, 324, 347, 358, 359, 369, 372, 374, 376, 392, 396, 397, 398, 410, 413, 415, 416, 417
399 branden 274
400 brandflek 76
401 brandpest 184
402 Brands 266
403 brandværks-stævne 160
404 brast 52, 69, 187
405 brat 17, 133, 138, 262, 377
406 bratte 41, 56, 377
407 brattest 54
408 bred 13, 138
409 bredd 126, 201
410 brede 10, 114, 427
411 breder 410
412 brem 3, 110
413 Bretlands 159
414 brev 119, 182
415 brikke 210
416 briller 34
417 bringe 229
418 bringens 207
419 bringer 140, 145, 182, 389
420 bringeskjold 100
421 bris 306
422 brisk 29
423 brist 37, 138, 230, 303, 385, 393
424 briste 233
425 bristen 30, 365
426 brister 119, 196, 199, 261, 269, 410, 424, 426
427 Brittens 404
428 bro 38, 166, 226
429 brodden 221
430 broder 275, 344
431 broer 120, 129

432 broget 190, 191, 253, 392
433 brud 20
434 brudd 77
435 brudgomshest 28
436 brudt 175, 220, 278
437 Brudte 190
438 brug 5, 31, 55, 96, 104, 157, 183, 216, 236, 327, 355, 358, 419
439 bruge 146, 245, 334, 340
440 bruger 254, 315
441 bruges 231, 339
442 brugt 247, 252
443 brugte 403
444 brummer 364
445 brune 44
446 brus 310
447 bruser 308
448 brusten 254, 309
449 brustne 254
450 bryde 371
451 bryder 15, 57, 67, 300, 358, 371
452 brydes 9, 166
453 brygge 45
454 bryllupsfest 23
455 bryllupslamper 19
456 bryllupsliv 24
457 bryn 80
458 bryst 11, 30, 112, 179, 186, 192, 221, 284, 304, 347, 363, 383, 409
459 brystet 90, 184, 282, 290, 319
460 bræ 179
461 bræen 2, 52, 125, 224
462 bræens 3, 110, 425
463 brækker 47
464 brænde 77, 312
465 brændemærket 276
466 brænder 95, 141, 287, 407
467 brændt 191
468 brød 22, 61, 62, 146, 171, 346, 388
469 brøde 109, 274, 399, 428
470 brøden 109, 121, 152
471 brødens 87, 174, 230
472 brødre 402
473 brødreparret 159
474 brødres 182, 405
475 brøk 32, 406, 407
476 brøkens 33
477 brølende 391
478 brøler 315
479 brøst 124
480 bud 3, 5, 14, 110, 113, 123, 124, 136, 141, 152, 175, 187, 254, 264, 402
481 budet 142, 143, 173, 380
482 budsendt 136
483 budskab 145
484 bue 399
485 buer 246, 309
486 bugt 247

487 buk 370
488 bukkehorn 73
489 bulder 9, 428
490 bums 224
491 bund 307
492 bunden 46, 60, 103, 131, 259, 414
493 bunder 2
494 bundet 199
495 bundne 384, 404
496 bundt 102
497 bundten 294
498 bur 168
499 burde 294
500 buret 148
501 Busken 199
502 butt 271
503 by 29, 327, 404
504 byd 111, 147, 148, 371
505 byde 144, 171, 194
506 byder 107, 131, 216, 342, 352, 382, 406, 407
507 byen 23
508 byerne 242
509 Byg 218, 238
510 bygd 29, 159, 162, 163, 234
511 bygdegrændsen 248
512 bygden 21, 55, 63, 82, 117, 158, 159, 166, 220, 242, 250, 266, 376, 382, 383, 385, 386, 391, 398
513 bygdens 81, 189, 190, 191, 192, 193, 213, 227, 228, 234, 245, 305, 373, 412
514 bygevejr 45
515 bygge 228, 231, 232, 237, 238, 242, 244, 245, 252, 336, 363
516 bygged 323
517 byggeplan 239
518 byggeplanen 233
519 bygger 69, 294
520 bygges 166, 264, 310
521 bygning 231
522 bygt 51, 125, 165, 230, 235, 262, 316, 328, 344
523 bygværk 337
524 bygværksmænd 336
525 byrde 374, 393
526 byrden 13
527 bytte 168, 306, 385
528 bytted 88, 409
529 byttet 315
530 bæger 409
531 bægerklang 24, 162
532 bægret 366
533 bæk 2
534 bænken 174
535 bær 27, 39, 51, 87, 97, 98, 112, 126, 139, 142, 275, 377, 426
536 bære 13, 118, 119, 128, 130, 168, 206, 211, 302, 368
537 bærer 184, 347, 395
538 bæres 313, 344

539 bæve 79
540 bævende 70, 426
541 bø 6
542 bød 130, 146, 190, 195, 254, 288
543 bøder 55, 117
544 bødes 393
545 bødt 146
546 bøger 74
547 bøjde 77, 86
548 bøje 194, 206, 226, 426
549 bøjer 122
550 bøjes 230, 339
551 bøjet 80, 185, 281
552 bølge 201, 356, 372
553 bøn 47, 255, 309, 337, 366, 402, 417
554 bønligt 260
555 bønnen 256
556 bønnens 355
557 bønner 191
558 bør 145, 163, 183, 221, 225, 301, 327, 330, 342, 359, 393, 397
559 børen 45
560 børn 25, 34, 47, 56, 217, 233, 322, 376, 383, 385, 388, 392, 401
561 børneriges 266
562 børnetøjet 273
563 børnevrimlen 268
564 båd 66, 67
565 både 2, 5, 33, 53, 56, 74, 104, 105, 153, 162, 163, 188, 189, 193, 301, 306, 333, 367
566 båden 67, 68, 69, 71, 72, 88, 111, 203
567 bådens 80, 182
568 båder 333
569 bådnøst 44
570 bådshagen 69
571 bål 178, 331
572 bånd 283, 305
573 båren 201, 245, 271, 302
574 bårer 203
575 båret 11, 129, 209, 284, 285, 422
576 bårne 384
577 bås 231
578 caritatis 137, 429
579 conto 137
580 dag 8, 28, 37, 61, 76, 143, 169, 172, 180, 214, 222, 227, 304, 305, 312, 325, 327, 340, 381, 389, 404
581 dage 159, 199, 200, 240, 241, 256, 285, 287, 337, 364, 409
582 dagen 3, 75, 115, 210, 332, 373
583 dagens 13, 163, 207, 326, 368, 399, 417
584 dages 211, 353
585 dagning 90

586 dagskær 215
587 dagværk 116, 289
588 dal 36, 54, 286
589 dalbunds 157
590 dale 117, 158, 318
591 dalen 19, 350, 373, 429
592 dalens 44
593 daler 6, 140, 398
594 dalstrøgs 51
595 dalte 346
596 damp 166
597 dampen 23, 42
598 dans 22, 23, 29, 267
599 danse 29, 41
600 dansen 264, 366
601 danser 16, 29, 78, 126
602 datter 5, 217
603 David 336, 361
604 de 11, 12, 14, 15, 17, 20, 23, 24, 25, 36, 37, 38, 47, 55, 58, 60, 61, 69, 74, 76, 77, 81, 86, 88, 89, 93, 94, 109, 115, 119, 129, 135, 138, 145, 154, 155, 156, 157, 158, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 169, 170, 171, 174, 175, 177, 180, 181, 182, 183, 188, 191, 192, 198, 206, 207, 209, 210, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 257, 266, 273, 275, 287, 288, 292, 293, 294, 300, 304, 305, 306, 311, 313, 314, 316, 318, 319, 320, 321, 323, 324, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 342, 343, 344, 346, 348, 351, 357, 358, 359, 369, 373, 374, 375, 376, 383, 384, 386, 394, 397, 398, 402, 403, 406, 408, 409, 413, 414, 420
605 dei 397
606 Dejlig 271
607 dejlige 16, 17
608 dejligt 326, 382
609 del 33, 59, 273, 365, 379, 387
610 dele 145, 206, 209, 246
611 deles 56, 59, 99, 279
612 delinkvent 78
613 dels 56
614 delt 31, 60
615 dem 4, 12, 18, 25, 36, 55, 60, 69, 72, 73, 77, 85, 86, 87, 96, 129, 135, 136, 148, 154, 157, 164, 167, 170, 183, 192, 193, 219, 220, 222, 225, 236, 241, 244, 246, 248, 249, 251, 255, 269, 270, 288, 298,

305, 306, 310, 316, 317, 318, 319, 320, 324, 325, 328, 331, 340, 342, 343, 345, 356, 357, 359, 361, 370, 374, 375, 398, 400, 401, 402, 414, 415, 423

616 dengang 176, 271

617 denne 24, 36, 49, 55, 77, 90, 94, 101, 108, 141, 144, 156, 160, 162, 163, 166, 173, 178, 179, 194, 199, 207, 212, 231, 235, 244, 246, 249, 254, 274, 278, 299, 322, 323, 324, 326, 327, 330, 340, 341, 361, 367, 391, 408

618 dennegang 237, 419

619 dens 35, 37, 89, 117, 159, 175, 316, 328, 329, 363

620 deraf 47, 220, 328

621 derborte 14, 89, 377

622 derefter 349, 379

623 deres 15, 25, 135, 136, 153, 154, 155, 164, 165, 168, 170, 171, 179, 181, 226, 228, 235, 236, 238, 243, 244, 250, 251, 253, 312, 317, 324, 325, 327, 330, 333, 340

624 derfor 22, 29, 37, 97, 215, 223, 229, 233, 241, 303, 305, 324, 332, 336, 351, 361, 366

625 derhen 211

626 Derhjemme 95

627 deri 151

628 derind 253

629 derinde 51, 239, 353

630 dermed 22, 255

631 dernede 136, 267, 364, 379, 412

632 derom 337, 412

633 deroppe 21, 53, 375

634 derover 150

635 derpå 40, 181

636 dersom 156, 228, 246, 247, 294, 343, 393, 427

637 der-sør 26

638 derude 202, 209, 267, 287, 400

639 derved 222

640 desforuden 396

641 desmere 125

642 desuden 317, 393

643 desværre 354

644 dets 126, 158, 164, 169, 286, 304, 418

645 dette 8, 30, 31, 48, 77, 110, 121, 137, 139, 175, 179, 195, 207, 213, 224, 242, 288, 289, 295, 310, 316, 319, 324, 329, 338, 348, 351, 352, 394, 407, 411

646 deus 429

647 did 52, 53,

91, 164, 194, 196, 211, 288, 334, 367, 376

648 didhen 303

649 Didned 382

650 dig 2, 6, 7, 10, 11, 16, 17, 26, 31, 41, 42, 53, 55, 58, 61, 70, 78, 81, 84, 85, 86, 94, 95, 98, 99, 104, 110, 111, 112, 120, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 132, 143, 146, 185, 189, 190, 195, 198, 200, 204, 207, 211, 214, 215, 216, 261, 263, 264, 265, 268, 274, 281, 286, 287, 288, 302, 347, 352, 354, 367, 371, 411, 413, 414, 416, 418, 419, 420, 421, 422, 423

651 digt 115, 208, 334, 390

652 digteren 148, 247

653 digterne 342

654 dimensioner 232

655 din 5, 17, 27, 28, 36, 42, 50, 51, 53, 65, 72, 83, 100, 101, 105, 107, 108, 109, 111, 113, 120, 124, 125, 130, 137, 139, 143, 146, 150, 184, 185, 186, 187, 189, 195, 196, 201, 202, 207, 210, 211, 212, 218, 219, 261, 262, 263, 268, 276, 277, 281, 286, 288, 290, 302, 341, 368, 370, 371, 409, 411, 412, 413, 414, 415, 417, 418, 421, 422, 423

656 dine 8, 72, 110, 119, 132, 211, 262, 263, 282, 422

657 diplomatisk 176

658 disse 15, 38, 39, 133, 160, 199, 200, 209, 250, 251, 274, 350

659 distrikt 66, 75, 235

660 distriktets 230, 236, 293

661 dit 7, 11, 17, 55, 57, 70, 83, 84, 90, 91, 108, 110, 120, 123, 125, 130, 178, 185, 194, 202, 206, 211, 217, 261, 262, 264, 279, 288, 289, 341, 342, 370, 410, 418, 420, 425

662 djerv 242

663 djævelskab 249

664 djævlens 355

665 dobbelt 35, 105, 335, 360

666 dobbelt-dirken 35

667 dobbelt-kærne 335

668 dobbeltskin 245

669 dog 4, 20, 25, 26, 32, 33, 34, 58, 65, 85, 91, 106, 107, 108, 113, 127, 130, 133, 138, 149, 152, 153, 156, 159, 160, 161, 162, 163, 167, 170, 171, 172, 175, 180, 211, 224, 227, 231, 235, 237, 238, 242, 243, 246, 248, 249, 250, 252, 256, 285,

293, 305, 306, 313, 319, 323, 326, 327, 331, 332, 334, 337, 342, 358, 359, 360, 368, 369, 371, 375, 384, 385, 396, 397, 409, 411, 417
670 dogmer 37
671 doktor 22, 133
672 doktoren 133, 137, 173, 176, 180
673 dokument 78
674 dom 112, 195, 317, 397
675 dommen 131, 143, 195
676 dommens 355
677 dommer 78, 145, 162, 173, 261
678 Domsbasunen 361
679 domsstund 67
680 dont 159
681 drag 21, 171, 178
682 drage 210, 402, 409
683 dragen 403
684 drager 177, 394
685 drages 110, 211
686 draget 187, 415
687 dragne 375
688 drak 21, 23, 261
689 dranker 31
690 draug 188
691 dreng 140
692 drev 21, 309, 326, 418
693 dreven 87
694 drevet 147
695 drift 389
696 drik 277, 411
697 drikke 16, 21, 218, 346
698 driv 63, 391
699 drive 219
700 drives 210, 392
701 drog 57, 65, 85, 129, 160, 193, 264, 348
702 drukkenbolt 31
703 drukket 406, 411
704 drukne 274
705 drukner 8
706 dryp 190, 422
707 dryppende 425
708 drypvands-sange 404
709 dryssed 62
710 drysser 94, 404
711 dræbe 114
712 dræbes 279, 423
713 drøfte 296, 330
714 drøfter 32, 234
715 drøm 260, 320
716 drømfyldt 119
717 drømme 114, 150
718 drømmen 24, 151, 260
719 drømmens 261, 413
720 drømmer 127, 269, 410, 411, 413
721 drømmes 401, 416
722 drømmetågen 416
723 drømt 387, 407, 411, 412, 416
724 drømte 363
725 drøn 25, 47, 427

726 dråbe 366
727 dråben 202
728 dråber 201
729 du 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 16, 17, 21, 22, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34, 36, 37, 40, 41, 42, 43, 49, 50, 51, 53, 54, 57, 58, 60, 61, 64, 69, 70, 71, 73, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 91, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 112, 118, 120, 121, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 136, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 167, 176, 182, 184, 185, 186, 187, 189, 190, 191, 192, 194, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 214, 215, 216, 217, 218, 253, 257, 258, 260, 261, 262, 263, 264, 268, 269, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 322, 341, 347, 348, 349, 351, 352, 354, 355, 365, 367, 368, 370, 371, 381, 382, 383, 403, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427
730 due 346, 428
731 duelig 298
732 duen 140
733 duer 133
734 duft 21, 212
735 duften 110
736 dug 48, 163
737 dugg 21, 85, 374
738 Duggens 201
739 dukker 47
740 dulgt 116, 129, 320, 407
741 dulgte 152
742 dulmed 129
743 dumme 247, 307
744 dumpt 309
745 dumt 104
746 dun 180
747 dundrer 313
748 dunkelt 13
749 dunst 39, 338
750 duren 2
751 dvale 102
752 dverg 36, 165
753 dverge 192
754 dvergen 406
755 dvergens 405
756 dverges 36
757 dvæle 351
758 dvælen 320
759 dyb 2, 43, 150, 307
760 dybe 93, 102, 383

761 dybere 307
762 dybest 152
763 dybet 44, 46, 187, 376
764 dybets 13, 149, 150
765 dybtfølt 163, 230, 324
766 dynd 62, 69, 230
767 dyndet 230, 287, 339
768 dyndets 108
769 dyr 233, 326, 334, 351, 366
770 dyre 19
771 dyrebare 222
772 dyrekøbte 203
773 dyrere 104
774 dyret 61
775 dyrke 124, 348, 369
776 dyrkelse 261
777 dyrkning 164
778 dyrt 62, 71, 82, 84, 104, 264
779 dysset 168
780 dyst 116, 284
781 dække 368
782 dækker 138, 175, 191, 368, 407
783 dækt 108
784 dæmning 230
785 dæmpet 43, 193, 251, 308, 369, 379, 389
786 dæmrende 410
787 dæmrer 122
788 dø 6, 66, 278, 419
789 døbe 236
790 døbes 333
791 døbt 277
792 døbte 203
793 død 3, 5, 68, 80, 100, 102, 113, 121, 139, 155, 173, 177, 185, 195, 244, 247, 250, 314, 336, 346, 371, 381, 400, 412
794 døde 58, 76, 109, 192, 278, 309, 353, 398, 400
795 døden 57, 65, 75, 91, 106, 109, 121, 122, 178, 272, 278, 284, 285, 417
796 dødens 7, 101, 131, 174, 180, 278, 409, 420, 428
797 dødes 92, 102, 139, 339, 406
798 dødninghaven 271
799 dødninglinets 400
800 dødnings-sløvhed 378
801 dødsens 3, 68
802 dødsfærds 276
803 dødshugg 206
804 dødsmærket 382
805 dødsnøds 62
806 dødssved 282
807 dødstræt 11, 261
808 dødt 162, 252
809 døgn 22, 396
810 døgnets 287, 363, 368
811 døgntrompetens 346
812 døgnværkskvaldren 83
813 døgnværk-slaves 28

814 døjes 230
815 døjet 128
816 dølge 8, 316, 357
817 dølger 89
818 dømme 354
819 dømmer 225
820 dømmes 8, 174, 428
821 dømt 65, 103, 131, 133, 158, 178, 354, 382, 409, 418
822 dømte 404
823 dømtes 407
824 dønner 306
825 dør 5, 68, 112, 140, 197, 263, 286, 354, 385, 415
826 døren 75, 127, 128, 181, 184, 198, 257, 265, 266, 270, 273, 281, 340
827 dørens 399
828 døs 82
829 døsen 376
830 døttre 227, 247
831 døv 36
832 døve 117, 203, 210
833 døves 172
834 døvhed 362
835 døvt 186
836 dåb 288, 333
837 dåben 192, 271, 279
838 dåd 83, 158, 173, 175, 409
839 dåden 111, 139
840 dådens 204
841 dåred 214, 236, 390, 422
842 dårekiste 231, 234, 391
843 dårekisten 238
844 dårekiste-tanke 391
845 dårerne 234
846 Dårlig 390
847 Dårligt 421
848 eder 27, 62, 360, 361, 362, 389, 393
849 eders 47, 48, 79, 158, 169, 176, 340, 357, 364, 370, 373, 374, 380, 381, 384, 387, 388, 392
850 efter 1, 32, 34, 40, 54, 67, 71, 72, 75, 86, 99, 103, 106, 113, 122, 134, 137, 158, 161, 172, 174, 194, 207, 218, 232, 253, 275, 283, 291, 295, 301, 302, 308, 313, 324, 346, 347, 352, 356, 361, 362, 374, 375, 377, 405, 409, 420, 422, 424
851 efterfulgt 178
852 eftergivt 121
853 efterhånden 392
854 efterladte 106
855 efterligning 301
856 Eftermiddag 123
857 eftermål 77
858 efterslægten 233
859 eftertanke 344
860 eftertryk 61, 84
861 egen 136, 143, 146, 159, 168, 175, 182, 202,

210, 227, 243, 278, 307, 317, 348, 365, 387, 418, 423
862 egentlig 327
863 eget 13, 46, 84, 91, 154, 181, 182, 205, 222, 228, 235, 244, 245, 279, 335, 356, 364, 382, 405
864 egg 161, 342
865 Egirs 23
866 egne 167, 242, 247
867 egnen 404
868 ej 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 18, 20, 22, 27, 30, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 41, 47, 53, 57, 59, 60, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 76, 77, 79, 80, 83, 84, 86, 88, 93, 95, 98, 99, 100, 102, 107, 108, 109, 112, 113, 114, 117, 120, 124, 125, 127, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 151, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 174, 175, 179, 180, 181, 182, 183, 185, 186, 187, 192, 198, 201, 203, 204, 205, 207, 209, 210, 211, 213, 215, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 249, 251, 252, 258, 260, 261, 263, 264, 266, 267, 268, 272, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 284, 286, 292, 293, 294, 296, 297, 300, 301, 304, 305, 307, 308, 310, 312, 313, 314, 316, 317, 319, 320, 325, 327, 328, 331, 332, 333, 335, 336, 338, 339, 340, 341, 342, 344, 345, 346, 347, 349, 351, 352, 353, 356, 359, 360, 363, 365, 367, 368, 369, 370, 373, 374, 378, 379, 381, 383, 385, 386, 388, 389, 390, 391, 392, 399, 401, 403, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 415, 417, 418, 419, 420, 423, 426, 428, 429
869 eje 226, 266, 316, 348, 409
870 ejed 199, 285
871 ejer 81, 105, 106, 155, 157, 170, 210, 248
872 ejes 84, 151, 290, 365
873 ejet 98, 105
874 Ejnar 16, 28, 43, 56, 70, 74, 118, 122, 347
875 elementer 234
876 eller 25, 34, 37,

89, 90, 91, 92, 98, 99, 109, 117, 119, 120, 131, 137, 144, 146, 148, 149, 155, 181, 184, 194, 223, 286, 310, 360, 374, 380, 396, 408, 409, 415

877 ellers 19, 42, 134
878 elsk 113, 251
879 elske 141
880 elsked 130
881 elsker 263
882 elsket 170
883 elskte 123
884 elv 21, 66, 77, 84, 232
885 elvebrudd 67, 357
886 elvekantens 44
887 elven 291, 364, 370
888 embedsbroder 322, 324
889 embedsbrødres 325
890 embedsmand 300, 301
891 embedsmænd 293, 329, 357
892 embedspligter 327
893 embedstid 165
894 én 4, 57, 58, 65, 68, 70, 79, 81, 130, 137, 148, 166, 191, 206, 224, 225, 244, 249, 285, 296, 333, 346, 356, 365, 396, 397, 398, 400, 401, 418
895 end 4, 8, 26, 42, 44, 47, 62, 91, 104, 112, 116, 159, 183, 194, 201, 209, 220, 225, 242, 247, 252, 261, 269, 274, 279, 281, 283, 287, 293, 298, 322, 323, 353, 388, 394, 412, 416
896 endda 61, 95, 104, 138, 170, 178, 424
897 ende 18, 28, 72, 222, 367, 380, 427
898 endelig 280, 379
899 endeløse 270
900 endeløst 253
901 ender 220, 308, 403, 405
902 endnu 10, 30, 33, 36, 44, 112, 141, 144, 159, 160, 169, 175, 197, 200, 208, 209, 221, 273, 281, 323, 346, 402, 413
903 endog 249
904 endogså 156
905 endt 158, 286, 289, 319, 349
906 endtes 22, 278
907 ene 4, 99, 137, 170, 186, 197, 208, 253, 262, 296, 324
908 ener 106
909 enes 118, 220
910 eneste 97
911 eng 374
912 engang 26, 97, 108, 164, 231, 238, 240, 242, 276, 308, 340, 353, 371, 390, 415

913 engel 214
914 enhed 164, 380
915 enheds-helt 368
916 enhver 31, 78, 332, 335
917 enkelt 199, 239, 326, 331
918 enkelts 328, 418
919 enkemand 300
920 enkens 45
921 enkle 140, 149, 239
922 enlig 396
923 ens 78, 92, 140, 157, 181, 292, 337
924 ensidigt 247
925 ensom 171, 198, 221, 267, 321, 322, 335, 336, 410
926 ensomhedens 266
927 enten 360, 374
928 envist 341
929 erindring 12
930 erstatning 223
931 ét 31, 84, 118, 126, 139, 151, 231, 251, 253, 282, 288
932 etsteds 223
933 evig 132, 270
934 evige 177
935 eviges 37
936 evighed 106
937 evigheden 106
938 evigt 290, 354
939 evne 233, 406
940 evnen 11, 218, 405
941 evnens 216
942 evner 2, 117, 157, 227
943 exempel 389
944 fabel 334, 342
945 fablens 335, 337
946 fader 87, 180, 183, 205, 206, 268
947 faderarm 205
948 Fadervor 47, 394
949 fadervreden 217
950 faer 2, 5, 77, 78, 102, 104, 129, 142, 143, 192, 194, 277, 329, 374, 376, 391, 422
951 fag 233
952 fagert 400
953 fagmand 246
954 fagre 114, 118, 381
955 fagter 267
956 fakler 317
957 fald 74, 149, 178, 207, 222, 335, 337, 382, 405
958 falde 116, 117, 239, 327, 381, 422
959 faldefærdigt 323, 364
960 falden 242
961 falder 159, 169, 197, 209, 225, 257, 258, 269, 424, 427
962 faldet 55, 423
963 faldt 12, 23, 82, 95, 96, 120, 130, 149, 181,

235, 244, 261, 286, 304, 321, 380, 395, 414
964 falk 218, 385
965 falkeflugt 63
966 falken 103
967 fallit 252
968 falskt 138
969 familje 227
970 familjefaer 228
971 familjegud 34
972 familjesplid 154
973 famled 366
974 famler 11, 54, 101
975 fanden 9, 156, 238, 248, 252, 274, 301, 302
976 fandens 308
977 fandt 103, 304, 305, 384
978 fanes 48
979 fang 16
980 fange 15, 16, 149, 176, 190, 404, 419, 425
981 fangen 17
982 fanger 17, 38, 342, 375
983 fanget 372
984 fangst 103, 139, 394
985 fant 59
986 fantefølge 248
987 far 1, 7, 25, 58
988 farbar 67
989 farbart 166
990 fare 224, 326, 356, 372
991 faren 180
992 farer 40, 348, 411, 427
993 fart 58
994 farvand 373
995 farve 234
996 farvel 5, 8, 14, 39, 51, 54, 95, 135, 183, 187, 248, 252, 253, 345, 351, 394
997 farver 20, 305, 403
998 fast 6, 13, 55, 69, 97, 105, 134, 143, 149, 157, 166, 186, 187, 193, 195, 252, 391
999 faste 198, 205
1000 fat 73, 300
1001 fatte 20, 270, 327
1002 fatter 217
1003 fattes 105
1004 fattet 157, 320
1005 fattig 59, 425
1006 fattigdommens 262
1007 fattige 158
1008 fattigfolk 402
1009 fattiggutten 250
1010 fattiglem 135
1011 favn 66, 112, 206, 347, 415, 425
1012 favne 130, 311
1013 favner 150, 265
1014 favnetag 149
1015 favntag 19
1016 feberdrøm 411
1017 feje 310
1018 fejg 132
1019 fejge 380

1020 fejghed 399
1021 fejgt 158, 175, 360
1022 fejl 32, 106, 116, 328
1023 fejlet 184
1024 fejres 330
1025 feltråb 48, 175
1026 fem 57, 60, 298
1027 femfold 360
1028 femte 14, 291
1029 femtenårs 49
1030 fest 217, 317, 330, 351, 370
1031 festen 311, 312
1032 Festens 322
1033 fester 231
1034 festhus 231, 238
1035 festsal 234
1036 feststager 257
1037 festtoget 358
1038 fiende 184, 371
1039 fienden 361
1040 fiendens 221
1041 fiendevold 382
1042 fiendske 167
1043 fiendtligt 92
1044 figur 31
1045 fik 7, 34, 43, 58, 76, 79, 100, 105, 176, 185, 199, 248, 251, 271, 272, 346, 350, 379
1046 filer 405
1047 filtres 253
1048 filtret 167
1049 fin 294
1050 finde 13, 83, 89, 162, 208, 214, 239, 252, 257, 285, 321, 343
1051 finder 101, 130, 154, 262, 288, 303, 334, 377, 386
1052 findes 51, 64, 65, 67, 249, 316, 393
1053 fingeren 397
1054 fingerpeg 177, 387
1055 fingre 35, 93, 258
1056 finis 38, 430
1057 fint 191
1058 fire 57, 61, 250, 403
1059 firer 86, 313
1060 fisk 12, 13
1061 fiske 60
1062 fiskestim 387, 388
1063 Fiskestimen 395
1064 fjas 59
1065 fjeld 52, 120, 158, 315, 376
1066 fjelde 178
1067 fjeldet 16, 19, 21, 54, 73, 83, 212, 275, 377, 398
1068 fjeldets 21, 411
1069 fjeldklemt 158
1070 fjeldnatur 169
1071 fjeldvant 375
1072 fjeldvidder 376
1073 fjeldvidderne 1
1074 fjeldvæg 123
1075 fjeldvæggen 43
1076 fjerde 14, 47, 197
1077 fjerne 325

1078 fjerner 58
1079 fjernt 114, 119
1080 fjog 308
1081 fjord 42, 63, 68, 94, 123, 166, 168, 182, 315, 368, 400
1082 fjorden 5, 39, 42, 45, 56, 65, 67, 75, 122, 123, 180, 212, 292, 387, 406
1083 fjordens 23, 88, 89, 201
1084 fjæl 53, 85, 98, 149, 174, 423
1085 fjær 427
1086 fjære 226
1087 fjæren 56
1088 fjærens 13
1089 fjærhams 93
1090 flade 41
1091 fladt 50, 147
1092 flag 22, 168, 234, 235, 305, 311, 356, 365, 382, 403
1093 flage 240
1094 flaget 403
1095 flagre 48
1096 flagrende 17
1097 flak 83
1098 flammer 13, 147
1099 flammeris 175
1100 flamme-riset 418
1101 flasken 277
1102 fler 106, 156
1103 flere 96, 102, 103, 154, 186, 232, 261, 325, 378
1104 fleretallet 225
1105 flest 221
1106 fleste 171, 220, 221, 369
1107 fletted 161
1108 fletter 16
1109 flettet 17
1110 flid 135, 166
1111 flig 400, 425
1112 flink 258
1113 flint 61
1114 flod 62, 218, 262
1115 floder 90
1116 floders 89
1117 flok 26, 56, 114, 167, 171, 181, 182, 247, 295, 325, 357, 375, 384, 385
1118 flokked 384
1119 flokken 23, 59, 63, 64, 255, 305, 344, 378, 379, 394, 405
1120 flokker 191, 296
1121 flokkes 244
1122 flom 5, 52, 62, 172
1123 flomme 305
1124 flommed 66
1125 flommen 60, 229
1126 flommer 362
1127 flu 67
1128 fluen 202
1129 fluer 350
1130 flugt 17, 20, 24, 55, 83, 104, 150, 165, 180, 182,

214, 234, 248, 266, 270, 280, 368, 376, 380
1131 fluks 103, 302
1132 fly 420
1133 flyde 338
1134 flydt 161, 200
1135 Flygt 121
1136 flygte 266, 274
1137 flygter 54, 119, 419
1138 flyr 101
1139 flytte 175, 265, 323
1140 flytted 102
1141 flytter 258
1142 flyttet 315
1143 flyv 268, 341, 376
1144 flyve 299, 316
1145 flyvegnist 129
1146 flyvende 365
1147 flyver 49, 50, 248, 283
1148 fløj 188, 193, 231, 419
1149 flå 244
1150 fniser 58
1151 fnug 429
1152 fnøs 403
1153 fod 97, 110, 126, 132, 157, 202, 261, 279, 285, 320, 377, 407, 422
1154 foden 11, 87, 133, 212, 334, 420, 424
1155 Fodtrin 198
1156 foer 23, 67, 95, 123, 153, 159, 165, 214, 254, 255, 348, 385
1157 fogden 56, 57, 59, 64, 152, 184, 219, 247, 302, 321, 342, 375, 394
1158 Fogdens 362
1159 fogders 303
1160 foged 22, 157, 237, 242, 245, 251, 275, 301, 302, 359, 369, 392
1161 fogedgården 302
1162 fok 68
1163 foldede 242, 374
1164 folder 191, 386
1165 fole 333
1166 folk 82, 104, 157, 158, 163, 168, 220, 221, 224, 225, 229, 249, 275, 277, 295, 311, 315, 316, 317, 361, 378, 394, 402, 405, 412, 418
1167 folkebarm 173
1168 folkedrømmen 213
1169 folkegunst 226
1170 folkehelsen 406
1171 folkehjertet 306
1172 folkelig 394
1173 folkeligt 233
1174 folkeløfte 295, 296
1175 folkemunde 173
1176 folkesangen 403
1177 folkeskriget 403
1178 folket 60, 116, 167, 294, 323, 356, 372, 384, 396, 421
1179 folkets 33,

48, 166, 172, 182, 226, 293, 296, 315, 359, 385, 393, 397, 409
1180 folketunger 364
1181 folks 34
1182 foragte 342
1183 foran 16, 101, 243, 366, 369
1184 forandrer 27
1185 forbauser 315
1186 forbedre 394
1187 forbi 22, 23, 27, 106, 151, 153, 188, 214, 256, 276, 283, 291, 293, 338, 347, 425
1188 forbindes 231
1189 forblindede 108, 373
1190 forblindet 345
1191 forblødes 339
1192 fordel 243
1193 fordeling 364
1194 fordi 55, 59, 160, 206, 220, 230, 249, 254, 293, 342
1195 fordoblet 166
1196 fordrer 120
1197 fordum 295, 385
1198 fordums 226, 240
1199 Fordømt 354
1200 fore 211, 244
1201 foredrag 324
1202 foregående 308
1203 forekommer 397
1204 forening 164
1205 foresattes 294
1206 foretag 229
1207 foretager 270
1208 forfaldne 56
1209 forfaldt 349
1210 forfriskning 345
1211 forfrossen 276
1212 forfærdede 71
1213 forfærdelig 255
1214 forfærdeligt 346
1215 forfærdet 141, 176, 194, 254
1216 Forfølgerne 392
1217 forført 348
1218 forgik 134
1219 forgættet 119
1220 forgæves 223, 229, 237, 390
1221 forhekst 233
1222 forhen 332
1223 forhold 167, 317, 327, 333, 343
1224 forhør 78
1225 forinden 378
1226 forklar 320, 328
1227 forklaringen 335
1228 forklemt 173
1229 forklædet 49
1230 forknyt 325, 333, 344
1231 forladelse 322
1232 forlader 384
1233 forlades 132

1234 forleden 162
1235 forliden 239, 327
1236 forlidt 232
1237 forlig 220
1238 forlis 104
1239 forlod 349, 374
1240 forlænge 341
1241 forlængst 240
1242 form 38
1243 formands 292
1244 formandskab 318
1245 formeget 238, 279, 328, 351
1246 formen 246
1247 former 230
1248 formeret 332
1249 formerne 314
1250 formløst 74
1251 formoder 154, 324, 327
1252 formærker 303
1253 formål 329
1254 formåls 159
1255 fornedrer 339
1256 fornemme 386
1257 fornemmelse 313
1258 fornuft 212, 338
1259 fornuftigst 221
1260 fornuftigt 331, 386
1261 fornuftigvis 229
1262 fornummet 163, 167
1263 fornylig 297
1264 fornægte 340
1265 fornøden 165, 225, 338
1266 fornøjet 233, 253, 312
1267 forpligter 162
1268 forpost 336
1269 forreven 64, 213
1270 forrevent 273
1271 Forrige 216
1272 forringet 108
1273 forråd 60, 329
1274 forrådt 381
1275 forsagt 388
1276 forskel 163
1277 forskellig 270
1278 forskellige 270, 350
1279 forskelligt 333
1280 forskingret 109
1281 forskrækket 383
1282 forskræmt 76
1283 forskyder 216
1284 forslag 252
1285 forslags 241
1286 forslagsstilleren 252
1287 forslå 360
1288 forslået 398
1289 forspildt 112, 174
1290 forstand 227, 336
1291 forstanden 250
1292 forstemt 169
1293 forstemte 400
1294 forstenet 345
1295 forstod 83
1296 forstummer 243
1297 forstyrre 333
1298 forstødt 112, 276

1299 forstå 157, 223, 268, 342
1300 forstår 28, 29, 159, 212, 249
1301 forsvares 396
1302 forsvinder 419
1303 forsæt 229
1304 forsømme 227
1305 forsørges 227
1306 fort 1, 27, 41, 113, 134, 136, 185, 252, 338, 419
1307 fortabt 38, 64, 122, 170, 182, 251, 374, 408
1308 fortalt 52, 154
1309 fortids 234
1310 fortidsfreden 386
1311 fortrin 32
1312 fortrudt 175
1313 fortvivlet 71, 262
1314 fortælle 19, 101
1315 foruden 49, 75, 80, 84, 213, 234, 235
1316 Forunderligt 348
1317 forundret 239
1318 forundring 228
1319 forvalter 106
1320 forvandling 117
1321 forvart 248
1322 forventer 155
1323 forvildet 64, 178, 183, 188, 379, 411
1324 forviskning 345
1325 forvolder 172
1326 forynget 426
1327 forædler 328
1328 forældrekærlighed 106
1329 forødt 108, 112
1330 fos 2, 5, 53, 71, 125, 243, 411
1331 fossen 95, 364
1332 frastand 314
1333 fred 7, 24, 53, 54, 128, 220, 259, 265, 393, 409, 413
1334 freden 371
1335 fredens 248, 328, 403, 424
1336 fredet 282
1337 frejdig 38
1338 frels 72, 302
1339 frelse 12, 63, 251, 401, 423
1340 frelsen 349
1341 frelsens 70, 116, 289, 331, 423, 425, 427, 429
1342 frelsens-klædet 425
1343 frelser 180, 422
1344 Frelserhelten 35
1345 frelser-manden 422
1346 frelses 90, 91, 139, 331
1347 frelst 95, 179
1348 frem 1, 2, 3, 11, 16, 22, 23, 27, 38, 45, 54, 55, 56, 57, 61, 62, 64, 78, 79, 85, 87, 98, 101, 102, 135, 142, 151, 164, 166, 168, 171, 173, 174, 183, 185, 187, 192, 196, 208,

222, 224, 232, 241, 244, 262, 266, 270, 282, 285, 323, 324, 340, 342, 344, 357, 367, 373, 377, 378, 386, 396, 398, 414, 423
1349 fremad 202, 289, 376, 377, 382
1350 fremgangs 162
1351 fremgangsmåde 326
1352 fremkomst 166
1353 fremme 47, 342
1354 fremmed 25, 46, 75
1355 fremmede 69
1356 fremmedfolk 143
1357 fremmedkarl 1
1358 fremmes 236
1359 fremover 358
1360 fremspringende 44
1361 fremst 171
1362 fremtid 296, 297, 298
1363 fremtidsnatten 404, 405
1364 fremtidspagt 297
1365 fremtids-slægter 418
1366 fri 22, 83, 158, 160, 163, 230, 256, 276, 283, 331, 339, 372, 384, 416, 417
1367 friede 250
1368 friet 22
1369 frigør 117, 404
1370 frihed 331
1371 friheds 234
1372 frihedsfagert 370
1373 frisk 13, 20, 29, 258, 412
1374 friske 38, 42, 48, 172, 305, 363, 367, 371, 404
1375 friskt 200
1376 frist 6, 148, 261
1377 friste 69, 409
1378 fristelser 351
1379 frister 118
1380 fristes 285
1381 fristet 309
1382 frit 48, 224, 287, 296, 305, 376
1383 frivillig 136
1384 frivilligt 111
1385 frodig 148, 200
1386 frodigt 184
1387 frokostbordet 321
1388 fromme 227, 240, 382
1389 frosne 372
1390 frossen 95
1391 frossent 52
1392 frost 111, 172
1393 Frostvejr 426
1394 fruen 302
1395 fruentimmer 352
1396 frugt 83, 234, 247
1397 frugten 227
1398 frugter 417
1399 fryd 121, 366
1400 frygt 108, 142, 180
1401 frygter 357
1402 fryse 272, 280
1403 fryser 274
1404 frækt 382

1405 frænder 402
1406 frændes 161
1407 fræste 202
1408 frøs 20, 82, 209
1409 fugl 50
1410 fugle 76
1411 fuglen 150
1412 fugtet 282
1413 fuld 91, 239, 273, 311, 312, 313
1414 fuldblods 172
1415 fulde 80, 130, 201, 207, 218, 258, 267
1416 fuldfærdig 291
1417 fuldt 31, 35, 83, 134, 144, 161, 186, 195, 228, 309, 310, 336, 354, 364, 400
1418 fulgt 128, 259, 376, 383
1419 fulgte 151, 398
1420 fulgtes 23
1421 fund 104
1422 funden 205
1423 fundet 103, 326, 414
1424 Fy 20
1425 fyg 135
1426 fyger 427
1427 fyld 57
1428 fylde 236, 269, 339
1429 fyldes 429
1430 fyldest 107, 108
1431 fyldt 325
1432 fyldte 97
1433 fyren 250
1434 fæ 82
1435 fædre 32, 277
1436 fædrearv 154
1437 fædrebygd 157
1438 fædres 32, 164
1439 fæhus 237
1440 fælde 117, 224
1441 fælder 117, 307
1442 fældt 428
1443 fældte 409
1444 fældtes 253
1445 fæle 246
1446 fælles 234, 236
1447 fællesgården 235
1448 fælt 248
1449 fængselsdørens 269
1450 fængt 186
1451 færd 18, 23, 46, 70, 73, 128, 146, 191, 251
1452 færdes 275
1453 færdig 238
1454 færdiggjort 310
1455 færre 58
1456 færsk 322
1457 færskes 304
1458 fæste 157
1459 fæster 250
1460 fødder 279
1461 fødders 367
1462 føde 192, 254
1463 fødes 92
1464 fødsel 241

1465 fødselstimen 395
1466 fødslens 91
1467 født 108, 113, 146, 276, 310
1468 fødte 213
1469 fødtes 26, 285
1470 føget 284
1471 føjer 33
1472 føle 90, 301
1473 føler 91, 307, 312, 389
1474 følg 51, 119, 176, 371, 377, 387, 409, 412, 416
1475 følge 1, 8, 50, 70, 145, 356, 357, 372
1476 følgelig 330
1477 følgende 198
1478 følger 43, 86, 88, 122, 137, 194, 264, 330, 375
1479 følges 261, 324, 344
1480 følgeskab 397
1481 følte 13
1482 Fønixfugl 239
1483 før 2, 3, 5, 7, 37, 41, 46, 49, 70, 81, 82, 112, 129, 136, 145, 151, 166, 183, 184, 192, 194, 205, 210, 211, 218, 225, 234, 238, 245, 246, 250, 263, 269, 286, 288, 298, 306, 315, 316, 332, 352, 359, 365, 369, 374, 377, 379, 382, 385, 386, 387, 415, 421, 426
1484 føre 27, 266, 288, 344
1485 førend 115
1486 fører 344
1487 førere 295
1488 fører-ideal 344
1489 føres 185, 269
1490 først 18, 20, 23, 52, 55, 57, 65, 102, 104, 130, 139, 161, 166, 171, 194, 206, 221, 228, 235, 247, 252, 269, 281, 318, 336, 339, 366, 369, 377, 378, 379, 393, 395, 421, 423
1491 første 1, 24, 26, 35, 37, 38, 101, 146, 158, 165, 169, 175, 214, 225, 229, 232, 254, 271, 327, 349, 381, 424
1492 ført 30, 214, 244
1493 førte 79, 203
1494 få 142, 218, 232, 246, 247, 296, 299, 319, 326, 369, 373, 380, 400
1495 får 7, 54, 55, 58, 60, 63, 64, 98, 99, 106, 113, 119, 142, 147, 148, 149, 204, 216, 220, 224, 226, 230, 233, 235, 236, 241, 248, 252, 267, 322, 328, 331, 346, 349, 354, 367, 374, 375, 378, 383, 385, 392, 396
1496 gab 87
1497 gabet 57, 262

1498 gabt 236
1499 gad 6, 7, 236, 275, 321
1500 gal 5, 97, 233, 244, 318, 329, 336, 357, 360, 397, 420
1501 galdt 144, 243, 349, 360, 395, 426
1502 gale 318, 390
1503 gamle 12, 22, 23, 26, 37, 40, 44, 47, 56, 113, 118, 133, 198, 211, 242, 246, 304, 305, 360, 367, 374, 376, 383, 386, 390, 391, 394, 412, 414
1504 gamles 305
1505 gammel 33, 104, 134, 153, 240, 245, 303, 315
1506 gammelt 425
1507 gammen 24, 393
1508 gang 14, 45, 58, 61, 74, 79, 92, 168, 271, 301, 322, 356, 394, 415
1509 gangdøren 219, 273
1510 gange 286, 404, 418
1511 gangen 102
1512 ganger 375
1513 ganske 22, 32, 159, 221, 232, 233, 237, 244, 245, 247, 265, 298, 313, 323, 330, 343, 348, 349, 396
1514 gardinet 260
1515 garn 16, 180, 350
1516 garnet 417
1517 gasser 157
1518 gav 6, 20, 34, 62, 68, 80, 84, 85, 102, 104, 105, 128, 136, 148, 215, 280, 281, 347, 349, 353, 374, 381, 395, 401
1519 gave 353
1520 gavebrevet 330
1521 gaven 330, 370
1522 gavens 281, 333
1523 gaves 32
1524 gavn 60, 148, 157, 230, 236, 329
1525 gavne 223
1526 gavnløs 11
1527 Gavnløst 278
1528 geleder 335
1529 gem 99, 100
1530 gemene 394
1531 gemme 98, 342
1532 gemmer 300, 398
1533 gemmes 335, 337
1534 gemselshatten 402
1535 gemslers 103
1536 gemt 97, 307, 363
1537 gemte 400
1538 genesis 335
1539 genfærd 410
1540 genfærdsstue 399, 400
1541 genfødt 323, 348
1542 genlyds 187
1543 genlydsfattigt 321

1544 gennem 15, 21, 57, 73, 85, 89, 100, 120, 122, 127, 130, 133, 134, 137, 140, 142, 152, 181, 184, 196, 216, 227, 259, 265, 284, 295, 302, 303, 312, 323, 333, 358, 360, 364, 366, 367, 369, 372, 373, 398, 401, 404, 405, 407, 429
1545 gennemblæst 410
1546 gennemføgen 276
1547 gennemlevet 174
1548 gennemrisles 362
1549 gentager 408
1550 Gerd 49, 73, 188, 251, 396
1551 gerne 6, 167, 204
1552 gerning 90, 128, 152, 158, 163, 165, 166, 204, 207, 223, 225, 227, 229, 253, 294, 337, 368, 408
1553 gerninger 349
1554 gernings 66, 81
1555 Gibeons 36
1556 gider 382
1557 gier 221
1558 gift 58
1559 giftig 110
1560 giftord 185
1561 giftstof 404
1562 gifttungt 370
1563 gik 8, 10, 11, 40, 42, 57, 61, 81, 86, 102, 103, 122, 203, 234, 281, 306, 321, 340, 353, 354, 399, 411
1564 gilde 32
1565 gildet 22
1566 gildt 316
1567 gisp 3, 370
1568 giv 57, 58, 68, 118, 148, 150, 194, 196, 262, 277, 278, 279, 280, 287, 312, 358, 414
1569 give 6, 7, 10, 223, 301, 318, 401, 406, 418
1570 giver 192, 234, 279, 280
1571 gives 106, 242, 391
1572 givet 80, 84, 96, 222, 363, 379
1573 gjalder 427
1574 gjorde 15, 34, 36, 244
1575 gjort 42, 96, 252, 255, 264, 294, 343, 350, 359, 364, 422
1576 glad 11, 22, 139, 258, 313
1577 glade 14, 24, 33
1578 gladeste 17
1579 glam 405
1580 glans 259
1581 glansens 206
1582 glansomstrålt 273
1583 glap 41, 151
1584 glas 259
1585 glat 247, 255, 310, 343
1586 gled 231

1587 gledet 425
1588 glem 105, 376, 415
1589 glemme 7, 154, 204
1590 glemmer 143, 286, 288, 418
1591 glemmes 216, 236
1592 glemsel 312
1593 glemsels 215
1594 glemslen 265
1595 glemt 22, 85, 136, 252, 363, 405, 408
1596 glide 413
1597 glider 325, 425, 427
1598 glimmersyn 115
1599 glimt 204, 355
1600 glimter 89
1601 glippe 286
1602 glipper 171
1603 glittrer 15, 42, 55, 186
1604 glor 405
1605 glorie 129, 206
1606 glorie-glød 129
1607 gloser 37
1608 gluf 405
1609 glugg 55
1610 glytte 259
1611 glæde 188, 204, 268, 283, 353
1612 glæden 217
1613 glædens 25, 31, 236
1614 glædestimlen 18
1615 glød 4, 42, 129, 269
1616 gløde 406
1617 gnages 300
1618 gnaven 12
1619 gnider 10, 94
1620 god 62, 127, 238, 279, 329, 349, 377, 392, 394
1621 Goddag 95, 152
1622 gode 30, 229, 236, 303, 413
1623 goder 170, 332
1624 Godmorgen 308
1625 godnat 289, 290
1626 gods 104, 112, 142, 156
1627 godt 10, 32, 34, 40, 51, 53, 61, 68, 69, 71, 78, 95, 104, 134, 135, 145, 150, 153, 163, 190, 203, 213, 215, 225, 260, 276, 277, 303, 305, 313, 325, 331, 392, 396
1628 godtfolk 11, 33, 58, 175, 329, 335, 373
1629 godtfolks 222
1630 gol 95
1631 gold 100
1632 golde 315
1633 Goliath 165
1634 gramse 102
1635 gramser 101
1636 gran 27
1637 grandemands 161
1638 granden 248
1639 granemo 21
1640 graners 21
1641 gransk 107, 345

1642 gransker 246
1643 grant 116, 215
1644 gratis 234
1645 grav 40, 55, 68, 105, 107, 111, 182, 192, 215, 265, 284, 354, 378, 381, 425
1646 gravbrudds-værge 192
1647 grave 98, 353
1648 graven 98, 240, 270, 401
1649 gravhoug 165
1650 grav-lin 425
1651 gravøl 28
1652 greb 258, 351
1653 greben 244
1654 grebet 9
1655 grejdt 22
1656 gren 49, 54, 148
1657 grene 207
1658 gribe 75, 194, 339
1659 griber 65, 71, 93, 106, 143, 183, 195
1660 gribes 76
1661 gridske 405
1662 griller 316
1663 grind 333
1664 grinden 198
1665 grine 192
1666 gro 77
1667 gror 144
1668 grov 103, 316, 328
1669 gru 64, 113, 126, 140, 273, 281, 284, 333, 362, 402, 413, 416
1670 grubeblus 167
1671 grubeluft 48
1672 gruben 83
1673 grubens 404, 418
1674 grue 399, 428
1675 grulig 241
1676 grumme 160, 218
1677 grummes 160
1678 grund 26, 67, 69, 116, 154, 155, 161, 178, 237, 292, 304, 344
1679 grunde 212, 213
1680 grunden 3, 15, 247
1681 grundrig 170, 250
1682 grundstødt 403
1683 grus 264, 305
1684 grusomt 209
1685 gryr 3
1686 græd 103, 130, 256, 300, 426
1687 græde 112, 204, 208, 268, 426
1688 grædefærdigt 375
1689 grædende 5
1690 græder 425
1691 grædt 129, 272
1692 græmme 383
1693 grænd 4, 44, 46, 166, 376
1694 grændser 359
1695 grænser 167
1696 grænse-skel 158
1697 grænsetegn 333
1698 grøde 254

1699 grøden 225
1700 grøftekanten 358
1701 grøftekantens 276
1702 grønne 311, 368, 404
1703 grønnes 165, 353
1704 grønt 199, 216
1705 grå 34, 43, 99, 224
1706 gråd 59, 141, 147, 149, 196, 199, 261, 410, 424, 425
1707 gråne 35
1708 gråt 44, 115, 407
1709 gubben 145
1710 gubbers 34
1711 Gud 3, 6, 7, 10, 12, 20, 28, 33, 35, 36, 38, 40, 62, 63, 64, 65, 68, 69, 70, 94, 111, 116, 118, 127, 128, 131, 135, 137, 142, 144, 151, 160, 168, 174, 175, 176, 178, 185, 187, 195, 196, 200, 205, 211, 217, 220, 226, 235, 242, 244, 249, 254, 256, 260, 266, 271, 272, 285, 288, 289, 306, 309, 312, 318, 329, 330, 334, 335, 337, 339, 340, 349, 354, 363, 366, 369, 378, 395, 396, 402, 426, 428
1712 Gudbedre 277
1713 Gude-billedets 345
1714 gude-hov 240
1715 gudehus 305
1716 guder 124, 348, 380
1717 guderne 336
1718 guders 282
1719 Gudfaer 36
1720 Guds 2, 53, 87, 108, 131, 164, 177, 319, 345, 346, 365
1721 Gudsbilledet 109
1722 Gudsliv 92
1723 gudsmagt 21
1724 Gudsråb 167
1725 gufs 94, 179
1726 gul 50
1727 guld 311, 319, 388
1728 guldets 405
1729 guldfjærs 148
1730 guldkalv-stump 144
1731 gulv 52
1732 Gulvet 368
1733 gulvets 98
1734 gustne 340
1735 gut 12, 16, 25, 51, 95, 99, 127, 271
1736 gylden 292, 380
1737 gyldent 190
1738 gyldig 237
1739 gyldne 115
1740 gys 77, 196, 267
1741 gyser 201, 262
1742 gækker 420
1743 gæld 92, 107, 108, 109, 156
1744 Gældbunden 109

1745 gælde 224
1746 gælden 78, 107, 109
1747 gælder 3, 32, 35, 64, 117, 181, 182, 246, 293, 312, 327, 429
1748 gæring 303, 304, 361
1749 gæs 157
1750 gæst 22, 317
1751 gæstebud 162
1752 gæsted 161
1753 gæster 219, 231
1754 gætte 327
1755 gættes 230
1756 gættet 249
1757 gæve 159
1758 gøde 244
1759 gødsler 230
1760 gøgen 95
1761 gøgler-pibers 366
1762 gør 9, 13, 20, 34, 35, 54, 60, 63, 66, 67, 75, 81, 90, 91, 94, 100, 101, 126, 153, 163, 168, 170, 176, 179, 183, 187, 250, 260, 276, 317, 324, 332, 336, 378, 387, 388, 396, 408, 410, 427
1763 gøre 36, 76, 118, 266, 289, 372, 375, 384, 392, 394, 416
1764 gøremål 388
1765 gørere 295
1766 gøres 90, 229, 234, 269, 294, 337, 368
1767 gørligt 139
1768 gøs 208
1769 gå 4, 5, 6, 25, 31, 39, 41, 48, 52, 53, 54, 57, 70, 84, 88, 92, 104, 109, 118, 121, 142, 143, 146, 149, 162, 164, 194, 195, 198, 206, 215, 216, 223, 242, 243, 246, 252, 264, 281, 282, 286, 287, 319, 320, 325, 342, 351, 354, 378, 384, 420
1770 gåde 249, 255, 319
1771 gådefuldt 286
1772 Gåden 251
1773 gåders 255
1774 går 2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 14, 18, 23, 27, 32, 39, 40, 43, 44, 50, 51, 54, 61, 67, 68, 71, 75, 77, 86, 87, 91, 99, 100, 106, 112, 113, 121, 122, 123, 125, 127, 133, 137, 138, 140, 144, 146, 148, 151, 154, 168, 169, 172, 174, 177, 181, 182, 183, 184, 187, 189, 192, 195, 212, 214, 216, 218, 222, 229, 232, 237, 239, 243, 253, 255, 258, 261, 264, 265, 280, 283, 290, 293, 308, 312, 313, 320, 321, 332, 334, 341, 345, 350, 355, 358, 359, 369, 373, 375, 376, 381, 382, 383,

384, 385, 392, 394, 397, 399, 404, 408, 411, 423
1775 gård 45
1776 gården 22
1777 gåsen 334
1778 Ha 257, 273, 358, 371, 375, 408, 416, 419, 427
1779 had 140
1780 hader 331
1781 hagglen 202
1782 Haha 255
1783 hakke 162
1784 hakken 118
1785 Haleneger-landet 351
1786 haler 365
1787 hals 133, 283, 289
1788 halsen 322
1789 halter 420
1790 halv 180, 331
1791 Halvandet 291
1792 halve 142, 143, 188, 335, 337
1793 halvhed 117
1794 halvheds 264, 371, 380
1795 halvheds-røret 371
1796 halvheds-ånd 380
1797 halvmæt 59
1798 halvmørkt 1
1799 halvnat 120
1800 halvt 5, 94, 115, 133, 172, 250, 279, 327
1801 halvvejs 94, 200, 276
1802 halvvoksne 1
1803 ham 6, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 25, 33, 34, 39, 40, 41, 43, 48, 50, 52, 56, 62, 65, 70, 74, 84, 85, 86, 91, 96, 105, 111, 114, 118, 126, 128, 129, 130, 131, 137, 139, 143, 146, 148, 149, 150, 151, 163, 172, 173, 174, 177, 179, 180, 181, 185, 192, 198, 205, 206, 209, 211, 223, 250, 252, 254, 261, 263, 268, 269, 270, 271, 276, 278, 280, 282, 283, 285, 294, 299, 302, 321, 336, 354, 356, 360, 365, 369, 371, 372, 381, 382, 383, 391, 396, 397, 406, 408, 409, 410, 419, 420, 421, 426, 429
1804 hamled 325
1805 hammen 427
1806 hamre 255
1807 hamrens 45
1808 hamrer 141, 405
1809 han 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 20, 22, 28, 29, 32, 33, 34, 36, 41, 43, 49, 53, 54, 55, 62, 63, 65, 66, 68, 70, 72, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 83, 86, 87, 88, 91, 94, 96, 102, 105, 116, 118, 127, 128, 130, 131, 135, 136, 138, 140, 141, 149, 151, 160, 163,

165, 172, 173, 175, 176, 179, 183, 184, 185, 186, 189, 193, 198, 199, 208, 209, 216, 217, 228, 235, 250, 251, 252, 254, 256, 258, 259, 261, 266, 267, 268, 270, 271, 272, 273, 276, 277, 278, 280, 281, 285, 294, 299, 300, 301, 302, 303, 322, 332, 336, 339, 341, 342, 346, 349, 356, 360, 362, 365, 366, 367, 369, 371, 378, 381, 382, 383, 384, 385, 387, 390, 391, 392, 397, 400, 407, 408, 409, 410, 412, 414, 418, 419, 420, 422, 426, 427, 428, 429

1810 handle 252

1811 handler 183

1812 handling 1, 56, 123, 197, 241, 291

1813 hane 53, 229

1814 hanegal 340

1815 hanekjælken 245

1816 hang 12, 173

1817 hans 1, 8, 12, 31, 32, 36, 63, 65, 66, 70, 73, 76, 77, 102, 105, 107, 112, 128, 133, 141, 158, 161, 169, 179, 181, 184, 185, 192, 199, 205, 206, 208, 223, 251, 256, 266, 267, 269, 272, 275, 276, 278, 282, 283, 289, 294, 300, 322, 336, 356, 366, 370, 371, 373, 375, 387, 390, 394, 397, 406, 408

1818 haren 27

1819 hareskar 102

1820 harm 155, 173

1821 harv 162

1822 hast 22, 69

1823 hasted 366

1824 haster 238

1825 hastighed 296

1826 hastværks-pagt 134

1827 hat 14, 22, 73, 248

1828 hatten 332

1829 hauser 315

1830 hav 42, 43, 164, 192, 215, 223, 259, 368

1831 havde 7, 26, 42, 80, 129, 272, 294, 304, 311, 329, 348, 421

1832 have 89, 123

1833 havegrinden 134, 142, 152, 184, 188, 190, 194, 196

1834 havegærdet 133, 193

1835 haven 123

1836 havet 85, 120, 149, 164, 191, 261, 281, 306, 364

1837 havets 85, 388

1838 havn 347

1839 havne 119, 223

1840 havråks-fråden 203

1841 havråksfråden 88

1842 havsnødsmanden 182

1843 havsnøds-planke 391
1844 havt 249, 251
1845 hed 53, 244, 304, 378
1846 hede 111, 207
1847 heder 3, 229
1848 hedt 346
1849 hefter 352
1850 hegler 362
1851 hegn 291, 333
1852 hegnet 358
1853 hej 1, 10, 15, 22, 26, 41, 48, 51, 54, 133, 191, 193, 366, 373, 391, 427
1854 hejen 10, 193, 275
1855 hejser 313
1856 hejste 86
1857 hel 99, 117, 380
1858 held 57, 128, 228, 328
1859 heldet 128
1860 heldig 244
1861 hele 17, 29, 30, 33, 47, 48, 67, 80, 92, 96, 98, 115, 132, 147, 154, 157, 168, 175, 206, 209, 234, 279, 280, 288, 293, 320, 331, 338, 340, 353, 356, 362, 365, 371, 402, 421, 429
1862 heles 393
1863 helet 102
1864 helg 200, 270, 363
1865 helgen 31, 217, 246
1866 heller 53, 80, 213, 246, 274, 279, 293, 307, 359, 412
1867 hellig 270, 273
1868 helligbrøde 278, 368
1869 helligdag 168
1870 hellige 338
1871 hellighedens 355
1872 Helligstundens 362
1873 helridt 401
1874 helsebod 116
1875 helsen 349
1876 helsens 62
1877 helst 129, 179
1878 helt 31, 35, 39, 86, 87, 92, 137, 160, 216, 264, 292, 310, 337, 350, 359, 368, 419, 424
1879 helte 161
1880 helten 148
1881 heltes 240
1882 helved 223
1883 helvedbrand 391
1884 helvedbrøde 76
1885 helvede 302
1886 Helveds 354
1887 helvedslist 384
1888 hen 29, 40, 58, 108, 177, 181, 243, 319, 334
1889 hende 15, 18, 22, 57, 71, 111, 113, 118, 122, 144, 150, 184, 190, 191, 194, 195, 217, 218, 219, 259, 263, 265, 270, 277, 352, 391, 411

1890 hendes 21, 124, 136, 155, 272, 283, 354
1891 hengivelsen 148
1892 hensigt 333
1893 hensyn 300
1894 hente 197
1895 henter 234, 270
1896 hentet 142
1897 her 1, 2, 3, 4, 8, 27, 35, 39, 40, 41, 46, 48, 50, 57, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 69, 70, 72, 80, 81, 82, 83, 88, 94, 98, 106, 110, 125, 129, 133, 140, 153, 156, 161, 164, 165, 166, 167, 170, 171, 174, 176, 179, 184, 185, 186, 189, 193, 194, 211, 216, 217, 219, 220, 221, 223, 224, 229, 238, 240, 241, 242, 243, 245, 248, 249, 250, 253, 258, 261, 264, 266, 268, 269, 271, 273, 275, 279, 280, 288, 291, 294, 295, 296, 300, 303, 304, 308, 315, 317, 321, 329, 330, 333, 342, 346, 351, 352, 355, 357, 359, 364, 369, 370, 377, 382, 387, 390, 393, 394, 397, 398, 399, 410, 411, 413, 423
1898 herbort 98
1899 herfra 27, 87, 95, 165, 178, 343, 353, 369, 422, 424
1900 herind 259
1901 herinde 48, 90, 94, 256, 425
1902 herjetog 159
1903 Herkules 36
1904 herlig 325
1905 herlighed 164
1906 hermetisk 341
1907 herr 59, 375, 388
1908 herre 205, 218, 271
1909 Herregud 153, 183, 222, 226, 233, 327
1910 Herren 5, 35, 39, 108, 151, 214, 254, 288, 309, 347, 360
1911 Herrens 8, 49, 62, 143, 147, 151, 160, 195, 200, 310, 341, 349, 376, 382, 387, 389
1912 herrers 331
1913 Herres 255, 262
1914 hertil 223
1915 hertillands 344, 345
1916 hest 23
1917 hi 58
1918 hid 125, 154, 161, 175, 249, 267, 292, 306, 326, 387, 414, 427
1919 hidindtil 327
1920 hidtil 236, 328
1921 hige 388
1922 higen 337

1923 higer 424
1924 hils 119, 253
1925 hilse 311
1926 hilser 312
1927 hilsning 142
1928 himle 132
1929 himlen 15, 19, 92, 116, 209, 268, 284, 336, 337, 365, 368, 387, 424
1930 himlens 21, 55, 186, 214, 337, 350, 355, 374, 388
1931 himmel 43, 44, 110, 183, 196, 265, 311
1932 himmelblinde 287
1933 himmelbrev 176
1934 himmelbro 130
1935 himmelstor 205
1936 himmel-stormer 183
1937 himmeltelt 428
1938 hin116, 166, 175, 213, 245, 304, 310, 346, 381
1939 hinanden 224
1940 hindred 222
1941 hindrer 229
1942 hine 240, 336
1943 hint 319, 335, 395
1944 hist 19, 27, 106, 129, 210, 261, 300, 308, 396, 398
1945 hitted 103
1946 hjalp 65, 68
1947 hjem 7, 11, 19, 23, 27, 45, 54, 57, 61, 86, 94, 110, 112, 120, 129, 167, 168, 171, 185, 268, 275, 289, 356, 362, 373, 386
1948 hjembygd 27
1949 hjembygds 117
1950 hjemløs 26
1951 hjemme 7, 98, 204, 383
1952 hjemmefra 8
1953 hjemmet 25, 46, 385
1954 hjemmets 106, 116, 178, 392
1955 hjemsøgelsen 254
1956 hjerte 17, 91, 177, 282, 300
1957 hjertebanken 399
1958 hjerteblod 62
1959 hjerteklemt 136
1960 hjertekulen 400
1961 hjertekval 286
1962 hjertens 26
1963 hjerter 48, 398, 405
1964 hjerteramt 420
1965 hjerteroden 421
1966 hjertes 130, 262, 264, 278, 341
1967 hjertet 32, 90, 130, 187, 338
1968 hjertets 218, 266, 353
1969 Hjob 112
1970 hjord 132, 374
1971 hjorden 313, 369
1972 hjulpen 79
1973 hjælp 11, 49, 64, 68, 71, 79, 80, 141, 208, 235, 236,

247, 248, 251, 266, 268, 302, 325, 355
1974 hjælpe 62, 187, 229, 274
1975 hjælper 17, 56, 188, 224
1976 hjørner 403
1977 Hm 11, 96, 255, 258, 300, 307, 311, 373
1978 hob 112
1979 hode 102
1980 hoder 39, 332
1981 hodet 141, 312, 322
1982 hofte 402
1983 hold 97, 99, 359, 415
1984 holde 113, 192, 293, 318, 334
1985 holden 298
1986 holdent 86
1987 holder 4, 40, 61, 94, 154, 179, 187, 270, 271, 386
1988 holdes 270, 297
1989 holdt 22, 88, 102, 125, 304, 335, 352, 371, 400
1990 holtets 27
1991 hoppe 375
1992 Horebs 36
1993 horn 355
1994 hornet 73
1995 hos 31, 128, 135, 140, 148, 213, 242, 248, 315, 336, 351, 412
1996 hospitalet 349
1997 hostes 304
1998 houg 188
1999 hoved 206
2000 hovedet 37, 62, 83, 119, 122, 124, 142, 174, 176, 183, 196, 212, 239, 249, 261, 269, 415, 423
2001 hovmod 348
2002 hu 7, 49, 54, 94, 188, 383, 428
2003 hud 5, 141, 303
2004 hug 46, 104, 114, 132, 163, 315
2005 hugg 103, 202, 406
2006 hugger 49, 69
2007 hugget 422
2008 hujer 73
2009 hul 3, 165, 241
2010 hulbrystet 309
2011 huld 319
2012 hule 18, 73, 77, 312, 384
2013 hules 304
2014 hulet 2, 169
2015 hulfalds-fos 125
2016 hulheds-gru 362
2017 hult 9, 346, 427
2018 human 175, 176, 222, 224, 342
2019 humane 222, 392
2020 humanist 176
2021 humanitetens 247
2022 humant 343
2023 hun 5, 6, 7, 15, 21, 40, 43, 58, 71, 73, 88, 93, 94, 102, 103, 118, 122, 124, 135, 136,

142, 144, 146, 153, 154, 155, 173, 174, 176, 177, 184, 191, 192, 213, 218, 250, 257, 258, 270, 279, 280, 281, 283, 302, 311, 352, 353, 354, 397, 400, 412
2024 hunde 275, 373
2025 hundehus 317
2026 hundetuden 399
2027 hundred 6, 18, 213
2028 hundrede 324
2029 hundredårs 19
2030 hungersnød 172
2031 hungersnøden 60
2032 hungred 374
2033 hungrer 346
2034 hurra 14, 22, 28
2035 hurtigt 27, 178, 412
2036 hus 6, 27, 97, 125, 178, 252, 275, 310, 323, 373
2037 husbond 123, 140
2038 husdøren 123, 194, 196
2039 huset 65, 71, 79, 107, 123, 140, 141, 151, 152, 177, 179, 181, 196, 228, 361
2040 husets 106, 216
2041 husk 39, 68, 69, 72, 80, 84, 120, 171, 200, 224, 356, 416, 418
2042 huske 44
2043 husker 216, 219
2044 husly 242
2045 husmandsgutten 105
2046 hustru 129, 170, 191, 194, 202, 216, 264, 288, 352, 411
2047 hvad 3, 4, 7, 8, 11, 13, 14, 21, 22, 34, 43, 46, 55, 58, 59, 62, 64, 71, 73, 74, 78, 81, 82, 83, 86, 90, 96, 97, 98, 99, 100, 104, 111, 112, 113, 114, 118, 130, 131, 134, 139, 141, 142, 145, 148, 150, 151, 155, 156, 158, 161, 167, 170, 171, 174, 177, 178, 181, 183, 188, 190, 191, 199, 215, 220, 226, 234, 235, 237, 244, 245, 246, 248, 250, 251, 256, 260, 268, 270, 273, 281, 282, 292, 293, 294, 295, 296, 299, 303, 307, 310, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 323, 330, 331, 336, 340, 342, 346, 347, 348, 353, 354, 359, 362, 363, 367, 373, 377, 379, 384, 385, 387, 390, 395, 396, 401, 408, 411, 416, 420, 421, 425, 427
2048 hvadsomhelst 95
2049 hvasse 89, 419
2050 hvast 58, 93, 125, 148, 188, 273, 419, 422
2051 hvedekorn 355
2052 hvem 18, 24, 26, 28, 48, 49, 50, 54, 61, 78, 83, 93,

127, 131, 147, 157, 167, 204, 216, 221, 223, 243, 244, 277, 325, 340, 354, 369

2053 **hver** 12, 13, 19, 24, 28, 33, 44, 46, 59, 82, 87, 90, 103, 128, 129, 130, 148, 155, 158, 159, 168, 169, 174, 175, 193, 203, 207, 212, 232, 235, 263, 286, 300, 316, 317, 322, 328, 331, 332, 335, 336, 355, 372, 377, 380, 381, 382, 390, 428

2054 **hverdags-brogen** 363

2055 **hverdagsdont** 384

2056 **hverdagsdyst** 363

2057 **hverdagsnød** 61

2058 **Hverken** 89

2059 **hvermand** 246, 255, 295, 334, 342, 394

2060 **hvermands** 329, 381, 391

2061 **hvert** 2, 24, 31, 44, 61, 107, 108, 130, 167, 182, 186, 187, 233, 243, 261, 303, 307, 321, 324, 329, 337

2062 **hverv** 55, 136, 159, 242, 288, 401

2063 **hvervets** 218

2064 **hvi** 102, 113, 152, 185, 209, 212, 249, 260, 301, 316, 322, 426

2065 **hvid** 98, 109, 140, 187, 242, 292, 427, 428

2066 **hvide** 119, 137, 189

2067 **hvidt** 224

2068 **Hvil** 274

2069 **hvile** 206, 259, 363, 409

2070 **Hvilens** 348

2071 **hviler** 207, 397

2072 **hvilke** 199, 232, 271

2073 **hvilken** 78, 107, 141, 194, 199, 230, 237, 272, 314, 349

2074 **hvilket** 79, 94, 233, 263, 286, 332, 393

2075 **hvilte** 203, 208

2076 **hvin** 278

2077 **hviner** 269

2078 **hvis** 3, 5, 6, 36, 61, 76, 77, 80, 84, 92, 100, 101, 107, 120, 130, 133, 136, 151, 157, 161, 168, 169, 170, 171, 176, 182, 185, 187, 229, 232, 235, 252, 270, 274, 275, 278, 288, 298, 311, 312, 313, 317, 318, 329, 330, 331, 333, 338, 340, 347, 375, 378, 382, 386, 388, 393, 412, 413

2079 **hvisked** 103

2080 **hvisker** 91, 176

2081 **hvisles** 362

2082 **hvo** 85, 149, 190, 319, 321, 339

2083 **hvor** 1, 10, 11, 19, 20, 23, 27, 29, 36, 41, 43, 50, 51, 54, 60, 64, 69, 71, 78, 80, 81, 83,

86, 88, 101, 102, 108, 115, 117, 122, 127, 128, 132, 133, 134, 139, 156, 159, 162, 171, 172, 173, 185, 188, 191, 195, 197, 198, 208, 211, 214, 224, 225, 226, 228, 234, 241, 243, 245, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 264, 270, 271, 273, 274, 276, 285, 287, 303, 306, 310, 315, 319, 321, 322, 326, 335, 339, 340, 346, 358, 364, 369, 375, 377, 384, 391, 395, 400, 403, 405, 419, 423, 424, 427
2084 hvoraf 160
2085 hvordan 344, 352, 353, 354
2086 hvorfor 27, 51, 77, 220, 238, 335, 340, 342
2087 hvorfra 101, 212, 232, 234, 288
2088 Hvorhelst 150
2089 hvorhen 212, 216, 266, 327, 346, 351, 387, 416
2090 hvori 108, 304, 328, 408
2091 hvoriblandt 372
2092 Hvorledes 318, 386
2093 hvorlænge 379, 380
2094 hvormed 182, 384
2095 hvorom 33, 352
2096 hvorpå 76, 118, 426
2097 Hvortil 187, 349
2098 hvorved 236
2099 Hvorvidt 34
2100 hvælv 21, 80, 85, 92, 182, 214, 269, 309, 323, 388
2101 hvælve 372
2102 hvælved 223
2103 hvælvet 311, 368
2104 hvælving 363
2105 hvæser 406
2106 hvæste 189, 202
2107 hyl 399
2108 hylde 339
2109 hyle 330
2110 hyler 262
2111 Hyll 180
2112 hyller 175
2113 hylte 302
2114 hymner 115
2115 hyrdes 383
2116 hys 260, 270, 299, 412
2117 Hyss 49, 198
2118 hytte 385
2119 hytten 75
2120 hyttens 385
2121 hytter 388
2122 hædersdag 324
2123 hæderslemmer 162
2124 hædre 200
2125 hæl 141, 321
2126 hæld 15
2127 hælder 115
2128 hælding 276
2129 hælen 287

2130 hænde 174, 222
2131 hænder 14, 39, 76, 101, 103, 170, 242, 247, 255, 286, 374, 407, 422
2132 hænderne 68, 112, 146, 152, 174, 188, 196, 272, 290
2133 hænders 136, 141
2134 hændt 387, 394
2135 hændte 7, 347
2136 hæng 287
2137 hænge 291
2138 hænger 18, 33, 44, 93, 212
2139 hænges 291
2140 hængsler 269
2141 hærded 130
2142 hærdes 270
2143 hævde 37
2144 hævdet 303
2145 hæve 35, 196
2146 hæved 246, 288, 309, 400
2147 hæver 375
2148 hæves 133, 229, 372
2149 hævet 177
2150 hævne 160
2151 høg 189, 218, 419
2152 høgen 50, 53, 419
2153 høgens 193
2154 høj 123, 283, 326
2155 højden 41, 67, 158, 254, 266, 398
2156 højder 43
2157 højderne 72
2158 højderyggen 14
2159 høje 119, 132, 164, 202, 388
2160 højere 11, 339, 345
2161 højheds-tales 362
2162 højhellig 240
2163 højlig 314
2164 højlys 28
2165 højne 322, 342
2166 højner 79, 91, 376
2167 højre 43, 80
2168 højst 149
2169 højt 70, 147, 196, 256, 270, 297, 313, 341, 367, 376, 424, 427
2170 højtids-hylden 380
2171 høkret 38, 361
2172 hør 3, 5, 6, 10, 14, 15, 31, 49, 98, 157, 184, 190, 191, 192, 193, 204, 249, 295, 299, 300, 306, 316, 319, 357, 365, 378, 383, 391, 427
2173 høre 52, 155, 274, 318
2174 hører 2, 30, 66, 89, 90, 91, 167, 198, 204, 222, 249, 278, 299, 373
2175 høres 9, 309, 368
2176 hørligt 164
2177 hørslen 88
2178 hørt 30, 33, 60, 70, 82, 188, 249, 256, 348

2179 hørte 102, 114
2180 høste 83
2181 høsten 421
2182 høstkveld 102
2183 Hå 421
2184 håb 5, 138, 333, 341
2185 håbe 226, 366
2186 håber 155, 225
2187 håbet 227, 353
2188 håbløs 153, 171, 322
2189 hånd 15, 17, 22, 59, 73, 111, 113, 118, 127, 220, 285, 291, 343, 370, 419, 423
2190 hånden 70, 90, 93, 94, 181, 184, 195, 310, 370, 401, 408
2191 håndled 102
2192 håndslag 19
2193 håne 33
2194 hånligt 50
2195 hår 5, 73, 100, 303, 399
2196 hård 7, 61, 64, 100, 124, 130, 131, 135, 136, 144, 260, 263
2197 hårde 63, 136, 181
2198 hårdhændt 174
2199 hårdt 27, 60, 86, 144, 146, 147, 209, 231, 232
2200 håret 25, 312, 422
2201 hårfin 32
2202 iaften 42, 270
2203 ialfald 245
2204 iallefald 222
2205 iblandt 61, 261, 401
2206 iblinde 214, 257
2207 id 109
2208 idag 6, 31, 58, 80, 86, 96, 179, 248, 292, 317, 319, 351, 360, 394, 426
2209 idé 31, 166, 227, 237, 238, 296
2210 ideal 340, 344
2211 idealet 338
2212 ideen ***
2213 idees 164
2214 idet 10, 71, 88, 166, 230, 258
2215 idræts 158
2216 ifald 6, 7, 92, 170, 186, 249, 257, 262, 389
2217 ifjor 7, 200, 232, 258, 270
2218 ifra 45, 101, 102, 124, 130, 193, 195, 199, 201, 206, 207, 248, 276, 279, 286, 310, 319, 324, 381, 389, 400, 422
2219 ifærd 291
2220 ifølge 38
2221 igen 4, 5, 10, 11, 19, 21, 39, 44, 47, 49, 79, 108, 122, 147, 188, 194, 211, 240, 252, 268, 274, 275, 280, 293, 298, 307, 323, 355, 362, 378, 401, 410, 416

2222 igennem 27, 35, 41, 55, 132, 139, 148, 165, 177, 306, 370, 381, 382, 399, 426
2223 igrunden 41, 163
2224 igære 226
2225 igår 31, 58, 322, 377
2226 ihjel 382
2227 ihjæl 33, 160, 173
2228 ihug 51, 118, 146, 245
2229 ihukommes 163
2230 ihus 54
2231 ihænde 77, 380, 381
2232 ihærdig 316
2233 ikke 6, 8, 11, 16, 17, 22, 29, 31, 33, 35, 36, 37, 41, 47, 50, 54, 58, 68, 76, 81, 83, 87, 97, 98, 99, 100, 105, 107, 111, 112, 116, 120, 121, 130, 131, 132, 134, 135, 139, 143, 147, 156, 173, 177, 184, 189, 197, 210, 212, 220, 222, 223, 224, 226, 235, 237, 238, 239, 248, 256, 266, 267, 268, 270, 274, 285, 294, 301, 307, 321, 324, 327, 329, 332, 334, 338, 341, 345, 346, 356, 367, 369, 375, 377, 383, 392, 394, 396, 398, 400, 401, 406, 407, 409
2234 ikkun 11, 105, 212, 412
2235 iknæ 82, 426
2236 ikveld 10, 179, 216, 245
2237 ild 36, 132, 162, 167, 186, 204, 218, 362
2238 ilde 155, 236
2239 ilden 111
2240 ildner 320
2241 ildskrift 132
2242 ile 411
2243 iler 71, 173, 198
2244 ilive 113
2245 ilske 103
2246 ilsomt 64, 140, 142, 184, 273, 356, 386
2247 ilås 370
2248 imellem 13, 45, 64, 71, 115, 118, 120, 121, 158, 166
2249 imod 60, 110, 111, 126, 185, 202, 216, 224, 279, 282, 285, 310, 377, 388
2250 imorgen 85, 179
2251 Imorges 124
2252 imøde 173, 283, 400, 411
2253 inat 22, 208
2254 ind 12, 17, 21, 35, 42, 45, 47, 48, 53, 75, 76, 95, 102, 108, 122, 125, 127, 129, 140, 141, 150, 151, 168, 176, 177, 179, 180, 181, 184, 186, 193, 196, 198, 207, 208, 217, 219, 220, 244, 248, 251, 253, 257, 265, 273, 302, 305, 311, 320, 323, 336, 343,

344, 348, 358, 359, 367, 370, 400, 424
2255 indad 91, 214
2256 inde 10, 83, 120, 125, 270, 398
2257 inden 167, 359, 381
2258 indenfor 152, 190
2259 inderlig 316
2260 inderlige 214
2261 inderligt 164, 424
2262 inderst 347
2263 indfald 233
2264 indflydelses-krabasken 358
2265 indfødts 163
2266 indgang 153
2267 individ 336
2268 indom 75, 133, 326
2269 indover 10, 117, 392, 396, 398
2270 indre 84, 251, 280
2271 indskrift 318
2272 indstuderte 322
2273 indtil 68, 109, 192, 240, 326, 363, 381, 417
2274 indunder 2, 45, 231
2275 indvendigt 341
2276 indvielsen 291
2277 ingen 2, 30, 35, 48, 59, 60, 66, 67, 68, 69, 78, 80, 83, 92, 99, 107, 116, 121, 125, 132, 133, 143, 148, 156, 162, 168, 173, 175, 186, 225, 246, 266, 268, 276, 294, 301, 317, 322, 335, 337, 342, 355, 367, 370, 382, 396, 403, 414, 416
2278 ingens 228
2279 inhuman 397
2280 inhumant 357
2281 intet30, 60, 63, 80, 84, 89, 99, 112, 118, 120, 131, 136, 141, 144, 149, 150, 151, 181, 194, 256, 257, 262, 277, 286, 289, 331, 333, 352, 360, 377, 380, 415, 420
2282 invalider 366
2283 iorden 387
2284 is 4, 34, 51, 52
2285 Isaachs 151
2286 isen 323, 425
2287 isinde 100, 339
2288 Iskirken 52, 377, 424
2289 iskoldt 94, 134
2290 isne 179, 257
2291 isner 125, 274, 320
2292 isommer 199, 219
2293 isstrøm 312
2294 istap-kallen 95
2295 istapkold 100
2296 is-tjern 4
2297 isvang 168
2298 især 220, 231, 388
2299 itide 18, 230
2300 itu 361
2301 ivej 247

2302 ivejen 84
2303 ivejret 271, 284
2304 ivre 247
2305 ivrig 20
2306 ivår 52
2307 iår 201, 217, 232
2308 ja 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 18, 19, 25, 26, 27, 28, 29, 33, 34, 41, 43, 44, 50, 52, 58, 59, 66, 68, 70, 73, 74, 81, 82, 94, 95, 96, 101, 110, 113, 126, 127, 128, 129, 132, 135, 137, 138, 142, 143, 144, 145, 154, 155, 156, 160, 161, 166, 171, 175, 184, 189, 195, 199, 200, 208, 210, 219, 221, 223, 226, 228, 230, 232, 233, 235, 236, 237, 239, 241, 243, 244, 246, 247, 249, 250, 251, 254, 264, 277, 282, 284, 292, 295, 297, 300, 301, 302, 304, 306, 314, 315, 322, 327, 330, 334, 336, 337, 341, 343, 347, 350, 352, 353, 360, 375, 377, 378, 379, 384, 385, 389, 390, 393, 395, 413, 419, 422, 424, 428
2309 jag 16
2310 jage 30, 401
2311 jager 119, 267, 398
2312 jagt 168
2313 Jakobs-stigen 337
2314 jamred 103
2315 ja-visst 292
2316 jeg 2, 3, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 37, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 64, 67, 68, 69, 70, 71, 74, 75, 80, 81, 82, 83, 87, 89, 90, 91, 92, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 123, 124, 125, 126, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 142, 143, 144, 146, 149, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 173, 177, 178, 180, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 252,

255, 256, 257, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 279, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 303, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 326, 327, 330, 334, 335, 336, 338, 339, 340, 341, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 355, 356, 357, 360, 361, 363, 370, 371, 375, 377, 379, 381, 382, 386, 387, 389, 391, 392, 393, 395, 396, 397, 399, 400, 401, 402, 407, 408, 409, 410, 413, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428

2317 Jehova 263, 286

2318 jente 250

2319 jenter 307

2320 jer 18, 19, 26, 29, 35, 47, 62, 63, 68, 80, 106, 128, 134, 158, 164, 165, 168, 275, 276, 361, 363, 366, 371, 374, 378, 380, 381, 383, 384, 385, 386, 388, 390, 392, 393, 394

2321 jeres 303

2322 jern 8

2323 jert 61, 62, 80

2324 Jesu 7, 64

2325 Jesus 35, 71, 176, 196, 425

2326 jo 4, 13, 22, 26, 27, 33, 38, 47, 50, 51, 57, 58, 72, 104, 125, 126, 127, 134, 145, 153, 154, 173, 185, 190, 193, 209, 220, 221, 222, 223, 224, 227, 230, 232, 233, 235, 237, 239, 244, 246, 247, 251, 252, 257, 264, 267, 276, 292, 295, 297, 313, 321, 325, 327, 331, 339, 344, 349, 353, 357, 360, 378, 382, 383, 388, 390, 396, 398, 418, 420, 422, 423, 428

2327 jog 41, 256, 419, 421

2328 jomfrublad 137

2329 jord 89, 90, 108, 111, 173, 175, 190, 259, 311, 316, 368

2330 jorden 6, 151, 178, 286, 370, 405

2331 jordens 89, 92, 131, 155

2332 jordfald 172

2333 Jordfaldsbakken 44

2334 jordliv 170, 410

2335 jordtræls 28, 109, 148, 380

2336 jordtræls-kæde 380
2337 jordtræls-tanken 148
2338 jordtung 132
2339 jordvendt 46, 93
2340 jubel 381
2341 jublen 30, 115
2342 jublende 283
2343 jublens 20, 103, 267
2344 jul 216, 253, 267
2345 Juleaften 197
2346 julegranen 369
2347 julelyset 257
2348 julelysets 258
2349 Julen 267
2350 Julens 266
2351 julestuens 259
2352 juletankens 287
2353 juletræet 199, 217
2354 just 21, 34, 41, 42, 77, 81, 206, 219, 240, 294, 301, 326, 337, 339, 347, 365, 389
2355 jævne 310
2356 jævnes 78
2357 jævnt 342, 387, 399, 413
2358 jøkel-prestens 425
2359 jøklens 53
2360 Kains-mærket 341
2361 kald 55, 75, 84, 86, 128, 156, 182, 195, 203, 207, 211, 345
2362 kalde 224, 246, 316
2363 kalder 10, 30, 33, 131, 169, 209, 221, 225, 349, 370, 393
2364 kaldes 235, 239, 295, 296, 298, 333
2365 kaldet 168, 186, 225
2366 kaldets 84, 264, 288
2367 kaldsværk 128
2368 kaldt 52, 170, 246
2369 kaldte 28, 104, 199, 208
2370 kaldtes 298
2371 kalk 131, 195, 218
2372 kalken 131, 406
2373 kalot 34, 35
2374 kalven 326
2375 kam 52, 254, 328
2376 kammen 50, 427
2377 kammer 208, 265
2378 kammeraters 26
2379 kamp 55, 166, 171, 280, 409, 412
2380 kampens 203, 381
2381 kan 3, 4, 8, 9, 10, 11, 17, 20, 25, 34, 42, 44, 47, 48, 50, 51, 53, 59, 66, 69, 71, 75, 76, 77, 81, 84, 86, 90, 95, 109, 118, 121, 130, 132, 135, 137, 138, 144, 150, 155, 163, 165, 167, 169, 171, 174, 178, 186, 187, 190, 191, 192, 198, 203, 204, 206, 210, 212, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 229, 230, 231, 234, 235, 237, 239, 242,

243, 244, 245, 246, 247, 249, 251, 257, 259, 260, 266, 268, 269, 270, 272, 274, 276, 278, 279, 286, 287, 291, 293, 295, 297, 298, 301, 304, 308, 310, 312, 319, 320, 321, 327, 331, 333, 334, 335, 337, 338, 339, 340, 344, 345, 368, 370, 379, 382, 383, 384, 391, 393, 395, 396, 406, 412, 414, 418, 420, 426
2382 Kanaan 382
2383 Kanhænde 3, 33, 65, 143
2384 kanske 77, 85, 135, 161, 224, 267
2385 kant 11, 154, 261
2386 kanter 343
2387 kappefold 207
2388 kappen 282, 283
2389 kar 300
2390 karakter 390
2391 karl 10, 74, 105
2392 karle 160
2393 karlen 4, 397
2394 karrikatur 31
2395 kasse 159
2396 kast 52, 67, 111, 359
2397 kaste 111, 205, 254, 312
2398 kasted 207
2399 kaster 9, 48, 49, 54, 73, 89, 133, 182, 196, 198, 199, 238, 283, 289, 370, 407, 426, 427, 428
2400 kastes 14, 48
2401 kastet 215, 365
2402 kastevind 73
2403 kat 340
2404 katoliken 34
2405 kejser 148
2406 Kend 3
2407 kende 77, 90, 190, 211, 295, 312, 327, 352
2408 kender 26, 39, 44, 101, 131, 136, 143, 145, 185, 221, 247, 276, 374, 375, 421
2409 kendes 61, 160, 201, 217, 303
2410 kendt 25, 129, 145
2411 kendte 26, 102, 203, 211
2412 kendtes 74
2413 kerter 362
2414 kikkert 155, 304
2415 kilde 287, 289
2416 kilden 202
2417 kime 330
2418 kind 21, 125, 187, 208, 256
2419 kinden 425, 427
2420 kinder 70
2421 kirke 37, 43, 44, 47, 50, 51, 52, 56, 189, 190, 193, 198, 213, 215, 218, 244, 245, 264, 291, 304, 328, 330, 333, 360, 367, 391, 412, 424

2422 kirkebakken 56
2423 kirkeblok 112
2424 kirkebristen 238
2425 kirkedøren 370
2426 kirkefløj 53
2427 kirke-gavens 333
2428 kirkegæst 54, 424
2429 kirkegården 200, 201, 284
2430 kirkekoret 408
2431 kirken 35, 50, 54, 212, 213, 237, 238, 239, 240, 291, 294, 316, 317, 320, 332, 338, 344, 345, 358, 362, 363, 367
2432 kirkens 30, 241, 318, 332
2433 Kirkeprocessionens 356
2434 Kirkeprocessioners 115
2435 kirkespir 161
2436 kirke-stilhed 424
2437 kirkestolen 271
2438 kirketomt 346
2439 kirketrappen 358
2440 kirketugt 294
2441 kirkevej 51, 191
2442 kiste 232, 239
2443 kistebunden 363
2444 kistelåget 309
2445 kisten 304
2446 kjolen 271, 279
2447 klage 200, 208, 252, 409
2448 klagen 265
2449 klager 374
2450 klam 406
2451 klamme 410
2452 klammer 152
2453 klamrer 148
2454 klamt 179
2455 klandre 225
2456 klangfuldt 47, 187
2457 klap 100
2458 klappe 130, 131
2459 klapper 188, 252
2460 klar 16, 31, 136, 150, 259, 426
2461 klare 88, 107, 109, 258, 267, 399
2462 klarer 72, 109
2463 klares 99, 137
2464 klaret 22
2465 klarheds 346
2466 klarne 392
2467 klarsyn 169
2468 klarsynt 378
2469 klart 257, 316, 331, 339, 387, 390, 407
2470 klavrende 93
2471 klem 265, 340
2472 klemme 114
2473 klemslens 46
2474 klemt 76, 120, 300, 306, 358
2475 klev 133
2476 klinge 47, 114, 309
2477 klippe 244

2478 klippefaste 32
2479 klippefolk 32
2480 klippens 157
2481 klippeskred 171
2482 klippesønnen 235
2483 klippet 46
2484 klo 12, 54
2485 kloden 91
2486 klog 3, 106, 301, 308, 320, 390, 414
2487 klogeligt 226
2488 klogskab 230
2489 klokkeklemt 85
2490 klokken 163, 330
2491 klokker 162, 191, 292, 296, 297, 301, 362, 369, 389, 393
2492 klokkeren 291, 372
2493 klokkes 309
2494 klokkeslag 135
2495 kloppen 67
2496 klorer 149
2497 klud 276
2498 klumre 48, 110
2499 klunk 277
2500 klynge 24, 86
2501 klynger 56, 139, 146
2502 klynk 402
2503 klæber 355
2504 klædebon 328
2505 klædet 190, 425
2506 klædt 198, 271, 273, 363, 410
2507 klædte 15
2508 kløer 354
2509 kløften 364
2510 kløgt 105, 135, 226, 227
2511 Kløgtens 405
2512 klør 7, 49
2513 kløver 100, 405
2514 kløves 172
2515 kløvet 361
2516 knap 95, 326, 412
2517 knappes 138
2518 knapt 2, 30, 104, 173, 223, 242, 244, 299, 331, 392
2519 knart 44
2520 knas 161
2521 kneb 248, 298, 322
2522 knebent 315
2523 knejsende 245
2524 knejste 192, 240
2525 knibens 144
2526 knibes 343
2527 knirk 421
2528 knirke 198
2529 kniv 63, 391
2530 knuden 235
2531 knuder 103
2532 knugende 309
2533 knuger 141, 146, 184, 272, 290
2534 knuse 92, 114, 178, 272, 321, 372
2535 knust 361
2536 knytte 134

2537 knytted 305
2538 knytter 41
2539 knyttet 271
2540 knæle 426
2541 knæler 140, 270
2542 koblet 166
2543 kog 73
2544 kogle 20
2545 koglekorn 73
2546 kold 53, 160, 282
2547 kolde 113, 192, 209, 259
2548 koldt 25, 40, 85, 125, 177, 257
2549 kom 6, 8, 9, 10, 13, 19, 20, 22, 28, 29, 37, 50, 52, 53, 54, 57, 59, 66, 68, 69, 70, 71, 73, 82, 97, 98, 102, 114, 117, 118, 133, 135, 136, 141, 146, 154, 166, 177, 179, 190, 198, 208, 212, 227, 232, 245, 249, 256, 263, 268, 279, 304, 320, 332, 335, 347, 350, 358, 367, 371, 386, 389, 397, 410, 411, 413
2550 komme 51, 65, 90, 110, 124, 142, 189, 226, 267, 271, 293, 298, 356
2551 kommen 133, 176, 220, 229
2552 kommende 15
2553 kommer 11, 16, 19, 44, 49, 54, 56, 59, 61, 64, 65, 75, 78, 79, 93, 94, 97, 105, 110, 111, 120, 140, 143, 145, 146, 152, 154, 155, 162, 173, 178, 184, 190, 198, 212, 219, 220, 222, 261, 283, 291, 296, 297, 298, 308, 312, 317, 321, 322, 323, 327, 338, 347, 356, 361, 376, 383, 386, 393, 398, 415, 416, 419
2554 kommission 393
2555 kommoden 270
2556 kone 7, 227, 247, 253, 300, 400
2557 konen 391
2558 koner 233, 388
2559 kong 159, 161, 162, 240, 246, 400
2560 konge 148, 159, 211, 403
2561 kongedansen 369
2562 kongeglad 20
2563 kongen 400
2564 kongesaksen 403
2565 kor 310, 408
2566 koret 309, 315, 368
2567 korn 56
2568 kornet 82
2569 korpens 73
2570 korporal 343, 344
2571 korporalen 344
2572 kors 10, 319
2573 korser 310

2574 korset 160, 176, 277, 319, 407
2575 korsets 139, 422
2576 korsmand 178
2577 korstog 161
2578 kort 66, 99, 157, 163, 170, 225, 231, 294, 295, 319, 326, 328, 335, 349
2579 korte 261, 377
2580 kortere 223
2581 kortet 11
2582 kortsagt 238
2583 kraft 86, 233, 249, 251, 296, 388, 396
2584 kram 52
2585 krammet 299
2586 krans 23, 54, 161, 199, 269
2587 kranse 291, 311
2588 krav 104, 107, 164, 389, 401
2589 kraven 9
2590 kravet 120, 131, 132, 140, 149, 261, 281, 419
2591 kravets 269
2592 kravler 1
2593 kreds 294, 393
2594 krig 114, 164, 169, 171, 185, 220, 276, 371
2595 krigens 219
2596 kriger 171, 221, 322, 396
2597 krigere 342
2598 krigerstand 334
2599 Krist 176
2600 kristen 30, 329, 365, 391, 394
2601 kristendom 392
2602 Kristi 255
2603 krog 102, 118, 158, 371
2604 krogen 339
2605 kroget 93
2606 kroningskåben 273, 280
2607 krop 105, 278, 304, 363
2608 krudt 164
2609 krumme 88, 404
2610 krummer 93
2611 kruser 42
2612 kry 420
2613 kryb 370, 423
2614 krybe 61
2615 krybes 154
2616 krydse 238
2617 krykkestav 40
2618 krymper 428
2619 kryr 334
2620 kryste 112
2621 krystet 319
2622 kræfter 90, 202, 207, 219, 324, 361
2623 kræfters 333
2624 krænget 182
2625 krænkt 260
2626 krænkte 268
2627 kræv 69, 82, 111, 262, 264

2628 kræve 151, 196, 232, 235, 264, 285
2629 kræved 401
2630 kræver 92, 99, 100, 108, 158, 205, 338, 340, 353, 382, 389, 392, 394, 402
2631 kræves 237, 281, 379
2632 krævet 340
2633 krøbling 366
2634 krøbne 402
2635 krøgt 100
2636 kuften 271, 279
2637 kul 164, 277
2638 kuld 25, 30
2639 kulde 207
2640 kuldslået 102
2641 kuling 182
2642 kummer 363
2643 kun 4, 29, 32, 35, 40, 53, 58, 59, 60, 76, 100, 109, 115, 116, 152, 156, 163, 166, 172, 180, 181, 201, 204, 221, 225, 229, 231, 252, 260, 262, 265, 270, 286, 287, 290, 315, 317, 325, 326, 329, 330, 333, 339, 340, 346, 352, 354, 357, 362, 364, 365, 367, 368, 377, 385, 389, 399, 401, 407, 414, 421
2644 kunde 6, 20, 26, 62, 96, 160, 173, 176, 188, 213, 275, 285, 311, 312, 343, 363, 401, 403
2645 kundskabs 87
2646 kunne 204, 324, 400
2647 kunst 39, 226, 338
2648 kunsten 333
2649 kunstens 362
2650 kunstnerne 342
2651 kurvens 229
2652 kvad 364
2653 kval 149
2654 kvaler 286
2655 kvalm 174, 370
2656 kvalme 404
2657 kvalt 395
2658 kveld 31, 38, 101, 244, 302, 399
2659 kvelden 114, 386
2660 kveldens 363
2661 kvidder 321
2662 kvinde 64, 69, 94, 102, 120, 192, 273, 276, 279, 280
2663 kvindemunde 213
2664 kvinden 214, 283, 287, 402
2665 kvinder 47, 56, 192, 213, 367, 374, 376, 386, 401
2666 kvindeskikkelse 410
2667 kviste 343
2668 kvægende 128
2669 kvæger 210
2670 kvægsomt 130

2671 kvæk 321
2672 kvælder 115
2673 kvæler 404
2674 kvæling 364
2675 kys 19, 135, 256
2676 kyst 159, 179
2677 kyste 24
2678 kækt 87, 207, 414
2679 kælderhullet 370
2680 kælebarn 319
2681 kælne 133
2682 kæm 328
2683 kæmpe 224, 409
2684 kæmpen 36
2685 kæmpeskridt 232
2686 kæmpestærke 286
2687 kæmpet 128
2688 kæp 221
2689 kær 26, 206
2690 kære 7, 119, 130, 224, 296, 298, 302, 316, 318, 323, 324, 334, 356, 358, 386, 411
2691 kærlig 392
2692 kærlighed 91, 104, 130, 131, 138, 140, 141, 263
2693 kærligheden 129
2694 kærlighedens 140, 207
2695 kærligt 124
2696 kærne 157, 206, 330, 335, 337
2697 kærner 83
2698 kært 11
2699 købe 104, 236
2700 købet 105
2701 købtes 201, 279
2702 kød 38, 97, 113
2703 kødet 326, 408
2704 kødets 113, 139, 178
2705 køl 182
2706 kølig 154, 308
2707 køn 25
2708 kør 374
2709 kåbe 184, 410
2710 kåben 271, 279
2711 kåd 333
2712 kår 148, 170
2713 kåred 214
2714 kårer 367
2715 kåret 178, 236
2716 kårne 374, 384
2717 lad 5, 16, 31, 41, 65, 69, 92, 104, 140, 164, 186, 194, 195, 202, 208, 239, 252, 268, 276, 286, 287, 288, 299, 301, 316, 326, 328, 356, 369, 370, 371, 381, 383, 392, 406, 415, 422, 423, 425
2718 lader 87, 134, 323
2719 lades 163
2720 ladt 420
2721 laer 145, 386
2722 lag 14, 22, 32, 231
2723 lagde 66

2724 lagdes 346
2725 laget 407
2726 lagt 12, 55, 71, 82, 115, 136, 155, 159, 162, 177, 240, 254, 260, 272, 327, 418
2727 lakker 228
2728 lam 253
2729 lammes 382
2730 land 24, 30, 31, 72, 83, 119, 157, 172, 184, 219, 223, 224, 295, 313, 342
2731 lande 315, 391
2732 landeplagen 172
2733 landet 26, 351, 372, 404
2734 landets 47, 212
2735 landevejen 275
2736 lands 34, 158, 342
2737 landsens 230, 327
2738 landsespids 221
2739 Landskabet 376
2740 landsmand 13
2741 lang 163, 271, 379
2742 lange 20, 47, 97, 334
2743 langelek 53
2744 langfærdsdragten 272
2745 langs 21, 43, 54, 55, 106, 180, 182, 370, 386, 400, 406
2746 langsmed 42, 193
2747 langsomt 100, 122, 400
2748 langsyn 332
2749 langt 2, 9, 45, 75, 155, 203, 220, 261, 288, 315, 323, 335, 340, 374, 396, 422
2750 langvejs 256, 280, 292
2751 lappen 280
2752 lar 34, 54
2753 larver 20
2754 last 168
2755 laster 183
2756 lastes 395
2757 latter 14, 15
2758 lattervrid 12, 13
2759 laud 390
2760 lave 385
2761 lavt 404
2762 le 29, 330
2763 led 60, 77, 106, 130, 132, 196, 206, 220, 254, 300, 332
2764 leden 42
2765 ledes 210
2766 ledet 285, 289
2767 ledig 15
2768 lediggang 308
2769 ledigt 233
2770 leding 406
2771 ledingsbud 398
2772 ledingsbudet 407
2773 leende 249
2774 leet 217
2775 lefle 29
2776 leflespil 138, 360
2777 leg 15, 16, 17, 41,

49, 114, 133, 267, 268, 271, 322, 369
2778 lege 17, 18, 29
2779 legem 209
2780 legen 17, 18, 26, 41, 54, 225, 264
2781 legende 16, 89
2782 legetøj 217
2783 lejes 110
2784 lejet 101, 289
2785 lejre 167
2786 lejren 242
2787 lemmer 129
2788 lempes 158
2789 lensmand 22, 162, 275, 369
2790 ler 18, 42, 58, 69, 73, 95, 193, 271
2791 let 11, 16, 41, 53, 118, 128, 129, 130, 135, 144, 154, 181, 203, 205, 206, 211, 272, 289, 344, 345
2792 letsind 54
2793 lette 24, 117, 140, 388, 393, 411
2794 letter 14, 423
2795 lettes 276
2796 lettet 75, 370, 394
2797 letvindt 33, 175, 236, 249, 335
2798 lev 121
2799 leve 13, 35, 39, 66, 79, 97, 150, 163, 170, 203, 235, 264, 288, 416
2800 leved 177, 288, 302, 340
2801 lever 159, 342, 366, 375, 412, 415
2802 leves 133
2803 levet 154, 311
2804 levnet 337
2805 levnetsmidler 56
2806 li 22, 106
2807 lid 156
2808 lide 20
2809 liden 16, 56, 79, 82, 123, 159, 204, 206, 207, 212, 213, 215, 223, 271, 306, 316, 360, 422
2810 lidenhedens 317
2811 lidenskaber 294
2812 lider 8, 201, 203, 263, 418
2813 lidet 268, 326
2814 lidt 31, 32, 57, 58, 59, 75, 105, 128, 149, 161, 163, 181, 182, 199, 224, 230, 258, 259, 261, 265, 283, 287, 291, 308, 330, 334, 340, 393, 397, 407
2815 lien 48, 189
2816 lierne 293, 350
2817 lig 24, 27, 46, 61, 90, 93, 101, 114, 119, 150, 152, 182, 201, 203, 263, 273, 284, 309, 311, 320, 343,

357, 370, 400, 401, 408, 409, 410, 425
2818 lige 17, 23, 39, 42, 43, 45, 52, 67, 68, 101, 134, 144, 156, 161, 214, 241, 265, 298, 318, 331, 334, 346, 377, 420
2819 ligefrem 298
2820 ligefuldt 116, 408, 409
2821 ligeledes 371
2822 ligesom 184, 426
2823 ligeså 362, 389
2824 liget 66, 209, 401
2825 ligets 401
2826 ligevægten 254
2827 ligevægts 254
2828 ligfærdstog 61
2829 ligger 1, 3, 16, 48, 52, 56, 61, 66, 71, 75, 80, 98, 123, 125, 137, 165, 209, 212, 253, 272, 284, 373, 376, 377
2830 lighed 331, 332
2831 ligheds-skatten 332
2832 ligner 298, 311
2833 ligt 89, 191
2834 liker 163
2835 lille 32, 76, 79, 127, 140, 179, 180, 208, 211, 215, 237, 241, 253, 258, 264, 271, 278, 280, 384
2836 lillefinger 419
2837 lin 28, 102, 198, 278, 425
2838 lind 150
2839 lindes 278
2840 lindt 61, 144, 179, 272, 417
2841 Linen 69
2842 lin-skaut 198
2843 lirke 244, 367
2844 list 138
2845 listen 57
2846 listet 361
2847 liv 3, 4, 7, 17, 18, 19, 20, 24, 35, 68, 71, 75, 84, 112, 120, 121, 166, 172, 179, 180, 182, 193, 195, 203, 207, 235, 264, 288, 292, 293, 304, 329, 333, 337, 340, 346, 368, 369, 371, 385, 409
2848 livelsen 293
2849 livet 5, 7, 11, 12, 30, 61, 72, 80, 84, 85, 96, 97, 99, 106, 121, 138, 163, 165, 302, 353, 354, 363, 379, 391
2850 livets 13, 21, 82, 140, 196, 278, 285, 335, 366, 367, 380, 416, 417, 424
2851 livs 104, 164
2852 livsdåds 401
2853 livsensbogen 363
2854 livsensdigt 426
2855 livsens-elv 77
2856 livsenskrone 210
2857 livsenslyst 30
2858 livsensnød 80

2859 livsfolk 62
2860 livsforlis 270
2861 livshåbs-smulen 400
2862 livskald 151
2863 livskronen 132
2864 livsløn 303
2865 livspust 371
2866 livsret 363
2867 livssyn 147, 165
2868 livstegn 89
2869 livsværk 115
2870 livsværks 222
2871 lo 12, 15, 59, 302
2872 lod 29, 185, 409, 418
2873 lodder 307
2874 loddet 181
2875 loft 52, 246
2876 loftets 309
2877 logiken 298
2878 lokke 241
2879 lokked 384
2880 lokkende 115, 409
2881 lokker 362, 369, 420
2882 lokkes 4
2883 lomme 59
2884 lommer 93, 97, 152, 222
2885 loss 66, 67
2886 lossning 222
2887 lov 29, 38, 107, 108, 158, 174, 243, 267, 293, 312, 333, 334, 338, 342, 344, 349, 368, 395
2888 lovbud 133
2889 love 255, 289, 298
2890 loved 310
2891 loven 426
2892 lovende 295
2893 lovens 121, 139, 175, 181, 218, 254, 275, 328, 414
2894 lover 4, 98, 111, 180, 295, 325, 326, 331
2895 lovere 295
2896 loveren 298
2897 lovet 381, 412
2898 lovlig 92, 316
2899 lovligt 364
2900 lovprist 147
2901 luded 142
2902 ludende 93
2903 luder 45
2904 lue 399
2905 luen 302
2906 luer 349
2907 luerøde 89
2908 lueskrift 389
2909 luft 13, 21, 144, 179, 212
2910 luften 88, 89, 271
2911 luftning 275
2912 lugt 102
2913 lugter 294, 355
2914 luk 263, 341, 367
2915 lukke 17, 309, 340
2916 lukked 268, 385
2917 lukker 83, 128, 198, 270
2918 lukket 123, 265, 308
2919 lukning 243

2920 lukt 256, 260, 376
2921 lukte 117
2922 lummer 61
2923 lummerstille 359
2924 lun 260
2925 luner 274
2926 lunger 201, 364
2927 lunt 272, 313
2928 lunten 294
2929 lurer 413
2930 lutringsduft 338
2931 lutringsflammen 269
2932 lutringsværk 117
2933 lutter 348
2934 luttre 372
2935 ly 24, 138, 175, 252, 315, 413
2936 lyd 366
2937 lyde 194
2938 lyder 83, 278, 404, 405, 409, 427
2939 lydig 23
2940 lydigt 217, 268
2941 lydløs 150
2942 lydt 12, 143, 266, 308
2943 lygten 37
2944 lykke 21, 313, 394
2945 lykkedes 336
2946 lykkefest 24
2947 lykkefærden 215
2948 lykkeliges 266
2949 lykkens 170
2950 lykkes 270
2951 lykket 325
2952 lykketræf 386
2953 lyn 36, 115, 173, 401
2954 lyner 373, 404, 405
2955 lynets 214
2956 lyngen 15
2957 lyngens 15
2958 lyngtoppen 16
2959 Lynsnar 275
2960 lys 15, 39, 75, 77, 83, 91, 101, 104, 110, 128, 179, 186, 196, 199, 216, 217, 257, 258, 267, 268, 286, 287, 288, 312, 346, 369, 393, 417, 418, 424
2961 lyse 118, 150, 168, 171, 311, 373, 409
2962 lyser 40, 67, 183, 274, 356
2963 lyset 80, 101
2964 lysets 258, 399, 405, 409
2965 lysglad 285
2966 lysner 211
2967 lysning 317, 359
2968 lyst 24, 114, 151, 159, 173, 186, 323, 349, 363, 385, 410
2969 lyste 21, 25, 115
2970 lysten 32, 362
2971 lystens 352, 366
2972 lyster 16
2973 lystig 17, 397
2974 Lyt 383
2975 lytte 266

2976 lytted 88, 361, 400
2977 lyttende 2, 88, 408
2978 lytter 11, 13, 198, 266, 269, 402
2979 lyve 298, 316
2980 lyver 247
2981 lyves 254
2982 læ 72, 203, 338
2983 læben 255
2984 læge 37, 414
2985 lægemidlet 413
2986 læges 210
2987 lægg 93, 147, 218, 338, 375
2988 lægge 33, 78, 202, 215, 309
2989 lægger 12, 40, 70, 90, 112, 138, 181, 258, 259
2990 lægges 28, 182, 271
2991 lægt 29
2992 lækkert 326
2993 læmpe 224
2994 lænd 55, 147
2995 længden 304, 341
2996 længe 7, 15, 42, 60, 86, 115, 159, 168, 198, 228, 253, 255, 257, 324, 349, 422
2997 længer 6, 83, 104, 120, 156, 219, 252, 279, 332, 356, 357, 370, 385, 399, 413, 428
2998 længere 11, 56, 194
2999 længsel 211
3000 længsels 197, 262
3001 længslens 418
3002 længsler 119
3003 længst 54, 162, 243, 294
3004 længte 130
3005 længtet 199
3006 lænke 84
3007 lænker 356
3008 lænket 330
3009 lænkte 360
3010 lær 108
3011 lærde 303
3012 lærdom 344
3013 lære 35, 118, 133, 211, 301, 317, 363, 368
3014 lærens 405
3015 lærer 120
3016 læres 344, 348
3017 lært 3, 31, 250
3018 lærte 17, 211
3019 Læs 371
3020 læser 266, 371
3021 læses 293
3022 læske 62, 139
3023 læsker 228
3024 læsket 277
3025 læsknings-skåler 207
3026 læsknings-tår 377
3027 læspes 362
3028 læss 219, 255
3029 læsse 29
3030 læst 82, 330, 414
3031 løb 248
3032 løber 49, 134, 188

3033 løbet 15
3034 lød 14, 23, 145, 164, 185, 195, 211, 213, 256, 268
3035 løft 132, 179
3036 løfte 17, 37, 62, 175, 297, 330, 372
3037 løfted 114, 149
3038 løftefuglen 299
3039 løfter 32, 117, 196, 234, 320, 384
3040 løftes 118, 211, 276, 417
3041 løftet 163, 171, 398
3042 løftets 160, 161, 295
3043 løftning 165
3044 løftnings 115, 163, 173
3045 løftningsflag 86
3046 løftningshåb 418
3047 løftnings-jublen 115
3048 løftningsrum 239
3049 løftnings-tvætt 163
3050 løgn 114, 138, 151, 174, 315, 395, 396
3051 løgne 318, 322, 385, 405
3052 løgnen 114, 117, 364
3053 løgnerfest 318
3054 løj 390
3055 løjet 185, 281
3056 løn 99, 337, 379, 418
3057 løndom 116, 148
3058 løndomsfuld 126
3059 lønkrog 103
3060 lønlig 300
3061 lønligt 149, 180
3062 lønnen 378
3063 lønner 135
3064 løs 9, 60, 249
3065 løse 372
3066 løsen 47
3067 løser 67
3068 løses 425
3069 løsning 32
3070 løst 79, 105, 350, 380
3071 løste 400
3072 løstes 38
3073 løv 22, 25, 54, 291, 421
3074 løve 117
3075 løver 405
3076 løvet 95
3077 løvspræts-tid 125
3078 løvtag 311
3079 løvværk 24
3080 lå 102, 115, 131, 151, 192, 202, 204, 223, 320, 349, 354, 400
3081 lån 118, 353
3082 lås 189, 193, 231, 265, 269
3083 mader 383
3084 mage 316
3085 mageløs 20
3086 mageløse 326
3087 magre 93
3088 magt 12, 63, 74, 81, 83, 106, 134, 136, 161, 175, 177, 187, 214, 216, 235, 240, 254, 324, 327, 328, 423

3089 magten 46, 221
3090 magtløst 370
3091 maj-vangen 402
3092 mal 40
3093 maler 20, 33
3094 malerkassen 20
3095 males 35
3096 malke 244
3097 malm 26
3098 malmens 404
3099 malmstøbt 169
3100 malt 33
3101 malte 21, 43
3102 man 29, 154, 163, 221, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 232, 241, 242, 246, 292, 295, 298, 301, 315, 327, 339, 345, 389
3103 mand 2, 3, 11, 25, 30, 31, 39, 65, 68, 81, 82, 86, 121, 133, 145, 146, 156, 160, 165, 167, 169, 172, 183, 184, 186, 189, 191, 192, 202, 219, 223, 225, 227, 229, 238, 252, 301, 313, 336, 343, 382, 386, 426
3104 mandemagt 2
3105 mandemælet 83
3106 manden 58, 92, 145, 156, 339, 356, 402, 414, 418, 421, 422
3107 mandens 157, 248, 408
3108 mandesjæl 141
3109 mandetrin 198
3110 mandetro 38
3111 mandeviljens 137, 429
3112 mandeværdet 118
3113 mandighed 236
3114 mandigt 323
3115 mandshøj 165
3116 mandtal 350
3117 manér 337
3118 maner 401
3119 mange 52, 115, 172, 227, 305, 378, 417, 418, 427
3120 mangen 81, 130, 163, 168, 173, 249, 304, 414
3121 Manges 137
3122 mangt 7, 85, 159, 173, 186, 210, 324, 325
3123 maningsfulde 278
3124 manna-kager 374
3125 mantes 414
3126 marche 334
3127 mare 284
3128 mareridt 387
3129 marg 63, 361
3130 margen 169
3131 margstjal 30
3132 mark 326
3133 marken 221
3134 martrens 132, 218
3135 martyrdom 128
3136 martyrskab 139
3137 masker 16

3138 maskerne 16, 17
3139 massen 342
3140 massevis 328
3141 mast 202
3142 mat 199, 289, 320
3143 maven 12, 60
3144 medarving 156
3145 medgørlig 181, 261
3146 meget 112, 153, 161, 181, 226, 243, 269, 295, 339
3147 meldes 159, 160
3148 mellem 26, 51, 99, 114, 119, 121, 128, 163, 166, 172, 185, 192, 209, 215, 219, 222, 223, 231, 236, 269, 275, 315, 328, 352, 370, 385, 387, 411
3149 melodi 256
3150 mén 38, 49, 137, 157
3151 mene 242
3152 mener 39, 81, 96, 106, 153, 158, 181, 322
3153 menighed 82, 191
3154 menigheden 171, 292, 356, 357, 385, 386
3155 menighedens 324, 325
3156 mening 164, 166, 224, 246
3157 meningsløst 264
3158 menneske 109, 301, 345
3159 Menneskemassen 373
3160 menneske-naturens 345
3161 menneskenes 12, 87, 301
3162 mennesker 65
3163 mennesket 87, 176, 223
3164 mens 43, 158, 208, 223
3165 ment 87, 143, 320, 330
3166 mente 98, 305, 345, 360, 400, 421
3167 mer 8, 83, 90, 91, 104, 179, 183, 201, 220, 225, 226, 240, 250, 269, 279, 281, 297, 298, 323, 336, 383, 394, 402, 411
3168 mere 15, 41, 44, 45, 62, 96, 103, 147, 205, 222, 231, 261, 273, 305, 327, 353
3169 messefald 67, 183
3170 messeklæde 189
3171 messekåben 425
3172 messer 53
3173 messesærk 355
3174 mest 102, 317, 395
3175 mesterstykke 21
3176 methoden 334
3177 middagsbordet 324
3178 midler 232, 242, 285
3179 midlerne 235, 241
3180 midt 24, 125, 139, 209, 218, 294, 319, 322, 342
3181 midten 56
3182 midtfjords 111, 202
3183 midtvejs 44
3184 mig 6, 8, 9, 10, 12, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 33, 42,

43, 44, 46, 49, 51, 65, 66, 67, 70, 81, 82, 85, 94, 96, 97, 98, 102, 104, 106, 109, 110, 113, 114, 118, 119, 124, 128, 129, 130, 132, 135, 138, 143, 147, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 157, 160, 162, 166, 168, 171, 176, 177, 178, 183, 187, 188, 190, 193, 194, 195, 196, 198, 199, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 221, 222, 225, 229, 232, 236, 238, 240, 243, 244, 245, 248, 254, 256, 257, 261, 264, 265, 266, 267, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 283, 285, 286, 287, 288, 289, 295, 296, 299, 310, 311, 312, 318, 319, 320, 322, 324, 326, 328, 339, 341, 346, 347, 348, 349, 350, 352, 355, 356, 357, 371, 375, 383, 385, 389, 395, 397, 398, 399, 400, 408, 409, 410, 412, 415, 416, 417, 421, 422, 424, 425, 428

3185 mil 4

3186 mild 91, 110, 131, 261, 389, 392, 415

3187 milde 170, 384

3188 mildeste 210

3189 mildhed 78, 210, 394, 424

3190 mildheds 130, 207

3191 mildheds-åndens 130

3192 mildner 112

3193 mildt 129, 147, 150, 174, 409, 411

3194 mile 424

3195 millioner 387, 388

3196 min 5, 16, 17, 20, 27, 28, 29, 33, 36, 40, 42, 45, 53, 57, 63, 65, 68, 75, 94, 95, 97, 99, 100, 104, 105, 109, 112, 113, 114, 117, 123, 124, 127, 128, 129, 132, 133, 135, 140, 147, 165, 166, 171, 173, 174, 178, 187, 189, 190, 200, 201, 202, 207, 208, 210, 211, 214, 215, 219, 220, 224, 227, 231, 232, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 243, 244, 247, 253, 254, 261, 264, 266, 270, 271, 278, 279, 285, 287, 289, 299, 302, 303, 316, 321, 322, 323, 326, 327, 330, 341, 344, 347, 348, 349, 351, 352, 355, 357, 359, 370, 375, 376, 377, 379, 389, 391, 399, 411, 413, 415, 416, 419, 423

3197 minde 77, 101, 162, 251, 335, 425
3198 mindebladet 414
3199 mindeborgen 215
3200 mindeligt 220
3201 minder 19, 45, 165, 262, 288, 400
3202 Minders 45
3203 mindes 10, 25, 82, 104, 105, 204, 301, 334, 352, 417
3204 mindeskrift 397
3205 mindesmærket 240
3206 mindesmærkets 315
3207 mindet 165, 212
3208 mindets 165
3209 mindre 4, 58, 205, 340
3210 mindst 216
3211 mindste 144, 240, 320
3212 mine 8, 16, 17, 20, 114, 191, 207, 247, 270, 287, 320, 322, 375, 383, 385, 392, 422
3213 minsæl 246
3214 mirakel 387, 395
3215 mirakler 378
3216 mislyd 308
3217 missionær 351
3218 miste 113, 290
3219 misted 349
3220 mister 379
3221 mistes 285
3222 mistet 309
3223 mit 17, 21, 23, 27, 37, 46, 55, 62, 66, 70, 71, 75, 84, 92, 96, 97, 100, 101, 104, 109, 112, 115, 116, 120, 128, 129, 132, 142, 145, 151, 153, 163, 165, 168, 171, 177, 179, 203, 204, 208, 215, 225, 226, 238, 242, 245, 253, 261, 262, 265, 278, 279, 282, 284, 311, 319, 345, 346, 347, 349, 357, 371, 377, 381, 383, 395, 399, 409, 425, 426
3224 mod 11, 13, 14, 18, 21, 24, 32, 39, 41, 55, 58, 59, 64, 74, 76, 80, 89, 98, 110, 111, 114, 117, 122, 124, 132, 140, 147, 149, 150, 152, 166, 169, 171, 176, 181, 184, 187, 193, 194, 196, 201, 205, 208, 214, 219, 221, 224, 228, 229, 243, 252, 258, 262, 265, 278, 279, 287, 290, 305, 315, 320, 324, 358, 365, 374, 388, 405, 408, 409, 410, 423
3225 moden 92
3226 modent 229
3227 moder 150, 170, 188, 195
3228 modermund 256
3229 moders 107, 182, 253, 254, 267, 270

3230 modersorg 211
3231 modet 46, 128, 181, 375, 378
3232 modig 379
3233 modning 236
3234 modningsaldren 83
3235 modstand 220
3236 moer 7, 72, 94, 99, 109, 112, 119, 120, 124, 129, 130, 135, 143, 153, 155, 173, 181, 185, 192, 194, 208, 250, 251, 273, 276, 277, 390, 412
3237 mon 391, 393
3238 monstro 375
3239 moralens 328
3240 morgen 121, 291
3241 morgenrøde 353
3242 morgenrøden 91, 122, 284
3243 morgenskær 14
3244 morgnen 114
3245 morsom 59
3246 mosbeklædte 246
3247 Moses 36
3248 motiv 75
3249 mugne 303, 315
3250 muld 30, 238, 312
3251 mulder 162
3252 muldet 80, 303, 370, 401, 423
3253 muldets 86
3254 muligt 37, 66, 171, 221, 222, 239, 336
3255 mumled 174
3256 mund 59, 76, 111, 145, 187, 405
3257 munde 285, 312
3258 munden 85, 131, 273, 395
3259 munding 89
3260 munter 251
3261 munterhed 349
3262 mur 246
3263 muren 98
3264 myg 370
3265 myldrer 45, 188, 192
3266 myldret 108, 306
3267 myndighed 359
3268 mynt 329
3269 mynter 405
3270 myr 8, 85, 164, 226
3271 mægte 276
3272 mægted 77
3273 mægter 78, 205, 209, 276, 287, 384, 418
3274 mægtighed 314
3275 mæle 309
3276 mænd 47, 56, 68, 79, 117, 159, 160, 166, 171, 192, 203, 275, 307, 359, 367, 372, 376, 386, 393, 400, 401
3277 Mændene 146
3278 mændenes 372
3279 mængden 56, 61, 63, 224, 244, 304, 305,

341, 358, 365, 369, 372, 373, 376, 378, 383
3280 mængdens 186, 240, 246, 389
3281 mærk 63, 109
3282 mærkbart 319
3283 mærke 221, 293
3284 mærker 177
3285 mærkes 56
3286 mærket 314, 341, 378, 391
3287 mæske 244
3288 Mæt 378
3289 mættes 274
3290 mød 367
3291 møde 110, 171, 309, 353, 368, 406
3292 møder 118, 325
3293 mødes 79, 92, 224, 253
3294 mødig 289
3295 mødt 26, 145, 204
3296 mødte 156, 213, 346
3297 mødtes 347
3298 møje 11, 139, 316
3299 møjen 223
3300 møl 38
3301 mørke 13, 42, 121, 369, 399, 400
3302 mørket 120, 197, 212, 257, 283, 288, 399
3303 mørkets 87, 370
3304 mørknings-blæsten 189
3305 mørkræd 12
3306 mørkt 197
3307 må 2, 3, 12, 20, 28, 35, 38, 57, 61, 93, 109, 113, 116, 121, 132, 138, 139, 144, 149, 154, 170, 188, 201, 205, 209, 210, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 232, 235, 238, 241, 246, 251, 252, 257, 259, 261, 265, 268, 269, 275, 295, 296, 303, 313, 316, 318, 323, 324, 330, 333, 336, 338, 339, 341, 342, 343, 344, 359, 360, 366, 371, 381, 393, 401, 414, 416, 417, 428
3308 måde 7, 162, 163, 239, 249
3309 mågen 202
3310 mål 116, 138, 147, 162, 211, 223, 254, 313, 367, 388, 420
3311 måles 320, 321
3312 målestok 131, 315
3313 målet 118, 167, 334, 377
3314 målt 98, 131
3315 måltid 60
3316 måne 35, 245
3317 måtte 13, 107, 130, 131, 156, 168, 218, 250, 265, 285, 399
3318 nag 184, 347
3319 nagle 203, 422
3320 naglehullet 423
3321 naglen 407

3322 Nagle-såret 422
3323 nakken 93
3324 nakker 86
3325 nappe 9
3326 nat 19, 76, 101, 121, 180, 186, 199, 299, 353, 377, 399, 400, 401
3327 Nathan 361
3328 nattegernings 77
3329 nattegåde 78
3330 natteluften 279
3331 nattelyset 289
3332 natten 4, 122, 186, 284, 401, 417
3333 nattens 207, 267, 363
3334 natteskygger 198
3335 natur 166
3336 naturligt 297
3337 naturligvis 19, 34, 145, 250, 303, 337, 395
3338 natverdsvælgen 32
3339 navn 7, 49, 60, 64, 66, 76, 81, 112, 148, 200, 236, 292, 311, 341, 347, 395, 402, 425
3340 Navnet 284
3341 ned 15, 18, 19, 23, 28, 40, 41, 44, 46, 50, 53, 55, 61, 64, 67, 91, 98, 128, 134, 137, 162, 164, 174, 179, 184, 189, 196, 200, 206, 242, 247, 254, 255, 256, 258, 266, 270, 274, 287, 301, 303, 304, 305, 310, 321, 339, 346, 361, 391, 399, 401, 404, 407, 422, 427, 428
3342 nedad 425
3343 nede 56, 75
3344 nedenfor 123
3345 nederlag 169, 172
3346 nederlaget 409
3347 nedfor 41
3348 nedgangen 39
3349 nedigennem 48
3350 nedover 43, 44, 50, 113, 133, 383, 394
3351 negler 149
3352 nej 5, 6, 7, 9, 17, 18, 25, 29, 30, 40, 41, 50, 51, 57, 65, 67, 72, 95, 110, 125, 126, 127, 130, 131, 134, 135, 139, 141, 142, 147, 151, 152, 155, 179, 196, 200, 202, 223, 226, 229, 237, 238, 243, 246, 257, 258, 261, 263, 265, 267, 275, 281, 286, 297, 308, 310, 314, 316, 322, 329, 337, 346, 347, 351, 365, 367, 377, 383, 385, 396
3353 Nej-nej 134
3354 nemt 145, 231, 331
3355 neppe 15, 21
3356 net 352

3357 netop 34, 153, 240, 248, 299, 326
3358 nettet 17
3359 nettets 17
3360 ni 58, 145, 326
3361 nikker 100, 238
3362 Nils 58
3363 nivelleret 332
3364 noer 113
3365 nogen 36, 107, 130, 131, 147, 186, 228, 233, 238, 299, 307, 343, 393
3366 nogens 156
3367 noget 1, 3, 25, 31, 37, 38, 98, 104, 137, 190, 191, 197, 204, 224, 228, 232, 243, 245, 246, 248, 291, 294, 296, 298, 301, 321, 343, 351, 384, 392, 395
3368 nogle 56, 79, 350, 369, 383, 393
3369 nok 8, 12, 26, 52, 68, 79, 110, 112, 132, 143, 160, 168, 188, 204, 212, 233, 238, 240, 247, 255, 266, 278, 279, 294, 310, 315, 323, 325, 385, 388
3370 nord 23, 39, 248, 315
3371 Norden 387, 405
3372 nordenvinden 410
3373 nordlysflammen 167
3374 norm 38
3375 notabene 296
3376 noterer 58
3377 nu 2, 14, 15, 17, 23, 25, 26, 27, 33, 34, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 46, 49, 51, 52, 54, 58, 59, 64, 65, 67, 68, 70, 71, 73, 75, 77, 80, 81, 82, 84, 90, 91, 95, 96, 104, 105, 107, 111, 112, 113, 115, 120, 124, 127, 128, 129, 135, 142, 145, 154, 155, 156, 157, 159, 167, 173, 177, 178, 182, 183, 184, 186, 187, 189, 191, 192, 194, 195, 199, 200, 204, 215, 217, 219, 223, 225, 226, 227, 228, 229, 238, 239, 240, 242, 248, 252, 256, 258, 259, 260, 263, 267, 268, 278, 280, 281, 284, 286, 287, 289, 290, 292, 296, 297, 298, 306, 308, 310, 312, 313, 315, 318, 319, 325, 327, 328, 330, 332, 335, 341, 345, 347, 351, 352, 356, 361, 362, 371, 380, 381, 385, 386, 387, 388, 392, 395, 400, 403, 407, 411, 413, 416, 421, 422, 424, 425, 426, 427
3378 nummer 58
3379 nuomstunder 7
3380 nutid 297
3381 nutids-spiret 315

3382 nutildags 60, 161
3383 ny 29, 229, 315, 327
3384 nybygt 323
3385 nyde 331
3386 nye 37, 92, 245, 272, 291, 305, 359, 391
3387 nyets 245
3388 nyfalds-sne 245
3389 nykke 239
3390 nylagt 401
3391 nylig 68
3392 nyn 404
3393 nys 19, 28, 236, 248, 260, 308, 354
3394 nyskabt 92
3395 nyt 37, 87, 145, 200, 323, 372
3396 nytt 344
3397 nytte 168, 227, 330, 384
3398 nægted 391
3399 nægtes 227, 333
3400 nær 35, 39, 54, 61, 67, 97, 105, 106, 110, 113, 180, 205, 206, 210, 223, 281, 314, 395, 427
3401 nærede 400
3402 nærheden 56
3403 næring 304, 401
3404 næringsgren 166
3405 nærmelsen 46
3406 nærmer 3, 5, 65, 79, 88, 101, 193, 267, 273, 282
3407 nærmere 25, 94, 96, 100, 111, 120, 174, 260, 421
3408 nærmest 248
3409 nærmet 17
3410 næs 26
3411 næsen 397
3412 næset 72, 75
3413 næsset 42
3414 næste 4, 74, 292, 330, 363, 389
3415 næsten 110, 134, 188, 193, 244, 292, 330, 357, 421
3416 nævetag 14
3417 nævn 64, 65, 126, 153, 201, 273, 354, 379, 414
3418 nævne 160, 233, 251
3419 nævner 157
3420 nævnes 76, 201
3421 nævnt 143
3422 nævnte 7, 365
3423 nød 18, 62, 63, 64, 65, 66, 80, 136, 139, 146, 250, 252, 371
3424 nøden 82, 121
3425 nødens 129
3426 nødsfald 396
3427 nødsignal 403
3428 nødskrig 158, 405
3429 nødvendig 230
3430 nødvendigheden 239
3431 nøgen 111, 182, 276
3432 nøglerne 370
3433 nøjagtigt 331
3434 nøje 148, 329, 330

3435 nøjere 345
3436 nøler 152, 307
3437 nå 7, 19, 54, 58, 134, 205, 224, 299, 327, 420
3438 nåde 176, 240, 255, 319
3439 nådens 94, 146, 262, 319, 366
3440 nådevældet 331
3441 nåes 329, 339
3442 når 12, 32, 47, 59, 78, 83, 85, 100, 101, 105, 106, 107, 108, 113, 125, 131, 140, 149, 162, 163, 165, 182, 184, 192, 210, 221, 224, 237, 241, 243, 244, 246, 259, 293, 294, 297, 298, 317, 348, 377, 386, 393, 396, 397, 399, 403
3443 o 47, 62, 120, 125, 128, 130, 131, 132, 133, 141, 142, 150, 158, 179, 180, 197, 198, 200, 202, 203, 205, 206, 208, 209, 213, 216, 218, 249, 253, 257, 260, 261, 263, 268, 269, 272, 273, 282, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 302, 316, 322, 332, 346, 347, 359, 360, 363, 373, 378, 383, 384, 385, 386, 387, 392, 398, 400, 412, 413, 414, 417, 423, 424
3444 oberst 336
3445 observeres 304
3446 odden 72, 221
3447 odel 410
3448 odelsmand 157
3449 odelsmænd 55
3450 odlet 83
3451 offer 151, 171, 196, 222, 261, 262, 264, 285, 381, 389, 410
3452 offerbrøden 285
3453 offerdagen 222
3454 offerdrift 397
3455 offerdåben 273, 280
3456 offerkalken 363
3457 offerlammet 181
3458 offerlydighed 381
3459 offerlydighedens 264
3460 offerløn 418
3461 offerpile 409
3462 offerskrækken 382
3463 offerstene 262
3464 offersvøber 417
3465 offervillighed 152
3466 offervillighedens 254
3467 offre 12, 148, 227, 243, 380, 406
3468 offret 218, 222, 345, 389, 398
3469 offrets 221, 222, 288, 382
3470 ofte 184, 204
3471 oftest 233
3472 også 27, 31, 41, 126, 127, 159, 232, 318, 354, 375

3473 Oktoberkveld 120
3474 oldefaer 165
3475 olderbuske 44
3476 olding 35
3477 oldtids 245, 404
3478 oldtidsdragt 240
3479 oljeblad 140
3480 oljelunden 131
3481 om 3, 4, 6, 12, 15, 18, 20, 22, 24, 25, 27, 30, 31, 32, 34, 37, 40, 42, 43, 50, 52, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 70, 71, 80, 81, 88, 89, 91, 93, 94, 96, 97, 100, 112, 114, 115, 118, 120, 127, 128, 129, 133, 135, 136, 143, 145, 147, 152, 156, 159, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 175, 176, 177, 178, 180, 182, 183, 184, 187, 191, 194, 195, 198, 204, 205, 208, 210, 216, 223, 226, 227, 229, 234, 238, 244, 247, 248, 250, 251, 257, 258, 259, 261, 263, 265, 266, 269, 270, 274, 277, 278, 280, 281, 283, 285, 287, 289, 296, 297, 298, 300, 302, 304, 306, 309, 312, 313, 317, 318, 319, 322, 323, 327, 331, 335, 341, 343, 345, 351, 352, 353, 356, 357, 369, 372, 373, 379, 381, 384, 396, 397, 407, 416, 421
3482 ombord 42, 59, 68, 71, 72, 83, 168
3483 omkring 4, 31, 56, 123, 399
3484 omme 91, 124, 189, 298, 306
3485 omringet 56
3486 omsider 97, 240
3487 omslag 395
3488 Omtrent 157, 164
3489 onde 94, 302
3490 ondes 66
3491 ondet 304
3492 ondt 32, 53, 55, 128, 153, 331, 384
3493 op 18, 20, 21, 22, 40, 47, 48, 51, 52, 55, 56, 60, 73, 75, 76, 103, 105, 113, 114, 141, 146, 151, 152, 168, 175, 187, 188, 193, 198, 217, 228, 240, 251, 255, 258, 263, 269, 273, 278, 291, 298, 304, 325, 326, 356, 358, 360, 367, 378, 382, 387, 388, 398, 401, 405, 407, 410, 411, 424, 425, 427
3494 opad 50, 193, 255, 284, 305, 423, 428
3495 ophav 38, 251
3496 ophavs 408
3497 ophjælp 330
3498 ophold 54, 99, 195

3499 ophøjes 339
3500 opigennem 373
3501 oplod 285
3502 opmærksomhed 352
3503 opmærksomt 157
3504 opover 51, 54, 93, 94, 137, 320, 376, 426
3505 oppe 1, 11, 23, 44, 49, 99, 427
3506 oprigtig 384
3507 oprørsakten 371
3508 oprørt 380
3509 ord 14, 24, 32, 37, 60, 63, 79, 81, 83, 85, 96, 106, 109, 113, 119, 124, 125, 133, 137, 140, 143, 144, 150, 156, 158, 159, 162, 165, 175, 181, 187, 190, 194, 210, 214, 248, 250, 255, 263, 273, 286, 303, 312, 319, 320, 324, 329, 381, 385, 414, 425
3510 orden 297, 356
3511 ordene 408
3512 ordensmand 319
3513 ordet 91, 138, 143, 195, 201, 203, 254, 284, 310, 321, 334, 408
3514 ordets 157, 235, 338
3515 ordne 246
3516 ordnens 333
3517 ordstrid 297
3518 organisert 235
3519 orgel 362
3520 Orgelet 308
3521 orgelsangen 309, 364
3522 orgelværket 299
3523 orglet 309
3524 orm 38, 177, 409
3525 os 2, 5, 18, 19, 25, 41, 62, 65, 71, 74, 81, 86, 99, 119, 125, 127, 129, 157, 160, 161, 163, 164, 185, 194, 195, 202, 219, 236, 242, 269, 275, 277, 285, 293, 294, 301, 315, 325, 328, 339, 361, 365, 369, 372, 374, 375, 378, 379, 381, 384, 385, 390, 391, 406, 407, 411, 415
3526 oser 37
3527 osets 44
3528 otte 203
3529 oven 426
3530 ovenfor 43, 123
3531 ovenfra 48
3532 ovenom 91
3533 ovenover 210
3534 over 4, 15, 16, 22, 29, 40, 46, 63, 64, 66, 67, 68, 74, 80, 82, 86, 94, 95, 123, 127, 135, 139, 149, 175, 180, 184, 190, 191, 193, 195, 196, 199, 200, 202, 218, 224, 239, 251, 254, 255, 257, 258, 262, 281,

283, 284, 286, 289, 304, 311, 321, 325, 330, 334, 346, 359, 361, 363, 368, 372, 376, 377, 378, 383, 384, 385, 398, 400, 401, 402, 404, 409, 410, 411, 415, 418, 419
3535 overflod 279
3536 overfyldt 300
3537 overherre 354, 383
3538 overlæg 232
3539 overmagt 388
3540 overmagtens 385
3541 overmænd 393
3542 overmåde 317
3543 overmål 30
3544 overstrege 414
3545 overtalende 3
3546 overvættes 232
3547 ovnen 258
3548 pagt 134, 175, 380
3549 pagten 371
3550 pakke 103
3551 palmer 89
3552 pande 88, 119, 171, 201, 391
3553 panden 50, 105, 402, 422
3554 panelet 323
3555 pant 59
3556 papirer 57, 74
3557 parabel 335
3558 paradis 87, 303, 344
3559 paradiset 223, 418
3560 parentés 152
3561 part 331
3562 parters 157
3563 partierne 294
3564 passe 159, 332
3565 passer 157, 339
3566 passionens 407
3567 pastor 356
3568 paven 35
3569 Peer 331
3570 peg 365
3571 pege 161
3572 peged 46
3573 peger 18, 50, 53, 60, 72, 73, 194, 196, 210, 237, 306, 358, 383, 424
3574 peget 243
3575 pegt 340, 385
3576 pegte 81, 214
3577 pen 107, 272, 301
3578 pene 394
3579 penge 329
3580 pent 231, 323
3581 Perlestukken 272
3582 perlestænkte 119
3583 personlighed 332
3584 personligheder 335
3585 personligt 389
3586 pest 144, 172
3587 pesthus 230, 238
3588 Peters 35
3589 pietet 246
3590 pige 49, 88, 189
3591 pigen 15

3592 pikke 267
3593 pil 150
3594 pine 317
3595 pint 169
3596 pinte 262
3597 pirke 316
3598 pisker 427
3599 pjalt 103, 277, 280
3600 pjalter 106, 202
3601 plads 46, 88, 92, 233, 255, 351
3602 pladsen 321
3603 plage 244, 247, 314
3604 plagg 275, 278
3605 plan 226, 236, 238, 244
3606 plejer 243, 348
3607 plejet 199, 328
3608 plet 76, 355, 410
3609 pletten 291
3610 plettet 109, 272
3611 pligt 75, 82, 97, 116, 178, 208, 277, 333, 340, 390
3612 pligter 405
3613 plog 162
3614 pludselig 93, 173, 183
3615 plukke 417
3616 plukked 269
3617 plyndred 159
3618 plyndret 374
3619 Pløj 164
3620 pløje 164
3621 pløjer 83
3622 poesi 163
3623 pokker 248, 301, 369
3624 pol 35, 179
3625 politisk 231, 238
3626 populi 397
3627 port 255, 366
3628 Porten 418
3629 post 184, 389
3630 poteter 164
3631 pragt 115, 240
3632 praktisk 388
3633 pral 164, 403
3634 predikenen 322
3635 prenter 81
3636 prentet 390
3637 presse 242
3638 prest 3, 6, 10, 22, 24, 27, 30, 64, 74, 81, 95, 105, 110, 113, 135, 137, 143, 144, 146, 155, 166, 184, 185, 187, 191, 194, 293, 331, 358, 370, 378, 379, 420
3639 prestedyrtid 82
3640 prestegæld 325
3641 prestegældet 331
3642 prestegården 123, 184, 197, 244, 291, 311, 326, 357
3643 prestegårdens 237
3644 prestehuset 125
3645 prestekjolen 338
3646 presteløs 82
3647 presten 64, 142, 183, 188, 189, 190, 193, 274, 294,

299, 306, 312, 321, 344, 357, 359, 390, 421
3648 prestens 292, 301, 324, 425
3649 prester 250, 329, 357, 372, 393
3650 prestesengens 299
3651 prik 42, 57
3652 pris 104, 222, 270, 312, 318, 379, 395
3653 procent 324
3654 processionen 358
3655 profet 378
3656 projekterte 335
3657 provst 3, 293, 357, 375
3658 provsten 67, 314, 383, 388, 389, 393
3659 provstens 362
3660 provstiets 324
3661 prutning 132
3662 prutnings 360
3663 prutningsmon 121
3664 prutte 145
3665 pruttet 318
3666 prædike 345
3667 præge 372
3668 præget 366
3669 prægtigst 20
3670 prægtigt 325, 339
3671 præk 274
3672 præke 313
3673 prækehest 30
3674 præker 53
3675 prækestolens 338
3676 prøv 187
3677 prøve 78, 117, 252, 345, 393
3678 prøvens 132
3679 prøver 322
3680 prøves 413
3681 prøvet 309, 321
3682 pude 209, 299, 308
3683 puder 103
3684 pukket 169
3685 puklet 404
3686 pulsen 141
3687 pundet 326
3688 pung 59
3689 pungen 60
3690 pungens 243
3691 punkt 326, 338
3692 punschen 162
3693 purpur 407
3694 puslingflokken 404
3695 pusling-sjæle 176
3696 pust 40, 179
3697 puste 93
3698 putte 98
3699 pynte 199
3700 pynter 258
3701 pyntes 217
3702 Pyt 251
3703 pøl 182, 255
3704 pølen 354
3705 pølens 30
3706 påfode 229

3707 påheld 245
3708 påklem 55
3709 Pål 331
3710 pány 40, 103, 420
3711 påstå 162
3712 qvantum 137, 429
3713 rad 137, 139
3714 rager 8, 261, 294
3715 Ragnhild 58
3716 rak 105, 337
3717 rakt 102, 170, 178, 183
3718 rakte 208
3719 ramle 242, 366
3720 ramme 331, 336
3721 rammen 269
3722 rammer 267
3723 rammes 382
3724 Ramt 427
3725 ran 175, 240
3726 rand 50
3727 randen 17
3728 rap 15, 95, 189, 222, 407
3729 ras 176
3730 rasende 381
3731 raser 359
3732 raset 369
3733 rask 152
3734 raskt 70
3735 rav 42
3736 reaktionen 395
3737 reb 248
3738 red 189
3739 reddet 302
3740 rede 208, 213, 296, 321, 379
3741 redskab 347
3742 refset 217
3743 regel 333
3744 regering 392
3745 regler 362
3746 regn 5
3747 Regnbue 402
3748 regnes 147
3749 regnvejr 1, 376
3750 rejs 157, 179, 186
3751 rejse 240, 272
3752 rejseklæder 198
3753 rejseklædte 16
3754 rejsen 27
3755 rejser 10, 20, 47, 122, 126, 177, 351
3756 rejses 109, 291, 359
3757 rejsnings-kravet 149
3758 rejsningsmuligheden 254
3759 rejsnings-skrig 169
3760 rejst 218, 311
3761 rejste 193, 240, 295
3762 religion 338
3763 religionen 328
3764 ren 272, 352, 415
3765 rendesten 334
3766 rene 341
3767 renhed 380
3768 rensdyrflok 52
3769 Rensdyr-skyttens 420

3770 renser 167
3771 renset 355
3772 rensning 338
3773 rent 87, 143, 146, 233, 243, 298
3774 rentud 241
3775 republikaner 331
3776 resonans 313, 323, 345
3777 rest 33, 109, 169, 293
3778 resten 112, 188, 421
3779 rester 329, 372
3780 resultater 324
3781 ret 37, 53, 58, 92, 124, 138, 143, 147, 155, 158, 167, 171, 206, 214, 219, 222, 235, 246, 249, 253, 260, 272, 378, 379, 390, 397
3782 retfærds 139, 254
3783 retfærds-tørst 139
3784 retsindigt 172
3785 rette 59, 156, 185, 327
3786 retted 214
3787 rettesnor 328
3788 rev 103, 112, 188, 323, 391, 409
3789 reven 90
3790 revet 48, 246
3791 revnens 120
3792 revner 157, 269
3793 ridder 88, 319, 382
3794 ridderorden 371
3795 riddersmand 240
3796 ridderstål 116
3797 ride 416
3798 rider 23
3799 ridt 416
3800 riffle 419, 420
3801 rifflen 423, 427
3802 rifleskud 52
3803 rift 389
3804 rig 137, 155, 156, 273, 285, 410
3805 rigdom 272
3806 rigdoms 137
3807 rige 35, 117, 130, 171, 185, 214, 273, 353, 366, 370, 386, 392
3808 riger 211, 424
3809 riges 266
3810 riget 367, 372
3811 rigorist 396
3812 rigt 115, 235, 316, 352, 363, 426
3813 rigtig 74, 300, 394
3814 rigtignok 251
3815 rigtigt 297, 327
3816 rim 94, 276, 387
3817 rinde 77, 90, 120
3818 rinder 14, 291, 386, 387
3819 ring 61
3820 ringe 384
3821 ringed 85
3822 ringer 191
3823 ringest 423
3824 ringt 363
3825 ringtes 248

3826 rippe 298
3827 ris 87, 222
3828 riset 223, 418
3829 risled 399
3830 risler 243
3831 riste 402
3832 ristet 108
3833 ritual 344
3834 riv 262, 304, 326
3835 rive 247, 310, 417
3836 river 9, 209, 284
3837 rives 210, 273, 412
3838 rivning 241, 247
3839 ro 61, 229, 264, 347, 393
3840 rod 152, 158, 185, 262, 304
3841 rode 102
3842 rokker 389
3843 rolig 354
3844 roligere 98
3845 rolling 34
3846 Romer-landsen 406
3847 Romerne 336
3848 roret 203
3849 rosenblus 21
3850 roser 400
3851 rost 314
3852 rov 240
3853 rude 267
3854 ruden 259, 399
3855 rudens 259
3856 ruin 245
3857 rullende 427
3858 ruller 48, 407, 427, 428
3859 rum 88, 231, 232, 323
3860 rummed 251
3861 rummer 364
3862 rummet 233
3863 rund 127, 152, 292
3864 runden 363
3865 rundheds 243
3866 runding 89
3867 rundt 4, 18, 42, 67, 293, 309
3868 rundtom 367
3869 runge 89, 91, 151, 278
3870 runger 32, 190, 201, 364
3871 runget 182
3872 rust 55
3873 rusten 309
3874 rutte 99
3875 ruttes 255
3876 ry 159, 228, 313
3877 rydde 229, 310
3878 ryg 11, 20, 63, 100, 193, 370, 404, 416
3879 ryger 425
3880 rygge 238, 242
3881 ryggen 80, 170, 185, 189, 207
3882 rygges 265
3883 rygte 30
3884 rygtes 8
3885 rygtets 184, 185
3886 rykker 152
3887 ryst 378

3888 ryste 81, 198, 215
3889 rysted 88
3890 ryster 37, 62, 83, 119, 124, 142, 151, 174, 212, 239, 249, 261, 269, 415, 423
3891 rystet 174, 262, 319
3892 ræd 13, 96, 126, 191, 201, 398
3893 ræddes 146, 255
3894 rædsel 62, 66, 131, 147, 151, 160, 277, 428
3895 rædsels 178, 209, 266, 346
3896 rædsels-sandt 346
3897 rædselsstund 256
3898 rædsels-veen 209
3899 rædslen 191
3900 rædslens 110, 416
3901 rædsler 283
3902 rædslers 75, 139
3903 Ræk 283
3904 række 207, 381
3905 rækker 2, 47, 106, 125, 161, 192, 266, 282, 337
3906 rækkes 113, 346
3907 røbes 333
3908 rød 50, 412, 421
3909 rødder 278
3910 røde 400
3911 rødmalt 45
3912 røg 42, 67, 73, 276, 371, 419
3913 røgt 227, 234, 413
3914 rømlingernes 252
3915 rømmes 221
3916 rømning 359
3917 rømt 280, 405
3918 rønne 246
3919 rør 17
3920 røre 82, 317
3921 rørelse 319
3922 rører 15
3923 røres 91, 275, 338
3924 rørt 33, 244, 259, 300, 313
3925 rørte 88
3926 røst 47, 64, 148, 246, 266, 274
3927 røsten 309, 421
3928 røster 63, 89, 91, 373
3929 røsterne 364
3930 røves 172
3931 røvet 96, 283
3932 råb 182, 197, 213, 357, 387
3933 råbe 366
3934 råber 1, 10, 18, 48, 68, 69, 70, 142, 149, 178, 188, 196, 224, 257, 273, 281, 283, 357, 358, 429
3935 råbes 223
3936 råbt 304, 425
3937 råbte 176, 302
3938 råd 59, 81, 104, 141, 168, 266, 268, 406
3939 råde 78, 163, 176, 239, 249

3940 råder 333
3941 rådet 96
3942 rådløs 85
3943 rådløst 149
3944 rådne 246, 274, 304, 322, 359
3945 rådssal 234
3946 råsejlsjagt 45
3947 sabbaten 313
3948 sabel 342
3949 sad 10, 76, 88, 142, 203, 271, 400
3950 sadlen 238, 375
3951 sadles 116
3952 sadlet 189
3953 sag 8, 28, 29, 99, 107, 168, 194, 221, 235, 243, 381, 395, 406
3954 sagde 5, 142, 156, 213, 216, 293
3955 sagdes 348
3956 sagen 155, 168, 222, 235, 247, 255, 294, 327, 332
3957 sager 216
3958 sagnet 24, 159, 160
3959 sagt 2, 29, 32, 71, 81, 83, 94, 124, 143, 151, 161, 185, 187, 214, 216, 225, 231, 243, 261, 294, 295, 297, 319, 328, 335, 338, 367, 422
3960 sagte 5, 124, 174, 176, 257, 259, 270, 274, 297, 341, 362, 370, 389, 408, 410, 426
3961 sagtens 152, 176, 219, 249
3962 sakker 87
3963 sakrament 143, 146
3964 sakramentet 142, 391
3965 sal 233
3966 salig 155, 292
3967 saligt 5, 6
3968 salmebog 101, 102
3969 salpeter 164
3970 samfund 164, 230, 340, 406
3971 samfunds 157, 158, 332
3972 samfunds-goder 332
3973 samfundspligt 158
3974 samle 26, 183
3975 samler 74
3976 samlet 56, 59, 167, 234, 325, 335
3977 samliv 352
3978 samme 28, 32, 66, 135, 148, 152, 153, 161, 174, 181, 182, 184, 213, 226, 231, 234, 246, 270, 271, 273, 277, 293, 304, 317, 328, 331, 334, 336
3979 sammen 33, 64, 72, 167, 191, 196, 202, 208, 209, 212, 244, 269, 311, 335, 364, 368, 369, 372, 380, 428

3980 sammendrive 247
3981 sammenfløjne 76
3982 sammengrener 106
3983 sammenhængen 48
3984 sammenlagt 282
3985 sammenlagte 106
3986 sammenskrabe 332
3987 Samson 46
3988 samt 234, 332, 350, 393
3989 samtidigt 159
3990 samtidspligterne 342
3991 sand 4
3992 sande 214, 425
3993 sandhed 324, 326, 360, 396
3994 sandheds 206, 385, 406
3995 sandhedsbyld 317
3996 sandt 6, 37, 153, 154, 160, 185, 346, 350, 375, 378, 384, 390, 416
3997 sandten 341, 357, 389
3998 sang 14, 21, 22, 29, 41, 82, 88, 92, 110, 144, 158, 162, 267, 277, 311, 362, 408, 421
3999 sange 15, 16, 20, 172, 190, 404, 417
4000 sangen 23, 32, 309, 318
4001 sangens 210, 256
4002 sangerrøst 348
4003 sank 264
4004 sanke 212, 232
4005 sans 387
4006 sanser 79
4007 sat 24, 101, 105, 133, 186, 321, 382
4008 Satan 361
4009 Satans 138, 223, 348, 373
4010 satis 137, 429
4011 satsens 336
4012 satte 85
4013 savn 64, 81, 230
4014 savne 130
4015 savner 216, 406
4016 savnets 374
4017 scener 322
4018 se 15, 17, 18, 20, 26, 29, 31, 34, 42, 43, 51, 52, 54, 57, 62, 63, 67, 69, 70, 72, 73, 88, 90, 108, 127, 128, 132, 147, 148, 149, 152, 156, 157, 159, 162, 167, 180, 185, 191, 192, 200, 205, 206, 217, 227, 229, 237, 241, 246, 248, 259, 263, 268, 269, 279, 281, 282, 284, 291, 293, 294, 302, 306, 310, 311, 315, 323, 325, 329, 330, 331, 334, 338, 342, 351, 357, 358, 376, 378, 381, 384, 392, 403, 411, 422, 426, 427, 428
4019 sed 32, 303
4020 segl 19, 192, 265
4021 segner 218
4022 sejers 379

4023 sejersange 115
4024 sejersprisen 380
4025 sejerssvegen 225
4026 sejerstog 371
4027 sejerstrygt 180
4028 sejgheds 147
4029 sejgt 154
4030 sejl 119, 292, 313
4031 sejler 72
4032 sejlet 67, 202
4033 sejr 140, 149, 168, 169, 178, 207, 224, 284, 285, 290, 342, 381, 382, 396, 397, 418
4034 sejre 138, 167, 226
4035 sejren 63, 175, 242, 289, 375, 379
4036 sejrens 148, 290, 376, 379
4037 sejret 284, 365
4038 seks 313, 337, 364
4039 selv 22, 26, 35, 46, 66, 70, 76, 77, 79, 80, 84, 92, 109, 137, 163, 168, 171, 181, 182, 185, 195, 201, 206, 208, 213, 214, 216, 222, 227, 232, 237, 239, 241, 248, 258, 259, 288, 292, 293, 294, 301, 316, 320, 323, 324, 325, 329, 335, 340, 353, 354, 356, 361, 384, 388, 392, 414
4040 selve 156, 265, 314, 395
4041 selvgjort 402
4042 sen 65
4043 send 146
4044 sender 136, 150
4045 sendt 143, 191, 349, 387
4046 sendte 250, 336, 347
4047 sendtes 278
4048 senere 123, 291
4049 seng 34, 62, 101, 141
4050 sengen 102, 142, 208
4051 sengens 103
4052 sent 98, 143, 330, 332, 358, 386
4053 ser 2, 6, 15, 25, 33, 34, 35, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 50, 52, 55, 61, 63, 70, 72, 81, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 94, 106, 113, 114, 116, 122, 126, 127, 137, 140, 141, 142, 143, 151, 152, 164, 167, 172, 174, 175, 181, 183, 184, 189, 190, 191, 192, 193, 201, 205, 206, 213, 217, 218, 223, 225, 232, 245, 253, 257, 263, 266, 267, 270, 271, 273, 276, 277, 280, 284, 285, 286, 297, 301, 313, 318, 321, 328, 330, 336, 346, 347, 355, 356, 373, 374, 378, 379, 387, 388, 390, 391, 396, 398, 399, 401, 402, 407, 410, 421, 422, 423, 424

4054 ses 152, 158, 365
4055 set 51, 239, 314
4056 sex 168
4057 sfære 301
4058 sidde 402
4059 sidder
10, 17, 49, 53, 56, 57, 75, 79, 88, 118, 123, 154, 176, 193, 203, 204, 227, 248, 283, 287, 319, 346, 372, 382, 410, 426
4060 side 18, 197, 308, 342, 406, 413
4061 sidedøren 265
4062 siden 105, 155, 159, 194, 213, 226, 228, 271, 282, 300, 306, 350, 353, 378, 400, 412, 422, 426
4063 sider 90, 203, 425, 427
4064 sidst 58, 352, 407
4065 sidste 14, 23, 38, 59, 109, 113, 132, 165, 194, 220, 225, 231, 242, 256, 272, 280, 281, 283, 290, 353, 366, 405, 409
4066 sidstegang 347
4067 sig
1, 2, 3, 5, 7, 9, 10, 17, 29, 31, 39, 40, 42, 43, 45, 47, 52, 53, 57, 58, 62, 65, 66, 69, 70, 74, 78, 79, 81, 83, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 101, 102, 108, 113, 114, 117, 122, 126, 127, 128, 130, 133, 134, 138, 139, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 157, 159, 165, 168, 173, 174, 177, 179, 180, 181, 183, 185, 191, 192, 193, 196, 198, 213, 215, 217, 223, 225, 232, 233, 240, 245, 246, 249, 250, 251, 258, 259, 261, 262, 263, 267, 268, 269, 270, 273, 274, 278, 280, 281, 282, 283, 289, 295, 296, 297, 299, 301, 304, 309, 310, 312, 314, 320, 323, 325, 329, 335, 336, 339, 341, 342, 345, 349, 357, 358, 365, 367, 375, 376, 378, 379, 384, 388, 396, 398, 399, 400, 402, 404, 407, 410, 415, 419, 423, 426, 428
4068 sige 19, 156, 195, 204, 226, 236, 241, 298, 329, 386
4069 siger
43, 61, 70, 86, 92, 122, 126, 132, 151, 181, 186, 193, 228, 230, 233, 259, 262, 293, 341, 342, 354, 374, 387, 408, 420, 426, 428
4070 siges 154, 206, 222, 329
4071 signe 70, 111, 128, 135
4072 sigter 327, 362, 387
4073 sikker 214, 375

4074 sikkert 155, 304, 384
4075 Silenen 31
4076 silkefaner 115
4077 silkekyse 272, 280
4078 Silkevæv 277
4079 simple 240
4080 sin 35, 37, 38, 39, 41, 61, 63, 66, 67, 76, 77, 85, 87, 88, 92, 102, 103, 111, 124, 137, 140, 144, 145, 147, 159, 162, 168, 172, 173, 175, 178, 192, 193, 208, 210, 211, 214, 221, 223, 224, 227, 234, 240, 248, 250, 255, 258, 259, 267, 277, 297, 300, 303, 304, 307, 311, 322, 329, 331, 333, 342, 362, 365, 367, 381, 394, 400, 427
4081 sind 47, 79, 85, 104, 107, 113, 114, 125, 129, 186, 217, 303, 323, 336, 359
4082 sindet 12, 87, 204
4083 sindets 367
4084 sindig 330
4085 sine 57, 74, 93, 103, 148, 192, 208, 233, 344, 345, 354, 367, 406
4086 sit 13, 34, 39, 58, 59, 66, 78, 108, 113, 133, 136, 138, 145, 148, 154, 159, 167, 172, 173, 189, 192, 221, 235, 252, 265, 309, 335, 349, 364, 376, 381, 391, 396
4087 sjelden 152, 345
4088 sjæl 46, 53, 55, 60, 63, 65, 66, 82, 100, 112, 113, 117, 130, 134, 136, 147, 149, 168, 169, 173, 174, 176, 186, 187, 190, 193, 200, 209, 210, 225, 239, 254, 270, 285, 290, 302, 317, 322, 331, 365, 397, 404, 405, 408, 423
4089 sjæle 47, 76, 79, 175, 176, 213, 251, 288, 351, 365, 366, 367, 383, 398
4090 sjælefangen 364
4091 sjæleflok 131
4092 sjælegæld 109
4093 sjælehelse 12
4094 sjælehjord 182
4095 sjælehyrde 394
4096 sjælekasser 339
4097 sjæle-knarken 366
4098 sjælelån 108
4099 sjælen 21, 101, 105, 134, 188, 287, 320, 346, 363, 380, 415
4100 sjælens 80, 113, 337
4101 sjæle-ran 175
4102 sjælerevner 117
4103 sjælesnare 372
4104 sjælestumper 38

4105 sjæls-syn 168
4106 sjø 66, 85, 111
4107 sjøen 85, 202
4108 skabe 87, 91, 114
4109 Skaber 215
4110 skabes 37, 89, 91
4111 skabnings 214
4112 skabt 37, 38, 64, 134, 221, 223, 226, 408, 410
4113 skabte 290
4114 skabtes 13
4115 skade 340
4116 skader 337
4117 skaf 375
4118 skaffe 233, 329
4119 skaffed 12
4120 skal 8, 17, 19, 27, 28, 34, 37, 39, 41, 47, 50, 51, 59, 77, 78, 79, 83, 86, 90, 91, 92, 98, 99, 101, 105, 108, 109, 110, 111, 113, 116, 119, 120, 132, 133, 135, 144, 150, 153, 156, 158, 162, 165, 168, 169, 171, 177, 178, 179, 180, 185, 186, 189, 194, 195, 200, 206, 207, 210, 215, 217, 220, 224, 226, 227, 230, 232, 236, 238, 239, 240, 242, 246, 247, 252, 258, 259, 263, 264, 267, 269, 270, 271, 274, 275, 276, 278, 279, 280, 286, 291, 292, 293, 294, 296, 297, 298, 301, 305, 310, 316, 318, 319, 324, 330, 333, 334, 335, 337, 338, 339, 340, 343, 344, 345, 356, 357, 359, 367, 368, 370, 372, 373, 379, 380, 381, 385, 386, 389, 392, 393, 399, 411, 422, 423, 426
4121 skalkeskjul 165
4122 skalv 126, 127, 178, 180
4123 skam 105, 299, 328
4124 skamle 367
4125 skammelig 241
4126 skammen 375
4127 skar 65, 67, 73, 88, 168, 318, 403
4128 skare 356
4129 skaret 41
4130 skarn 391
4131 skarnet 275
4132 skarpt 89
4133 skat 93, 101, 177, 289, 302, 353, 388
4134 skatte 270
4135 skavlen 44, 52
4136 skavlens 18
4137 ske 108, 238, 278, 296, 334, 349, 395
4138 skeden 402
4139 skel 80, 158
4140 skellig 154
4141 skelligt 95
4142 sker 107, 218
4143 skib 27

4144 skidne 78
4145 skidt 246
4146 skifte 59
4147 skifter 14
4148 skifteretten 156
4149 skik 55, 110, 134, 272, 327
4150 skikke 197, 218
4151 skikker 14, 119
4152 skikket 5
4153 Skil 39
4154 skille 95, 121, 265, 269, 287, 288, 289, 359
4155 skiller 35, 156
4156 skilles 14, 39, 99, 111
4157 skillet 170, 214, 259
4158 skillets 267
4159 skillevæggen 269
4160 skillingspræg 402
4161 skilt 174, 292
4162 skiltes 19
4163 skimmel 108
4164 skimmer 352
4165 skimt 19, 284
4166 skimte 346
4167 skimted 311
4168 skimter 10, 89
4169 skimtes 43
4170 skin 94, 150, 259, 399
4171 skind 12, 134, 303
4172 skindødt 192
4173 skingred 346
4174 skingret 361
4175 skinner 399
4176 skjold 74, 207
4177 skjolde 114
4178 skjorte 208
4179 skjorten 374
4180 skjul 252, 263
4181 skjule 312
4182 skjuler 174, 176
4183 skjult 116, 346, 373
4184 skodden 2, 4, 14, 15, 23, 179
4185 skoddens 419
4186 skodder 399
4187 skodderne 260
4188 skogen 275
4189 skogens 21
4190 skogløs 26
4191 skole 333
4192 skolemester 393
4193 skolemesteren 291, 372
4194 skolemoer 12
4195 skolen 25, 311, 389
4196 Skolens 308
4197 skorpe 2
4198 skorpen 76, 426
4199 skorstenskrogen 76
4200 skorted 11
4201 skotted 304
4202 skotter 426
4203 skovl 355
4204 skral 2, 329, 397
4205 skrald 67, 346
4206 skrale 12, 202
4207 skralt 104

4208 skrammel 245
4209 skrantet 28
4210 skred 9, 53, 125, 138, 203, 428
4211 skreden 52, 429
4212 skredet 166
4213 skreg 41, 49, 80, 85, 160, 187, 203, 213
4214 skrev 243
4215 skreven 107, 213, 318
4216 skrevet 48, 177
4217 skride 111
4218 skrider 125
4219 skridt 100, 120, 187, 334, 349
4220 skridtgang 61
4221 skridtvis 244
4222 skrift 167
4223 skriften 334
4224 skriftens 263
4225 skrig 52, 61, 73, 169, 273, 309, 369, 381, 402
4226 skrige 79, 255
4227 skrigende 9
4228 skriger 2, 13, 18, 26, 49, 54, 64, 66, 71, 72, 192, 201, 310, 341, 347, 367, 374, 405, 411, 427, 428
4229 skriges 419
4230 skriget 304
4231 skrin 28, 33
4232 skrive 6, 118, 247, 426
4233 skriver 22, 78, 193, 369
4234 skriverkarl 56
4235 skriverkarlen 57
4236 skrubber 76
4237 skrydt 161
4238 skræk 30, 36, 75, 131, 140, 144, 184, 267, 274, 341, 361
4239 skrækken 399
4240 skrælling 12, 175
4241 skræmme 34, 383
4242 skræmmer 101, 120, 140, 398
4243 skræmmes 175
4244 skræmt 96
4245 skræmte 41
4246 skræppe 1, 22
4247 skrømt 133, 178, 354, 412, 416
4248 skrål 323
4249 skrålte 315
4250 skubber 57
4251 skud 152
4252 skuddet 243
4253 skude 202, 403
4254 skuer 63, 91
4255 skuffe 270
4256 skulde 6, 11, 13, 21, 25, 36, 62, 70, 79, 80, 97, 116, 124, 134, 167, 168, 169, 228, 305, 306, 307, 318, 332, 364
4257 skulder 126, 181, 407

4258 skulderen 252
4259 skuldre 12, 372
4260 skuldrene 184, 397, 410
4261 skumle 118, 371, 376
4262 skummer 243, 364
4263 sky 40, 108, 187, 304, 315, 387, 399, 426
4264 skyde 217
4265 skyder 63, 110, 427
4266 skyen 120
4267 skyens 254, 389
4268 skyer 284
4269 skyerne 242, 398, 423
4270 skyflugt 21
4271 skygge 45, 363, 426
4272 skyggen 14, 26, 110
4273 skyggende 94
4274 skygger 45, 89
4275 skygget 120
4276 skykløftens 334
4277 skyld 97, 137, 150, 253, 264, 317, 319, 347, 407
4278 skyldberg 79
4279 skyldbetvinger 115
4280 skyldbrev 107
4281 skyldens 254
4282 skylder 395
4283 skyldes 324
4284 skyldfolk 154
4285 skyldfrugt 253
4286 skyldløse 253
4287 skyldnerbog 107, 136
4288 skyldslørt 87
4289 skylled 202
4290 skyllet 355
4291 skynd 356, 357, 388, 413
4292 skyr 13
4293 skyslørt 89
4294 skæbne 244, 336
4295 skæbnens 182
4296 skæbnes 207
4297 skæbnetrådes 253
4298 skæg 34
4299 skælder 62
4300 skænde 327
4301 skænder 76
4302 skænk 281
4303 skænke 20, 84, 318
4304 skænket 330
4305 skænkt 70
4306 skæppen 313
4307 skær 16, 72, 106, 110, 119, 134, 167, 179, 199, 257, 258, 274, 326
4308 skærende 308, 419
4309 skæres 4
4310 skæret 125
4311 skærfet 271, 279
4312 skærmer 402
4313 skærv 159, 162, 242
4314 skærven 159, 225
4315 skød 46, 103, 155, 184
4316 skøgens 46
4317 skøn 31, 174, 389
4318 skønhedsfugle 148
4319 skønhedsvældet 21

4320 skønne 246, 323, 404
4321 skønner 191, 296, 340, 422
4322 skønnes 165, 169
4323 skønt 24, 26, 37, 134, 135, 138, 143, 155, 165, 214, 216, 218, 298, 333
4324 skønte 76
4325 skøtsel 216, 234, 241
4326 skøtte 294, 325
4327 skøtter 317
4328 skøttes 331
4329 skål 21
4330 skåler 115, 162, 207
4331 skåne 33, 245
4332 skåren 326
4333 skåret 44
4334 slag 67, 149
4335 slagen 184, 219, 361
4336 slaglys 89
4337 slagne 375
4338 slags 52, 60, 142, 146, 161
4339 slagsang 114
4340 slang 73, 262, 391
4341 slap 36, 46, 140, 277, 301
4342 slapheds 380
4343 slappe 11, 47, 147, 175
4344 slapsind 54
4345 slapt 61
4346 sleben 342
4347 sled 135
4348 slegfredtrolde 250
4349 slet 53, 147, 155, 228, 249, 251, 277, 391
4350 slette 414
4351 sletteland 158
4352 sletten 16
4353 sletter 14
4354 slibes 343
4355 slid 77, 326, 362
4356 slider 366, 412
4357 slidets 116, 227
4358 slidt 105, 128, 202
4359 slidte 305, 372
4360 slig 2, 7, 12, 13, 35, 55, 76, 106, 131, 140, 161, 172, 173, 183, 206, 219, 307, 313, 319, 397
4361 slige 4, 85, 136, 185, 190, 246, 316, 370
4362 sligt 10, 66, 67, 69, 82, 134, 147, 164, 167, 229, 231, 239, 242, 243, 276, 277, 316, 321, 323, 326, 339, 340, 352, 353, 395, 406
4363 slik 79
4364 slingre 35, 93
4365 slingred 360
4366 Slip 9, 121, 390
4367 slippe 84, 187, 226, 244, 286, 417
4368 slipper 4, 53, 171, 187, 217, 263, 278
4369 slire 147
4370 slog 36, 38, 52, 62, 65, 82, 85, 125, 130, 161, 173, 174,

182, 184, 202, 214, 264, 304, 310, 341, 400, 403, 408, 418, 421
4371 slot 213, 305
4372 sludd 135, 387
4373 sluddets 277
4374 slug 5, 48, 51, 54, 157, 236, 418, 428
4375 sluge 340
4376 sluger 2
4377 sluget 284, 411
4378 sluk 37, 287, 377
4379 slukke 417
4380 slukker 228
4381 slukne 7
4382 slukt 104, 186
4383 slukte 86
4384 slut 220, 336
4385 slutning 132
4386 slutte 220
4387 slutted 360
4388 sluttelig 250
4389 slutter 97, 225, 292
4390 slynge 207
4391 slyngel 354
4392 slyngelflokkens 234
4393 slynger 254
4394 slynges 208
4395 slynget 284, 416
4396 slæb 362
4397 slæber 396
4398 slæbets 80, 165
4399 slæbt 105, 128
4400 slæbte 93
4401 slægt 29, 46, 80, 146, 149, 159, 175, 295, 382, 391
4402 slægten 35, 36, 37, 55, 78, 92, 97, 117, 140, 161, 254, 404, 405
4403 slægtens 38, 100, 115, 147, 304, 382, 428
4404 slænger 93
4405 slængt 120, 261, 281
4406 slør 14, 46, 138
4407 slører 43
4408 sløres 398
4409 sløret 18, 271
4410 sløv 36, 54
4411 sløve 47, 63, 117
4412 sløver 83
4413 sløves 172, 366, 413
4414 sløvhed 362, 378
4415 sløvheds 165, 372
4416 sløvheds-rester 372
4417 sløvt 132, 186, 287
4418 slå 50, 111, 144, 160, 178, 186, 188, 207, 233, 312, 335, 371, 375, 382, 383, 393, 417, 420
4419 slået 1, 212, 348
4420 slår 18, 33, 53, 54, 59, 63, 73, 92, 97, 111, 130, 131, 132, 147, 149, 174, 187, 196, 198, 239, 263, 321, 322
4421 slås 164, 219, 411
4422 smag 349

4423 smagssag 319
4424 smal 357
4425 smale 102
4426 smalere 357
4427 smek 100
4428 smelte 364, 368
4429 smeltet 202
4430 smerte 174, 272
4431 smertekrammet 272
4432 smertens 112, 131, 210
4433 smil 21, 36, 173
4434 smile 259
4435 smilende 50, 252, 258
4436 smiler 12, 27, 30, 125, 156, 171, 216, 218, 262, 405, 410
4437 smilet 256
4438 smilte 208
4439 smitte 230
4440 smittende 253
4441 smudser 404
4442 smugle 12, 148
4443 smukke 216, 269
4444 smukt 20, 24, 43, 55, 63, 104, 150, 248, 252
4445 smule 165, 241
4446 smulerne 79
4447 smult 373
4448 smutter 16
4449 smykket 291, 325
4450 smøres 145, 294
4451 små 16, 60, 65, 69, 169, 188, 258, 343, 406, 407
4452 småfolk 158
4453 småheds 169
4454 småt 29, 32, 38, 44, 51, 139, 190, 213, 225, 311, 313
4455 snak 320, 323, 337, 362
4456 snarer 260, 348
4457 snart 5, 17, 23, 27, 35, 42, 47, 85, 124, 155, 166, 179, 180, 184, 200, 253, 259, 264, 271, 278, 295, 311, 313, 329, 375, 385, 386, 408
4458 sne 43, 51, 111, 166, 245
4459 snedigt 233
4460 sneen 1, 2, 9, 52, 197, 209, 224, 407, 428
4461 sneet 200
4462 sneflok 202
4463 Snefrids 400
4464 sneg 102
4465 Snemyr 58
4466 snerter 362
4467 snese 159
4468 snesletten 398
4469 snever 159, 204
4470 snevre 44
4471 snevrer 35
4472 snilde 394
4473 sno 179
4474 snus 317
4475 snøret 22
4476 snørt 60, 300

4477 sognefolkets 162
4478 sognehyrde 374
4479 sognet 249, 251, 292, 295, 331
4480 sognets 328, 412
4481 sognevis 344
4482 sol 21, 36, 45, 55, 85, 95, 125, 179, 258, 404, 405, 415, 424
4483 solblink 89, 115
4484 sold 350
4485 solen 14, 15, 40, 94, 184, 338
4486 solens 42
4487 solid 305
4488 solklar 129
4489 solskin 18, 186
4490 solskins 110
4491 solskinsdag 21
4492 solskær 417
4493 solskærs 135
4494 sommer 415, 424
4495 sommerdag 135
4496 sommerfugl 16, 17, 20
4497 sommerlivets 399
4498 sommermorgen 16
4499 sommernatten 23
4500 sommer-riger 424
4501 sommersol 426
4502 sommersolens 150
4503 sommertid 126
4504 sondret 335
4505 sone 253
4506 soningsord 146
4507 soningsværket 176
4508 sorg 91, 176, 236, 262, 353
4509 sorgen 24, 121, 204, 212, 215, 300
4510 sorgens 118, 128, 129, 203, 236, 256, 259, 288
4511 sorger 329, 412
4512 sort 41, 224, 404
4513 sorte 42, 89, 198, 267, 351, 384, 398, 401
4514 sortklædt 1, 347
4515 sot 37, 61, 82, 127, 210, 331, 385, 415
4516 sotten 414, 415
4517 sottens 411
4518 sov 128, 256, 289, 292, 293
4519 sove 101, 260, 290
4520 sovekammer 267
4521 sovende 151
4522 soveplads 259
4523 sovepuder 380
4524 sover 109, 127, 128, 149, 191, 209, 385, 411
4525 sovere 295
4526 sovned 293
4527 spage 402, 410
4528 spanrem-slaget 407
4529 Spar 272
4530 spares 12, 337, 338
4531 sparet 129
4532 sparken 366

4533 sparker 62
4534 spart 58
4535 spas 59, 233
4536 spasende 57
4537 spejd 242
4538 spejdet 199, 207
4539 spejl 106
4540 spejler 150
4541 spejlet 183
4542 spektakel 395
4543 spekuleret 295
4544 spigret 93
4545 spil 121, 277, 333, 349, 373
4546 spild 390, 417
4547 spilde 388
4548 spildes 99
4549 spildt 320
4550 spille 299
4551 spiller 300
4552 spillet 170, 227
4553 spind 17, 253
4554 spinder 180
4555 spirer 404
4556 spirers 364
4557 spiret 305, 315
4558 splid 13, 292, 345
4559 splidens 236
4560 splitt 403
4561 splittet 167
4562 splittflags-ender 403
4563 spor 37, 81, 103, 217, 320, 414
4564 spore 216
4565 sporet 91, 201
4566 spot 34
4567 sprang 11, 129, 400
4568 spreder 74
4569 spredt 62, 225
4570 spredte 117, 333, 365, 400
4571 spredthed 361
4572 spriker 2
4573 springer 15, 71, 141, 193, 269, 401, 418
4574 springes 139, 153
4575 springmarche 334
4576 sprog 335, 336, 348
4577 sproget 24
4578 sprogets 37
4579 sprukken 53, 309
4580 sprækker 2, 98
4581 spræl 366
4582 spræller 13
4583 sprænger 30
4584 sprængte 356
4585 sprød 3, 46
4586 sprøjt 201, 367
4587 sprøjter 243
4588 spurgt 194
4589 spurgte 258
4590 spurgtes 136, 292
4591 spurvekvidder 203
4592 spytter 322
4593 spæde 179, 276
4594 spænde 368
4595 spændebog 308
4596 spænder 52

4597 spænding 72, 101, 305
4598 spændt 80, 376
4599 spændtes 428
4600 spærre 205
4601 spørg 27, 83, 195, 264
4602 spørge 138, 352
4603 spørger 40, 196, 280, 282
4604 spørges 96, 238, 242, 379
4605 spørgsmål 321
4606 spåde 125, 219
4607 spådom 63
4608 spåners 209
4609 stabbursvæg 93
4610 stagen 258
4611 stager 216
4612 stagerne 257
4613 stakkel 136
4614 stakken 93
4615 stakket 112
4616 stakler 316
4617 stammen 311, 368
4618 stammer 160
4619 stamper 320
4620 stand 183, 300
4621 stands 2, 3, 18, 25, 49, 71, 118, 282, 373
4622 standsed 36, 214
4623 standser 5, 13, 44, 88, 93, 94, 126, 133, 184, 188, 255, 347, 352, 398
4624 stang 22, 311
4625 stangen 403
4626 stanges 369
4627 stas 292
4628 stasen 362
4629 staten 328, 329, 331, 332, 334
4630 statens 329, 330, 333, 339, 340
4631 stater 324
4632 stav 1, 22, 291, 402
4633 staven 2, 97
4634 staver 87
4635 stavne 119
4636 stavred 208
4637 sted 98, 134, 159, 179, 288
4638 stedet 166, 173, 258, 334
4639 stedse 16, 316
4640 stedt 80
4641 steg 305
4642 steget 295
4643 stelled 317
4644 stemme 36, 84, 345, 383
4645 stemmen 85, 147, 149
4646 stemmer 90, 358, 365, 369, 378
4647 stemnings-strømmen 212
4648 stempel 372
4649 stemt 34
4650 sten 48, 54, 56, 60, 63, 73, 130, 347, 391, 399
4651 stene 45, 49, 98, 346
4652 stengærde 123
4653 stenkast 392
4654 stenkulsky 404

4655 sti 67, 214, 276
4656 stien 40, 43, 44, 138
4657 stierne 350
4658 Stiftskapellan 27
4659 stige 149, 214
4660 stigende 361
4661 stiger 55, 132
4662 stik 326
4663 stikken 37
4664 stil 245, 314, 377
4665 stilhed 78, 193, 264, 304, 394, 424
4666 stille 66, 75, 86, 92, 95, 120, 121, 151, 174, 177, 217, 255, 258, 260, 265, 266, 269, 283, 299, 409
4667 stiller 149
4668 stillet 164, 310, 397
4669 stillingen 345
4670 stilt 49, 76, 103, 129, 147, 150, 174, 203, 259, 306, 373, 386
4671 stimen 387
4672 stimlende 357
4673 stimler 64, 72, 369, 372, 380
4674 stimlet 306
4675 stirred 102
4676 stirrende 76
4677 stirrer 183, 194, 196, 197, 249, 262, 423
4678 stiv 4, 10, 182, 203, 339
4679 stive 318
4680 stivsind 389
4681 stivt 137
4682 stjal 104, 361, 391, 420
4683 stjerne 337
4684 stjernebanen 368
4685 stjernekammer 13
4686 stjernen 120
4687 stjernenat 320, 321
4688 stjæle 251
4689 stjæler 45, 404
4690 stjæles 279
4691 stod 21, 36, 41, 102, 114, 213, 228, 240, 241, 277, 302, 304, 309, 338, 361, 408, 419
4692 stoffer 222, 389
4693 stok 59, 247
4694 stokken 343
4695 stol 35, 258
4696 stolpred 323
4697 stolt 258, 319
4698 stor 82, 96, 99, 115, 127, 146, 183, 189, 203, 204, 205, 215, 223, 227, 238, 259, 263, 285, 306, 310, 314, 315, 317, 326, 368, 372, 412, 427
4699 stordåds-krans 161
4700 store 29, 42, 50, 52, 75, 76, 77, 78, 89, 158, 159, 162, 164,

165, 188, 210, 211, 216, 217, 218, 221, 233, 236, 237, 256, 264, 268, 269, 293, 302, 305, 312, 313, 324, 327, 343, 350, 359, 367, 372, 376, 398, 419, 421
4701 storhed 318, 320, 321
4702 storheds 159
4703 storhedstiden 162
4704 storm 36, 85, 121, 176, 182, 365, 369, 403
4705 stormands 3
4706 storme 206
4707 stormen 73, 85, 203, 265, 408
4708 stormens 210, 364
4709 stormer 183, 357
4710 stormfordrevet 48
4711 stormslag 71
4712 stormslagen 149
4713 stormslags 25
4714 stort 24, 32, 46, 90, 98, 104, 139, 148, 190, 211, 228, 232, 252, 264, 296, 310, 311, 323, 343, 359, 363, 364, 418
4715 storthingsmand 295
4716 storværk 384
4717 storværkshandling 116
4718 storværkstunden 85
4719 stout 192
4720 straf 341
4721 straffedom 29
4722 straffedomme 110
4723 straffens 182
4724 straffer 341
4725 straffet 217
4726 strak 258
4727 straks 9, 60, 142
4728 stramme 141
4729 stramt 293
4730 strand 119, 240
4731 strande 171
4732 stranden 56, 75, 88, 402
4733 strandens 45
4734 stred 138, 206, 225
4735 stredet 285
4736 streng 34, 120, 338
4737 strenge 266
4738 stribe 42
4739 strid 4, 100, 104, 135, 140, 185, 292, 335, 341, 342, 388, 398, 402
4740 stride 206, 379
4741 striden 63, 204, 212, 220, 378, 380
4742 stridens 286
4743 strider 418
4744 stridsforlis 379
4745 stridsforliset 380
4746 stridt 128
4747 strime 116
4748 strimlen 315
4749 strimmel 44
4750 strubesnørt 313
4751 stryg 32, 37

4752 stryge 148, 150, 235, 370, 414
4753 stryger 73, 180, 250, 404, 425
4754 stryges 78, 305
4755 stræben 35
4756 stræbes 423
4757 strække 255, 285, 381
4758 strækker 121, 137, 147, 267, 403
4759 strængheds 216
4760 strængt 230, 329
4761 stræv 109
4762 stræved 302
4763 strø 100
4764 strøg 15, 21, 22, 23, 40, 42, 67, 85, 189, 235
4765 strøgen 50, 62, 276, 419
4766 strøget 284
4767 strøm 212, 256
4768 strømme 115
4769 strømmen 212, 313
4770 strømmer 292, 358, 373
4771 strømning 359
4772 strømnings 71
4773 strømper 271
4774 strør 100
4775 strådøds-vånden 401
4776 strålende 283, 312, 426
4777 stråler 207
4778 stud 369
4779 studeret 295
4780 studser 13, 25
4781 stue 266
4782 stuen 79, 103, 197, 199, 217, 255, 257, 258, 259, 302
4783 stuer 350
4784 stuevæg 161
4785 stukket 406
4786 stum 176
4787 stumper 169
4788 stund 26, 59, 66, 86, 91, 92, 111, 122, 128, 137, 144, 178, 179, 181, 183, 196, 236, 277, 283, 304, 307, 345, 356, 374, 386, 408, 419
4789 stunded 95
4790 stunder 37, 84, 110, 307
4791 stundet 199
4792 stundom 126, 127, 190, 327, 351, 420
4793 stup 203
4794 stupet 148
4795 stupets 18, 126
4796 stur 120, 169
4797 sturer 87
4798 styg 45, 54, 404
4799 stygge 4, 50, 73, 77, 188, 237, 259, 265, 414, 426, 428
4800 Styggekirkens 189
4801 styggetøj 53
4802 styggevejr 5
4803 stygt 51, 53, 185, 213, 316, 359, 378

4804 stykke 239, 326
4805 stykkevis 31
4806 stymper 175
4807 styred 387
4808 styrer-trop 168
4809 styrk 210
4810 styrke 128, 188, 218, 279, 348
4811 styrkens 183
4812 styrkes 200, 289
4813 styrkestævne 406
4814 Styrket 195
4815 styrt 70
4816 styrtende 428
4817 styrtning 17
4818 stæk 287
4819 stækket 183
4820 stænder 255
4821 stæng 260, 287
4822 stænge 215
4823 stænger 45, 83, 212
4824 stængsler 269
4825 stængt 120, 189, 193, 204, 231, 256, 260, 268, 402
4826 stængte 41, 267, 268, 409
4827 stænk 75
4828 stærk 10, 39, 70, 72, 95, 96, 97, 127, 132, 139, 171, 179, 189, 195, 205, 280, 353, 394, 413
4829 stærke 82, 114, 140, 141, 172, 202, 205, 221, 319, 406, 415
4830 stærkere 409
4831 stærkt 69, 83, 150, 154, 186, 201, 228, 258, 308, 332
4832 stævne 59, 160
4833 stævned 115
4834 stævner 47, 334
4835 stævnt 143
4836 stævntes 306
4837 støder 72
4838 stødes 224
4839 støjens 115
4840 støn 309
4841 stønne 227
4842 stønned 103
4843 stønner 306
4844 større 43, 51, 82, 87, 89, 104, 116, 157, 191, 216, 315, 316, 373, 398, 428
4845 størst 111, 421, 423
4846 største 39, 112, 169, 327
4847 støtte 242, 325
4848 støtter 93, 235
4849 støvet 283, 371
4850 støvlivs-ranken 148
4851 stå 20, 34, 46, 49, 69, 93, 97, 98, 169, 171, 202, 203, 207, 210, 239, 255, 258, 274, 294, 346, 416
4852 stående 97, 270
4853 stål 162, 178, 389, 402, 420
4854 står 4, 14, 15, 17, 18,

36, 38, 40, 42, 45, 56, 57, 61, 67, 73, 74, 83, 89, 98, 101, 104, 108, 115, 116, 121, 123, 125, 132, 134, 137, 147, 149, 157, 166, 170, 175, 178, 184, 185, 186, 189, 190, 193, 197, 221, 229, 233, 235, 237, 240, 242, 245, 259, 267, 269, 280, 283, 286, 287, 288, 289, 291, 294, 298, 302, 310, 316, 322, 323, 326, 335, 337, 345, 350, 352, 358, 359, 374, 387, 389, 401, 410, 419, 423, 424
4855 suger 63
4856 suk 183, 370
4857 sukked 268
4858 sukket 265
4859 sul 82
4860 sult 61, 111, 228, 377
4861 sultekur 169
4862 Sulter 274
4863 sultne 57, 65
4864 sum 106, 109, 129, 139, 141, 232
4865 sund 29, 115, 128, 179, 180, 200, 206, 227, 412
4866 sunde 387
4867 sundet 396
4868 sundhedssmykket 208
4869 sundhedssmykt 180
4870 sundt 33
4871 sunget 116, 217
4872 suser 408
4873 svag 235, 382
4874 svage 349
4875 svagt 62, 199
4876 svajer 89
4877 svale 110
4878 svalt 256
4879 svam 149
4880 svaner 24, 114
4881 svar 78, 104, 143, 145, 192, 194, 195, 197, 228, 424, 428
4882 svare 107, 109, 194
4883 svarer 83, 223, 373
4884 svaret 22
4885 svarets 144
4886 svart 73
4887 svarte 72, 131, 188
4888 svartemanden 274
4889 Svartetind 53, 189, 424
4890 sved 131, 132, 161, 171, 201
4891 sveg 128, 177, 324, 418
4892 sveget 46, 381
4893 sverd 55, 114, 147
4894 sverdet 118, 415
4895 sverd-tom 147
4896 svien 110
4897 svig 390, 408, 409
4898 svige 186
4899 sviger 158, 374
4900 svigfuldt 138

4901 svigt 97
4902 svigtende 75
4903 svigter 148, 162, 218, 388, 405
4904 svimle 132
4905 svimlen 256
4906 svimler 126
4907 svimmel 110, 334
4908 Svimmeldybe 78
4909 svinge 114
4910 svinger 17, 18, 193
4911 svir 349
4912 svolk 32
4913 svor 103, 277
4914 svovel 164
4915 svovl 355
4916 svulme 90
4917 svundne 159
4918 svunget 402
4919 svækker 338
4920 svælg 269
4921 svælget 352
4922 svær 13, 128, 381
4923 sværm 341
4924 sværmen 79
4925 sværmer 403
4926 svært 3, 11
4927 svæver 415
4928 svøb 275
4929 svøbe 144, 172, 280
4930 svøber 62
4931 Svøbet 191
4932 svøbt 272
4933 svøbte 103
4934 svøbtes 276
4935 syd 20
4936 Sydboen 160
4937 sydens 24
4938 syg 13, 28, 102, 135, 153, 349, 411
4939 sygdoms 414
4940 syge 29, 113, 146, 407, 415
4941 syges 146, 152
4942 sygt 377
4943 syn 38, 63, 70, 80, 168, 213, 322, 332
4944 synbar 243
4945 synd 62, 77, 109, 168, 230, 250
4946 syndebundt 33
4947 syndeflom 234
4948 syndegaden 138
4949 syndens 348, 350
4950 syndersjæl 67, 85
4951 syndestraffens 331
4952 syndesølen 354
4953 syndet 287
4954 syndige 262
4955 syner 193, 308, 372, 401, 403, 405, 407, 411, 414
4956 syners 83
4957 synes 134
4958 synet 88, 89, 95, 214, 347
4959 syng 150
4960 synker 174, 399, 426, 428
4961 synlig 94

4962 syntes 19, 350
4963 syskend 15, 72, 119
4964 syv 163
4965 syvende 338, 365
4966 syvmils-støvler 233
4967 sæbelud 355
4968 sæd 82, 184, 401
4969 sæde 130
4970 sæk 57
4971 sænk 287
4972 sænker 85, 179, 404
4973 sænket 128
4974 sænkt 70, 191, 257
4975 særdom 224
4976 særlige 328
4977 særlighed 342
4978 særvej 343
4979 sæt 66, 170, 360
4980 sæter 376
4981 sætte 230, 247
4982 sætter 5, 45, 59, 111, 257
4983 sættes 274, 397
4984 sød 23, 129, 271
4985 søde 140, 244, 256
4986 sødt 128, 260
4987 søg 21, 110
4988 søge 229, 415
4989 søger 81, 97, 220, 273, 366
4990 søle 301, 339
4991 søleskvætt 355
4992 sølet 137
4993 sølv 42, 112, 319, 420
4994 sølvet 427
4995 sølvhårsgubber 77
4996 sølvpokal 318
4997 sølvstøp 23
4998 sølvtråd 34
4999 sømmer 215, 365
5000 søn 1, 94, 97, 99, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 129, 136, 174, 217, 379, 391, 428
5001 søndag 389
5002 søndagsbrugen 338
5003 søndagsdigt 116
5004 søndagsflag 313
5005 søndagsgerning 116
5006 søndagsmorgen 24
5007 søndre 52
5008 sønneflok 160
5009 sønneflokken 192
5010 sønnen 11, 99, 105, 131
5011 sønnens 178
5012 sønner 77
5013 sønnesind 104, 108
5014 Søns 107
5015 sør 26, 41, 45
5016 sørg 99
5017 sørge 105, 352
5018 sørged 268
5019 sørgehuset 256
5020 sørgeklædt 197
5021 sørger 250
5022 sørgmodig 212
5023 sørgmodigt 218
5024 sørpå 171

5025 søster 119
5026 søstre 350
5027 søvn 348
5028 sådan 34, 232
5029 sådant 354
5030 såfremt 230
5031 såkaldt 292, 295
5032 sålidt 157
5033 sålænge 305
5034 såpas 47
5035 sår 210, 377, 383, 424
5036 såre 155, 295, 313, 331
5037 såred 383
5038 såret 11, 200, 209, 236, 284, 422
5039 såvel 314
5040 såvidt 153
5041 tab 87
5042 tabe 114
5043 taber 47, 171, 193, 388
5044 tabes 90, 91, 170
5045 tabet 262
5046 Tabets 290
5047 tabt 2, 187, 221, 223, 226, 236, 408, 410
5048 tabte 290
5049 ta'e 94, 247, 248
5050 taer 101, 108, 192, 245
5051 tag 18, 105, 107, 120, 131, 195, 218, 231, 234, 262, 275, 279, 280, 291, 319, 323, 324
5052 tage 237, 282, 345, 370
5053 tagen 389
5054 tager 248, 270, 282, 370
5055 tages 78, 127
5056 taget 9, 187, 188, 198, 407
5057 tagets 246
5058 tagfat 19
5059 tagryg-lægten 97
5060 tak 38, 105, 153, 180, 267, 285, 289, 290, 296, 298, 323, 324, 325, 351, 353
5061 takkel 202
5062 takt 334
5063 takten 344
5064 tal 36, 64, 65, 126, 140, 153, 166, 173, 210, 296, 307, 320, 326, 329, 359, 380, 412
5065 tale 158, 163, 184, 270, 373, 390
5066 talegaver 325
5067 talen 318
5068 talens 157
5069 talent 349
5070 talentet 348
5071 taler 30, 33, 252, 286, 398
5072 talers 234
5073 talerstol 231
5074 tall 29
5075 tallet 57
5076 talt 256, 314, 338, 360
5077 talte 43, 174, 335, 346
5078 taltes 300
5079 tand 12, 233, 300

5080 tanke 22, 101, 106, 189, 212, 213, 232, 236, 248, 391, 394, 413
5081 tankefuld 253
5082 tankegrøde 110
5083 tanken 148, 204, 213, 232, 242, 243, 244, 248, 399
5084 tanker 12, 20, 90, 142, 172, 312, 345
5085 tankerne 151, 183
5086 tankers 207
5087 tankes 77, 150
5088 tankespind 163
5089 tant 30, 354, 390
5090 tapning 226
5091 tappet 169
5092 tar 60
5093 tarv 105, 154, 156, 234, 331
5094 taterslægt 250
5095 Taterungen 251, 274
5096 taug 202
5097 taus 305
5098 taushed 40, 181, 253
5099 tavle 414
5100 tavlen 426
5101 tavler 118
5102 te 341, 357
5103 tegn 5, 240, 303
5104 tegnebog 59
5105 tempel 372
5106 tempelbilled 311
5107 tempelhal 359
5108 ter 233, 331
5109 terning 207, 254
5110 terninger 349
5111 testament 148
5112 text 326
5113 theolog 350
5114 thi 24, 30, 32, 37, 186, 228, 232, 244, 251, 255, 293, 297, 298, 303, 319, 326, 328, 332, 338, 342, 344, 357, 395, 408
5115 thing 61, 306
5116 thingdag 78
5117 thingvalgs-tiden 228
5118 Thor 159
5119 ti 59, 60, 163
5120 tid 57, 95, 112, 125, 140, 159, 161, 165, 174, 189, 194, 195, 242, 248, 267, 292, 295, 296, 326, 342, 345, 351, 366, 386, 387, 388, 398
5121 tiden 5, 28, 82, 155, 203, 205, 220, 222, 224, 226, 228, 236, 238, 254, 306, 342, 344, 372, 390, 401, 412
5122 tidens 29, 38, 77, 115, 232, 303, 344
5123 tider 97, 240, 403, 405, 413

5124 tidlig 291
5125 tidligt 98, 299
5126 tids 343, 392
5127 tids-munduren 343
5128 tidt 132, 138, 146, 163, 182, 185, 211, 295, 318, 387, 399
5129 tidtnok 52, 144, 249
5130 tiende-dele 145
5131 tier 149, 196, 281
5132 tiet 403
5133 tifold 41, 177, 186, 187, 273, 302, 428
5134 tigge 255
5135 tigger 98, 137
5136 tilbage 69, 71, 97, 100, 141, 142, 145, 179, 194, 199, 201, 241, 252, 256, 283, 285, 286, 287, 309, 321, 348, 370, 373, 392, 398, 410
5137 tilbageblevne 383
5138 tilbagestråles 320, 321
5139 tilblods 112, 147
5140 tilbunds 5, 18, 263
5141 tilbåds 390
5142 tildæks 313, 365
5143 tildøde 274, 428
5144 tilende 22
5145 tilfjords 74, 96
5146 tilfreds 343, 393
5147 tilfredse 316
5148 tilgrunde 373
5149 tilhavs 42, 182
5150 tilhimmels 47, 80
5151 tilknæs 255
5152 tillige 313, 392
5153 tillive 401
5154 tilmands 324
5155 tilovers 35
5156 tilpas 232
5157 tilrands 313
5158 tilrede 237
5159 tilrors 74
5160 tilsammen 24
5161 tilside 57
5162 tilsidst 9, 27, 153, 176, 221, 298, 336, 343, 384
5163 tilslut 85, 103, 127, 164
5164 tilsneet 198
5165 tilstand 329
5166 tilsyne 11
5167 tilthings 8
5168 tiltrods 160, 167, 219
5169 tilvejrs 339
5170 tilvisse 284
5171 time 124, 312, 330, 361, 427
5172 timen 105, 174
5173 timens 113
5174 times 155
5175 Tin 20
5176 tind 51, 336
5177 tinde 89, 120, 425
5178 tinden 410
5179 tindens 427

5180 tinder 43, 398
5181 tinding 87, 141, 341, 381, 406, 421
5182 tinet 278
5183 ting 4, 33, 221, 225, 238, 270, 296, 297, 301, 323
5184 tingen 13, 106, 276, 294, 337, 379
5185 tingens 305
5186 tings 298
5187 tirsdag 379
5188 Titter 217
5189 tjenes 331
5190 tjent 332
5191 tjente 346, 360
5192 tjern 4, 8, 52, 85, 150
5193 to 6, 12, 14, 23, 25, 27, 35, 39, 50, 59, 76, 77, 130, 133, 146, 152, 199, 206, 209, 221, 236, 238, 248, 269, 293, 301, 307, 324, 331, 365
5194 tobens-dyr 366
5195 toft 52
5196 tog 29, 32, 62, 105, 107, 118, 128, 131, 136, 160, 252, 289, 304, 336, 343, 349, 354, 391, 396, 409, 425
5197 toget 291
5198 tolk 157, 295, 405
5199 tolke 90
5200 tolked 116
5201 tolker 213
5202 tollekniv 4
5203 tom 60, 62, 147, 159, 184, 189, 190, 193, 320, 402
5204 tomandstale 117
5205 tomme 59, 266, 322
5206 tommer 320
5207 tommevis 321
5208 tomt 107, 147, 388
5209 ton 168
5210 tone 210, 247, 252, 300
5211 toneløst 195
5212 tonen 27, 308, 328, 345, 394
5213 tonerne 364
5214 top 51, 425
5215 toppe 23, 398
5216 toppes 337
5217 torden 151, 427
5218 tordenbragene 429
5219 tordne 169
5220 tordned 181
5221 tordnens 194
5222 tordner 362
5223 tornehæk 36
5224 tornekrans 381
5225 tornekranse 29
5226 tornekransen 406
5227 torne-tanden 422
5228 torsoklumper 38
5229 torten 375
5230 to-tre 248
5231 toug 248
5232 traf 49, 70, 336

5233 trak 102, 260, 335
5234 Tramp 2
5235 tramped 161
5236 trang 45, 79, 123, 138, 158, 163, 232, 262
5237 trangbrystig 173
5238 trangen 213, 236, 398
5239 trangheds 168
5240 trangt 309
5241 transporterte 78
5242 trap 41
5243 trappen 123, 141, 176, 178, 196, 280, 283, 424
5244 travl 404
5245 tre 22, 55, 65, 72, 79, 123, 124, 126, 166, 248, 350, 403
5246 tredje 14, 123, 254
5247 treds 36
5248 trekvart 58
5249 trende 414
5250 trevl 148, 152, 304
5251 trin 102, 424
5252 trind 127
5253 trinet 123
5254 trippelallians 55
5255 tritt 334
5256 trivsel 125
5257 tro 9, 29, 35, 48, 61, 132, 134, 166, 183, 225, 232, 244, 289, 299, 324, 328, 337, 339, 341, 344, 346, 348, 354, 363, 365, 368, 385, 390, 393, 420
5258 trods 41, 66, 74, 85, 99, 147, 156, 164, 407
5259 trodsende 166
5260 troen 4, 344, 365, 380
5261 troens 317, 352, 355
5262 trofast 32, 285, 290
5263 trold 73, 188
5264 troldbarn 192
5265 trolddomsbåret 312
5266 trolde 55, 114, 191
5267 trolig 124
5268 tronende 309
5269 tronens 285
5270 troner 254
5271 trop 168, 325
5272 tror 25, 26, 34, 44, 52, 95, 104, 153, 155, 157, 161, 173, 175, 195, 211, 221, 235, 241, 244, 260, 264, 299, 303, 307, 314, 317, 329, 336, 345, 402, 408
5273 truende 62, 64, 69
5274 truer 45, 374, 405
5275 trues 156
5276 truet 87
5277 truffet 427
5278 trukket 350
5279 tryg 20, 54, 63, 214, 379, 404, 415
5280 tryghed 328, 347
5281 trygler 215
5282 trygt 53,

74, 125, 156, 187, 235, 260, 338, 344, 389, 393
5283 trykked 19
5284 trykker 217, 263
5285 trykkes 205
5286 træ 139, 347, 422
5287 Træd 152
5288 træde 75, 279
5289 træder 59, 61, 64, 84, 240, 257, 273, 366, 398
5290 træet 158, 195
5291 træets 368
5292 Træf 420
5293 trægt 61
5294 træhus 237
5295 træhårdt 309
5296 træk 25, 75, 274, 287
5297 trække 323
5298 trækker 8, 56, 260, 397
5299 trækkes 8, 343, 348
5300 træl 11, 31, 370
5301 trældom 92, 378
5302 trældoms-år 100
5303 trænge 163, 258
5304 trængende 243
5305 trænger 29, 35, 57, 82, 120, 156, 264, 279, 356, 357, 383, 413
5306 trænges 10, 64, 168, 186, 231, 232, 291, 358, 403
5307 trængsels-vej 125
5308 trængslen 57, 63, 358
5309 trængte 356
5310 trængtes 95
5311 træt 41, 87, 132, 163, 199, 206, 272, 376
5312 trætte 289, 388
5313 trætten 156
5314 trætter 322
5315 trøst 64, 106, 124, 144, 266
5316 trøsted 300, 399
5317 trøstens 261
5318 trøstig 109, 310
5319 tud 73
5320 tuder 73
5321 tuer 133, 246
5322 tuften 88
5323 tugt 234
5324 tugted 149
5325 tugthus-dørene 251
5326 tumler 100, 428
5327 tung 1, 23, 43, 207
5328 tunge 117, 135, 149, 182, 278, 403
5329 tungen 403, 425
5330 tunges 178
5331 tungheds 289
5332 tungsinds 87
5333 tungt 65, 87, 118, 197, 211, 225, 327, 383, 398
5334 turde 24, 151, 255, 285, 294, 300, 301
5335 tusend 20, 28, 60, 79, 81, 191, 192, 207, 253, 285,

286, 288, 305, 312, 333, 339, 369, 398, 424, 427
5336 tusender 325, 350
5337 tusendvis 306
5338 tvang 399
5339 tvedelt 143
5340 tvende 15, 219
5341 tvers 55
5342 Tversover 65
5343 tvertimod 332
5344 tvertom 100
5345 tve-skær 167
5346 tvi 355, 391, 421
5347 tvinge 308
5348 tvingende 75
5349 tvivlens 255, 311
5350 tvivler 153
5351 tvivlsmål 160, 361, 380
5352 tvær 406
5353 tvært 217
5354 tvæt 77
5355 tvætt 163, 352, 355
5356 tvætte 415
5357 tvætted 75, 136
5358 tvættes 276
5359 tvættet 323
5360 ty 228
5361 tyk 4
5362 tykkes 25, 111, 132, 160, 162, 309, 314, 316, 420
5363 tykner 2
5364 tyktes 95, 129
5365 Tyndhåret 34
5366 tyndklædt 208
5367 tyndt 329
5368 tynge 24
5369 tynget 283
5370 tyngre 319
5371 tyngslen 46
5372 tyngst 182
5373 tyr 334, 366
5374 tyv 276
5375 tyve 58
5376 tælle 186, 298
5377 tælled 103
5378 tællet 98
5379 tæmme 342
5380 tæmmet 46
5381 tænd 217
5382 tænder 101, 103, 199, 286, 403, 406
5383 tændes 217
5384 tændt 19, 129, 178, 216, 289, 369
5385 tændte 257, 317, 362
5386 tænger 93
5387 tænk 28, 119, 203, 204, 205, 248, 250, 319, 373, 374, 384, 390
5388 tænke 185, 232, 316
5389 tænkende 172
5390 tænker 92, 220, 231, 255, 269, 352, 397
5391 tænkt 80, 229, 231, 243, 340, 421

5392 tænkte 12, 153, 252, 360, 387, 399
5393 tæppe 15
5394 tæring 304
5395 tærings-gisp 370
5396 tærsklen 278
5397 tæt 1, 48, 112, 139, 180, 197, 260, 263, 272, 291, 369, 425
5398 tættere 380
5399 tøfler 34
5400 tømred 97
5401 tømres 215
5402 tømt 59, 65, 103, 280, 366, 409
5403 tømte 363
5404 tøndesæk 241
5405 tør 5, 62, 66, 71, 78, 84, 95, 141, 143, 146, 147, 151, 171, 175, 178, 186, 187, 194, 196, 200, 204, 205, 211, 217, 220, 223, 224, 244, 252, 264, 268, 274, 288, 342, 354, 368, 381, 403
5406 tørken 60
5407 tørket 65
5408 tørner 403
5409 tørre 215
5410 tørrer 259
5411 tørskod 4
5412 tørst 111, 139, 228, 377
5413 tørsted 149, 347
5414 tørster 205
5415 tøve 252
5416 tåbe 366
5417 tåge 289, 376
5418 tågekappen 424
5419 tågen 1, 10, 15, 16, 43, 89, 398, 407, 410, 419
5420 tåger 284, 411
5421 tåget 204, 291, 413
5422 tåge-tjeld 376
5423 tålmodig 200, 210
5424 tålmodigt 226
5425 tåredrukken 272
5426 tåren 200, 215, 217, 284
5427 tårer 176, 191, 282
5428 tåreslørt 259
5429 tårn 335
5430 ubekendt 147
5431 ubevægelig 181, 283
5432 ubrugt 272
5433 ubændigt 341
5434 ubøjelig 36
5435 ubønhørlig 181
5436 ud 10, 11, 24, 34, 38, 42, 43, 46, 47, 48, 52, 56, 59, 60, 62, 65, 67, 69, 71, 72, 74, 75, 77, 78, 87, 88, 90, 93, 100, 103, 113, 123, 126, 131, 141, 148, 153, 155, 160, 162, 169, 176, 178, 183, 184, 188, 191, 197, 200, 201, 205, 210, 211, 213, 222, 226, 229, 233, 236, 237, 242, 245, 252,

253, 254, 258, 259, 262, 264, 266, 271, 274, 275, 285, 300, 302, 304, 306, 308, 320, 321, 322, 329, 338, 347, 350, 354, 355, 358, 369, 370, 371, 374, 378, 400, 406, 410, 414, 428
5437 Udad 114
5438 udbryder 141, 183, 356
5439 udbrændt 366
5440 ude 42, 119, 145, 299, 308, 399
5441 udelukke 417
5442 uden 17, 24, 36, 43, 52, 56, 79, 88, 124, 136, 150, 155, 177, 234, 241, 244, 282, 304, 325, 356, 374, 389
5443 udenfor 46, 75, 123, 133, 188, 291, 294
5444 udenlands 161
5445 udenom 112
5446 udenover 125
5447 udestængt 115
5448 udfald 219
5449 udfor 18, 43, 203
5450 udgangsdør 197
5451 udgiftsposter 241
5452 udmarks 170
5453 udnævnt 319
5454 udover 45, 52, 122, 138, 142, 148, 152, 212, 322, 363
5455 udspring 249, 251
5456 udtrykket 184, 283
5457 udtæret 347
5458 udvalgt 423
5459 udvikles 233
5460 uforklarligt 245
5461 uforstyrret 317
5462 uforsvarligt 245
5463 ufortrøden 165
5464 ufrelst 68
5465 ufuldbårne 241
5466 ufødt 38, 382
5467 ugen 338
5468 ugens 313, 364, 368
5469 uger 126
5470 ugle 12, 13
5471 Ugrej 142
5472 ugørligt 6, 57, 164
5473 uhr 59
5474 uhyre 313
5475 ujævnhed 332
5476 ukendt 98
5477 ukrænkelig 305
5478 Ulf 159
5479 uliv 385
5480 ulivssår 394
5481 ulme 90
5482 ulv 157, 385, 405
5483 umulig 241, 298
5484 umuligt 60, 67, 298, 416
5485 umålt 89
5486 under 7, 17, 21, 27, 92, 98, 110, 176, 190, 198, 201, 207, 209, 234, 275,

276, 277, 279, 280, 305, 307, 308, 312, 315, 335, 337, 352, 361, 364, 366, 381, 399, 402, 403, 428
5487 undergang 336
5488 undergravne 3
5489 underværk 63, 394
5490 undre 36
5491 undred 102
5492 undrer 314
5493 undret 314
5494 undt 18
5495 ung 17, 36, 39, 327
5496 ungdom 22, 137, 308
5497 ungdomsblodets 363
5498 unge 30, 88, 117, 120, 278, 352, 371
5499 ungens 277
5500 ungt 71
5501 ungtrær 83
5502 uniform 312
5503 unyttig 262
5504 uorden 358
5505 urd 47, 115, 125
5506 urden 193, 275
5507 uret 253
5508 Urian 336
5509 urimeligt 317
5510 urofyldte 359
5511 urolig 40, 81, 110, 123
5512 uryggelig 178, 354
5513 urørt 125, 293
5514 usikker 185
5515 usikkert 36
5516 uskiftet 154
5517 uskyldigt 392
5518 usle 364
5519 usling 354
5520 uslings 175
5521 usseldommens 371, 402
5522 usømmeligt 301
5523 utid 152
5524 utilbørligt 317
5525 utilfreds 294
5526 utæmmet 333
5527 utæt 300
5528 uvejr 56, 63, 387
5529 Uvejret 398
5530 uvejrsgruen 202
5531 uvejrskofte 401
5532 uvejrskveld 302
5533 uvejrssky 24
5534 uviss 214
5535 uvisst 143
5536 uvorent 322
5537 uvæsentligt 352, 353
5538 uår 61, 82
5539 vaer 96, 97
5540 vagt 74, 207
5541 vakkre 166, 251, 386
5542 vakkrere 33
5543 vakler 378
5544 vakt 185, 260
5545 vakte 151
5546 vaktes 63, 295
5547 vaktheds 355

5548 valen 384
5549 valg 118, 121, 195, 231, 289
5550 valget 121, 229, 278
5551 valgets 195, 254, 273, 286
5552 valgkamp 234
5553 valgt 155
5554 valuta 329
5555 vand 4
5556 vande 88, 119, 201
5557 vandet 26, 202
5558 vandløbskellet 19
5559 vandre 275, 321, 343
5560 vandrer 117
5561 vandskræk 12
5562 vandt 140, 153, 397, 398
5563 vang 368
5564 vangen 83, 402
5565 vanskelige 326
5566 vant 345
5567 Vanter 271
5568 vanvids 411
5569 vare 380
5570 varigt 343
5571 varligt 17
5572 varm 32, 110, 126, 172, 202, 274, 415
5573 varme 16, 113, 205, 208, 218, 258, 325
5574 varmt 10, 85, 207, 425, 426
5575 varsel 25
5576 varslers 278
5577 varsomt 3, 267
5578 vaskebret 355
5579 vasken 239, 358
5580 ve 29, 31, 55, 86, 127, 139, 146, 167, 177, 191, 227, 264, 286, 288, 311, 346, 369, 385, 408, 415
5581 véd 3, 7, 30, 37, 51, 55, 57, 60, 70, 96, 104, 113, 121, 124, 129, 131, 134, 135, 138, 141, 144, 145, 156, 160, 167, 168, 185, 186, 190, 200, 213, 214, 217, 220, 225, 226, 230, 231, 235, 236, 244, 250, 256, 268, 274, 276, 277, 282, 292, 294, 303, 310, 315, 378, 392, 394, 401, 423, 424
5582 ved 5, 17, 19, 24, 26, 28, 34, 39, 40, 46, 47, 48, 56, 63, 75, 88, 92, 101, 109, 110, 111, 113, 119, 123, 125, 126, 130, 131, 132, 133, 134, 147, 148, 166, 173, 175, 180, 188, 197, 201, 203, 222, 224, 238, 239, 240, 241, 246, 266, 270, 271, 281, 282, 289, 291, 300, 316, 317, 319, 324, 329, 330, 337, 339, 340, 347, 352, 355, 362, 376, 400, 402, 424
5583 vederlag 227

5584 vedtægts 333
5585 veg 15
5586 veget 181, 238, 279, 381
5587 vej 7, 10, 15, 23, 27, 28, 43, 50, 53, 67, 68, 85, 88, 102, 125, 135, 153, 166, 194, 195, 212, 223, 226, 262, 265, 348, 357, 358, 360, 377, 418
5588 veje 39, 226, 348, 409
5589 vejen 10, 23, 41, 54, 57, 81, 91, 120, 133, 142, 145, 152, 188, 193, 195, 205, 214, 216, 274, 278, 340, 347, 372, 377, 382, 383, 416, 419
5590 vejens 11, 37, 121, 287, 288, 289, 359
5591 vejet 98, 328
5592 vejløbs 10
5593 vejr 8, 66, 67, 74, 134, 255
5594 vejred 103
5595 vejret 63, 67, 69, 73, 361, 365, 372, 376, 408
5596 vejspor 2
5597 vek 100, 131, 322, 398
5598 veke 63, 125, 136
5599 vel 8, 10, 25, 26, 30, 33, 37, 52, 57, 70, 74, 82, 95, 101, 107, 109, 120, 129, 154, 156, 157, 174, 216, 217, 223, 228, 235, 243, 249, 266, 293, 301, 328, 336, 338, 339, 346, 379, 388, 395
5600 velfærds 227
5601 velført 337
5602 velgjort 227
5603 velkommen 5, 60
5604 velsignet 352
5605 velstandsmand 156
5606 velstands-stoffer 389
5607 velvillig 152, 172
5608 velvilligt 34
5609 ven 29, 33, 120, 224, 298, 301, 302, 303, 307, 316, 318, 323, 326, 327, 329, 330, 334, 339, 340, 358, 396, 411
5610 vend 4, 6, 40, 71, 80, 373
5611 vende 5, 88, 211, 381, 382
5612 vender 14, 39, 70, 117, 150, 170, 185, 273, 392
5613 vendes 53
5614 vending 305
5615 vendt 80, 114, 128, 294
5616 vendte 207, 211
5617 vene 7
5618 veninder 19
5619 venner 19, 25, 387
5620 venstre 80
5621 vent 25, 58, 259, 376, 396
5622 vente 113, 197, 250, 336, 356
5623 vented 390
5624 venter 27, 67, 123, 124, 136, 187, 308

5625 ventes 135
5626 ventet 124
5627 verden 37, 40, 90, 92, 114, 131, 147, 240, 245, 252, 348, 378, 419
5628 verdens 12, 55, 64, 82, 141, 144, 159, 162, 170, 171, 181, 207, 311, 348, 350
5629 verdensfrelsen 406
5630 verdenshav 71
5631 verdenshavet 119
5632 verdenskamp 140
5633 verdensklog 341
5634 verdens-krig 171
5635 verdenspesten 55
5636 verdensriger 158
5637 verdens-slangen 141
5638 verdensvrimlen 115
5639 verdens-vånden 311
5640 vest 23, 39
5641 vester 119, 250
5642 vesterud 14
5643 vestover 1, 14
5644 vi 2, 4, 8, 10, 18, 19, 22, 23, 25, 39, 41, 42, 50, 60, 79, 80, 81, 86, 92, 117, 152, 153, 158, 161, 163, 166, 202, 220, 223, 230, 232, 233, 234, 241, 244, 245, 253, 268, 269, 275, 293, 295, 307, 312, 313, 315, 316, 317, 330, 334, 347, 351, 365, 372, 374, 375, 377, 378, 379, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 390, 392, 393, 395, 406, 407, 420
5645 vid 24, 80, 319
5646 vidde 368
5647 vidden 14, 23, 24, 135, 213, 383, 386, 419
5648 viddens 115, 134, 166, 372, 387
5649 vidder 87, 118, 321, 398
5650 vide 14, 20, 59, 220, 342, 353, 379
5651 vided 259
5652 viden 213, 255, 306, 316
5653 videnskaber 294
5654 vider 90, 410
5655 vidne 78, 143
5656 vidner 166
5657 vidnesbyrd 307
5658 vidre 27, 326, 337
5659 vidste 22, 281
5660 vidt 27, 32, 52, 63, 96, 154, 164, 241, 242, 246, 270, 313, 334, 341
5661 vidtløftigt 296
5662 vielsen 323
5663 viet 24, 305
5664 viftes 55
5665 vig 193, 238, 422, 423
5666 vige 149, 186, 226, 313
5667 viger 28, 69, 71, 97, 142, 171, 191, 194, 195,

209, 221, 254, 286, 307, 322, 348, 369, 415
5668 vigtig 395
5669 vigtige ***
5670 vigtigt 327
5671 vik 23, 155, 170, 182, 400
5672 vil 3, 5, 11, 12, 16, 19, 20, 25, 29, 30, 31, 33, 37, 48, 62, 81, 82, 83, 84, 85, 88, 92, 96, 100, 108, 111, 113, 117, 118, 130, 131, 132, 137, 147, 149, 155, 157, 164, 165, 167, 174, 175, 179, 184, 186, 188, 190, 194, 201, 204, 216, 218, 219, 222, 223, 225, 227, 228, 229, 230, 232, 233, 236, 237, 238, 239, 242, 244, 246, 249, 258, 266, 270, 280, 281, 282, 288, 289, 290, 301, 307, 311, 318, 319, 323, 327, 329, 335, 337, 339, 340, 341, 342, 345, 351, 352, 353, 356, 357, 360, 362, 364, 369, 370, 372, 373, 375, 378, 379, 381, 385, 386, 389, 391, 392, 393, 394, 411, 412, 413, 415, 416, 420, 428
5673 vild 5, 49, 53, 138, 146, 189, 254, 279, 348, 358
5674 vilddyrs 312
5675 vilde 12, 15, 46, 51, 76, 114, 121, 191, 214, 219, 236, 246, 266, 276, 288, 317, 318, 321, 352, 363, 411, 416
5676 vildere 424
5677 vildest 54, 152
5678 vildhed 210
5679 vildsind 55
5680 vildsinds-byge 414
5681 vildsom 174
5682 vildsomt 190
5683 vildsporsvej 4
5684 vildt 41, 43, 73, 111, 148, 189, 213, 253, 422
5685 vilje 63, 135, 185, 212, 227, 364, 382, 418
5686 viljegribben 92
5687 viljen 117, 139, 140, 216, 225, 235, 262, 278, 353, 380, 398
5688 viljens 117, 138, 284, 380, 405
5689 viljer 172
5690 viljes 11, 178
5691 viljetvættet 109
5692 viljevinge 47
5693 vilkår 99, 111, 147
5694 ville 139, 140, 270, 359
5695 villet 87, 226, 310
5696 villig 70, 218, 225
5697 villigt 121, 281, 282
5698 viltre 26
5699 vimrer 46, 54

5700 vin 146, 425
5701 vind 36, 53, 67, 85, 134, 180, 255
5702 vinde 48, 89, 100, 114, 202
5703 vinden 100
5704 vindens 212
5705 vinder 126, 242, 303, 322, 367, 377
5706 vindes 132, 224, 332, 381
5707 vindfældt 49
5708 vinding 87, 114, 286, 290, 341, 381
5709 vindstøds 52
5710 vindtør 148
5711 vindu 197
5712 vindues-lugens 265
5713 vinduet 197, 237, 253, 254, 259, 267
5714 vinen 23
5715 vinge 73, 287
5716 vingefjær 427
5717 vingehesten 116
5718 vingen 261
5719 vinger 17, 114, 419
5720 vingestækt 108
5721 vingesus 54
5722 vinker 39, 83, 320
5723 vinter 179
5724 vinterblæst 172
5725 vinternatten 275
5726 vintrens 134, 190
5727 vipper 49
5728 virak 115
5729 virke 37, 46, 215, 217, 225, 243, 245, 247, 269, 330, 333, 360
5730 virked 293
5731 virkekreds 343
5732 Virkelig 314
5733 virkes 167
5734 virkning 231
5735 virksom 172, 227
5736 virvar 321, 333
5737 vis 31, 33, 34, 172, 175, 222, 230, 317, 349, 360, 372
5738 visdom 329
5739 vise 324, 403
5740 visende 310
5741 viser 35, 37, 152
5742 viske 215, 371
5743 visne 93, 105, 179
5744 visse 99, 230
5745 visst 6, 9, 15, 17, 20, 25, 30, 34, 37, 43, 50, 58, 85, 124, 126, 132, 153, 160, 221, 229, 232, 240, 261, 292, 300, 303, 336, 343, 352, 393, 396, 415
5746 visstnok 155
5747 vist 4, 81, 99, 327
5748 viste 346
5749 vistes 105
5750 vistnok 389
5751 viv 207
5752 vogt 120, 150

5753 vokse 173, 179, 373
5754 voksen 22
5755 vokser 15, 69, 127, 398
5756 vokset 96
5757 vokslysskin 102
5758 voksne 268
5759 vokste 43, 203
5760 vold 53, 100, 160, 164, 282
5761 volden 76
5762 voldes 297
5763 voldshånd 66
5764 voldt 52, 326, 414, 420
5765 voldte 12
5766 vonde 8
5767 vor 5, 22, 23, 62, 81, 82, 159, 161, 168, 175, 220, 234, 240, 242, 301, 317, 334, 361, 375, 377, 379, 387, 391, 392, 406, 407
5768 vorde 29, 177, 253, 343, 359, 381
5769 vorden 297, 404, 405
5770 vorder 164, 224, 368, 409
5771 vore 19, 202, 240, 275, 342
5772 Vorherre 168, 388, 392
5773 Vorherres 10, 35, 215, 350, 390
5774 vort 24, 30, 34, 60, 81, 117, 125, 129, 164, 167, 171, 180, 235, 304, 313, 318, 352, 379, 382, 408
5775 vove 75, 255
5776 voved 310
5777 vover 66, 68, 161, 175
5778 vovet 80
5779 vox 397
5780 vrag 48, 149
5781 vraget 188, 277
5782 vrag-stumps 149
5783 vrang 390
5784 vrangt 147, 167
5785 vred 34, 96, 134, 189, 288, 386, 391
5786 vredens 114
5787 vredes 178
5788 vredt 310, 408
5789 vrid 141
5790 vrider 68, 112, 370
5791 vrøvl 395
5792 vråen 384
5793 vuggen 113
5794 vugger 141
5795 vundet 396
5796 væde 111, 190
5797 vædet 282, 425
5798 væg 231
5799 vægge 275, 309
5800 væggen 241
5801 væggens 52
5802 vægring 246
5803 vægt 46, 80, 146, 219
5804 vægten 92, 286
5805 vægtens 29

5806 **væk** 23, 48, 57, 131, 223, 241, 343, 361, 364, 414, 419
5807 **vække** 117, 135, 151
5808 **vækkelsen** 117
5809 **vækkende** 335
5810 **vækker** 405
5811 **vækkes** 168, 348
5812 **vækst** 165, 233
5813 **væld** 11, 200, 261, 399
5814 **vælde** 20, 62, 178, 400
5815 **vælg** 118, 121, 287, 288, 289, 386, 387
5816 **vælger** 167, 393
5817 **vælling** 277
5818 **vælte** 192
5819 **vælter** 419
5820 **vær** 4, 31, 65, 86, 96, 97, 100, 132, 175, 180, 184, 200, 210, 219, 260, 290, 330, 386, 415
5821 **værd** 34, 63, 70, 128, 397
5822 **værdighed** 232
5823 **værdigt** 323, 364
5824 **være** 13, 25, 31, 35, 38, 86, 92, 132, 156, 168, 186, 190, 202, 216, 252, 292, 301, 317, 330, 339, 343, 368, 370, 372, 379, 389, 412
5825 **været** 20, 95, 295, 299, 411
5826 **værge** 192, 385
5827 **værger** 110
5828 **værges** 382
5829 **værk** 6, 10, 39, 70, 84, 90, 91, 92, 133, 145, 146, 205, 227, 368, 395
5830 **værkers** 359
5831 **værket** 87, 310, 314, 325, 343, 364, 378
5832 **værkets** 318
5833 **værn** 328
5834 **værne** 206, 335
5835 **værre** 5, 74, 94, 193, 383, 391, 403, 405
5836 **værst** 33, 54
5837 **værste** 64, 222, 256, 325
5838 **væsen** 351
5839 **væsentligste** 234
5840 **væv** 243, 362
5841 **væve** 163
5842 **væver** 152
5843 **vævt** 190
5844 **våben** 169, 221, 381, 420
5845 **våde** 73, 192
5846 **våge** 289
5847 **vågen** 407, 416, 417
5848 **våger** 180
5849 **vågne** 371, 385
5850 **vågned** 293
5851 **vågner** 46, 91
5852 **vågnet** 292, 295
5853 **vånd** 15, 73
5854 **vånde** 266
5855 **vånden** 218, 311, 401

5856 vår 38
5857 vårdag 129
5858 våren 218, 357
5859 yde 225
5860 ydelser 235
5861 yderligt 44, 125
5862 ydermere 154
5863 ydersiden 362
5864 yderst 42
5865 ydmyg 204
5866 ydmygt 217
5867 ydre 76
5868 ymtet 184, 243
5869 ynder 331
5870 yndest 226, 319
5871 yndet 29
5872 ynglens 251
5873 yngre 324
5874 yngste 65
5875 ynked 61
5876 yrke 13, 368
5877 yrkets 116, 168, 227
5878 yttre 228
5879 ædel 314
5880 ædelt 239
5881 ædle 313
5882 ædru 32
5883 ædt 377
5884 ægger 63
5885 ægtemand 391
5886 ægteskabets 206
5887 ældes 98
5888 Ældste 275
5889 ændser 359
5890 ændses 230
5891 ængst 345
5892 ære 189, 292
5893 ærgerligst 222
5894 ærind 153, 326
5895 ærlig 298
5896 ærligt 108, 143
5897 ærværdig 240, 315
5898 æt 106, 124, 143
5899 ætling 39, 157
5900 ætset 76
5901 ætt 249
5902 ætten 99, 160
5903 øde 89, 376
5904 ødemarken 83, 396
5905 ødemarkerne 392
5906 ødsel 32, 216, 241
5907 ødslet 170
5908 ødte 423
5909 ødtes 109
5910 øg 99
5911 øge 225, 324
5912 øged 250, 333
5913 øger 105
5914 øget 166
5915 øje 43, 60, 123, 157, 202, 204, 206, 329, 388
5916 øjeblik 13, 40, 86, 134, 184, 270
5917 øjeblikke 210
5918 øjepar 21
5919 øjes 61

5920 øjet 50, 80, 88, 188
5921 øjne 76, 155, 263, 266, 318, 322, 356, 385, 392, 405, 421
5922 øjned 19, 316
5923 øjnene 94, 137, 259
5924 øjner 14, 30, 45, 79, 91, 396, 402
5925 økse-egg 161
5926 ønske 307
5927 øre 82, 118, 169, 186, 266
5928 øren 45
5929 ørene 251
5930 ører 318
5931 øret 7, 137, 304, 371, 402
5932 ørken 60
5933 ørkenbrune 133
5934 ørkens 89
5935 ørkenvidder 382
5936 ørn 385
5937 ørnen 93, 334
5938 øsekar 68
5939 øser 329
5940 øst 14, 19
5941 øster 119
5942 østover 11
5943 øved 226
5944 over 311, 368
5945 øverst 309
5946 øverste 376
5947 øves 133, 389
5948 øvet 96, 148
5949 øvrige 86
5950 øvrigheden 392
5951 å 27, 29, 51, 160, 188, 190, 248, 353, 386, 400, 407, 428
5952 åben 338, 390, 418
5953 åbenbaringen 335
5954 åbenlyst 116, 341
5955 åbent 157, 215
5956 åbne 82, 140, 267, 268, 325
5957 åbner 134, 171, 243, 257, 270, 284, 410
5958 åbnes 263, 312, 332
5959 åbning 292
5960 åbningstegnet 358
5961 ådselbål 77
5962 ådsel-luft 144
5963 åg 335, 350
5964 åget 80, 81
5965 ånd 35, 38, 46, 108, 220, 305, 323, 328, 330, 346, 360, 361, 380, 408, 419
5966 ånde 266, 278
5967 ånden 218, 311, 364
5968 åndens 38, 130, 139, 178
5969 ånder 91
5970 åndsforglemte 400
5971 åndsfraværende 40, 43
5972 år 18, 28, 31, 98, 99, 100, 106, 123, 124, 172, 291, 383

5973 årelade 340
5974 årens 62
5975 årer 203, 367
5976 året 352
5977 årligårs 225
5978 årsag 231
5979 årstal 296
5980 årvis 400
5981 åsen 334
5982 åsens 29, 80
5983 åsyn 357